

KONGREGACE PRO BISKUPY

DIREKTORIUM PRO PASTÝŘSKOU
SLUŽBU BISKUPŮ

Apostolorum successores

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE
PRAHA 2011
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

OBSAH

Použité zkratky	4
ÚVOD	7
KAPITOLA I.	
IDENTITA A POSLÁNÍ BISKUPA V TAJEMSTVÍ KRISTA A CÍRKVE	
I. Biskup v tajemství krista	9
II. Biskup v tajemství církve	11
III. Sbor dvanácti a sbor biskupů	14
KAPITOLA II.	
PÉČE BISKUPA O VŠEOBECNOU CÍRKEV A VZÁJEMNÁ SPOLUPRÁCE BISKUPŮ	
I. Starost biskupa o všeobecnou církev	17
II. Spolupráce biskupů a naddiecézní orgány spolupráce	26
A) spolupráce biskupů	26
B) naddiecézní orgány a metropolita	27
C) partikulární koncily	29
D) biskupská konference	31
KAPITOLA III.	
SPIRITUALITA A STÁLÁ FORMACE BISKUPA	
I. Ježíš Kristus, pramen spirituality biskupa	37
II. Ctnosti biskupa	40
III. Stálá formace biskupa	47
KAPITOLA IV.	
SLUŽBA BISKUPA V MÍSTNÍ CÍRKVI	
I. Obecné principy pastoračního vedení biskupů	52
II. Biskupská pravomoc	55
III. Pomocný biskup, biskup-nástupce a apoštolský administrátor	63

IV. Presbyterium	65
V. Seminář	73
VI. Trvalí jáhnové	80
VII. Zasvěcený život a společnosti apoštolského života	84
VIII. Věřící laici	92

KAPITOLA V.

„MUNUS DOCENDI“

DIECÉZNÍHO BISKUPA

I. Biskup, autentický učitel v církvi	102
II. Biskup, moderátor služby slova	105
III. Biskup, první odpovědný za katechezi	108
IV. Biskup a hromadné sdělovací prostředky	117

KAPITOLA VI.

„MUNUS SANCTIFICANDI“

DIECÉZNÍHO BISKUPA

I. Biskup, velekněz v bohoslužebném shromáždění	121
II. Organizace liturgie	123
III. Úkony zbožnosti	128
IV. Kostely a ostatní posvátná místa	131

KAPITOLA VII.

„MUNUS REGENDI“

DIECÉZNÍHO BISKUPA

I. Pastýřská služba	134
II. Evangelizační poslání biskupa	137
III. Organizace, které mají účast na pastýřské službě biskupa ..	139
A) diecézní synod	140
B) diecézní kurie	145
C) diecézní rady	151
D) kapituly kanovníků	156
E) biskup, správce církevních dober diecéze. Ekonom a rada pro ekonomické záležitosti	157
IV. Služba lásky	162

V. Důležitost „sociálních služeb“ a dobrovolnictví	166
VI. Některé zvláštní sektory	168

KAPITOLA VIII.

FARNOSTI, OKRSKOVÉ VIKARIÁTY

A PASTORAČNÍ VIZITACE

I. Farnost	179
II. Okrskové vikariáty	187
III. Pastorační vizitace	189

KAPITOLA IX.

EMERITNÍ BISKUP	193
-----------------------	-----

ZÁVĚR	198
-------------	-----

PŘÍLOHA

SEDISVAKANCE DIECÉZNÍHO STOLCE	199
--------------------------------------	-----

Tematický rejstřík	207
--------------------------	-----

Použité značky a zkratky

- AAS *Acta Apostolicae Sedis*
- AG II. Vatikánský koncil. Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (7. prosince 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.
- CIC *Kodex kanonického práva (Codex Iuris Canonici)*. Praha: Zvon, 1994
- ČBK Česká biskupská konference
- DV II. Vatikánský koncil. Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (18. listopadu 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- GE II. Vatikánský koncil. Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis* (28. října 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- GS II. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (7. prosince 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- ChD II. Vatikánský koncil. Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (28. října 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- CHL JAN PAVEL II. Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (30. prosince 1988). Praha: Zvon, 1990
- KKC *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001
- LG II. Vatikánský koncil. Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (21. listopadu 1964). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- NMI JAN PAVEL II. Apoštolský list na závěr jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte* (6. ledna 2001). Praha: ČBK, 2001
- OE II. Vatikánský koncil. Dekret o katolických východních církvích *Orientalium Ecclesiarum* (21. listopadu 1964). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995

- OT II. Vatikánský koncil. Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius* (28. října 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- PAG JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníku evangelia Ježíše Krista, pro naději světa *Pastores gregis* (16. října 2003): <http://tisk.cirkev.cz/dokumenty/pastores-gregis.html>
- PDV JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* (25. března 1992). Praha: Zvon, 1993
- PC II. Vatikánský koncil. Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života *Perfectae caritatis* (28. října 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- PO II. Vatikánský koncil. Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (7. prosince 1965). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- RM JAN PAVEL II. Encyklika o stálé platnosti misijního poslání *Redemptoris missio* (7. prosince 1990). Praha: Zvon, 1994
- SC II. Vatikánský koncil. Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (4. prosince 1963). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- UR II. Vatikánský koncil. Dekret o ekumenismu *Unitatis Redintegratio* (21. listopadu 1964). *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995
- VIC JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská adhortace o zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě *Vita consecrata* (25. března 1996). Praha: Zvon, 1996

Jako nástupci apoštolů („*Apostolorum successores*“) jsou biskupové z Božího ustanovení a darem Ducha Svatého, kterého přijali při biskupském svěcení, ustanoveni za pastýře církve a mají v hierarchickém společenství s Petrovým nástupcem a ostatními členy biskupského sboru úkol učit, posvěcovat a vést.

Titul „nástupce apoštolů“ odkazuje na kořen pastýřské služby biskupa a jeho poslání v církvi a výstižně popisuje totožnost biskupa a jeho poslání. Svou příslušností ke sboru biskupů, který navazuje na sbor apoštolů, jsou biskupové úzce spojeni s Ježíšem Kristem, který si neustále vybírá a posílá své apoštoly. Jako nástupce apoštolů je biskup mocí biskupského svěcení a prostřednictvím hierarchického společenství viditelným principem a zárukou jednoty ve své místní církvi.¹

Kniha Zjevení říká, že hradby nového Jeruzaléma „mají dvanáct základních kamenů, a na nich dvanáct jmen dvanácti Beránkových apoštolů“ (Zj 21,14). Věřoučná konstituce *Lumen gentium* učí, že „biskupové nastoupili z Božího ustanovení na místo apoštolů jako pastýři církve; a kdo tedy poslouchá je, poslouchá Krista, kdo však pohrdá jimi, pohrdá Kristem a tím, kdo Krista poslal.“²

Skutečnost, že jsou nástupci apoštolů, dává biskupům milost i odpovědnost zajišťovat v církvi známku apoštolskosti. Pro zachování celého a živého evangelia v církvi zanechali apoštolové jako své nástupce biskupy a „postoupili jim své učitelské místo“.³

Proto jsou biskupové již po celé generace povolávání k tomu, aby uchovávali a předávali Svatá Písma a podporovali *Traditio*, totiž hlásání jediného evangelia a jediné víry ve věrnosti apoštolskému učení; zároveň jsou vázáni, aby ve světle evangelia objasňovali nové otázky, které před lidstvo stále staví dějinné změny (změny v otázkách kulturních, sociálních a ekonomických, vědeckých a technologických atd.).⁴ Tím mají biskupové za úkol posvěcovat a vést Boží lid „*cum*

¹ Srov. LG 23.

² LG 20; KKC, 860–862.

³ DV 7; KKC, 77–79.

⁴ Srov. AG 38; PAG 8.

et sub Petro“ v návaznosti na dílo vykonané biskupy, kteří je předešli s misijním dynamismem.

Toto direktorium, které navazuje, aktualizuje a doplňuje direktorium z 22. února 1973, vypracovala Kongregace pro biskupy, aby poskytla „pastýřům Kristova stáda“ užitečný nástroj k úplnějšímu a účinnějšímu vykonávání jejich komplexní a náročné pastýřské služby v církvi a v dnešní společnosti. Chce biskupům pomoci, aby s pokornou důvěrou v Boha a odpovídající odvahou čelili výzvám, které předkládá dnešní doba – charakterizovaná novými problémy, velkým pokrokem a rychlými změnami – na počátku třetího tisíciletí.

Direktorium vychází z bohaté církevní tradice, kterou vytvořili mnozí církevní autoři od 16. století ve spisech různých názvů jako *Enchiridion*, *Praxis*, *Statuta*, *Ordo*, *Dialogi*, *Aphorismata*, *Munera*, *Institutiones*, *Officium* apod., s posláním poskytnout biskupům ucelené nástroje pro pastoraaci, které by jim pomohly vykonávat jejich službu.

Hlavní prameny tohoto direktoria tvoří II. vatikánský koncil, četné dokumenty a texty učitelského úřadu publikované v posledních letech a Kodex kanonického práva vyhlášený v r. 1983. Je příznačné, že je direktorium publikováno v návaznosti na posynodální apoštolskou exhortaci *Pastores gregis*, která shrnula návrhy a připomínky X. řádného zasedání Synodu biskupů (2001) na téma „Biskup, služebník evangelia Ježíše Krista pro naději světa“, věnovaného biskupské službě. Touto apoštolskou exhortací je zakončena reflexe magisteria, kterou se zabýval Svatý otec v návaznosti na příslušné synody o různých povoláních Božího lidu v rámci ekleziologie communia, o níž pojednává II. vatikánský koncil, který v diecézním biskupovi spatřuje její ohnisko a viditelné znamení. Toto direktorium je tedy ve svých věroučných a pastoračních základech úzce spojené s apoštolskou exhortací *Pastores gregis*. Bylo vypracováno po dlouhé konzultaci s přihlédnutím k připomínkám a přáním různých diecézních biskupů a některých emeritních biskupů.

Direktorium má tedy zásadně pastorační a praktickou povahu s konkrétními pokyny a nařízeními pro činnost pastýřů, přitom však zajištění jeho aplikace zůstává na moudrém zvážení každého biskupa, zvláště s ohledem na specifické místní podmínky, mentalitu, sociální situaci a religiozitu. Vše, co v jeho obsahu vyplývá z disciplíny církve, si přirozeně uchovává stejnou závaznost, jakou mají užité právní prameny.

IDENTITA A POSLÁNÍ BISKUPA V TAJEMSTVÍ KRISTA A CÍRKVE

„Já jsem dobrý pastýř; znám svoje ovce a moje ovce znají mne.“

(Jan 10,14)

*„Městské hradby mají dvanáct základních kamenů
a na nich dvanáct jmen dvanácti Beránkových apoštolů.“*

(Zj 21,14)

I. BISKUP V TAJEMSTVÍ KRISTA

1. *Identita a poslání biskupa*

Biskup si při uvažování o sobě samém a o svých úkolech musí uvědomit, že středem jeho identity a poslání je tajemství Krista a povaha, kterou Pán Ježíš obdařil svou církev, tj. lid sjednocený „působením jednoty Otce i Syna i Ducha Svatého“.⁵ Biskup totiž ve světle tajemství Krista, pastýře a biskupa duší (srov. 1 Petr 2,25), stále hlouběji chápe tajemství církve, v níž ho milost biskupského svěcení ustanovila za učitele, kněze a pastýře, aby ji vedl svou mocí.

Jako náměstek⁶ „velkého pastýře ovcí“ (Žid 13,20), má biskup svým životem a svou službou projevovat Boží otcovství i dobrotu, péči, milosrdenství, mírnost a autoritu Krista, který přišel, aby vydal svůj život za všechny a aby ze všech lidí učinil jednu jedinou rodinu, smířenou v Otcově lásce. Biskup má také představovat věčnou životodárnou sílu Ducha Svatého, který oživuje církev a podporuje ji v lidské slabosti. Tento trinitární charakter života a činnosti biskupa je zakořeněn přímo v životě Krista. Je věčným a jediným Synem Otce od věků v jeho lůně (srov. Jan 1,18) a tím, kdo přijal pomazání Duchem Svatým a byl poslán na svět (srov. Mt 11,27; Jan 15,26; 16,13–14).⁷

⁵ LG 4.

⁶ Srov. LG 27.

⁷ Srov. PAG 7.

2. Charakteristické obrazy biskupa

Některé živé obrazy biskupa převzaté z Písma a Tradice církve, jako pastýř, rybář, otec, bratr, přítel, utěšitel, služebník, učitel, silný muž, *sacramentum bonitatis*, odkazují na Ježíše Krista a představují biskupa jako muže víry a rozlišování, naděje a skutečného nasazení, mírnosti a společenství. Tyto obrazy ukazují, že vstoupit do apoštolské posloupnosti znamená zapojit se do boje za evangelium.⁸

Mezi různými obrazy ukazuje obraz *pastýře* obzvlášť výmluvně celou šíři biskupské služby, protože vyjadřuje její smysl, cíl, styl a evangelizační a misijní dynamiku. Kristus, Dobrý pastýř, ukládá biskupovi každodenní věrnost vlastnímu poslání, radostnou a úplnou oddanost církvi, radost z vedení svěceného Božího lidu k Pánu a štěstí přijímat do jednoty společenství církve všechny rozptýlené syny Boží (srov. Mt 15,24; 10,6). V kontemplaci evangelního obrazu Dobrého Pastýře nachází biskup smysl stálého sebedarování a připomíná si, že Dobrý Pastýř dává svůj život za stádo (srov. Jan 10,11) a že nepřišel, aby si nechal sloužit, nýbrž aby sloužil (srov. Mt 20,28);⁹ nadto zde nachází zdroj pastýřské služby, který působí, že tři funkce vyučovat, posvěcovat a vést mají být vykonávány s charakteristickými znaky Dobrého Pastýře. Pro plodnost své biskupské služby je biskup povolán připodobňovat se ve svém osobním životě a ve vykonávání apoštolské služby zcela zvláštním způsobem Kristu, aby tak „myšlení Kristovo (1 Kor 2,16) úplně proniklo jeho myšlenky, city a jednání a aby světlo vycházející z Kristovy tváře osvětlovalo vedení duší, které je nejvyšším uměním.“¹⁰ Toto vnitřní nasazení v biskupovi živí nadějí, že od Krista, který přijde shromáždit a soudit všechny lidi jako univerzální pastýř (srov. Mt 25,31–46), přijme „korunu slávy, která nepomíjí“ (1 Petr 5,4). Tato naděje ať vede biskupa po celou jeho službu, osvětluje jeho dny, živí ducha, posiluje důvěru, podporuje boj proti zlu a nespravedlnosti v jistotě, že bude s bratry kontemplovat obětovaného Beránka, pastýře, který vede celý svět k pramenům života a Boží blaženosti (srov. Zj 7,17).

⁸ Srov. X. Řádné generální shromáždění Synodu biskupů, Zpráva po diskusi, 5.

⁹ Srov. LG 27.

¹⁰ Sv. Řehoř Veliký. *Regula pastoralis*, 1.

II. BISKUP V TAJEMSTVÍ CÍRKVE

3. Církev, mystické tělo Kristovo a Boží lid

Věřoučná konstituce *Lumen gentium* užívá několik obrazů, které objasňují tajemství církve a ukazují jeho charakteristické znaky, přičemž odhalují nerozdělitelné pouto mezi Božím lidem a Kristem. Mezi nimi vyniká obraz *mystického těla*, jehož hlavou je Kristus,¹¹ a obraz *Božího lidu*, který v sobě shromažďuje všechny Boží syny, jak pastýře, tak věřící, těsně spojené týmž křtem. Hlavou tohoto lidu je Kristus, který byl „vydán na smrt pro naše hříchy, a vstal z mrtvých pro naše ospravedlnění“ (Řím 4,25); jeho vlastností je důstojnost a svoboda Božích synů, v jejichž srdci jako v chrámu přebývá Duch Svatý; jeho zákonem je nové přikázání lásky a jeho cílem Boží království, které už začalo na zemi.¹²

Tuto svou církev, jednu a jedinou, náš Spasitel svěřil Petrovi (srov. Jan 21,17) a ostatním apoštolům, aby ji pásli, uložil jim pečovat o její šíření a vedení (srov. Mt 28,18–20) a ustanovil ji navždy sloupem a oporou pravdy (srov. 1 Tim 3,15).

4. Všeobecné a služebné kněžství

Všechny údy tohoto lidu, jemuž dal Kristus hierarchické a charismatické dary a z nějž vytvořil jedno společenství života, lásky a pravdy ozdobené *kněžskou důstojností* (srov. Zj 1,6; 5,9–10), sám posvětil křtem, aby přinášely duchovní oběti skrze všechnu svou činnost a poslal je jako světlo světa a sůl země (srov. Mt 5,13–16), aby hlásaly obdivuhodná díla Toho, který je povolal ze tmy do svého podivuhodného světla (srov. 1 Petr 2,4–10). Někteří členové Kristova těla jsou však posvěceni svátostí svěcení, aby vykonávali služebné kněžství. Všeobecné a služebné neboli hierarchické kněžství se od sebe podstatně liší, i když jedno je zaměřeno na druhé, protože každé z nich má různým způsobem účast na Kristově kněžství. „Služebný kněz, který vykonává svou službu, svou posvátnou mocí vytváří a řídí kněžský lid; v zastoupení Krista (*in persona Christi*) koná eucharistickou obět

¹¹ Srov. LG 7.

¹² Srov. LG 9.

a jménem celého lidu ji podává Bohu. Věřící mocí svého královského kněžství spolupůsobí při obětování eucharistie a uplatňují své kněžství přijímáním svátostí, modlitbou a děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a činorodou láskou.¹³

5. Místní církve

Boží lid není jen společenstvím různých osob, ale skládá se uvnitř z různých částí, místních církví utvářených po vzoru všeobecné církve, v nichž a z nichž se skládá všeobecná a jediná církev.¹⁴ Místní církev je svěřena biskupovi,¹⁵ který je principem a viditelným základem jednoty¹⁶ a skrze jeho hierarchické společenství s hlavou a ostatními členy sboru biskupů je místní církev včleněna do „*plena communio ecclesiarum*“ jediné církve Kristovy.

Proto je celé Kristovo mystické tělo také tělem církví,¹⁷ mezi nimiž vzniká obdivuhodná vzájemnost, protože bohatství života a působení každé z nich se slévá v dobro celé církve a sám pastýř a jeho stádo mají účast na nadpřirozené hojnosti celého Těla.

Tyto místní církve jsou také „v“ církvi a „z“ církve, která je v nich „skutečně přítomná a činná“. Z tohoto důvodu jsou Petrův nástupce, hlava biskupského sboru, a sbor biskupů vlastní a konstitutivní prvky každé místní církve.¹⁸ Biskupovo řízení a život diecéze mají představovat vzájemné společenství s římským veleknězem a se sborem biskupů, stejně jako se sesterskými místními církvemi, zvláště s těmi, které existují na stejném území.

6. Církev, svátost spásy

Církev je svátostí spásy v tom smyslu, že skrze její viditelnost je Kristus přítomen mezi lidmi a pokračuje ve svém poslání, když dává věřícím svého Svatého Ducha. Tělo církve se tak odlišuje od lidských společností; neopírá se totiž o osobní schopnosti svých členů, ale

o vnitřní jednotu s Kristem, z níž přijímá život a sílu a předává je dále lidem. Církev nejen ukazuje niterné společenství s Bohem a jednotu celého lidského pokolení, nýbrž je také účinným znamením, a proto je svátostí spásy.¹⁹

7. Církev, společenství a poslání

Církev je zároveň i společenství. Obrazy církve a základní známky, které ji definují, ukazují, že je ve své nejvnitřnější dimenzi tajemstvím společenství, především společenství Nejsvětější Trojice, jak totiž učí II. vatikánský koncil: „věřící shromáždění kolem svého biskupa mají přístup k Bohu Otci skrze jeho Syna, vtělené Slovo, který trpěl a byl oslaven, ve vylití Ducha Svatého a získávají tak společenství s Nejsvětější Trojicí.“²⁰ Společenství je v jádru poznání, které má církev ze sebe samé,²¹ a je poutem, které ji vyjadřuje jako lidskou skutečnost, jako společenství svatých a jako tělo církví; takže společenství skutečně vyjadřuje také realitu místní církve.

Církevní společenství je společenstvím života, lásky a pravdy²² a nakolik je poutem člověka s Bohem, natolik je základem nového vztahu mezi samotnými lidmi a představuje svátostnou přirozenost církve. Církev je „dům a škola společenství“,²³ které se utváří kolem eucharistie, svátosti církevního společenství, kde „jsme reálnou účastí na těle Páně pozvednuti do společenství s ním a mezi sebou“;²⁴ zároveň je eucharistie epifanií církve, kde se ukazuje její trinitární charakter.

Posláním církve je hlásat a šířit Boží království až na konec země, aby všichni lidé uvěřili v Krista a tak dosáhli věčného života.²⁵ Církev je tím také misionářská. Platí totiž, že „vlastní poslání, které Kristus svěřil své církvi, není řádu politického, ekonomického nebo sociálního, nýbrž cíl, který jí vyznačil, je řádu náboženského. Ale je jisté, že

¹⁹ Srov. LG 1.

²⁰ Srov. UR 15.

²¹ Srov. JAN PAVEL II. Promluva k biskupům Spojených Států amerických, 16. září 1987.

²² Srov. LG 9.

²³ NMI 43.

²⁴ SC 47; LG 3, 7, 11; UR 2; JAN PAVEL II. Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003). Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

²⁵ Srov. ChD 6; AG 5–8; 20–22; 36–41.

¹³ LG 10.

¹⁴ Srov. CIC, kán. 368.

¹⁵ Srov. ChD 11; CIC, kán. 381, § 1; 369; 333.

¹⁶ Srov. LG 23.

¹⁷ Srov. *tamtéž*.

¹⁸ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. List *Communio notio*, 9 a 13.

právě z tohoto náboženského poslání vychází úkol, světlo a síly, které mají sloužit k utváření a utvrzování společenství lidí podle Božího Zákona.²⁶

8. *Biskup, viditelný princip jednoty a společenství*

Biskup, viditelný princip jednoty ve své církvi, je povolán bez ustání budovat místní církve jako společenství všech jejích členů mezi sebou a s univerzální církví a bdít nad tím, aby různé dary a služby přispívaly k utváření společenství věřících a šíření evangelia.

Jako učitel víry, posvětitel a duchovní vůdce biskup ví, že může počítat se zvláštní Boží milostí, která mu byla udělena při biskupském svěcení. Tato milost ho podporuje, když se vydává pro Boží království, pro věčnou spásu lidí a usiluje o utváření dějin silou evangelia, a dává tak smysl lidskému putování časem.

III. SBOR DVANÁCTI A SBOR BISKUPŮ

9. *Pastýřské poslání dvanácti*

Na začátku svého působení Pán Ježíš po modlitbě k Otci ustanovil dvanáct apoštolů, aby byli s ním a aby je poslal kázat Boží království a vyhánět demony.²⁷ Dvanáct chtěl Ježíš jako společenství osob s hlavou Petrem a právě jako sbor vykonávají své poslání, počínajíc od Jeruzaléma (srov. Lk 24,46), a dále jako přímé svědky jeho vzkříšení u všech lidí na zemi (srov. Mk 16,20). Toto poslání, které apoštol Petr zdůrazňuje jako zásadní před první křesťanskou komunitou v Jeruzalémě (srov. Sk 1,21–22), naplňovali apoštolové hlásáním evangelia a získáváním učedníků ze všech národů (srov. Mk 21,16–20). Tak uskutečňovali své vlastní dílo, které jim Vzkříšený svěřil o velikonočním večeru: „Jako mě poslal Otec, tak i já posílám vás (Jan 20,21).²⁸

10. *Apoštolové, základy církve*

Apoštolové v čele s Petrem jsou základy Kristovy církve, jejich jména jsou zapsána na základech nebeského Jeruzaléma (srov. Zj 21,14); jako architekti nového Božího lidu zaručují věnost Kristu, základnímu kameni stavby, a jeho evangeliu; učí s autoritou, řídí společenství a chrání jeho jednotu. Tak církev, „která má za základ apoštoly“ (Ef 2,20) má v sobě známku apoštolskosti v tom smyslu, že uchovává a předává v plnosti tento dobrý vklad, který přijala skrze apoštoly od samotného Krista. Apoštolskost církve je zárukou věnosti přijatému evangeliu a svátosti svěcení, která tuto apoštolskou službu stále předává v čase.

11. *Kontinuita poslání dvanácti ve sboru biskupů*

Pastýřské poslání sboru apoštolů pokračuje ve sboru biskupů, tak jako v papeži pokračuje Petrův primát. II. vatikánský koncil učí, že „biskupové nastoupili z Božího ustanovení na místo apoštolů jako pastýři církve; kdo tedy poslouchá je, poslouchá Krista, kdo však pohrdá jimi, pohrdá Kristem a tím, kdo Krista poslal (srov. Lk 10,16).“²⁹

Biskupský sbor v čele s papežem a nikdy bez něj, je „nosičem nejvyšší a úplné moci nad celou církví“,³⁰ zatímco papež sám jako „Kristův náměstek a pastýř celé církve“³¹ má „nejvyšší, plnou, bezprostřední a obecnou řádnou moc v církvi, kterou může vždy svobodně vykonávat“. ³² To znamená, že papež má nejvyšší řádnou moc také nad všemi místními církvemi a jejich svazy.³³ Episkopát, jeden a nerozdělený, se představuje jako jednotný také bratrským spojením s Petrem, aby se naplňovalo poslání hlásat evangelium a pastýřsky vést církev, aby rostla po celém světě navzdory časovým a místním odlišnostem a nepřestávala být apoštolským společenstvím.

²⁹ LG 20.

³⁰ CIC, kán. 336.

³¹ LG 22.

³² CIC, kán. 331.

³³ Srov. CIC, kán. 333, § 1.

²⁶ Srov. GS 42.

²⁷ Srov. LG 19; KKC, 864.

²⁸ Srov. KKC, 863.

12. Příslušnost a způsob působení biskupa ve sboru biskupů

Biskup se stává členem biskupského sboru biskupským svěcením, které zprostředkovává plnost svátosti svěcení a ontologicky připodobňuje biskupa k Ježíši Kristu jako pastýři své církve. Biskupským svěcením se biskup stává svátostí samotného Krista, který je přítomen a působí ve svém lidu a který biskupskou službou hlásá Boží slovo, uděluje svátosti víry a vede svou církev.³⁴ Aby mohl být „pastýřský munus“ vykonáván, je potřeba „kanonická mise“ udělená papežem, jíž hlava biskupského sboru svěřuje část Božího lidu nebo službu k dobru všeobecné církve.³⁵ Proto musejí být tři funkce tvořící „pastýřský munus“, které biskup přijal při biskupském svěcení, vykonávány v hierarchickém společenství, i kdyby kvůli různosti jejich povahy a cíle byla posvěcující funkce vykonávána odlišně od funkce učitelské a řídící.³⁶ Tyto dvě posledně jmenované funkce totiž mohou být kvůli své povaze (*natura sua*) vykonávány pouze v hierarchickém společenství, jinak by úkony nebyly platné.

Afektivní kolegialita činí z biskupa člověka, který není nikdy sám, protože je vždy a stále spojen se svými bratry v biskupské službě a s tím, koho Pán vybral za Petrova nástupce. *Afektivní kolegialita* se vyjadřuje jako efektivní kolegialita na ekumenickém koncilu nebo společným působením biskupů rozptýlených po světě, podporovaným nebo přijatým papežem, tak aby byl proveden skutečný kolegiální úkon. Kolegiální smýšlení, které není pouhým vyjádřením solidarity, se uskutečňuje na různých stupních a úkony, které z něj vyplývají, mohou mít právní důsledky. Toto smýšlení se projevuje v různých formách, například synodem biskupů, *návštěvou ad limina*, zapojením diecézních biskupů do dikasterií římské kurie, misijní spoluprací, místními koncily, biskupskými konferencemi, ekumenickým nasazením, mezináboženským dialogem.³⁷

³⁴ Srov. LG 21.

³⁵ Srov. LG: Předběžná vysvětlující poznámka, č. 2.

³⁶ Srov. PAG 8.

³⁷ Srov. *tamtéž*.

PÉČE BISKUPA O VŠEOBECNOU CÍRKEV A VZÁJEMNÁ SPOLUPRÁCE BISKUPŮ

„Všichni biskupové, jako členové biskupského sboru a právoplatní nástupci apoštolů, jsou z ustanovení a příkazu Krista zavázáni rozšířit svou starost na celou církev.“

(Pastores gregis, 55)

I. STAROST BISKUPA O VŠEOBECNOU CÍRKEV

13. *Spolupráce pro dobro všeobecné církve*

Pro svou příslušnost ke sboru biskupů má biskup starost o všechny církve a je spojen s ostatními členy sboru biskupským bratrstvím a pevným poutem, které spojuje biskupy s hlavou sboru; to od každého biskupa vyžaduje, aby spolupracoval s papežem, hlavou biskupského sboru, jemuž je kvůli svrchované pravomoci nad celou církví svěřeno poslání přinášet všem lidem světlo evangelia.

Na prvním místě musí být biskup účinným znamením a podporovatelem jednoty v místní církvi, kterou reprezentuje v rámci všeobecné církve. Musí mít takovou starost o celou církev, která přispívá k dobru celého Božího lidu, i kdyby nebyla vykonávána individuálně vůči konkrétním věřícím s právní pravomocí. Proto musí biskup „podporovat a chránit jednotu víry a kázeň společnou celé církvi“, ³⁸ tím že pomáhá řádnému magisteriu církve v odpovídající aplikaci obecného kanonického řádu a vychovává své věřící, aby cítili s obecnou církví, a spolupracuje na podpoře všech aktivit směřujících k prospěchu celé církve. Biskup nemá nikdy zapomínat na pastorační princip, že řízením své místní církve přispívá k dobru celého Božího lidu, který je společenstvím církví.

Kromě hlavní institucionální formy spolupráce biskupa pro dobro celé církve, jíž je účast na *ekumenickém koncilu*, kde se slavnostní

³⁸ LG 23.

a univerzální formou uplatňuje pravomoc biskupského sboru, se tato spolupráce projevuje také ve vykonávání svrchované a univerzální moci společně s ostatními biskupy, pokud je jako taková nařízena nebo svobodně přijata papežem.³⁹ Každý biskup má právo a povinnost aktivně přispívat a spolupracovat při různých kolegiálních úkonech modlitbou, studiem a hlasováním.

Synod biskupů poskytuje kromě posílení pout jednoty mezi členy biskupského sboru také cennou poradní pomoc službě primátu, vykonávané nástupcem Petrovým.⁴⁰ Pokud je biskup povolán k osobní účasti, vykonává tuto službu horlivě se zřetelem na Boží slávu a dobro církve. Stejnými postoji se má řídit, pokud se vyjadřuje k otázkám navrženým pro synodální reflexi, nebo když se v rámci biskupské konference jedná o volbu biskupů v činné službě nebo emeritních, kteří by ji pro své znalosti a zkušenosti v oboru mohli reprezentovat na synodu.

Stejná starost o obecnou církev vede biskupa k tomu, aby papeži předkládal rady, postřehy a návrhy, aby ho upozorňoval na nebezpečí pro církev, příležitosti pro iniciativy a jiné užitečné údaje: tím prokazuje cennou službu při vykonávání primátu a jistě přispívá k účinnosti všeobecného řízení. Když je biskup tázán na názor v pastoračních otázkách, nebo pokud se vyžaduje jeho spolupráce na přípravě dokumentů univerzálního dosahu – zvláště pokud je členem nebo poradcem nějakého dikasteria římské kurie – ať odpovídá upřímně po prozkoumání a promeditování celé záležitosti před Boží tváří (*coram Domino*).⁴¹ Jestliže je biskup žádán, aby plnil nějaký úkol v zájmu celé církve, má udělat vše pro to, aby ho přijal a pečlivě vyplnil.

S vědomím své odpovědnosti za jednotu církve a s ohledem na velkou snadnost, s níž dnes každé prohlášení vchází ve známost širokému okruhu veřejnosti, ať se biskup chrání zpochybňovat doktrinální nebo disciplinární aspekty autentického magisteria, aby nepoškodil autoritu církve i svou vlastní; spíše má postupovat řádným způsobem

komunikace s Apoštolským stolcem a ostatními biskupy, pokud má otázky, které se týkají těchto doktrinálních a disciplinárních aspektů.

14. *Spolupráce s Apoštolským stolcem*

Jako důsledek svého biskupského svěcení, hierarchického společenství a příslušnosti ke sboru biskupů a jako znamení jednoty v Ježíši Kristu ať biskup velmi dbá na společenství lásky a poslušnosti s římským papežem a z celého srdce ho rozvíjí, ať přijímá jeho plány, iniciativy, radosti a starosti za své a tuto synovskou náklonnost ať šíří i mezi věřícími.

Biskup ať věrně zachovává *předpisy Svatého stolce* a různých dikasterií římské kurie, které pomáhají římskému papeži v jeho poslání sloužit místním církvím a jejich pastýřům. Mimoto ať dbá na to, aby s dokumenty Svatého stolce byli seznámeni všichni kněží nebo podle situace všechen křesťanský lid a v případě potřeby ať srozumitelně vysvětlí jejich obsah, aby byly všem srozumitelné.

Aby co nejvhodněji zajistil výklad každého dokumentu, případně pokynů, které obsahují, se má biskup studiem seznámit s jeho povahou (nauka magisteria, nařízení, směrnice atp.) a jeho pastoračním obsahem atd.; pokud se jedná o zákony a jiná normativní nařízení, je třeba zvláště dbát na to, aby se zajistilo jejich dodržování, jakmile vejdou v účinnost, v případě potřeby také vydáním vlastních prováděcích norem pro diecézi. Pokud jde o dokument jiného druhu, např. obecné směrnice, má sám biskup rozumně zvážit, jak nejlépe postupovat k pastoračnímu dobru svého stáde.

Vztah s papežským legátem. Papežský legát reprezentuje římského papeže před místními církvemi a státy.⁴² Jeho funkce nepřekrývá funkci biskupů; není jí ani překážkou, ani ji nenahrazuje; naopak jí různými způsoby pomáhá a podporuje ji bratrskou radou. Ať se proto biskup snaží udržovat s papežským legátem vztahy v bratrském duchu a vzájemné důvěře, jak na rovině osobní, tak v rámci biskupské konference, a využívá jeho služeb pro předávání informací Apoštolskému stolci a při žádání o kanonické úkony, které jsou v jeho kompetenci.

³⁹ Srov. LG 22; CIC, kán. 337.

⁴⁰ Srov. PAG 58.

⁴¹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o římské kurii *Pastor bonus* (28. června 1988), č. 7; 8; 26.

⁴² Srov. CIC, kán. 363, § 1 a PAVEL VI. Motu proprio *Sollicitudo omnium ecclesiarum*.

Spolu s ostatními pastýři církevní provincie nebo biskupské konference, anebo i osobně, biskup vykonává specifickou formu spolupráce se službou římského papeže tím, že upozorní Apoštolský stolec na *kněze, které považuje za vhodné pro biskupskou službu*. V rámci předběžného zkoumání ohledně možných kandidátů se biskup může radit s jednotlivými informovanými osobami; ale ať nikdy nedopustí, aby se prováděla kolektivní konzultace, protože by to mohlo ohrozit utajení předepsané kanonickým právem – nezbytné, když se jedná o dobrou pověst osob – a ovlivňovat svobodu papeže ve výběru nejvhodnějšího kandidáta.⁴³

„Pro spojení poutem jednoty a lásky přispívají biskupové podle možnosti vlastní diecéze k obstarání prostředků, které potřebuje Apoštolský stolec podle současných podmínek, aby mohl řádně poskytovat službu celé církvi.“⁴⁴ Biskup ať nezapomíná ani na zvláštní sbírku *Svatopetrský haléř* určenou k zajištění toho, aby římská církev mohla účinně plnit svůj úkol v předsednictví všezahrnující lásky. Pokud to dovolují možnosti diecéze a pokud v ní jsou schopní a vhodně připravení kněží, kteří jsou vyžádáni, dá je biskup k dispozici Svatému stolci *ad tempus* nebo na neomezenou dobu.

15. *Návštěva „ad limina“*⁴⁵

Podle kanonické disciplíny plní diecézní biskup každých pět let starobylou tradici *navštívy „ad limina“*, aby uctil hroby svatých apoštolů Petra a Pavla a setkal se s Petrovým nástupcem, římským biskupem.

Návštěva má pro biskupa díky různým liturgickým a pastoračním momentům a bratrské výměně zvláštní význam: prohlubovat jako nástupce apoštolů svůj smysl pro odpovědnost a upevňovat společenství s Petrovým nástupcem. Návštěva mimoto znamená důležitý impuls pro život samotné místní církve, která ve svém zástupci upevňuje pouta víry, společenství a disciplíny, která ji spojují s římskou církví a celým tělem církve.⁴⁶

Bratrská setkání s papežem a jeho nejbližšími spolupracovníky v římské kurii poskytují biskupovi privilegovanou příležitost nejen k tomu, aby předložil situaci své diecéze a svá očekávání, ale také aby měl další informace o nadějích, radostech a obtížích všeobecné církve a získal směrnice a vhodné rady ohledně problémů svého stáde. Tato návštěva představuje také významný okamžik pro Petrova nástupce, který přijímá pastýře místních církví, aby s nimi projednával otázky týkající se jejich poslání v církvi. Návštěva „ad limina“ je tedy vyjádřením pastýřské péče o celou církev.⁴⁷

Proto je nezbytná pečlivá příprava. Biskup se má s dostatečným předstihem (alespoň 6 měsíců, je-li to možné) postarat o zaslání *zprávy o stavu diecéze* Svatému stolci; k jejímu sestavení má k dispozici příslušný *formulář* připravený Kongregací pro biskupy. Tato zpráva má papeži a římským dikasteriím poskytnout informaci z první ruky – věrohodnou, stručnou a přesnou – což je velmi užitečné pro vykonávání petrovské služby. Samotnému biskupovi zpráva poskytuje prostředek ke zkoumání stavu jeho církve a rozvržení pastorační práce; proto je vhodné, aby biskupovi při jejím sestavování pomáhali jeho nejbližší spolupracovníci, ačkoli se jeho osobní přínos jeví jako bezpodmínečný, zvláště kvůli aspektům, které se nejvíce týkají jeho činnosti, aby byl podán ucelený pohled na pastorační práci.

Současná praxe spočívá v tom, že se návštěvy obvykle uskutečňují podle biskupských konferencí nebo po skupinách biskupů, které jsou jejich součástí, pokud jsou příliš početné, což zdůrazňuje kolegiální jednotu mezi biskupy. Ačkoli některé části návštěvy probíhají ve skupinách – návštěva u hrobů apoštolů, promluva papeže, setkání s dikasterií římské kurie – každý biskup vždy sám jednotlivě prezentuje zprávu a uskutečňuje návštěvu jménem své církve a setkává se osobně s Petrovým nástupcem a stále má právo a úkol sdělovat přímo jemu a jeho spolupracovníkům všechny otázky, které se týkají jeho služby v diecézi.

⁴³ Srov. CIC, kán. 377, §§ 2–3; RADA PRO VEŘEJNÉ ZÁLEŽITOSTI CÍRKVE. Dekret *Episcoporum delectum*, I., 2.

⁴⁴ CIC, kán. 1271.

⁴⁵ Srov. CIC, kán. 400; KONGREGACE PRO BISKUPY. *Direktorium pro Návštěvu ad limina*; PAG 57.

⁴⁶ Srov. KONGREGACE PRO BISKUPY. *Direktorium pro Návštěvu ad limina*, Předmluva, č. I a IV.

⁴⁷ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o římské kurii *Pastor bonus* (28. června 1988), dodatek I, č. 3–4.

16. *Diecézní biskupové, členové dikasterií římské kurie*

Jiný znak kolegiálního vztahu mezi biskupy a papežem představuje působení některých diecézních biskupů jako členů dikasterií římské kurie. To biskupům umožňuje seznámit papeže s povahou, přáními a potřebami všech církví. Takto se prostřednictvím římské kurie rozpíná na celý Boží lid pouto jednoty a lásky, které existuje ve sboru biskupů.⁴⁸

17. *Misijní dílo*

Biskupové s římským papežem jsou přímo zodpovědní za evangelizaci světa;⁴⁹ každý biskup tuto odpovědnost uvádí s největší péčí do praxe.

Jako koordinátor a hlava diecézní misijní činnosti má biskup bdít nad tím, aby se místní církev otevřela vůči potřebám jiných církví, probouzet misijního ducha u věřících, podporovat misionáře a misionářky, rozvíjet horlivého apoštolského a misijního ducha u svého kněžstva i u řeholníků a členů společností apoštolského života, u seminaristů a laiků, spolupracovat s Apoštolským stolcem na díle evangelizace národů a podporovat mladé církve materiální i duchovní pomocí. Těmito i jinými způsoby, vhodnými vzhledem k místním i dobovým okolnostem, ukazuje biskup bratrství s ostatními biskupy a plní úkol hlásat evangelium všem národům.⁵⁰

Podle možností diecéze se biskup se souhlasem Svatého stolce a ostatních biskupů, jichž se to týká, postará o to, aby se posílali misionáři a materiální prostředky do misijních oblastí, a to na základě zvláštní dohody nebo po navázání bratrských pout s *konkrétní misijní církví*. Mimoto má ve své místní církvi podporovat *papežská misijní díla*, tím že poskytuje nezbytnou duchovní a ekonomickou pomoc.⁵¹ Pro dosažení těchto cílů určí biskup kněze, jáhna nebo kompetentního laika, který se bude zabývat různými diecézními iniciativami, jako je každoroční den misií a výroční sbírka ve prospěch papežských děl.⁵²

Stejně se má biskup připojit k úsilí Svatého stolce pomáhat církvím, které trpí pronásledováním nebo vážným nedostatkem kněží či prostředků.⁵³

Pouto společenství mezi církvemi je zdůrazněno kněžími „*fidei donum*“, kteří jsou vybíráni z těch, kdo jsou schopni a dobře připraveni, díky nimž dříve založené diecéze účinně přispívají k evangelizaci nových církví a na druhou stranu čerpají svěžest a vitalitu víry od těchto nových křesťanských obcí.⁵⁴

Pokud nějaký *vhodný klerik* (kněz nebo jáhen) vyjádří přání být zařazen mezi kněze „*fidei donum*“, ať mu biskup, nakolik to je možné, neodmítne dát schválení, ačkoli to může znamenat bezprostřední oběť pro jeho diecézi a má se postarat o to, aby byla stanovena jeho práva a povinnosti písemnou dohodou s biskupem místa určení. Dočasný transfer je možný bez exkardinace, takže si klerik po svém návratu zachovává všechna práva, jaká by měl, kdyby zůstal v diecézi.⁵⁵

I biskupové mladých misijních církví ať dávají k dispozici kněze do oblastí své země, svého kontinentu nebo jiných kontinentů méně evangelizovaných nebo s nedostatkem osob pro službu církvi.

Biskup má do své diecéze přijímat kněze z misijních zemí, kteří žádají o dočasné přijetí kvůli studiu nebo z jiných důvodů. V těchto případech ať biskupové, jichž se to týká, uzavrou dohodu pro upřesnění různých aspektů života toho kněze. Za tímto účelem ať se zachovávají normy stanovené Kongregací pro evangelizaci národů.⁵⁶

18. *Ekumenické úsilí*

S vědomím, že znovunastolení jednoty bylo jedním z hlavních cílů II. vatikánského koncilu⁵⁷ a že není pouhým dodatkem, který se přidává k tradiční činnosti církve,⁵⁸ ať si biskup uvědomuje naléhavost podpory ekumenismu, oblasti, která je neodvolatelným posláním katolické

⁵³ Srov. ChD 6–7.

⁵⁴ Srov. RM 68; PDV 18.

⁵⁵ Srov. CIC, kán. 271.

⁵⁶ Srov. KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Istruzione sull'invio e la permanenza all'estero dei sacerdoti del Clero diocesano dei territori di missione*, č. 2–7.

⁵⁷ Srov. UR: Úvod, 1.

⁵⁸ Srov. JAN PAVEL II. Encyklika o ekumenickém úsilí *Ut unum sint* (25. května 1995), č. 20. Praha: Zvon, 1995.

⁴⁸ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o římské kurii *Pastor bonus* (28. června 1988), č. 9.

⁴⁹ Srov. RM 63.

⁵⁰ Srov. LG 23.

⁵¹ Srov. ChD 6.

⁵² Srov. RM 81 a 82.

církve. Ačkoli řízení ekumenického hnutí přísluší v první řadě Svatému stolci, jednotlivým biskupům nebo biskupským konferencím přísluší vydávat *praktické normy* určené pro realizaci předpisů Apoštolského stolce v místních podmínkách.⁵⁹

S věrností vůči pokynům a předpisům Svatého stolce ať se mimoto biskup stará o udržování *ekumenických vztahů* s různými církvemi a křesťanskými společenstvími přítomnými v jeho diecézi a jmenuje svého kompetentního zástupce, aby podporoval a koordinoval diecézní aktivity v této oblasti.⁶⁰ Jestliže to okolnosti diecéze vyžadují, ustanoví biskup sekretariát nebo komisi, která by měla za úkol předkládat biskupovi, co by mohlo napomáhat jednotě mezi křesťany, a uskutečňovat iniciativy, které on navrhne, podporovat v diecézi duchovní ekumenismus, poskytovat prostředky pro ekumenickou formaci kléru a seminaristů⁶¹ a podporovat farnosti v ekumenickém úsilí.

19. *Vztahy k judaismu*

II. vatikánský koncil připomíná pouto, jímž je lid Nové Smlouvy duchovně spojen s Abrahámovým pokolením;⁶² kvůli tomuto poutu přísluší *Židům* ve srovnání s nekřesťanskými náboženstvími zcela zvláštní místo v pozornosti církve, protože „oni mají synovství, slávu, smlouvy, Zákon, kult, Boží zaslíbení; oni jsou patriarchy a z nich pochází podle těla Kristus“ (Řím 9,4–5). Biskup má u křesťanů podporovat postoj úcty vůči těmto „starším bratrům“, aby se vyloučily protižidovské projevy, a má dbát na to, aby posvěcení služebníci dostávali přiměřenou formaci o židovském náboženství a jeho vztahu ke křesťanství.

20. *Mezináboženský dialog*

Katolická církev neodmítá nic, co je pravdivé a svaté v jiných náboženstvích. „S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby jednání

a života, pravidla a nauky. Ačkoli se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvětluje všechny lidi. Sama však hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je ‚cesta, pravda a život‘ (Jan 14,6), v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou.“⁶³

Ve vztazích s nekřesťanskými náboženstvími je církev povolána nastolit upřímný a uctivý *dialog*, který pomáhá beze stopy irenismu odkrýt semena pravdy, nacházející se v náboženských tradicích lidstva, a podporuje správné duchovní úsilí lidí. Tento dialog je úzce spojen s neodmyslitelným povoláním k misii, vycházejícím z Kristova přikázání: „Jděte do celého světa. Hlásejte radostnou zvěst celému stvoření“ (Mk 16,15) a je veden náležitou úctou k individuálnímu svědomí.

21. *Podpora iniciativ Svatého stolce na mezinárodním poli*

Podle možností své církve biskup přispívá k uskutečňování cílů *mezinárodních institucí a sdružení* založených a podporovaných Apoštolským stolicí: pro spravedlnost a mír ve světě, pro podporu rodin a lidského života od početí, pro pokrok národů a pro další iniciativy.

Jako zvláštní forma apoštolského působení na mezinárodní úrovni je Svatý stolec právoplatně zastoupen mezi hlavními *mezinárodními organizacemi* a aktivně se účastní různých jimi organizovaných *konferencí*. V těchto mezinárodních organizacích se má církev zasazovat za obranu lidské důstojnosti a základních lidských práv, ochranu nejslabších, správný řád mezinárodních vztahů, úctu k přírodě atd. Biskup má podporovat tyto iniciativy před věřícími a před veřejným míněním a mít na paměti, že jeho pastýřská služba může mít značný dopad na utvrzení spravedlivého mezinárodního řádu, beroucího ohled na lidskou důstojnost.⁶⁴

⁵⁹ Srov. CIC, kán. 755, §§ 1–2.

⁶⁰ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* (25. března 1993), č. 41–45. Praha: ČBK, 1995.

⁶¹ Srov. *tamtéž*, č. 55–91.

⁶² Srov. II. Vatikánský koncil. Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate* (28. října 1965), č. 4. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995.

⁶³ II. Vatikánský koncil. Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím *Nostra aetate* (28. října 1965), č. 2. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995; Srov. Kongregace pro nauku víry. Deklarace *Dominus Iesus* O jedinečnosti a spásnosné univerzalitě Ježíše Krista a církve (6. srpna 2000). ČBK, Praha, 2000, kap. III: Jedinečnost a univerzalita spásného tajemství Ježíše Krista.

⁶⁴ Srov. RM 37; Kongregace pro nauku víry. Deklarace *Dominus Iesus* O jedinečnosti a spásnosné univerzalitě Ježíše Krista a církve (6. srpna 2000). ČBK, Praha, 2000, kap. VI.

II. SPOLUPRÁCE BISKUPŮ A NADDIECÉZNÍ ORGÁNY SPOLUPRÁCE

A) SPOLUPRÁCE BISKUPŮ

22. *Společné vykonávání biskupské služby*

„Aniž by se porušila pravomoc daná biskupovi božským zřízením v jeho místní církvi, mají si být biskupové vědomi, že jsou po celé dějiny církve součástí nedílného celku k tomu, aby při plnění svého poslání využívali prostředky, organizace nebo komunikační prostředky, které ukazují jejich společenství a péči o všechny církve a způsob života vlastní sboru apoštolů: pastorační spolupráce, konzultace, vzájemná pomoc atd.“⁶⁵ Biskup tedy vykonává službu, která mu byla svěřena, nejen když plní své vlastní poslání v diecézi, ale také když spolupracuje se svými bratry v biskupské službě v různých naddiecézních orgánech. Mezi ně je třeba počítat setkávání biskupů církevní provincie, církevního regionu (tam, kde byly ustanoveny Apoštolským stolcem), a zvláště biskupské konference.

Tato shromáždění biskupů jsou výrazem kolegiální dimenze biskupské služby a její nutné adaptace na různé formy lidských společenství, mezi nimiž církve vykonává své spásné působení.⁶⁶ Jejich hlavním cílem je *vzájemná pomoc* při vykonávání biskupské služby a *harmonizace* iniciativ jednotlivých pastýřů pro dobro každé diecéze a celé křesťanské obce na daném území. Díky nim *místní církve* samy upevňují pouta společenství s všeobecnou církví prostřednictvím biskupů, svých právoplatných reprezentantů.⁶⁷

Kromě případů, kdy jim církevní právo nebo zvláštní pověření Apoštolského stolce udělilo zákonodárnou pravomoc, má mít společná činnost těchto shromáždění biskupů za své hlavní kritérium vnímavou úctu k *osobní odpovědnosti každého biskupa* vůči všeobecné církvi a vůči jemu svěřené místní církvi, s plným vědomím kolegiální dimenze, která je vtisknuta do biskupské služby.

B) NADDIECÉZNÍ ORGÁNY A METROPOLITA

23. *Různá naddiecézní shromáždění biskupů*

a) *Shromáždění biskupů církevní provincie*

Diecézní biskupové církevní provincie se shromažďují okolo metropolitou, aby lépe koordinovali své pastorační aktivity a vykonávali společné kompetence, kterými je pověřuje právo.⁶⁸ Setkání jsou svolávána arcibiskupem metropolitou v periodicitě, která vyhovuje všem, a zúčastňují se jich s rozhodujícím hlasem také biskupové koadjutoři a pomocní biskupové provincie. Jestliže to vyžaduje pastorační úkoly a pokud již bylo získáno schválení Apoštolského stolce, mohou být ke společným pracím přičleněni pastýři sousedních diecézí, bezprostředně podřízených Svatému stolci, včetně apoštolských vikářů a apoštolských prefektů, kteří řídí svou místní církev jménem papeže.

b) *Úkoly arcibiskupa metropolitou*

Zvláštní odpovědnost za jednotu církve přísluší vzhledem k sufragánním diecézím a jejich pastýřům arcibiskupovi metropolitovi.⁶⁹ Pallium, které si má každý metropolita vyžádat osobně nebo skrze prostředníka u papeže, je znamením autority, již má metropolita ve své církevní provincii ve společenství s římskou církví. Pallium žehná papež každý rok o slavnosti svatých apoštolů Petra a Pavla (29. června) a je uděleno přítomným metropolitům. Jestliže se některý metropolita nemůže dostavit do Říma, bude mu pallium předáno papežským zástupcem. V každém případě metropolita získává všechny pravomoci související s jeho funkcí od chvíle převzetí správy arcidiecéze. Metropolita může nosit pallium ve všech kostelích své církevní provincie, zatímco mimo ni je nemůže nosit nikdy, jedině výjimečně se souhlasem diecézního biskupa. Když je metropolita přeložen na nový metropolitní stolec, má si od papeže vyžádat nové pallium.⁷⁰

⁶⁵ JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 37; srov. PDV 59.

⁶⁶ Srov. LG 13.

⁶⁷ Srov. LG 23; PAG 55.

⁶⁸ Srov. CIC, kán. 431 § 1; 377 § 2; 952 § 1; 1264, odst. 1 a odst. 2.

⁶⁹ Srov. PAG 62.

⁷⁰ Srov. CIC, kán. 436, §§ 1–3.

Metropolita má za úkol *dohlížet* na to, aby byla v celé provincii pečlivě zachovávána víra a církevní kázeň a aby biskupská služba byla vykonávána v souladu s kanonickým právem. V případě, že zaznamená zneužití nebo chyby, sdělí to metropolita s ohledem na dobro věřících a jednotu církve papežskému zástupci v daném státě, aby Apoštolský stolec mohl provést potřebná opatření. Dříve než metropolita věc sdělí papežskému zástupci, může, pokud to považuje za vhodné, projednat s diecézním biskupem problémy vzniklé v sufragánní diecézi. Obzvláště ať metropolita pečuje o sufragánní diecéze během sedisvakance nebo v okamžicích případných zvláštních potíží diecézního biskupa.

Funkce metropolity se však nemá omezovat na disciplinární aspekty, má se jako přirozený důsledek příkázání lásky rozšířit na diskrétní a bratrskou péči v lidských i duchovních potřebách sufragánních pastýřů, vůči nimž se může do jisté míry považovat za *staršího bratra*, „*primus inter pares*“. Účinná role metropolity, jak to předpokládá Kodex kanonického práva, podporuje lepší pastorační koordinaci a výraznější kolegialitu na místní úrovni mezi sufragánními biskupy.

S ostatními biskupy církevní provincie arcibiskup metropolita podporuje společné iniciativy, aby se mohlo adekvátním způsobem odpovědět na potřeby diecézí dané provincie. Zvláště biskupové též diecézní provincie mohou společně uskutečňovat, pokud to vyžadují okolnosti, kurzy stálé formace pro klérus a pastorační setkání pro vytvoření společných směrnic o otázkách, které se týkají územní provincie. Pro formaci kandidátů kněžství mohou založit metropolitní seminář, jak velký, tak i malý, nebo založit formační dům pro pozdní povolání či pro formaci trvalých jáhnů nebo laiků zapojených do pastorační služby. Metropolita může biskupům navrhnout i jiné oblasti společného pastoračního působení. Jestliže v nějakém zvláštním případě potřebuje arcibiskup zvláštní pravomoci pro vykonávání svého poslání, zvláště aby mohl uskutečnit společný pastorační program vypracovaný dohromady se sufragánními biskupy, může o ně se souhlasem biskupů církevní provincie požádat Svatý stolec.

c) *Shromáždění biskupů církevní oblasti*

Tam, kde byla zřízena církevní oblast pro více církevních provincií,⁷¹ se diecézní biskupové účastní regionálního shromáždění biskupů formou určenou jejími statuty.

d) *Biskupská konference*

Biskupská konference je důležitá pro posílení společenství mezi biskupy a podporu společného působení na určeném území, které je zpravidla shodné s hranicemi daného státu. Jsou jí svěřeny určité vlastní pastorační funkce, které vykonává prostřednictvím kolegiálních úkonů řízení, a je určena k náležité podpoře četných společných pastoračních iniciativ pro dobro věřících.⁷²

e) *Mezinárodní shromáždění biskupských konferencí*

Tyto organizace jsou přirozeným důsledkem zintenzivňování lidských a institucionálních vztahů mezi zeměmi, které náležejí do stejné geografické oblasti. Byly ustanoveny pro zajištění trvalých vztahů mezi biskupskými konferencemi a ony se jich účastní prostřednictvím svých zástupců, aby se tak usnadnila jak spolupráce mezi konferencemi, tak služba v prospěch episkopátů různých zemí.

C) PARTIKULÁRNÍ KONCILY

24. *Historická koncilní zkušenost*

Od prvních století církve biskupové, ... i když postavení do čela jednotlivých církví ... konali „synody nebo provinciální koncily nebo i plenární koncily, na kterých biskupové stanovili pro různé církve jednotný závazný řád hlásání pravd víry a církevní kázně.“⁷³

25. *Povaha*

Partikulární koncily jsou shromáždění biskupů, jichž se s poradním hlasem účastní také jiní posvátní služebníci a věřící laici a jejich cílem

⁷¹ Srov. CIC, kán. 433; PAG 62.

⁷² Srov. č. 28–32 tohoto Direktorია.

⁷³ ChD 36.

je pečovat o pastorační potřeby Božího lidu na daném území zaváděním toho, co přispívá rozvoji víry,⁷⁴ předpisů pro společnou pastorační aktivitu, dobrých mravů a zachovávání církevní kázně.⁷⁵

Partikulární koncily mohou být *provinční*, pokud se jejich působnost kryje s církevní provincií, nebo *plenární*, pokud se jedná o místní církve téže biskupské konference. Jde-li o plenární koncil nebo provinční, kdy se hranice provincie shodují s hranicemi jednoho státu, je pro jeho slavení nezbytné předchozí *schválení Apoštolského stolce*.⁷⁶ Aby o tom Apoštolský stolec mohl rozhodnout, musí přesně znát důvod, který vede ke konání koncilu, a také témata a záležitosti, které budou předloženy k rozhodování.

26. Členové

Na partikulárních koncilech přísluší činit rozhodnutí pouze biskupům, jelikož oni mají rozhodující hlas, ale musejí se také svolat nositelé určitých důležitých církevních úřadů a vyšší představení řeholních institutů a společností apoštolského života, aby spolupracovali s pastýři svou zkušeností a radou. Biskupové mimoto mohou dle svého uvážení přizvat rovněž další kleriky, řeholníky a laiky, mají však přitom dbát na to, aby jich nebylo více než polovina těch, kdo jsou členy koncilu na základě právního ustanovení.⁷⁷

Vzhledem k velkému významu místních koncilů pro řízení církevního života v provincii nebo ve státě spolupracuje biskup osobním přispěním na jejich přípravě a jednání.⁷⁸

27. Zákonodárná moc

Pro dosažení těchto cílů mají partikulární koncily moc řídit, *především legislativní*, díky níž biskupové stanovují tytéž normy pro různé církve, čímž se starají o účinnější a požadavkům doby více odpovídající pastorační činnost. Kanonická disciplína tedy poskytuje velkou svobodu biskupům téže provincie nebo konference, aby společně uspořádávali

pastorační záležitosti, vždy s ohledem na normy vydané vyšší autoritou.⁷⁹ Tato svoboda má biskupy vést k tomu, aby předkládali k obecnému posouzení a obecnému rozhodnutí jen otázky, které *vyžadují stejné uspořádání* na celém území, protože jinak by pravomoc, která náleží každému biskupovi v jeho diecézi, byla nadbytečně omezována.

Všechna naléhavá rozhodnutí partikulárních koncilů, obecně závazná nařízení i singulární rozhodnutí, mají být před svým vyhlášením prozkoumány a schváleny Apoštolským stolicí.⁸⁰

D) BISKUPSKÁ KONFERENCE

28. Poslání biskupské konference

Biskupská konference, jejíž úloha nabyla v posledních letech velké důležitosti, přispívá v rozmanitých a plodných formách k uskutečnění a rozvoji *kolegiální lásky* mezi členy téhož episkopátu. V ní biskupové společně vykonávají určité pastorační úkoly pro věřící svého území. Tato činnost odpovídá na dnes zvláště pocíťovanou nutnost přispívat ke společnému dobru místních církví prací jejich pastýřů, která je prováděna ve shodě a je dobře koordinovaná.⁸¹ Úkolem biskupské konference je pomáhat biskupům v jejich službě k prospěchu celého Božího lidu. Konference vykonává svou důležitou funkci v různých oblastech služby:

- společným uspořádáním určitých pastoračních záležitostí *všeobecně závaznými nařízeními*, které zavazují na daném území jak pastýře, tak věřící lid;⁸²
- *předáváním nauky* církve výraznějším způsobem a v souladu se specifickou povahou a podmínkami života věřících určitého státu;⁸³
- koordinací jednotlivých snah prostřednictvím *společných iniciativ* národního významu v oblasti apoštolátu a charity. Pro tento cíl schválilo kanonické právo kompetence určené konferencím;

⁷⁹ Srov. CIC, kán. 135, § 2.

⁸⁰ Srov. CIC, kán. 446; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o římské kurii *Pastor bonus* (28. června 1988), č. 82 a 157.

⁸¹ Srov. LG 23; ChD 37; PAG 63.

⁸² Srov. CIC, kán. 455.

⁸³ Srov. CIC, kán. 753.

⁷⁴ Srov. CIC, kán. 753.

⁷⁵ Srov. CIC, kán. 445.

⁷⁶ Srov. CIC, kán. 439 a 440 § 1.

⁷⁷ Srov. CIC, kán. 443.

⁷⁸ Srov. ChD 36; CIC, kán. 439 nn.

- *jednotným dialogem s politickými autoritami* majícími pravomoc na celém území;
- vytvářením užitečných *společných služeb*, které mnoho diecézí není schopno samo zajistit.

Je třeba doplnit širokou oblast vzájemné podpory ve vykonávání biskupské služby vzájemnou informovaností, výměnou názorů, sjednocováním hledisek atd.

29. Členové biskupské konference

Členy biskupské konference jsou z ustanovení práva všichni diecézní biskupové daného území a ti, kdo jim jsou právně postaveni na roveň,⁸⁴ a dále biskupové koadjutři, pomocníci a ostatní titulární biskupové, kteří vykonávají nějakou zvláštní apoštolskou službu k dobru věřících. Členy jsou také ti, kdo jsou prozatímně v čele církevní územní jednotky v zemi.⁸⁵

Katoličtí biskupové východního obřadu, kteří sídlí na území biskupské konference, mohou být pozváni na její plenární zasedání s poradním hlasem. Stanovy biskupské konference však mohou ustanovit, že jsou jejími členy, a v tom případě mají rozhodující hlas.⁸⁶

Emeritní biskupové nejsou podle ustanovení práva členy konference, ale je žádoucí, aby byli pozváni na plenární zasedání, jehož se účastní s poradním hlasem. Navíc je dobré se na ně obracet kvůli studijním setkáním nebo komisím vytvořeným pro zkoumání záležitostí, v nichž jsou tito biskupové obzvlášť kompetentní. Někteří emeritní biskupové rovněž mohou být zvoleni za členy komisí biskupské konference.⁸⁷

Ačkoli *zástupce Svatého stolce* není členem biskupské konference a nemá hlasovací právo, je pozván na úvodní zasedání biskupské konference, podle stanov jednotlivých biskupských konferencí.

Z členství v biskupské konferenci pro biskupa vyplývají určité přirozené povinnosti:

- Biskup se má *snažit obeznámit s obecnými normami*, které řídí tuto instituci, a také se stanovami vlastní konference, které dávají základní normy pro společné jednání.⁸⁸ Z hluboké lásky k církvi dbá mimo jiné o to, aby aktivity konference byly prováděny vždy podle kanonických norem.
- At' se aktivně a horlivě *účastní* shromáždění biskupů, aniž by kdy ponechával společnou odpovědnost na ostatních biskupech; jestliže je zvolen pro nějakou službu v konferenci, odmítne ji jen ze závažných důvodů. Pozorně studuje témata navržená k diskusi, v případě potřeby s pomocí odborníků, aby tak jeho postoje měly vždy dobrý základ a byly pečlivě formulovány.
- Na shromážděních at' *předkládá svůj názor* s bratrskou otevřeností: bez obav, pokud je třeba se vyjadřovat v jiném smyslu, než jsou ostatní názory, ale zároveň má být otevřen naslouchání a chápání opačných názorů.
- Pokud společné dobro věřících vyžaduje společnou linii působení, je biskup připraven následovat názor většiny, aniž by trval na svých postojích.
- V případech, kdy z důvodu svědomí usoudí, že *nemůže přijmout* nějaké prohlášení nebo závěr konference, musí před Bohem zvážit všechny okolnosti a zároveň brát v úvahu všechny účinky svého rozhodnutí na veřejnost; pokud se jedná o všeobecně závazné nařízení, které nabylo platnosti „potvrzením“ Svatým stolicí, má ho biskup požádat o dispens, aby se nemusel podřizovat tomu, co je stanoveno v nařízení.
- V duchu služby at' *upozorňuje* řídicí orgány konference na všechny problémy, které je třeba probírat, na obtíže, které je třeba překonávat, a na iniciativy, které vyžaduje dobro duší.

Konference může na svá shromáždění *pozvat* osoby, které nejsou jejími členy, ale jen v určených případech a pouze s poradním hlasem.⁸⁹

⁸⁴ Srov. CIC, kán. 381 § 2; JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 15.

⁸⁵ Srov. CIC, kán. 427 § 1; JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 17.

⁸⁶ Srov. CIC, kán. 450 § 1.

⁸⁷ Srov. č. 229 tohoto direktoria; JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*; KONGREGACE PRO BISKUPY. Normae *In vita Ecclesiae*, č. 4.

⁸⁸ O statutech konference srov. CIC, kán. 451; JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 18.

⁸⁹ Srov. PAPEŽSKÁ KOMISE PRO VÝKLAD DEKRETŮ II. Vatikánského koncilu. *Responsum* z 31. října 1970.

30. *Záležitosti svěřené biskupské konferenci*

Je evidentní, že dnes existují pastorační témata a problémy apoštolátu, které mohou být patřičně projednávány pouze na národní úrovni. Proto kanonické právo svěřilo některé oblasti společné pozornosti biskupů, každou oblast různým způsobem. Mezi ně náleží:

- formace posvátných služebníků, ať jde o kandidáty kněžství nebo trvalého jáhenství;
- ekumenismus;
- pomůcky pro diecézní katechezi;
- katolické vzdělávání;
- vyšší katolické vzdělávání a univerzitní pastorece;
- hromadné sdělovací prostředky;
- péče o neporušenost víry a mravů křesťanského lidu.⁹⁰

Ve všech těchto oblastech je nezbytné koordinovat kompetence konference s odpovědností každého biskupa v jeho diecézi. Takový soulad je přirozeným důsledkem respektu vůči kanonickým normám, které uspořádávají příslušná témata.

31. *Právní a naukové kompetence biskupské konference*

Podle pokynů II. vatikánského koncilu je biskupským konferencím jakožto nástrojům vzájemné pomoci mezi biskupy v jejich pastoračním úkolu Apoštolským stolcem udělena pravomoc stanovovat *závažné normy* v určitých záležitostech⁹¹ a jiná *singulární rozhodnutí*, která biskup věrně přijímá a uskutečňuje ve své diecézi.⁹²

Legislativní pravomoc konference je vykonávána biskupy shromážděnými na plenárním zasedání, které umožňuje vzájemný dialog a výměnu názorů; vyžaduje se přitom alespoň dvoutřetinová většina hlasů členů s rozhodujícím hlasem. Takto přijaté normy musí být před

vyhlášením prozkoumány Svatým stolcem, aby byl zajištěn jejich soulad s obecně platným kanonickým zákonodárstvím.⁹³ Žádný jiný orgán konference nemůže převzít kompetence plenárního zasedání.⁹⁴

Biskupové shromáždění v biskupské konferenci také vykonávají v souladu s podmínkami obsaženými v právních ustanoveních učitelské poslání⁹⁵ tím, že jsou jak autentickými hlasateli, tak učiteli víry pro své věřící. Při plnění tohoto učitelského poslání, především při probírání nových otázek a objasňování nových problémů, které se vyskytují ve společnosti, ať si jsou biskupové vědomi mezi svých prohlášení, protože jejich magisterium není univerzální, ačkoli je autentické a oficiální.⁹⁶

Biskupové si mají připomínat, že nauka je dobrem celého Božího lidu a poutem jeho společenství; následují tedy všeobecné magisterium církve a mají za úkol předkládat ho svým věřícím.

Aby nauková prohlášení biskupské konference mohla tvořit autentické magisterium a být publikována jménem konference, mají být schválena jednomyslně všemi biskupy – členy konference, nebo alespoň dvoutřetinovou většinou biskupů s rozhodujícím hlasem. V tomto druhém případě musejí věroučná prohlášení, aby mohla být zveřejněna, získat „potvrzení“ Svatého stolce. Tato doktrinální prohlášení mají být zaslána na Kongregaci pro biskupy nebo na Kongregaci pro evangelizaci národů, podle teritoriální kompetence kongregace. Tato dikasteria udělí „recognitio“ po konzultaci s ostatními kompetentními orgány Svatého stolce.⁹⁷

Když se jedná o schválení naukových prohlášení biskupské konference, nemají členové biskupské konference, kteří nejsou biskupy, právo hlasovat na plenárním zasedání.⁹⁸

Pokud více biskupských konferencí považuje za nezbytnou činnost „in solidum“, mohou požádat o schválení Svatý stolec, který stanoví v každém případě normy, jež je potřeba zachovat. Mimo tyto případy

⁹⁰ Srov. CIC, kán. 242; 236; 755 § 2; 804 § 1; 809; 810 § 2; 821; 823; 830; 831 § 1. Ohledně ekumenismu srov. také PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* (25. března 1993), č. 6; 40; 46–47. Praha: ČBK, 1995. Ohledně kompetencí biskupské konference publikovat katechismy a vypracovávat diecézní katechismy srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Responsio Con lettera* (7. července 1983).

⁹¹ Srov. CIC, kán. 455 §§ 1–2. Mezi obecnými dekrety jsou zahrnuty také dekrety exekutivní, o nichž pojednávají kánony 31–33; srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Responsum* z 5. července 1985.

⁹² Srov. ChD 38.

⁹³ Srov. CIC, kán. 445 § 2.

⁹⁴ Srov. JAN PAVEL II. *Motu proprio Apostolos suos*, č. 22.

⁹⁵ Srov. CIC, kán. 753; 755 § 2.

⁹⁶ Srov. JAN PAVEL II. *Motu proprio Apostolos suos*, č. 21–22.

⁹⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Motu proprio Apostolos suos*, č. 22.

⁹⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Motu proprio Apostolos suos*, doplňující normy, čl. 1.

mají diecézní biskupové svobodu přijmout, nebo nepřijmout směrnice sdílené s ostatními pastýři daného území a dát jim závazný charakter ve svém jménu a svou autoritou. V žádném případě není dovoleno rozšiřovat oblast pravomocí konference tím, že se *na ni přenese jurisdikce a odpovědnost*, kterou mají její členové nad svými diecézemi, protože toto přenesení je ve výlučné kompetenci papeže,⁹⁹ který ze své osobní iniciativy nebo na žádost konference udělí zvláštní pověření v případě, který uzná za vhodný.¹⁰⁰

32. Komise biskupské konference

Konferenci jsou podřízeny různé orgány a komise, které mají za svůj úkol jak pomáhat pastýřům, tak připravovat a vykonávat rozhodnutí konference.

Stálé nebo „ad hoc“ komise konference, nazývané „biskupské“, mají být složené z biskupů – členů konference, nebo z těch, kdo jim jsou podle práva postaveni na roveň. Jestliže není počet biskupů dostatečný pro utvoření komisí, lze ustanovit jiné orgány jako rady, jimž předsedá biskup a jsou složeny z kněží, zasvěcených osob a laiků. Tyto orgány nemohou být nazývány „biskupské“.¹⁰¹

Členové různých komisí si mají být vědomi, že *jejich úkol* není vést nebo uspořádat práci národní církve v nějaké zvláštní pastorační oblasti; jejich úkol je jiný, skromnější a také účinnější: pomáhat plennému zasedání – tedy vlastní konferenci – dosáhnout jeho cílů a poskytnout pastýřům vhodné prostředky pro jejich službu v místní církvi.

Toto základní kritérium má povzbudit ty, kdo jsou zodpovědní za komise, aby se vyhnuli formám působení inspirovaným spíš smyslem pro nezávislost nebo autonomii, například zveřejněním svých směrnic pro určitou pastorační oblast nebo obracením se přímo na komise nebo orgány diecéze, aniž by postupovali předepsaným způsobem přes jednotlivé diecézní biskupy.

⁹⁹ Srov. JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 20 a 24 a doplňující normy, čl. 1; KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. Okružní list pro předsedy biskupských konferencí, 763/98 z 13. května 1999.

¹⁰⁰ Srov. CIC, kán. 455 § 1.

¹⁰¹ Srov. JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 18; KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. Okružní list pro předsedy biskupských konferencí, 763/98 z 13. května 1999, č. 9.

SPIRITUALITA A STÁLÁ FORMACE BISKUPA

„Cvič se však ve zbožnosti... Bud' pro věřící vzorem v řeči i v chování, v lásce, ve víře a v čistotě... Nenech v sobě ležet ladem Boží dar... Dávej si pozor sám na sebe i na to, čemu učíš.

Bud' v tom vytrvalý.“

(1 Tim 4,7.12.14.16)

I. JEŽÍŠ KRISTUS, PRAMEN SPIRITUALITY BISKUPA

33. Ježíš Kristus, pramen spirituality biskupa

Biskupským svěcením přijímá biskup zvláštní pomazání Ducha Svatého, který ho zvláštním způsobem připodobňuje Kristu, Hlavě a Pastýři. Sám Pán „dobrý mistr“ (Mt 19,6), „nejvyšší velekněz“ (Žid 7,26), „dobrý pastýř, který dává svůj život za své ovce“ (Jan 10,11), biskupovi vtiskl svou lidskou a božskou podobu, svou podobnost, svou moc a sílu.¹⁰² On je jediný a stálý pramen spirituality biskupa. Proto je biskup, který byl ve svátosti posvěcen darem Ducha Svatého, povolán k tomu, aby odpovídal na milost, již přijal vkládáním rukou, tím že se posvěcuje a připodobňuje svůj osobní život ve vykonávání apoštolské služby Kristu. Připodobnění Kristu umožňuje biskupovi, aby byl plně v souladu s Duchem Svatým, aby v sobě spojoval aspekty údu církve a zároveň hlavy a pastýře křesťanského lidu, bratra a otce, Kristova učedníka a učitele víry, syna církve a v jistém smyslu otce církve, když sám bude služebníkem nadpřirozeného znovuzrození křesťanů.

Biskup má stále pamatovat na to, že jeho osobní svatost nikdy nezůstane pouze na subjektivní rovině. Ve své plodnosti se rozlévá k dobru těch, kdo jsou svěřeni jeho pastýřské péči. Navíc má biskup jako aktivní člověk být tak kontemplativní, aby jeho apoštolát byl

¹⁰² Srov. PAVEL VI. *Homilie v Bogotě*, 22. srpna 1968.

„*contemplata aliis tradere*“. Biskup má být zamilován do Krista. Dokonce nesmí zapomínat, že proto, aby byl věrohodný musí mít vykonávání biskupské služby morální autoritu a spolehlivost, které vycházejí ze svatosti života a podporují výkon právní moci.¹⁰³

34. *Typicky eklesiální spiritualita*

Spiritualita biskupa je kvůli svátosti křtu a biřmování, které ho spojují se všemi věřícími, a kvůli vlastnímu svátostnému posvěcení typicky eklesiální a jeví se ve své podstatě jako *spiritualita communio*¹⁰⁴ prožívaná se všemi Božími syny přičleněním ke Kristu a v jeho následování podle požadavků evangelia. Spiritualita biskupa má také vlastní specifičnost, totiž že jako pastýř, služebník evangelia a snoubenec církve, má se svým presbyteriem prožívat snoubeneckou lásku Krista vzhledem ke snoubence církvi, v intimitě modlitby a v odevzdání sebe bratřím a sestrám, aby miloval církev novým srdcem a svou láskou ji udržoval jednotnou v lásce. Proto biskup musí neúnavně všemi prostředky podporovat svatost věřících a snažit se, aby Boží lid rostl v milosti slavením svátostí.¹⁰⁵

Na základě společenství s Kristem Hlavou, má biskup přísnou povinnost představovat se jako *ten, kdo vede věřící k dokonalosti*, tedy jejich mistr, podporovatel a příklad křesťanské dokonalosti pro kleriky, osoby zasvěcené evangelijním radám a laiky, pro každého podle jeho vlastního povolání. Proto se musí sjednotit s Kristem v poznání Otcovy vůle, tak aby se „myšlení Páně“ (1 Kor 2,16) plně zmocnilo jeho způsobu myšlení, vnímání a jednání s lidmi. Jeho cílem má být stále větší svatost, aby mohl po pravdě říci: „Napodobujte mne, jako já napodobuji Krista“ (1 Kor 11,1).

35. *Mariánská spiritualita*

Podle mariánského profilu církve obsahuje spiritualita biskupa mariánský charakter. Obraz rodící se církve, která vidí Marii spolu s apoštolý a Ježíšovými učedníky v jednomyslné a vytrvalé modlitbě v očekávání

Ducha Svatého, vyjadřuje nerozdělitelné pouto, které spojuje Pannu s nástupci apoštolů.¹⁰⁶ Jako matka věřících i pastýřů, vzor a obraz církve,¹⁰⁷ podporuje biskupa v jeho vnitřním úsilí o připodobnění se Kristu a v jeho službě církvi. Ve škole Mariině se biskup učí kontemplaci Kristovy tváře, nachází útěchu v plnění svého poslání v církvi a sílu pro hlásání evangelia o spáse.

Mariina mateřská přimluva doprovází důvěrnou modlitbu biskupa, aby hlouběji pronikl do pravd víry a zachovával tuto víru neporušenou a čistou, tak jak byla v srdci Panny,¹⁰⁸ aby oživil svou důvěrnou naději, již vidí uskutečněnou v „Matce Ježíšově, oslavené s tělem i duší“,¹⁰⁹ a živil svou lásku, aby mateřská láska Mariina oživovala každé misijní poslání biskupa. V Marii, která „září před putujícím Božím lidem“.¹¹⁰

Biskup kontemplanuje to, co je církev ve svém tajemství,¹¹¹ vidí už dosaženou dokonalost svatosti, k níž má upínat všechny své síly a ukazuje ji věřícím, kteří mu jsou svěření, jako vzor vnitřního sjednocení s Bohem.

Maria „eucharistická žena“,¹¹² učí biskupa, aby každý den obětoval ve mši svůj život. Na oltáři přijímá za své *fiat*, jímž se odevzdala Panna v radostném okamžiku Zvěstování a v bolestném okamžiku u paty kříže svého Syna.

Právě eucharistie, „zdroj a vrchol každé evangelizace“,¹¹³ s níž jsou úzce spojeny svátosti,¹¹⁴ působí, že biskupova Mariánská úcta se příkladně obrací k liturgii, kde je Panna zvláštním způsobem přítomná ve slavení tajemství spásy a je pro celou církev příkladným vzorem naslouchání a modlitby, oběti a duchovního mateřství.

¹⁰⁶ Srov. PAG 14.

¹⁰⁷ Srov. LG 63.

¹⁰⁸ Srov. LG 67; 64.

¹⁰⁹ Srov. LG 68.

¹¹⁰ *Tamtéž*.

¹¹¹ Srov. KKC, 972.

¹¹² JAN PAVEL II. Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003), č. 53–58. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

¹¹³ Srov. PO 5.

¹¹⁴ *Tamtéž*.

¹⁰³ Srov. PAG 11.

¹⁰⁴ Srov. *tamtéž*, 13.

¹⁰⁵ Srov. CIC, kán. 387.

36. *Modlitba*

Duchovní plodnost biskupské služby záleží na intenzitě jeho života ve sjednocení s Pánem. Právě v modlitbě má biskup čerpat světlo, sílu a útěchu pro svou pastorační činnost. Modlitba je pro biskupa jako hůl, o níž se opírá, aby každý den mohl chodit. Biskup, který se modlí, se nenechá odradit i nejtěžšími obtížemi, protože cítí, že Bůh je mu nablízku a nalézá útočiště, klid a mír v jeho otcovské náruči. V důvěrné otevřenosti vůči Bohu se otvírá s větší velkorysostí bližnímu a stává se schopným utvářet dějiny podle Božího záměru. Být si vědom tohoto úkolu pro biskupa znamená, že má každý den celebrovat eucharistii a modlit se Denní modlitbu církve, oddávat se eucharistické adoraci před svatostánkem a modlitbě růžence, časté meditaci Božího slova a *lectio divina*.¹¹⁵ Tyto prostředky živí jeho víru a život podle Ducha, který je nezbytný proto, aby žil plně život pastýřské lásky v každodenně vykonávané službě, ve společenství s Bohem a ve věrnosti svému poslání.

II. CTNOSTI BISKUPA

37. *Praktikování božských ctností*

Je jasné, že svatost, k níž je biskup povolán, vyžaduje praktikování ctností, na prvním místě božských ctností, protože svou podstatou obrací člověka přímo k Bohu. Biskup, muž víry, naděje a lásky, řídí svůj život podle evangelijních rad a blahoslavenství (srov. Mt 1,1–12) tak, aby i on, jako to bylo uloženo apoštolům (srov. Sk 1,8), mohl být svědkem Kristovým před lidmi, pravdivý a účinný, věrný a věrohodný doklad božské milosti, lásky a ostatních nadpřirozených skutečností.

38. *Pastýřská láska*

Život biskupa, který je obtížen těžkými břemeny a vystaven riziku rozptýlení kvůli velké rozmanitosti jeho činnosti, nalézá vnitřní jednotu a zdroj energie v pastýřské lásce, která se právem nazývá poutem biskupské dokonalosti a je jakoby plodem milosti a nezrušitelným

znamením svátosti svěcení.¹¹⁶ „Sv. Augustin definuje celek biskupské služby jako *amoris officium*. To nám dává jistotu, že církvi nikdy nebude chybět pastýřská láska Ježíše Krista.“¹¹⁷ Pastýřská láska biskupa je duší apoštolátu. „Nejde pouze o *existentia*, nýbrž také o *pro-existentia*, totiž o život, který je inspirován nejvyšším vzorem, ustanoveným Kristem Pánem a který se následně zcela vydává v adoraci Otce a ve službě bratřím.“¹¹⁸

Zapálen touto láskou má biskup směřovat k této kontemplaci a k napodobování Ježíše Krista a jeho úradku spásy. Pastýřská láska spojuje biskupa s Ježíšem Kristem, s církví, světem, který je třeba evangelizovat a uschopňuje ho důstojně a kompetentně vykonávat funkci Kristova zástupce (srov. 2 Kor 5,20), vydávat se každý den kněžím a svěřenému lidu a přinášet sebe jako obět' za bratry.¹¹⁹ Protože biskup nepřijal službu pastýře proto, aby měl klid, nýbrž kvůli námaze,¹²⁰ má svou autoritu vykonávat v duchu služby a považovat ji za povolání k službě celé církvi, která byla ustanovena přímo Pánem.¹²¹

Biskup má dávat dokonalý příklad bratrské lásky a smyslu pro kolegiálnitu, tím že prokazuje lásku a poskytuje duchovní a materiální pomoc biskupovi nástupci, pomocnému a emeritnímu biskupovi; diecéznímu kněžstvu, jáhnům a věřícím, zvláště těm nejchudším a nejpotřebnějším. Jeho dům má být, tak jako jeho srdce, otevřený pro přijetí, radu, povzbuzení a útěchu. Láska biskupa zahrnuje pastýře sousedních diecézí, zvláště ty, kteří náležejí k téže církevní provincii a biskupy, kteří to potřebují.¹²²

39. *Víra a duch víry*

Biskup je mužem víry v souladu s tím, co Písmo svaté říká o Mojžíšovi, který, když vedl lid z Egypta do zaslíbené země, „zůstal pevný, jako by viděl Neviditelného“ (Žid 11,27).

¹¹⁶ Srov. LG 21.

¹¹⁷ PAG 9; srov. *tamtéž*, 42.

¹¹⁸ PAG 13.

¹¹⁹ Srov. PO 14.

¹²⁰ Srov. ŘEHOŘ VELIKÝ. *Epist.* II, 2, 3.

¹²¹ Srov. ORIGENES. *Is. Hom.*, IV, 1.

¹²² Srov. LG 23.

¹¹⁵ Srov. PAG 15–17.

Ať biskup všechno posuzuje, plní, podporuje ve světle víry a vykládá znamení času (srov. Mt 16,4), aby odhalil, co předává Duch Svatý církvím ohledně věčné spásy (srov. Zj 2,7). Bude toho schopen, pokud živí svůj rozum a srdce „učením víry a správné nauky“ (1 Tim 4,6) a pokud pilně prohlubuje své teologické vědomosti a stále je doplňuje schválenou naukou, starou i novou, ve věcech víry a mravů, v plném souladu s papežem a učitelským úřadem církve.

40. *Naděje v Boha, věrného svým zaslíbením*

S podporou víry, která je „podstatou toho, v co doufáme, přesvědčení o věcech, které nevidíme“ (Žid 11,1), očekává biskup všechna dobra od Něj a má větší důvěru v Boží prozřetelnost. Ať si jako sv. Pavel říká: „Všechno mohu v tom, který mi dává sílu“ (Flp 4,13), a připomíná si svaté apoštoly a mnohé biskupy, kteří navzdory velkým obtížím a překážkám všeho druhu, hlásali Boží evangelium se vši upřímností (srov. Sk 4,29–31; 19,8; 28,31).

Naděje, která „neklame“ (Řím 5,5), podněcuje v biskupovi misijnářského ducha, který ho povzbuzuje k tomu, aby čelil apoštolským úkolům s vynalézavostí, aby je s pevností vedl a uskutečňoval až k cíli. Biskup totiž ví, že byl poslán Bohem, mistrem dějin (srov. 1 Tim 1,17), aby budoval církev v místě a v „čase a okolnostech, jak je Otec z vlastní moci ustanovil“ (Sk 1,7). Odtud také pochází zdravý optimismus, který má mít biskup osobně a který tak říkájíc vyznačuje na druhé, zvláště na jeho spolupracovníky.

41. *Pastorační moudrost*

Při péči o stáde, které mu je svěřené, má biskupovi velmi pomáhat ctnost moudrosti, která je praktickou moudrostí a způsob správného řízení, což vyžaduje patřičné a vhodné úkony k realizaci Božího plánu spásy a dosažení dobra duší a církve a zamítá přitom všechny čistě lidské motivace.

Proto je nezbytné, aby biskup stavěl svůj způsob řízení jak na Boží moudrosti, která ho učí brát v úvahu věčné aspekty věcí, tak na evangelijní prozíravosti, která mu s obratností architekta (srov. 1 Kor 3,10) stále připomíná proměnlivé požadavky Těla Kristova.

Jako rozvázný pastýř je biskup připraven převzít svou odpovědnost a usnadňovat dialog s věřícími, uplatňovat své kompetence, ale také respektovat práva ostatních v církvi. Rozváznost ho vede k zachovávaní legitimních tradic jeho místní církve, ale zároveň má být podporovatelem žádoucího pokroku a horlivým hledačem nových iniciativ při zachování nutné jednoty. Takto postupuje diecézní společenství po cestách zdravé kontinuity a žádoucího přizpůsobení novým legitimním požadavkům.

Pastorační rozváznost vede biskupa k tomu, aby si připomínal obraz, který dává na veřejnosti, jak vypadá ve sdělovacích prostředcích a posoudil, zda je vhodné, aby byl přítomen na určitých místech nebo společenských shromážděních. Biskup si má být vědom své úlohy a očekávání, která vzbuzuje, i příkladu, který má dávat a přistupovat ke všem se zdvořilostí, dobrými způsoby, srdečností, vlídností a přívětivostí jako znamení svého otcovství a bratrství.

42. *Síla a pokora*

Jelikož, jak píše sv. Bernard, „rozváznost je matkou síly“¹²³ – *Fortitudinis matrem esse prudentiam* –, vyžaduje se i od biskupa, aby se v této ctnosti cvičil. Potřebuje totiž být trpělivý, aby dokázal překonávat překážky pro Boží království a byl odvážný a pevný v rozhodování podle spravedlivých norem. V této síle ať biskup neváhá říkat s apoštoly, „je přece nemožné, abychom nemluvili o tom, co jsme viděli a slyšeli“ (Sk 4,20), a bez obav, že ztratí přízeň lidí,¹²⁴ ať se odvážně v Pánu staví proti jakémukoli zneužití moci a svévoli.

Síla má být zmírňována laskavostí po vzoru Toho, který je „tichý a pokorný srdcem“ (Mt 11,29). Když biskup vede věřící, má bdít nad tím, aby se uváděla v soulad služba milosrdenství s autoritou řízení, laskavost se silou, odpuštění se spravedlností, s vědomím, že „nelze totiž překonat některé situace hrubostí nebo tvrdostí, ani pánovitě, ale spíš výchovou než nařizováním, upozorněním než výhrůžkou.“¹²⁵

¹²³ SV. BERNARD. *De consideratione*, 1, 8.

¹²⁴ SROV. ŘEHOŘ VELIKÝ. *Regula pastoralis*, II, 4.

¹²⁵ SROV. SV. AUGUSTIN. *Epist.*, I, 22.

Zároveň má biskup jednat s pokorou, která se rodí z vědomí vlastní slabosti a která – jak potvrzuje sv. Řehoř Veliký – je první ctností.¹²⁶ Ví totiž, že potřebuje soucit svých bratří, tak jako všech ostatních křesťanů a jako oni má pečovat o svou spásu „s úzkostlivou bázní“ (Flp 2,12). Každodenní pastorační péče, která biskupovi navíc dává možnost rozhodovat podle vlastního uvážení, pro něj totiž představuje navíc možnosti chybovat, i v dobré víře, což ho vede k tomu, aby byl otevřený dialogu s druhými a nakloněn k hledání a přijímání rad od druhých, aby byl stále připraven se učit.

43. *Poslušnost Boží vůli*

Ať má biskup stále před očima Krista, který „byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži“ (Flp 2,8), toho, jehož pokrmem bylo konat vůli Otce (srov. Jan 4,34), jako nejvyšší příklad poslušnosti, jež se stala příčinou našeho ospravedlnění (srov. Řím 5,19).

Připodobňováním se Kristu prokazuje biskup skvělou službu jednotě a společenství církve a svým vedením ukazuje, že v církvi nikdo nemůže právoplatně poroučet druhým, pokud sám nezačne dávat příklad poslušnosti Božímu slovu a autoritě církve.¹²⁷

44. *Celibát a dokonalá zdrženlivost*

Celibát, slavnostně slíbený před přijetím svěcení, od biskupa vyžaduje, aby žil čistotu „pro nebeské království“ (Mt 19,12) po vzoru Ježíše panice, a tak ukázal Bohu a církvi svou bezvýhradnou lásku a úplnou odevzdanost službě a dal světu zářné svědectví o budoucím Království.¹²⁸

Z téhož důvodu také biskup s Boží pomocí dobrovolně umrtvuje své tělo nejen asketickou disciplinou, ale ještě více tím, že na sobě nese „Ježíšovu smrt“ (2 Kor 4,10).

Konečně svým příkladem a slovem, svou bdělou otcovskou činností nemůže biskup přehlížet nebo zanedbávat úsilí o to, aby světu předával pravdu o církvi svaté a čisté v jejích služebnících a věřících. V případě prokázání pohoršlivého jednání, zvláště ze strany služebníků církve,

má být biskup ve svém zasahování pevný a rozhodný, spravedlivý a vyrovnaný. V těchto politováníhodných případech ať biskup zasáhne rychle podle zavedených kanonických norem, jak pro duchovní dobro osob, jichž se věc týká, tak pro nápravu pohoršení i na ochranu obětí a kvůli pomoci, kterou je jim třeba poskytnout. Když takto jedná a žije v dokonalé čistotě, předchází pastýř své stádo jako Kristus, Snoubenec, který vydal svůj život za nás a dal nám všem příklad čisté a panenské lásky, a proto také plodné a univerzální.

45. *Afektivní a efektivní chudoba*

Na svědectví Evangelium před světem a křesťanskou obcí má biskup skutkem i slovem následovat věčného Pastýře, který „se pro nás stal chudým, ačkoli byl bohatý, abychom my zbohatli z jeho chudoby“ (srov. 2 Kor 8,9).¹²⁹ Má totiž být skutečně i napohled chudý, má být neúnavně velkorysý v almužnách a vést skromný život, který bere v úvahu socioekonomické podmínky svých synů, aniž by přitom cokoli ubral z důstojnosti jeho úřadu. Podle povzbuzení koncilu ať se snaží vyloučit všechno, co by jakkoli mohlo vést chudé k tomu, aby se vzdálili a ještě více než ostatní učedníci Páně dohlíží na to, aby u sebe vyloučil jakýkoli náznak marnivosti. Svůj příbytek organizuje tak, aby ho nikdo nemohl považovat za nedostupný, ani aby si v něm nemohl připadat nepříjemně, i když je z velmi nuzných podmínek.¹³⁰ Ať si uchovává prostý přístup, snaží se být laskavý ke všem a nenechá se nikdy svést k protěžování buď s ohledem na bohatství nebo sociální podmínky. Má se chovat jako otec ke všem, zvláště však k osobám ze skromných podmínek, ví, že byl jako Ježíš (srov. Lk 4,18) pomazán Duchem Svatým a poslán, aby hlásal evangelium zvláště chudým. „V této perspektivě sdílení a prostoty biskup spravuje majetek církve jako „dobrý otec rodiny“ a dohlíží na to, aby byl využíván podle vlastních cílů církve, Božího kultu, na podporu služebníků, apoštolátních děl, iniciativ lásky vůči chudým.“¹³¹

Ve vhodnou dobu ať sepíše závěť, kde uvede, že pokud mu zbývá něco, co pochází z oltáře, má se to zcela vrátit na oltář.

¹²⁹ Srov. PAG 20.

¹³⁰ Srov. PO 17.

¹³¹ PAG 20.

¹²⁶ Srov. Epist. VII, 5.

¹²⁷ Srov. DV 10; PAG 19.

¹²⁸ PAG 21.

46. *Příklad svatosti*

Úsilí o svatost od biskupa vyžaduje, aby skutečně prohluboval svůj vnitřní život posvěcujícími prostředky, které jsou užitečné a nezbytné pro všechny křesťany a zvláště pro člověka posvěceného Duchem Svatým k řízení církve a k šíření Božího království. Ať se především snaží věrně a neúnavně plnit povinnosti své biskupské služby¹³² jako cestu svého povolání ke svatosti. Biskup, nakolik je hlavou a vzorem kněží a věřících, tíhne příkladně ke svátostem, které jsou nezbytné, aby živily jeho duchovní život, jako i všech údů církve. Ať biskup činí zvláště ze svátosti eucharistie, kterou celebruje denně, přednostně ve společenství, střed a zdroj své služby a svého posvěcení. Často ať přistupuje ke svátosti pokání, aby se smířil s Bohem a byl služebníkem smíření v Božím lidu.¹³³ Jestliže smrtelně onemocní, ať neváhá přijmout pomazání nemocných a viatikum slavnostním způsobem a s účastí kléru a lidu, k povzbuzení všech.

Ať se pokusí vyhradit si každý měsíc vhodnou dobu na duchovní cvičení a každý rok na exercicie. Tak navzdory všem četným povinnostem a činností bude jeho život založen na Pánu a i v samotném výkonu biskupské služby najde cestu k posvěcení.

47. *Lidské kvality*

Při vykonávání své posvátné moci se má biskup projevovat velmi lidsky, jako Ježíš, který je dokonalým člověkem. Proto mají v jeho jednání zářit ctnosti a lidské kvality, které vyplývají z lásky a mají velkou hodnotu ve společnosti. Tyto kvality a lidské ctnosti jsou pomocí pro pastorační moudrost a umožňují mu stále předávat v úkonech moudré péče o duše dobré řízení.¹³⁴ Mezi těmito kvalitami je třeba připomenout lidskost, dobrého a loajálního ducha, pevný a upřímný charakter, otevřenost a rozhled, vnímavost k radostem a trápení bližních, velkou schopnost sebeovládání, jemnosti, trpělivosti a rezervovanosti, zdravou náklonnost k dialogu a naslouchání, navyklou disponovanost ke službě.¹³⁵ Biskup má stále pěstovat tyto kvality a stále je zdokonalovat.

¹³² Srov. CIC, kán. 276 § 2; PAG 11.

¹³³ PAG 13.

¹³⁴ Srov. LG 24–27; ChD 13; 16; 28.

¹³⁵ Srov. PO 3.

48. *Příklad svatých biskupů*

Ve své službě si má biskup brát příklad ze svatých biskupů, jejichž život, učení a svatost mohou osvěcovat a provázet jeho duchovní cestu. Ať hledá průvodce mezi mnoha svatými pastýři, počínaje apoštoly, přes velké biskupy prvních století církve, zakladatele místních církví, svědky víry z dob pronásledování, velké obnovitele diecézí po pronásledováních nebo katastrofách, ty, kdo se zastávali chudých a nemocných a stavěli hospice a nemocnice, po zakladatele řeholních řádů a kongregací, aniž bychom zapomněli na ty, kdo je předešli na biskupském stolci a zářili svatostí života. Aby byla památka významných biskupů stále živá v jejich službě, má se biskup se svým presbyteriem nebo biskupskou konferencí postarat o to, aby byla jejich postava známa věřícím vydáním životopisů a případně zahájit kanonizační proces.¹³⁶

III. STÁLÁ FORMACE BISKUPA

49. *Povinnost stálé formace*

Biskup má považovat za svůj vlastní úkol povinnost stálé formace, která se týká všech věřících ve všech obdobích a podmínkách jejich života a na všech úrovních odpovědnosti, kterou mají v církvi.¹³⁷ Dynamika svátosti kněžství, vlastní biskupské povolání a poslání, i povinnost pozorně sledovat problémy a konkrétní otázky společnosti, kterou je třeba evangelizovat, vyžadují od biskupa, aby každý den rostl k plnosti Kristovy zralosti (srov. Ef 4,13), aby svědectvím vlastní lidské, duchovní a intelektuální zralosti v pastýřské lásce, která má tvořit jádro biskupské formace, stále jasněji zářila láska Krista a péče církve o všechny lidi.

50. *Lidská formace*

Biskup má jako pastýř Božího lidu stále udržovat svou lidskou formaci, vzdělávat svou biskupskou osobnost darem milosti podle výše zmíněných lidských ctností. Dozrávání těchto ctností je nezbytné k tomu,

¹³⁶ Srov. PAG 25.

¹³⁷ Srov. PDV 76; PAG 24.

aby biskup prohloubil svou lidskou vnímavost, schopnosti přijímat a naslouchat, vést dialog a setkávat se, své poznání a sdílení, způsob obohacování svého lidství, aby bylo autentičtější, prostší a průzračné, aby tak byla vidět vnímavost Dobrého pastýře. Tak jako Kristus má biskup umět představovat autentičtější a dokonalejší lidství, aby sdílel každodenní život s věřícími a měl účast na jejich okamžicích radosti i utrpení.

Stejná zralost srdce a lidství se od biskupa vyžaduje k vykonávání biskupské autority, která je podobně jako u dobrého otce rodiny autentickou službou jednoty a spravedlivého řádu v rodině Božích dětí.

Vykonávání pastýřské pravomoci ukládá biskupovi stále hledání zdravé rovnováhy všech složek jeho osobnosti a smyslu pro realismus, aby dokázal správně a svobodně rozhodovat a měl na zřeteli jen společné dobro a dobro jednotlivců.

51. *Duchovní formace*

Cesta lidské formace biskupa je vnitřně spojena s jeho osobní duchovní zralostí. Posvěcující poslání biskupa vyžaduje, aby si osvojil a žil nový život milosti křtu a pastýřského poslání, k němuž byl povolán Duchem Svatým, ve stále konverzi a ve stále hlubší účasti na smýšlení a postojích Ježíše Krista.

Stálá duchovní formace biskupovi umožní, aby do pastorece vkládal autentického ducha svatosti a podporoval obecné povolání ke svatosti, které má neúnavně podporovat.

52. *Intelektuální a nauková formace*

Biskup si má být vědom toho, že v místní církvi řídí veškerou službu slova¹³⁸ a že přijal službu hlasatele víry, autentického učitele a svědka božské a katolické pravdy, a má proto prohlubovat svou intelektuální průpravu osobním studiem a solidním a angažovaným kulturním agiornamentem. Biskup má totiž umět uchopit a zhodnotit myšlenkové proudy, antropologické a vědecké směry naší doby, aby je mohl rozlišovat a ve světle Božího slova a ve věrnosti učení a disciplíně církve odpovídat na nové otázky, které se objevují ve společnosti.

¹³⁸ Srov. CIC, kán. 756 § 2.

Teologické agiornamento je pro biskupa nezbytné, aby si prohloubil nezměrné bohatství zjeveného tajemství, uchoval a vyložil věrně poklad víry, zachoval vzájemné a plodné vztahy spolupráce s teologem. Tento dialog umožní znovu zintenzivnit prohlubování křesťanského tajemství v jeho nejhlubší pravdě, oživení poznání Božího slova, přijetí vhodných metod a jazyka pro prezentaci současnému světu. Na teologickém agiornamentu může biskup stále lépe stavět svou magisteriální funkci objasňování víry Božímu lidu. Znalost teologie projevená navenek má biskupovi také umožnit dohlížet na to, aby různé teologické návrhy, které se nabízejí, byly v souladu s obsahem Tradice a odmítat námitky proti zdravému učení a jeho deformaci.

53. *Pastorační formace*

Stálá formace biskupa se také týká pastorační dimenze, která poskytuje ostatním aspektům biskupské formace směr a dává jim konkrétní obsah i přesnou charakteristiku. Cesta církve, která žije ve světě, od biskupa vyžaduje, aby byl vnímavý ke znamením doby a přizpůsoboval svůj styl života a jednání tak, aby jeho pastorační činnost byla účinnější a odpovídala na požadavky společnosti.

Pastorační formace od biskupa vyžaduje evangelní rozlišování sociokulturní situace, okamžiky naslouchání, společenství a dialogu s vlastním presbyteriem, zvláště s faráři, kteří díky svému poslání mohou s větší vnímavostí vycítit změny a požadavky evangelizace. Pro biskupa je cenné sdílet s nimi zkušenosti, prověřovat metody a hodnotit nové prameny pastorece. Podpora pastorálních teologů a odborníků na sociálně pedagogické vědy i dialog s nimi pomohou biskupovi v jeho pastorační formaci, stejně jako mu v ní pomohou znalosti a prohloubení práva, textů a ducha liturgie.

Čtyři aspekty formace – lidská, duchovní, intelektuálně-doktrinní a pastorační formace – které se vzájemně doplňují, má biskup získávat společně. Cílem celé jeho formace je hlubší poznání Kristovy tváře a společenství života s Dobrým pastýřem. Ve tváři biskupa mají věřící kontemlovat vlastnosti, které jsou darem milosti a které jsou v Blahoslavenstvích v souladu s autopořetrem Kristovým, totiž tvář chudoby, mírnosti a nasazení pro spravedlnost; milosrdnou tvář Otce a pokojného člověka a tvůrce pokoje a budovatele míru; tvář čistoty

toho, kdo neustále pohlíží jen na Boha a prožívá s Ježíšem soucit se ztrápenými; tvář síly a vnitřní radosti toho, kdo je pronásledován kvůli pravdě evangelia.

54. *Prostředky stálé formace*

Tak jako jsou ostatní členové Božího lidu hlavními odpovědnými za svou formaci, tak i biskup má považovat za svůj úkol starat se osobně o svou stálou formaci. Vzhledem ke své službě v církvi má zvláště v této oblasti dávat příklad věřícím, kteří se na něj dívají jako na vzor učedníka, který vstupuje do školy Kristovy, aby ho každý den věrně následoval na cestě pravdy a lásky a který své vlastní lidství utváří milostí společenství s Bohem. Pro svou stálou formaci ať biskup používá prostředky, které církev stále nabízí a které jsou nezbytné prvky biskupské spirituality a všeobecněji, aby se ještě více svěřil milosti. Společenství s Bohem v každodenní modlitbě dává jasnost ducha a moudré poznání, které biskupovi umožní přijímat lidi s otcovskou otevřeností a s nezbytnou rozvahou hodnotit různé otázky pastoračního vedení.

Projev bohatého, moudrého, vyrovnaného, radostného, trpělivého lidství ať usnadňuje nezbytným odpočinkem. Po příkladu Ježíše, který vyzval apoštoly, aby si odpočinuli po únavné službě (srov. Mt 6,31), nemá biskupovi chybět každý den dostatečná doba na odpočinek, pravidelně jeden volný den a každý rok období dovolené podle zavedených norem a církevní disciplíny.¹³⁹ Biskup si má být vědom toho, že Písmo sv. poukazuje v souvislosti s nezbytností odpočinku na skutečnost, že sám Bůh na konci stvořitelského díla sedmého dne odpočinul (srov. Gn 2,2).

Mezi prostředky zajišťujícími stálou formaci má biskup upřednostňovat prohlubování věroučných a pastoračních dokumentů papežů, římské kurie, biskupské konference a spolubratří biskupů nejen proto, aby byl ve společenství s Petrovým nástupcem a univerzální církví, nýbrž také proto, aby si zachoval směr pro svou pastorační aktivitu a aby dokázal vést věřící tváří v tvář otázkám, které současná společnost stále klade křesťanům. Biskup má ve svém studiu sledovat směřování

teologie, aby si prohloubil znalost křesťanského tajemství, hodnotil a rozlišoval čistotu a neporušenost víry a dohlížel na ně. Se stejnou péčí biskup sleduje kulturní a sociální myšlenkové proudy, aby porozuměl „znamením doby“ a zhodnotil je ve světle víry, myšlenkového dědictví křesťanů a filosofie, která o ní podává důkazy.

Nakolik je možné, ať se biskup se zvláštní péčí účastní formačních setkání organizovaných různými církevními organizacemi: Kongregací pro biskupy každý rok pro nově svěcené biskupy, biskupskými konferencemi národními nebo regionálními nebo mezinárodními radami konferencí.

Setkání diecézního presbyteria, které biskup organizuje se svými spolupracovníky v místní církvi, jsou také pro něj příležitostí pro stálou formaci, jako i ostatní kulturní iniciativy, díky nimž se zasévá semeno pravdy do pole světa. O některých velmi důležitých tématech ať si biskup vyhradí delší chvíle pro naslouchání, dialog s odborníky se společnou výměnou zkušeností, metod, nových zdrojů pastore a duchovního života.

Biskup nikdy nemá zapomínat, že život ve společenství s ostatními členy Božího lidu, každodenní život církve a kontakt s kněžími a věřícími představují vždy okamžiky, kdy k biskupovi promlouvá Duch a připomíná mu jeho povolání a poslání a utváří jeho srdce skrze církev. Proto má biskup pěstovat postoj naslouchání tomu, co Duch říká církvi a v církvi.

¹³⁹ Srov. CIC, kán. 395 § 2.

SLUŽBA BISKUPA V MÍSTNÍ CÍRKVI

*„Paste Boží stádce vám svěřené a vykonávejte nad ním dohled,
ne proto, že musíte, ale dobrovolně, jak to chce Bůh,
ne pro špinavý zisk, ale ochotně; ne jako dědiční páni
ve svém údělu, ale buďte svému stádcí vzorem.*

Až se pak objeví nejvyšší pastýř, dostanete nevdnoucí věnec slávy.“
(1 Petr 5,2–4)

I. OBECNÉ PRINCIPY PASTORAČNÍHO VEDENÍ BISKUPŮ

55. *Některé základní principy*

Při vykonávání biskupské služby se má diecézní biskup nechat vést několika základními principy, které charakterizují jeho způsob jednání a usměrňují jeho život. Tyto principy zůstávají platné i navzdory místním a dobovým okolnostem a jsou znamením pastorační péče biskupa vůči místní církvi, která mu byla svěřena a vůči univerzální církvi, za niž je spoluodpovědný, nakolik je členem sboru biskupů s římským papežem v čele.

56. *Trinitární princip*

Ať biskup nezapomíná, že byl ustanoven, aby vedl Boží církev ve jménu Otce, jehož obraz zpřítomňuje; ve jménu Ježíše Krista, jeho Syna, který ho ustanovil učitelem, knězem a pastýřem; ve jménu Ducha Svatého, který dává život církvi.¹⁴⁰ Duch Svatý stále podporuje jeho pastýřské poslání¹⁴¹ a chrání jedinečnou suverenitu Krista. Zpřítomňováním Pána, předáváním jeho slova, jeho milosti, jeho zákona, je služba biskupa službou lidem, pomocí poznat a následovat vůli jediného Pána všech.

57. *Princip pravdy*

Jako autentický mistr a učitel víry, činí biskup ze zjevené pravdy jádro své pastorační činnosti a první kritérium, podle něhož posuzuje názory a návrhy, které se objevují v křesťanském společenství a v civilní společnosti a zároveň ve světle pravdy objasňuje cestu lidského společenství a dává tak naději a jistotu. Boží slovo a magisterium živé tradice církve jsou pilíře nejen pro jeho učení, ale také pro jeho pastorační vedení.

Dobré vedení od biskupa vyžaduje, aby osobně a ze všech sil hledal pravdu a aby se zasazoval o zdokonalování učení a péče nejen o kvantitu, nýbrž spíše o kvalitu svých vyjádření. Takto se vyhne riziku, že přijme pastorační východiska, která jsou pouze formální, ale neodpovídají podstatě a skutečnosti problémů. Pastore je autentická, pokud je zakořeněna v pravdě.

58. *Princip společenství*

Při vykonávání své pastýřské služby se má biskup vnímat jako „viditelný princip a základ“¹⁴² jednoty své diecéze a také tak jednat, ale vždy se zaměřením na ducha a jednotu celé církve. Podporuje jednotu víry, lásky a disciplínu, aby se diecéze cítila být živou součástí celého Božího lidu. Podpora a úsilí o jednotu se nemá předkládat jako pouhá uniformita, nýbrž jako legitimní různost, již je sám biskup povolán chránit a podporovat. Církevní společenství vede biskupa k tomu, aby stále hledal společné dobro diecéze a připomínal si, že toto dobro je podřízeno dobru univerzální církve a že vlastní dobro diecéze převládá nad jednotlivými společenstvími. Aby biskup nebránil legitimnímu dobru místní církve, má se snažit o to, aby byl přesně obeznámen se společným dobrem místní církve. Má mít znalost, kterou má neustále aktualizovat a prověřovat setkáváním se s Božím lidem, který mu je svěřen, poznáváním lidí, studiem, socionáboženskými průzkumy, radami zkušených osob, stálým dialogem s věřícími, protože okolnosti dnes podléhají rychlým změnám.

¹⁴⁰ Srov. PAG 7.

¹⁴¹ Srov. *Římský pontifikál. Obřad svěcení biskupa*, č. 35. Praha, ČBK, 2008, s. 111.

¹⁴² Srov. LG 23.

59. *Princip spolupráce*

Eklesiologie communia zavazuje biskupa k tomu, aby podporoval účast všech členů křesťanského lidu na jediném poslání církve; všichni křesťané, jednotlivci nebo sdružení, totiž mají právo a povinnost spolupracovat na poslání, které Kristus svěřil církvi, každý podle svého vlastního povolání a podle darů udělených Duchem Svatým.¹⁴³ Pokřtění se těší spravedlivé svobodě názoru a činnosti ve všem, co nepřekáží společnému dobru. Při vedení diecéze ať biskup ochotně uznává a respektuje zdravý pluralismus odpovědnosti a tuto spravedlivou svobodu jak osob, tak zvláštních sdružení. Ochotně ať se dělí s druhými o smysl pro individuální a společnou odpovědnost a povzbuzuje ho u těch, kdo zastávají nějaké služby a úřady v církvi a projevuje jim svou důvěru. Takto budou pečlivě přijímat a horlivě plnit úkoly, které vyplývají z jejich povolání nebo kanonického stavu.

60. *Princip zachovávání kompetencí*

Při vedení místní církve biskup uskutečňuje princip, podle něhož to, co mohou dobře vykonávat jiní, nesoustřeďuje normálně ve svých rukou; naopak ať projevuje vnímavost k legitimním kompetencím druhých, uděluje svým spolupracovníkům vhodné pravomoci a podporuje správné iniciativy věřících, jak individuální tak společné. Biskup má považovat za svou povinnost nejen podporování, povzbuzování a rozvíjení všech sil, které působí v diecézi, ale také jejich koordinaci, aby vždy zůstala nedotčena svoboda a legitimní práva věřících; tak se vyloučí škodlivá roztříštěnost, neužitečné zdvojení, zhoubná nesvornost.

Pokud na území diecéze existují jiné církevně právní celky personálního typu, latinského (například vojenské ordinariáty atp.) nebo východního obřadu, má diecézní biskup projevit respekt ke kompetencím jiných církevních autorit a připravenost k plodné koordinaci s nimi v pastoračním duchu a afektivní kolegialitě.

61. *Princip správné osoby na správném místě*

Při udělování služeb v diecézi se má biskup nechat vést výlučně nadpřirozenými kritérii a pastoračním dobrem své místní církve. Proto

¹⁴³ Srov. LG 30; 33; AA 2–3; CIC, kán. 208; 211; 216; 226 §§1–2.

má mít ohled hlavně na dobro duší, respektovat důstojnost osob a co možná nejvhodnějším a nejužitečnějším způsobem využívat jejich schopnosti ve službě společenství, tím že vždy určí správnou osobu na správné místo.

62. *Princip spravedlnosti a legality*

Při vedení diecéze se má biskup podřizovat principu spravedlnosti a legality s vědomím, že respektování práv všech v církvi vyžaduje podřízení všech včetně něj kanonickým zákonům. Věřící totiž mají právo být vedeni s ohledem na základní práva osoby, práva věřících a společné církevní kázně, aby se chránilo společné dobro a dobro každého pokřtěného. Tento příklad biskupa vede věřící k tomu, aby lépe plnili své vlastní povinnosti vůči druhým a vůči samotné církvi. Ať se vyvaruje toho, aby v tom, co se týká skutečnosti církve, vedl podle příliš osobních hledisek a schémat.

II. BISKUPSKÁ PRAVOMOC

63. *Biskup jako střed jednoty místní církve*

Pastýřské službě biskupa za pomoci jeho kléru je svěřena diecéze, které s posvátnou pravomocí předsedá jako učitel, kněz a služebník ve správě.¹⁴⁴

Diecézní biskup¹⁴⁵ ať má při výkonu posvátné pravomoci vždy před očima příklad Krista a přijímá autentického ducha evangelní služby vůči části Božího lidu, který mu je svěřen.¹⁴⁶

Při plnění svého poslání si diecézní biskup má neustále připomínat, že společenství, jemuž předsedá je společenstvím víry, které potřebuje být živeno Božím slovem; společenstvím milosti, které je neustále budováno skrze eucharistickou oběť a slavení ostatních svátostí, díky nimž kněžský lid pozvedá k Bohu oběť církve a své chvály; spole-

¹⁴⁴ Srov. LG 20.

¹⁴⁵ To, co je řečeno o diecézním biskupovi, platí také pro všechny ty, kteří mu jsou podle práva postaveni na roveň a řídí místní církve podobné diecézím; srov. CIC, kán. 368; 370–371.

¹⁴⁶ Srov. PAG 42–43.

čenstvím lásky, duchovní i materiální, která prýští z eucharistického zdroje; společenstvím apoštolátu, v němž jsou všichni Boží synové povolání rozdávat nezměrné bohatství Krista, která se ukazuje individuálně nebo ve skupinách.

Rozmanitost povolání a služeb, která utváří místní církve, vyžaduje od biskupa, aby nevykonával svou službu ve společenství sám, ale se svými spolupracovníky, kněžími a jáhny, s podporou členů institutů zasvěceného života a společností apoštolského života, které obohacují místní církve plodností svých charismat a svědectvím svatosti, lásky, bratrství a misie.

Biskup si má být plně vědom, že je v diecézi základem a viditelným principem jednoty místní církve. Má stále podporovat a chránit církevní společenství v diecézním kléru, tak aby jeho příklad oddanosti, přijetí, dobroty, spravedlnosti a efektivního a afektivního společenství s papežem a spolubratry v biskupské službě vždy více spojoval kněze mezi sebou a s ním a aby se žádný kněz necítil vyloučen z otcovství, bratrství a přátelství biskupa. Tento biskupův duch společenství povzbuzuje kněze v jejich pastorační péči, aby vedli lid, který je svěřen jejich pastorační péči, ke společenství s Kristem v jednotě místní církve.

Vůči věřícím laikům má být biskup zárukou společenství a uvádět je do jednoty místní církve podle jejich vlastního povolání a poslání a uznávat jejich spravedlivou autonomii a naslouchat jejich radám a pečlivě brát v úvahu jejich legitimní požadavky s ohledem na duchovní dobro.¹⁴⁷ Včleňuje laická sdružení do pastoračního rámce diecéze, vždy s ohledem na vlastní identitu každého z nich a posuzuje kritéria eklesiality stanovená v posynodální apoštolské exhortaci „*Christifideles laici*“, ¹⁴⁸ aby členové sdružení, hnutí a církevních uskupení sjednocení se sebou navzájem a s biskupem, spolupracovali s presbyterií a diecézními instancemi na příchodu Božího království do společnosti, do níž jsou povoláni vnášet novost evangelia a nasměrovat ji k Bohu.

¹⁴⁷ Srov. CIC, kán. 212 §§ 2–3.

¹⁴⁸ Srov. CHL 30.

64. *Biskupská pravomoc*

Božský původ, společenství a poslání církve odlišují biskupskou pravomoc od pravomoci vykonávané v každé jiné lidské společnosti. Má pastorační povahu a zaměření, aby podporovala jednotu víry, svátostí a církevní disciplíny a vhodně vedla místní církve podle jejich vlastních cílů. Aby naplnil své poslání, vykonává diecézní biskup ve jménu Krista *pravomoc*, která je podle práva spojena s úřadem uloženým kanonickou misí. Tato pravomoc je vlastní, řádná a bezprostřední, ačkoli je její vykonávání řízeno nejvyšší autoritou církve, totiž římským papežem a musí být zahrnuta do určitého rámce pro dobro církve nebo věřících.¹⁴⁹ Na základě této pravomoci mají biskupové posvátné právo a před Bohem povinnost stanovit pravidla pro věřící, vydávat úsudek a řídit vše, co se týká organizace kultu a apoštolátu.¹⁵⁰ Odtud vychází rozlišení mezi *legislativní, právní a exekutivní* biskupskou pravomocí.¹⁵¹

65. *Pastorační povaha biskupské pravomoci*

Funkce vyučovat, posvěcovat a řídit jsou *úzce spojené* a celá služba biskupa směřuje ke službě Bohu a bratřím¹⁵² po příkladu Dobrého Pastýře.

Aby biskup naplnil své poslání, využívá učení, radu a přesvědčování, ale také autoritu a posvátnou moc, když to vyžaduje poučení věřících.¹⁵³ Správné užívání právních nástrojů je totiž také samo osobě *pastorační činností*, jelikož kanonické zákony jsou v církevním společenství ve službě spravedlivého řádu, v němž se mohou harmonicky rozvíjet láska, milost a charismata.¹⁵⁴

Při řešení problémů rozhodování, je nejvyšším právem a závazným kritériem *spása duší*.¹⁵⁵ V souladu s tímto principem tedy biskup uplatňuje svou autoritu, tak aby ji věřící jeho diecéze přijímali jako otcovskou pomoc a ne jako donucovací jho. Pro své stádce má být

¹⁴⁹ Srov. LG 27; CIC, kán. 131 § 1; 381 § 1; PAG 43.

¹⁵⁰ Srov. LG 27.

¹⁵¹ Srov. CIC, kán. 391 § 1.

¹⁵² Srov. ChD 16; PAG 43.

¹⁵³ Srov. LG 27.

¹⁵⁴ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce *Sacrae disciplinae leges*, XI.

¹⁵⁵ Srov. CIC, kán. 1752.

vždy dynamickým a zároveň diskrétním vůdcem, který nenakládá neužitečná a neúnosná břemena (srov. Mt 23,4), ale vyžaduje pouze to, co Kristus a jeho církev předepisují a co je skutečně nezbytné nebo velmi užitečné k zachování pout lásky a společenství.

Jakožto rozvážný soudce soudí biskup podle moudré kanonické spravedlnosti, která je vlastní každé církevní organizaci a má mít stále před očima člověka, kterému je třeba za všech okolností poskytnout pomoc v hledání jeho nadpřirozeného dobra a společného dobra církve. Proto má s milosrdným a bdělým, ale také pevným duchem stát vždy nad osobními zájmy a daleko od každé ukvapenosti nebo strasti. Má očekávat, že nejdříve *vyslechne zainteresované*, než bude posuzovat jejich postoje.

66. *Služebný rozměr biskupské moci*

Biskup má pamatovat na to, že při vykonávání biskupské pravomoci je především služebníkem; „tento úřad, který Pán svěřil pastýřům svého lidu, je totiž skutečnou službou, která se ve svatých Písmech příznačně nazývá *diakonia* nebo služba (srov. Sk 1,17.25; 21,19; Řím 11,13; 1 Tím 1,12).“¹⁵⁶

S vědomím, že je nejen otcem a hlavou místní církve, ale také bratrem v Kristu a věřícím křesťanem, se biskup nemá stavět nad zákon, nýbrž se naopak podřizovat stejnému řádu spravedlnosti, které klade nad ostatní.¹⁵⁷ Kvůli diakonálnímu rozměru svého úřadu se biskup má při vykonávání své pravomoci vyhýbat autoritářským postojům a má být hotov naslouchat věřícím a vyhledávat jejich spolupráci a radu, s pomocí prostředků a orgánů předvídaných kanonickým právem.

Mezi věřícími a biskupem totiž existuje vzájemný vztah jako jakýsi oběh. Věřící jsou z moci svého křtu odpovědní za budování Kristova Těla, tedy dobra místní církve,¹⁵⁸ přičemž biskup s ohledem na něj shromažďuje žádosti, které vznikají v jemu svěřeném místním společenství Božího lidu a z moci své autority předkládá to, co přispívá k realizaci povolání každého jednotlivce.¹⁵⁹

Biskup uznává a akceptuje mnohotvárnou rozmanitost věřících s růzností povolání a charismat, a proto si dává pozor, aby nevnucoval uniformitu, a varuje se neužitečných nátlaků nebo autoritářství; což nevylučuje, ale naopak předpokládá, uplatňování autority, spojené s radou a povzbuzením, aby funkce a aktivity každého byly respektovány ostatními a správně orientované na společné dobro.

67. *Kritéria vykonávání legislativní funkce*

Ve vykonávání legislativní funkce ať má diecézní biskup na paměti některé základní principy:

- a) *Osobní charakter*: Legislativní pravomoc v rámci diecéze náleží výlučně diecéznímu biskupovi. Tato závažná odpovědnost mu nebrání, nýbrž přispívá k tomu, že biskup naslouchá radám a usiluje o spolupráci s diecézními orgány a radami, dříve než vydá normy nebo směrnice pro diecézi. Diecézní synod je nástrojem par excellence, aby biskupovi pomáhal určit kanonický řád diecézní církve.¹⁶⁰
- b) *Autonomie*: jako důsledek vlastní povahy místní církve se význam legislativní pravomoci nevyčerpává v lokálním potvrzení nebo aplikaci norem pocházejících od Svatého stolce či biskupské konference, pokud jsou tyto normy právně závazné, nýbrž se vztahuje také na regulaci jakékoli pastorační záležitosti diecézní povahy, *kteřá není vyhrazena* nejvyšší autoritě nebo jiné církevní autoritě.¹⁶¹ Přesto je legislativní pravomoc vždy vykonávána s diskretností, tak aby normy vždy odpovídaly skutečné pastorační potřebě.
- c) *Podřízenost vyššímu zákonu*: diecézní pastýř si je dobře vědom, že jeho pravomoc je podřízena nejvyšší autoritě církve a normám kanonického práva. Proto když stanovuje, co přispívá k dobru diecéze, má vždy zajistit nezbytný soulad mezi místní pastorační situací a směrnicemi a obecným a místním kanonickým právem určeným biskupskou konferencí nebo místním koncilem.¹⁶²
- d) *Pečlivost při vytváření zákonů*: Biskup má dbát na to, aby legislativní a kanonické texty byly sestavovány pečlivě a s technickou

¹⁵⁶ LG 24; srov. PAG 42.

¹⁵⁷ Srov. Sv. Řehoř Veliký. *Epistulae*, II., 18.

¹⁵⁸ Srov. CIC, kán. 208; 204 § 1.

¹⁵⁹ Srov. PAG 10; 44.

¹⁶⁰ Srov. CIC, kán. 460; KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*, příloha.

¹⁶¹ Srov. CIC, kán. 381 § 1.

¹⁶² Srov. CIC, kán. 135 § 2.

a právní přesností, aby se vyloučily kontradikce, nepotřebná zdvojení nebo zmnožení opatření k jednomu tématu; ať také dohlíží na náležitou jasnost, aby byla zjevná závazná nebo orientační povaha norem a aby se dalo s jistotou poznat, jaké jednání je nařízeno nebo zakázáno. Za tímto účelem má využívat kompetence odborníků v kanonickém právu, kteří v místní církvi nikdy nemají chybět. Ostatně pro vhodné uspořádání určitého aspektu diecézního života je vstupní podmínkou přesné informování o situaci diecéze a o podmínkách věřících, protože tato souvislost má nezanedbatelný vliv na způsob myšlení a jednání křesťanů.

68. *Kritéria vykonávání soudní funkce*

Při vykonávání soudní pravomoci má biskup zachovávat následující obecná kritéria:

- a) Za předpokladu, že to není na újmu spravedlnosti, má biskup jednat tak, aby věřící své spory *řešili pokojně* a co nejdříve se smířili, i když už byl zahájen kanonický proces, čímž se vyloučí trvalá animozita, k níž obvykle vedou právní kauzy.¹⁶³
- b) Biskup má zachovávat *procesní pravidla* ustanovená k vykonávání soudní pravomoci a trvat na jejich zachování, protože dobře ví, že tato pravidla zdaleka nepředstavují pouhou formální překážku, nýbrž jsou nutným prostředkem pro ověření faktů a dosažení spravedlnosti.¹⁶⁴
- c) Jestliže se biskup dozví o jednání, které vážně škodí společnému dobru církve, má si sám nebo prostřednictvím delegáta diskrétně opatřit informace o skutečích a odpovědnosti pachatele.¹⁶⁵ Když usoudí, že získal dostatečné důkazy o skutečích, které vyvolaly pohoršení, má vhodným způsobem *pokárat* či *napomenout* toho, koho se to týká.¹⁶⁶ Pokud to však nestačí k nápravě pohoršení, k nastolení spravedlnosti a dosažení nápravy osoby, má biskup zahájit proces za účelem uložení trestu; to lze provést dvěma způsoby:¹⁶⁷

¹⁶³ Srov. CIC, kán. 1446.

¹⁶⁴ Srov. CIC, kán. 135 § 3 a 391.

¹⁶⁵ Srov. CIC, kán. 1717.

¹⁶⁶ Srov. CIC, kán. 1339–1340.

¹⁶⁷ Srov. CIC, kán. 1341 a 1718.

– formou řádného *trestního procesu* v souladu s procedurou stanovenou kanonickým právem.¹⁶⁸

– formou *mimosoudního rozhodnutí* v souladu s procedurou stanovenou kanonickým právem.¹⁶⁹

- d) S vědomím skutečnosti, že diecézní soud vykonává jeho vlastní soudní pravomoc, má biskup dohlížet na to, aby jednání soudu probíhalo podle principů spravování spravedlnosti v církvi. Má si být vědom zejména zvláštního významu a pastoračního dosahu výroků týkajících se platnosti nebo neplatnosti manželství, ať dbá zvláště na tuto otázku v souladu se směrnicemi Svatého stolce a pokud je třeba, ať učiní všechna nezbytná opatření proti případnému nadměrnému užívání, zejména u takových opatření, kde hrozí pokušení zavést v církvi mentalitu příznivou vůči rozvodům. Má mít také svůj díl odpovědnosti vzhledem k tribunálům společným pro více diecézí.

69. *Kritéria vykonávání exekutivní funkce*

Při výkonu exekutivní funkce má biskup pamatovat na následující kritéria:

- a) Vůči svým vlastním věřícím může provádět administrativní úkony, i když se nalézá mimo své území nebo pokud se jeho věřící nalézají mimo jeho území, pokud tomu není jinak z povahy věci nebo z ustanovení práva.¹⁷⁰
- b) Vůči cizincům může provádět administrativní úkony, jestliže se nalézají na území podléhajícím jeho pravomoci, pokud se jedná o udělení výsad nebo provedení obecných či partikulárních zákonů, které zaručují veřejný pořádek, stanovují formální úkony nebo se týkají nemovitého majetku na daném území.¹⁷¹
- c) Výkonná moc, ať už se jedná o řádnou nebo delegovanou pro určitý soubor případů, má být interpretována v širším smyslu. Pokud je delegovaná pro jednotlivé případy, má být interpretována v užším smyslu.¹⁷²

¹⁶⁸ Srov. CIC, kán. 1721.

¹⁶⁹ Srov. CIC, kán. 1720.

¹⁷⁰ Srov. CIC, kán. 136.

¹⁷¹ Srov. CIC, kán. 136; 13 § 2, odst. 2.

¹⁷² Srov. CIC, kán. 138.

- d) Delegátovi jsou předány všechny pravomoci, bez nichž by nemohla být vlastní funkce vykonávána.¹⁷³
- e) Pokud je více osob kompetentních vykonávat nějaký úkon, skutečnost, že se někdo obrací na jednu z nich, neumenšuje moc ostatních, ať řádnou nebo delegovanou.¹⁷⁴
- f) Když věřící předkládá případ vyšší autoritě, nesmí se nižší autorita do záležitosti vměšovat, jedině ze závažného a naléhavého důvodu. V takovém případě má ihned uvědomit vyššího představeného, aby se vyloučila protichůdná rozhodnutí.¹⁷⁵
- g) Když jde o to, aby se ve zvláštních případech přijala mimořádná opatření v řízení, má se biskup snažit na prvním místě získat potřebné *poznatky a důkazy* a zvláště, nakolik je to jen možné, co nejdříve vyslechnout osoby, kterých se záležitost týká.¹⁷⁶ Pokud tomu nebrání vážný důvod, má být rozhodnutí biskupa sepsáno a v *písemné formě doručeno dotčené osobě*. Aniž by došlo k poškození dobré pověsti osob, mají být ve správním řízení pečlivě rozděleny *motivy*, buď pro ospravedlnění rozhodnutí nebo pro vyloučení zdání svévole a případně proto, aby se dotčené osobě umožnilo odvolat se proti rozhodnutí.¹⁷⁷
- h) V případě jmenování *na dobu určitou* musí biskup po uplynutí lhůty postupovat velmi pečlivě jak s ohledem na jistotu osob, tak na právní záruku buď tím, že formálně obnoví jmenování dotyčné osoby v témže úřadě, nebo prodlouží jmenování na kratší období, než se předpokládalo, nebo sdělí ukončení funkce a jmenování dotyčného do nové funkce.
- i) *Rychlé vyřízení* záležitosti je požadavkem řádné správy i spravedlnosti vůči věřícím.¹⁷⁸ Pokud právo předepisuje, že biskup musí v určité záležitosti učinit opatření nebo pokud dotyčná osoba předloží legitimní žádost či odvolání, má být vydán dekret do tří měsíců.¹⁷⁹

¹⁷³ Srov. CIC, kán. 138.

¹⁷⁴ Srov. CIC, kán. 139 § 1.

¹⁷⁵ Srov. CIC, kán. 139 § 2.

¹⁷⁶ Srov. CIC, kán. 50.

¹⁷⁷ Srov. CIC, kán. 51 a 220. Na téma odvolání proti rozhodnutí biskupa srov. zvláště kán. 1734 a 1737.

¹⁷⁸ Srov. CIC, kán. 221 § 1.

¹⁷⁹ Srov. CIC, kán. 57.

- j) V užívání svých širších pravomocí *dispensovat* od církevních zákonů, má biskup vždy dávat přednost dobru věřících a celého církevního společenství, bez zdání svévole nebo zvýhodňování.¹⁸⁰

III. POMOCNÝ BISKUP, BISKUP-NÁSTUPCE A APOŠTOLSKÝ ADMINISTRÁTOR

70. *Pomocný biskup*

Pomocný biskup, ustanovený kvůli lepší péči o dobro věřících v diecézi, která je příliš rozlehlá nebo má vysoký počet obyvatel nebo z jiných důvodů týkajících se apoštolátu, je hlavním spolupracovníkem diecézního biskupa při vedení diecéze. Proto má diecézní biskup považovat pomocného biskupa za bratra a dávat mu účast na pastoračních projektech, opatřeních a všech diecézních iniciativách, aby ve všech povinnostech postupovali jednomyslně a harmonicky. Pomocný biskup si zase má být vědom své funkce v rámci diecéze a jednat vždy v naprosté poslušnosti vůči diecéznímu biskupovi a uznávat jeho autoritu.

71. *Kritéria pro podání žádosti o pomocného biskupa*

- a) Diecézní biskup, který hodlá mít k dispozici pomocného biskupa, musí předložit odůvodněnou žádost Svatému stolci, když to vyžaduje skutečná nutnost diecéze. Žádost se nemá zakládat na pouhých důvodech cti nebo prestiže.
- b) Nakolik je možné přiměřeně vyhovět potřebám diecéze jmenováním generálních nebo biskupských vikářů, kteří nejsou biskupové, má jich diecézní biskup využít místo jmenování pomocného biskupa.
- c) V žádosti o přidělení pomocného biskupa má diecézní biskup detailně popsat úkoly a povinnosti, které zamýšlí pomocnému biskupovi svěřit, a to i v případě, že se jedná o náhradu za penzionovaného nebo přeloženého pomocného biskupa. Diecézní biskup musí především usilovat o to, aby jeho biskupská služba byla k dobru celé diecéze. Diecézní biskup nesmí svěřit pomocnému biskupovi pastorační v nějaké farnosti ani pouze okrajové nebo příležitostné úkoly.

¹⁸⁰ Srov. CIC, kán. 87; 88 a 90.

d) Pomocný biskup je zpravidla jmenován generálním vikářem nebo aspoň biskupským vikářem, takže závisí pouze na autoritě diecézního biskupa, který mu má přednostně svěřovat záležitosti vyžadující podle práva zvláštní zmocnění.¹⁸¹

Za zvláště závažných okolností, třeba i osobního charakteru, může Svatý stolec jmenovat pomocného biskupa vybaveného zvláštními pravomocemi.¹⁸²

72. *Biskup-nástupce*

Když to vyžadují okolnosti, může Svatý stolec jmenovat biskupa-nástupce.¹⁸³ Diecézní biskup ho má přijmout dobrovolně a v duchu víry; má s ním vytvořit účinné společenství na základě společné biskupské spoluodpovědnosti a navázat autentické vztahy, které mají být s biskupem nástupcem ještě intenzivnější a bratrštější pro dobro diecéze.

Diecézní biskup má pamatovat na to, že biskup-nástupce má nástupnické právo,¹⁸⁴ takže své vlastní iniciativy plní v naprosté shodě s ním, aby ponechal dostatečně otevřenou cestu k budoucímu vykonávání pastýřské služby svého nástupce. Diecézní biskup má také být ve stejné shodě s pomocným biskupem vybaveným zvláštními pravomocemi.¹⁸⁵

73. *Apoštolský administrátor „Sede plena“*

Za zvláštních okolností může Svatý stolec v nějaké diecézi, která má svého vlastního biskupa, výjimečně ustanovit apoštolského administrátora. V takovém případě má diecézní biskup podle svých schopností spolupracovat na plném, svobodném a pokojném plnění úkolu apoštolského administrátora.

74. *Zřeknutí se úřadu*

Kromě případu předvídaného kanonickým právem po dovršení 75 let věku, se má biskup, pokud se cítí oslaben nebo je pro něj obtížné

přizpůsobit se novým situacím nebo z jakéhokoli důvodu, který ho činí méně schopným plnit jeho úkol, zřeknout úřadu, aby se podpořilo dobro duší a místní církve.¹⁸⁶

IV. PRESBYTERIUM

75. *Biskup a diecézní kněží*

Při pastorační spočívá hlavní odpovědnost na diecézních kněžích, kteří jsou prostřednictvím své inkardinace nebo přičleněním k určité místní církvi plně zasvěceni její službě, aby se věnovali pastorační úřadu části Pánova stáda. Diecézní kněží jsou totiž hlavní a nezastupitelní spolupracovníci biskupského řádu, když přijali jediné a stejné služební kněžství, které má biskup v plnosti. Biskup a kněží jsou ustanoveni služebníky apoštolského poslání; biskup jim dává účast na své péči a odpovědnosti, aby měli vždy smysl pro diecézi a zároveň si rozvíjeli smysl pro univerzální církev.¹⁸⁷

Jako Ježíš projevoval svou lásku vůči apoštolům, tak si má také biskup, otec kněžské rodiny, skrze niž je Pán Ježíš Kristus, Nejvyšší Velekněz, přítomen uprostřed věřících, být vědom, že je jeho povinností projevovat *lásku a zvláštní péči* vůči kněžím a kandidátům posvátné služby.¹⁸⁸

Veden upřímnou a nepomíjející láskou se má biskup snažit všemi způsoby pomáhat svým kněžím, aby si vážili svého vznešeného kněžského povolání, aby je žili upřímně, aby je vyzařovali kolem sebe s radostí, aby věrně vykonávali své úkoly, aby je odhodlaně hájili.¹⁸⁹

76. *Biskup, otec, bratr a přítel diecézních kněží*

Vztahy mezi biskupem a kněžím mají být inspirovány a živeny láskou a pohledem na víru, aby se vlastní *právní pouta*, která vyplývají z božského ustanovení církve, jevila jako přirozený důsledek duchovního

¹⁸¹ Srov. CIC, kán. 406 §§ 1–2.

¹⁸² Srov. *tamtéž*.

¹⁸³ Srov. CIC, kán. 403 § 3.

¹⁸⁴ Srov. *tamtéž*.

¹⁸⁵ Srov. CIC, kán. 403 § 2.

¹⁸⁶ Srov. CIC, kán. 401 § 1.

¹⁸⁷ Srov. PO 2–7; LG 28; ChD 15; PAG 47.

¹⁸⁸ Srov. PO 7; CIC, kán. 384.

¹⁸⁹ Srov. ChD 28; PO 10; CIC, kán. 384; SYNOD BISKUPŮ. *Ultimis Temporibus*, Pars altera, II., 1.

společenství každého z nich s Bohem (srov. Jan 13,35). Tím způsobem bude apoštolská práce kněží ještě plodnější, jelikož jednota vůle a úmyslu s biskupem prohlubuje jednotu s Kristem, který pokračuje ve své službě hlavy církve skrze viditelnou hierarchii.¹⁹⁰

Při vykonávání své služby nemá biskup se svými kněžími jednat jako pouhý vládce s vlastními poddanými, ale spíše jako otec a přítel.¹⁹¹ Má se snažit vytvořit ovzduší lásky a důvěry, aby jeho kněží odpovídali přesvědčenou, uvážlivou a jistou poslušností.¹⁹² Poslušnost je snazší i pevnější, jestliže biskup, nakolik může a vždy při zachování spravedlnosti a lásky, ukazuje těm, jichž se to týká, důvody svých opatření. Má mít stejné ohledy a pozornost vůči každému ze svých kněží, protože všichni, ačkoli mají různá nadání a schopnosti, jsou stejně služebníky ve službě Pánu a členy téhož presbyteria.

Biskup podporuje ducha iniciativy svých kněží, čímž vylučuje, že bude poslušnost chápána pasivně a neodpovědně. Napomáhá tomu, aby každý z nich vydal ze sebe to nejlepší a velkoryse dával k dispozici své vlastní schopnosti do služby Bohu a církvi se zralostí Božího syna.¹⁹³

77. *Osobní znalost kněží*

Biskup považuje za svou posvátnou povinnost znát své diecézní kněze, jejich povahu, schopnosti a touhy, úroveň jejich duchovního života, jejich horlivost a ideály, zdravotní stav a ekonomické podmínky, jejich rodiny a vše, co se jich týká. Nezná je jen jako skupinu (když například přijede na setkání s klérem celé diecéze nebo vikariátu) a jako součást pastoračních celků, ale také *individuálně* a nakolik je to možné, na místě, kde pracují. K tomuto cíli směřuje pastorační návštěva, během níž má být věnována potřebná doba osobním setkáním, spíše než záležitostem administrativního nebo úředního charakteru, které mohou být vyřízeny také klerikem pověřeným od biskupa.¹⁹⁴

V otcovském duchu a prosté *rodinné atmosféře* usnadňuje dialog, probírá, co je zajímavé, úkoly, které jim jsou svěřeny a vztahují se k ži-

votu v diecézi. Za tímto účelem biskup napomáhá tomu, aby se kněží různých generací znali mezi sebou, vštěpuje mladým lidem respekt a úctu ke starším kněžím a starším doprovázení a podporu mladých kněží, aby se celé presbyterium cítilo být v jednotě s biskupem a skutečně spoluodpovědné za místní církev.

Živí a veřejně ukazuje své uznání kněžím a ukazuje svou důvěru a chválí je, jestliže si to zaslouhují; respektuje a vede k respektování jejich práv a brání je před neopodstatněnou kritikou.¹⁹⁵ Rychle ukončuje spory, aby nedošlo k tomu, že by prodlužovaný neklid poskrnul bratrskou lásku a narušil pastorační službu.

78. *Organizace činnosti*

Činnost kněží má být podřízena tomu, aby se především pamatovalo na dobro duší a potřeby diecéze, aniž by se zanedbávaly různé vloh a legitimní schopnosti každého z nich, s ohledem na lidskou a kněžskou důstojnost. Tato moudrost v řízení se kromě jiného projevuje:

- Při jmenování, biskup jedná s největší opatrností, aby se vyhnul sebemenšímu náznaku svévole, protěžování nebo nepřiměřeného nátlaku. Za tímto účelem si vždy vyžádá názor zkušených osob a ujistí se o způsobilosti kandidátů, třeba i prostřednictvím zkoušky.¹⁹⁶
- Při udělování úkolů má biskup spravedlivě posuzovat schopnosti každého a nikoho nemá přetěžovat požadavky, které by jak množstvím, tak důležitostí mohly přesahovat možnosti osob i narušit jejich vnitřní život. Není dobré dát kněze hned po skončení formace v semináři do příliš náročné služby, ale spíše je nechat, aby postupně získali vhodnou přípravu a přiměřenou pastorační zkušenost¹⁹⁷ tím, že budou svěřeni schopným farářům, aby se během svých prvních let kněžství mohli dále rozvíjet a moudře posilovat svou identitu.
- Biskup nemá zapomínat klást kněžím na srdce, že vše, co plní z pověření biskupa, i v případě, že to přímo nesouvisí s pastorační, se odůvodněně může nazývat *pastorační služba* a je spojeno s důstojností, nadpřirozenými zásluhami a účinností pro dobro

¹⁹⁰ Srov. PO 14–15.

¹⁹¹ Srov. LG 28; PAG 47.

¹⁹² Srov. PO 15.

¹⁹³ Srov. *tamtéž*.

¹⁹⁴ Srov. CIC, kán. 396; PAG 46.

¹⁹⁵ Srov. *tamtéž*.

¹⁹⁶ Srov. CIC, kán. 149 §§ 1–2 a 521 § 3.

¹⁹⁷ Srov. CIC, kán. 521.

věřících. I kněží, kteří se souhlasem příslušné autority vykonávají naddiecézní funkce nebo pracují v národních organizacích (např. jako představení či profesori v interdiecézních seminářích či na církevních fakultách a kněží zapojení do služby biskupské konference), spolupracují s biskupy v právoplatné pastorační činnosti, která zasluhuje ze strany církve zvláštní pozornost.¹⁹⁸

Konečně si má počínat tak, aby se kněží zcela zasvěcovali tomu, co je vlastní jejich službě,¹⁹⁹ protože potřeby církve jsou velké (srov. Mt 9,37–38).

79. *Vzájemné vztahy mezi kněžími*

Všichni kněží, nakolik mají účast na jediném kněžství Kristově a jsou povoláni ke spolupráci na stejném díle, jsou mezi sebou spojeni zvláštním poutem bratrství.²⁰⁰

Je vhodné, aby biskup podporoval, nakolik to je možné, *společný život* kněží, který odpovídá kolegiální formě svátostné služby²⁰¹ a navazuje na tradici apoštolského života, který přispívá k větší účinnosti služby; služebníci se tak cítí podporováni ve svém kněžském poslání a ve velkorysém vykonávání své služby. Tento aspekt se zvláštním způsobem uplatňuje u těch, kdo jsou zapojeni ve stejné pastorační činnosti.²⁰²

Biskup má také podporovat vztahy mezi všemi kněžími, jak diecézními, tak řeholními nebo těmi, kteří patří ke společností apoštolského života, protože všichni náleží k jedinému kněžskému řádu a vykonávají svou službu pro dobro místní církve. Toho se dosáhne pravidelnými setkáními na úrovni vikariátů nebo analogických sdružení farností podle toho, jak je diecéze rozdělena. Tato setkání ať jsou z důvodů studijních, modlitebních, nebo vzájemné výměny zkuše-

ností.²⁰³ Vhodným prostředkem na podporu kněžských setkání je tzv. „kněžský dům“ (casa del clero).

Biskup má podporovat *kněžská sdružení*, která případně existují v jeho diecézi a podporují podle statutu schválených příslušnou církevní autoritou posvěcení kněží ve vykonávání jejich služby a posilují pouta, která spojují kněze s biskupem a místní církví prostřednictvím programu života a vhodné bratrské pomoci.²⁰⁴

80. *Vnímavost vůči potřebám kněží*

Kněžím nemá chybět nic z toho, co umožňuje vhodný a důstojný styl života. Věřící diecéze si mají uvědomovat, že jejich úkolem je v těchto potřebách pomáhat.

Na prvním místě se má biskup zabývat jejich *mzdou*, která má být přiměřená jejich podmínkám, „s vědomím jak povahy funkce, kterou vykonávají, tak místních a dobových okolností“, ale vždy se zajištěním toho, aby se také mohli postarat o své vlastní potřeby a spravedlivou odměnu těm, kdo jsou v jejich službě.²⁰⁵ Takto nebudou nuceni hledat další podporu vykonáváním aktivity vzdálené jejich službě, záležitosti, která může poškodit smysl jejich volby a vést k redukci jejich pastorační a duchovní činnosti. Je také třeba, aby měli prospěch ze *sociální péče*, „díky níž je řádně postaráno o jejich potřeby v případě nemoci, invalidity nebo stáří“.²⁰⁶ Tento spravedlivý požadavek kleriků by měl být uspokojen také prostřednictvím diecézních, národních²⁰⁷ a mezinárodních institucí.

Biskup má dohlížet na to, aby kněží, i řeholní, měli *správný oděv* podle obecného církevního práva a norem biskupské konference,²⁰⁸ tak aby jejich kněžské postavení bylo vždy jasně poznatelné a aby byli

¹⁹⁸ Srov. ChD 29.

¹⁹⁹ Srov. CIC, kán. 285.

²⁰⁰ Srov. LG 28; srov. CIC, kán. 275 § 1.

²⁰¹ Srov. CIC, kán. 280.

²⁰² Srov. ChD 30; PDV 74 a 81; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží* (31. ledna 1994), č. 49. Praha: ČBK, 1995; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Okružní list Kněz, učitel slova, služebník svátostí a vůdce společenství ve třetím křesťanském tisíciletí* (19. března 1999), č. 79.

²⁰³ Srov. ChD 16; PO 8; CIC, kán. 275 § 1; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží* (31. ledna 1994), č. 29. Praha: ČBK, 1995.

²⁰⁴ Srov. PO 8; CIC, kán. 278; PDV 31; SYNOD BISKUPŮ. *Ultimis temporibus*, Pars altera, II, 2; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží* (31. ledna 1994), č. 66. Praha: ČBK, 1995.

²⁰⁵ Srov. ChD 16; PO 20–21; CIC, kán. 281 § 1.

²⁰⁶ CIC, kán. 281 § 2.

²⁰⁷ Srov. CIC, kán. 1274 a 538 § 3.

²⁰⁸ CIC, kán. 284.

i oděvem živými svědky nadpřirozených skutečností, jež jsou povolání sdělovat lidem.²⁰⁹

Biskup ať dává příklad věrným a důstojným nošením sutany (le-mované nebo prosté černé) nebo za určitých okolností aspoň košilí s římským kolárkem.

V otcovském duchu má biskup taktně dohlížet na ubytování kněží a na pomoc v jejich v domácnosti, čímž jim také umožní vyloučit jakékoli zdání zanedbanosti, podivínství nebo nedbalého *osobního životního stylu*, což by mohlo škodit duchovnímu zdraví kněží. Ať je nezapomíná povzbuzovat, aby využívali svůj volný čas pro zdravé rozptýlení a kulturně vzdělávací četbu s umírněným využitím sdělovacích prostředků a uměleckých představení. Mimoto ať umožní, aby mohli mít každý rok dostatečné období volna.²¹⁰

81. *Pozornost vůči kněžím v obtížné situaci*

Osobně nebo prostřednictvím svého vikáře pro určitou oblast, se má biskup snažit předejít a ulehčit v obtížích lidského i duchovního řádu, které mohou kněze potkat. Přichází s laskavou pomocí k těm, kdo se mohou ocitnout v těžké situaci, nemocným, starým, chudým kněžím, aby všichni zakoušeli radost ze svého povolání a vděčnost vůči svým pastýřům. Když onemocní, má je biskup povzbudit návštěvou nebo aspoň dopisem či telefonátem a ujistit se, že jsou dobře zajištěni jak materiálně, tak duchovně; když zemrou, má sloužit pohřební obřady pokud možno osobně nebo prostřednictvím zástupce.

Konečně je třeba obrátit pozornost na některé zvláštní případy:

- a) Je nezbytné předejít samotě a izolaci kněží, zvláště pokud jsou *mladí* a konají službu v malých a málo osídlených oblastech. Pro řešení případných obtíží, je vhodné počítat s podporou horlivého a zkušeného kněze a podporovat časté kontakty se spolubratry v kněžské službě²¹¹ a vzít v úvahu eventuální podmínky společného života.
- b) Je třeba dávat pozor na rutinu a únavu, které mohou vyvolat léta práce nebo obtíže spojené se službou. Podle možností diecéze

zkoumá biskup případ od případu způsob jak nalézt duchovní, intelektuální a fyzická opatření, která by pomohla znovu přijmout službu s obnovenou energií. Mezi těmito prostředky lze výjimečně zohlednit také tzv. „sabatické“ období.²¹²

- c) S otcovskou náklonností má biskup starost zvláště o kněze, kteří se kvůli vyčerpanosti nebo nemoci nacházejí v situaci křehkosti nebo morální ochablosti, tím že jim nabízí aktivity více povzbuzující a snazší k plnění v jejich stavu, čímž je zbaví izolace, v níž se mohli ocitnout a konečně jim s pochopením a trpělivostí pomůže, aby se cítili lidsky užiteční a odkryli nadpřirozenou účinnost své současné situace – skrze sjednocení s křížem našeho Pána.²¹³
- d) Biskup má také v otcovském duchu jednat s kněžími, kteří *opustili duchovní službu*²¹⁴ a snaží se dosáhnout jejich vnitřního obrácení a co nejvíce odstranit příčinu, která je vedla ke vzdálení, aby se tak mohli vrátit ke kněžskému životu nebo alespoň uvést do pořádku svou situaci v církvi.²¹⁵ Podle norem reskriptu o propuštění z duchovenského stavu je zbaví aktivit, které předpokládají úřad svěřený hierarchií,²¹⁶ aby tím předešel pohoršení mezi věřícími a zmatku v diecézi.
- e) Vůči *pohoršlivému chování* ať biskup zakročí s láskou, ale pevně a rozhodně: buď napomenutím nebo výtkou nebo odvoláním či přeložením do jiného úřadu, kde neexistují okolnosti, které podporují takové chování.²¹⁷ Pokud se tato opatření ukáží jako neúčinná nebo nedostatečná vzhledem k závažnosti chování a vzdoru klerika, udělí plnou suspenzi podle práva, nebo v krajních případech předvídaných kanonickými normami zahájí trestní řízení za účelem propuštění z duchovenského stavu.²¹⁸

²¹² Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží* (31. ledna 1994), č. 83. Praha: ČBK, 1995.

²¹³ Srov. PDV 81.

²¹⁴ Srov. PAG 47.

²¹⁵ Srov. SYNOD BISKUPŮ. *Ultimis temporibus*, Pars altera, I, 4d.

²¹⁶ Srov. CIC, kán. 292.

²¹⁷ Srov. CIC, kán. 1339–1340; 190 a 192–193.

²¹⁸ Srov. CIC, kán. 1333; 290; JAN PAVEL II. *Motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela* (30. dubna 2001); KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Dopis biskupům katolické církve De*

²⁰⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Dopis kardinálu římskému vikáři*, 8. září 1982.

²¹⁰ Srov. CIC, kán. 283 § 2.

²¹¹ Srov. PDV 74.

82. *Pozornost vůči kněžskému celibátu*

Aby kněží zachovávali svůj závazek vůči Bohu a církvi v čistotě, je nezbytné, aby biskup dbal na to, aby byl celibát představován ve svém plném bohatství biblickém, teologickém a duchovním.²¹⁹ Ať dělá vše pro to, aby ve všech vzbudil hluboký duchovní život, který naplňuje jejich srdce láskou ke Kristu a přitahuje Boží pomoc. Biskup má podporovat bratrská a přátelská pouta mezi kněžími a neváhá jim ukazovat pozitivní smysl, jaký může mít pro jejich vnitřní život a pro jejich lidskou a kněžskou zralost vnější samota a staví se před nimi jako věrný a důvěrný přítel, jemuž se mohou otevřít ve svém hledání pochopení a rady.

Biskup si je vědom *skutečných překážek*, které se dnes více než dříve staví proti kněžskému celibátu. Má tedy povzbuzovat kněze k pěstování nadpřirozené a lidské moudrosti a učí je, že rezervovaný postoj v jednání se ženami je v souladu s jejich zasvěcením v celibátu a že toto jednání, pokud není v souladu s jejich stavem, se může zvrhnout v citové přilnutí. Je-li to nutné, upozorní nebo odvolá toho, kdo se mohl ocitnout v riskantní situaci. Podle okolností je vhodné stanovit konkrétní pravidla, která usnadní zachovávání závazků spojených s kněžským svěcením.²²⁰

83. *Pozornost vůči stálé formaci kléru*

Biskup má učit kněze každého věku a stavu plnit povinnost stálé formace a pečuje o její organizaci,²²¹ aby se neumenšovalo nadšení pro službu, ale aby naopak rostlo a zrало s přibýváním věku a působilo, že přijatý vznešený dar bude živější a účinnější (srov. 2 Tim 1,6).

Už během let v semináři je třeba vštěpit budoucím kněžím nutnost sledovat a prohlubovat vlastní formaci, stejně tak i po kněžském svěcení, aby tak ukončení institucionálních studií a komunitního života

delictis gravioribus (18. května 2001); nejnovější dokumenty, které se týkají závažnějších trestných činů: ACTA ČBK 5 (2010), s. 116–155 (pozn. překl.).

²¹⁹ Srov. JAN PAVEL II. Posynodální apoštolská exhortace o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu *Ecclesia in Europa* (28. června 2003), č. 35. Praha: ČBK, 2003.

²²⁰ Srov. CIC, kán. 277 §§ 2–3.

²²¹ Srov. CIC, kán. 279 § 2; PDV 76; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Direktář pro službu a život kněží* (31. ledna 1994), č. 87–89. Praha: ČBK, 1995.

neznamenalo v této oblasti přerušení. Navíc je nutné podporovat u starších kněží mladost ducha, který se projevuje ve stálém zájmu o trvalý rozvoj, aby se dosáhlo „uskutečnění Kristovy plnosti“ (Ef 4,13), pomáhá jim překonávat případný odpor – způsobený rutinou, únavou a přehnaným aktivismem nebo nadměrnou důvěrou ve vlastní možnosti – k prostředkům stálé formace, které jim nabízí diecéze.²²²

Biskup ať dává svým kněžím dobrý vzor, jestliže se s nimi, svými nejbližšími spolupracovníky, nakolik to je možné, aktivně účastní formačních setkání.²²³

Biskup ať považuje za integrální a prvořadý prvek stálé formace kněží každoroční duchovní cvičení, která jsou organizována tak, aby existovala pro každého doba pro osobní a autentické setkání s Bohem a revizi vlastního osobního i služebného života.

V programech a iniciativách pro kněžskou formaci ať biskup neopomíjí užívat *Direktář pro službu a život kněží*, který shrnuje nauku a nařízení církve ohledně kněžské identity a funkce kněze v církvi, stejně jako ohledně způsobu života ve vztahu k ostatním kategoriím věřících křesťanů. V témže Direktáři biskup najde také pokyny a užitečné směrnice pro organizaci a zaměření různých prostředků stálé formace.

V. SEMINÁŘ

84. *Prvořadá instituce diecéze*

Mezi diecézními institucemi má biskup považovat seminář za nejdůležitější a má ho za předmět nejintenzivnější a nejtrvalejší péče svého pastýřského úřadu, protože kontinuita a plodnost kněžské služby církve²²⁴ závisí z velké části na seminářích.

85. *Kněžský seminář*

Biskup má s rozhodností a přesvědčením zdůrazňovat potřebnost velkého semináře jako privilegovaného nástroje kněžské formace²²⁵

²²² Srov. PDV 71, 76–77.

²²³ Srov. PDV 3.

²²⁴ Srov. PDV 48.

²²⁵ Srov. OT 4; PDV 60–61.

a zasazovat se o to, aby diecéze měla *vlastní kněžský seminář*, jako projev pastorační povolaní v místní církvi a zároveň jako zvláštní církevní společenství, které formuje budoucí kněze k obrazu Ježíše Krista, dobrého Pastýře. Instituce diecézního kněžského semináře je podmíněna možnostmi diecéze poskytnout hlubokou lidskou, duchovní, kulturní a pastorační formaci kandidátům kněžství. Pro dosažení tohoto cíle se má biskup snažit podporovat formaci budoucích profesorů na nejvyšší možné akademické úrovni.

Jestliže diecéze nemá podmínky k tomu, aby měla vlastní seminář, spojí biskup své síly s ostatními sousedními diecézemi, aby přispěl ke vzniku interdiecézního semináře nebo pošle kandidáty do semináře diecézi nejbližšího.²²⁶

Když Svatý stolec prověří reálnou obtížnost, aby každá diecéze měla svůj kněžský seminář, dá schválení k založení interdiecézního semináře. Schválí pro něj také statuta. Biskupové, jichž se to týká, mají stanovit normy řízení; je odpovědností každého z nich, aby osobně navštěvovali své vlastní studenty a zajímali se o jejich formaci, aby věděli od představených, co jim může být užitečné pro posouzení toho, jestli jsou splněny podmínky pro přijetí ke kněžství.²²⁷

Možnost zkrátit předepsanou délku pobytu seminaristů v semináři má být považována za výjimku ve zvláštním případě.²²⁸

86. *Malý seminář nebo podobné instituce*

Kromě velkého semináře se má biskup postarat, tam, kde to je možné, o založení malého semináře nebo ho podporovat tam, kde už existuje.²²⁹ Tento seminář má být chápán jako zvláštní komunita chlapců, kde se opatrují a rozvíjejí zárodky kněžského povolání. Diecézní biskup ustavuje malý seminář v souladu se stylem života přiměřeným věku a rozvoji dospívajících a podle pravidel zdravé psychologie a zdravé pedagogiky, vždy s ohledem na svobodu mladých kandidátů ve věci životní volby. Mimoto si je biskup vědom, že tento typ komunity vy-

žaduje neustálý výchovný postup formačního týmu semináře, rodičů chlapců a školy.²³⁰

Bylo by dobré, kdyby se malý seminář ze své povahy a skrze své poslání v diecézi stal hodnotným odrazovým můstkem pro pastorační povolaní s vhodnými zkušenostmi formace pro chlapce, kteří hledají smysl svého života, povolání nebo kteří jsou už rozhodnutí pro cestu ke služebnému kněžství, ale nemohou ještě nastoupit skutečnou cestu formace.

Biskup má povzbuzovat k intenzivní spolupráci mezi formačním týmem kněžského semináře a malého semináře, aby nedošlo k diskontinuitě v oblasti základní formace a aby malý seminář poskytoval solidní a vhodný základ těm, kteří mají pokračovat na své cestě povolání v kněžském semináři.²³¹

Bude nutné, aby malý seminář poskytoval alumnům studijní program, pokud možno rovnocenný státním kurzům, aby mohl být sám uznán státem.²³²

87. *Povolání dospělých*

Tak jako má biskup pečovat o zárodky povolání dospívajících nebo mladých kandidátů, má se také postarat o formaci *dospělých povolání* a mít pro to k dispozici vhodné instituce nebo program formace přizpůsobený věku a životním podmínkám kandidáta kněžství.²³³

88. *Biskup první zodpovědný za kněžskou formaci*

Současná a velmi problematická situace ve světě mladých lidí od biskupa zvláště vyžaduje, aby prováděl pozorné rozlišování kandidátů při jejich přijímání do semináře. V některých obtížných případech je při výběru kandidátů pro přijetí do semináře vhodné, aby mladí kandidáti

²³⁰ Srov. PDV 63.

²³¹ Srov. PDV 63.

²³² Srov. CIC, kán. 234 § 2.

²³³ Srov. OT 3; CIC, kán. 233 § 2; PDV 64; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Okružní list předsedů biskupských konferencí* (14. července 1976); KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Ratio Fundamentalibus Institutionis Sacerdotalis* (19. března 1985), č. 19.

²²⁶ Srov. CIC, kán. 237 §§ 1–2.

²²⁷ Srov. PDV 65.

²²⁸ Srov. CIC, kán. 235.

²²⁹ Srov. CIC, kán. 234 § 1.

podstoupili psychologické testy, ale pouze „si casus ferat“,²³⁴ protože užívání těchto prostředků nemůže být zevšeobecnováno a má se dělat s velkou opatrností, aby se nepotíralo právo osoby na zachování vlastní intimity.²³⁵ V této souvislosti je třeba věnovat velkou pozornost přijímání kandidátů přicházejících do semináře z jiných seminářů nebo z řeholních společenství. V takovém případě je povinností biskupa přesně dodržovat normy předkládané církevním řádem na téma přijetí bývalých seminaristů a bývalých řeholníků a členů společenství apoštolského života do semináře.²³⁶ Jako projev své základní odpovědnosti ve formaci kandidátů kněžství má biskup často *navštěvovat* seminář nebo studenty své diecéze, kteří pobývají v interdiecézním semináři nebo v jiném semináři, aby s nimi srdečně pohovořil, aby mohli strávit čas s ním. Biskup považuje takovou návštěvu za jeden z důležitých okamžiků své biskupské služby, jelikož jeho přítomnost v semináři napomáhá začlenění této specifické komunity do místní církve, pobízí ji k uskutečňování pastoračního cíle formace a poskytnutí mladým kandidátům kněžství smysl pro církev.²³⁷

Během této návštěvy se má biskup snažit setkat se přímo a neformálně se studenty, aby je osobně poznal, podporoval smysl pro rodinnost a přátelství s nimi, aby mohl zhodnotit sklony, schopnosti, lidské a intelektuální obdarování každého z nich a také aspekty jejich osobnosti, které vyžadují největší výchovnou péči. Tento rodinný vztah umožní biskupovi lépe zhodnotit způsobilost kandidátů ke kněžství a porovnat svůj úsudek s úsudkem seminárního týmu, který je základem přijetí ke svátosti svěcení. Biskupovi skutečně přísluší poslední odpovědnost za přijetí kandidátů ke svěcení. Jejich způsobilost má být podložena pozitivními argumenty, pro něž, pokud by měl z jistých důvodů pochybnosti, nebude přijat ke svěcení.²³⁸

²³⁴ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* (19. března 1985), č. 39.

²³⁵ Srov. CIC, kán. 220.

²³⁶ Srov. CIC, kán. 241 § 3; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. Okružní list *Ci per mettiamo* (9. října 1986); KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. Instrukce *Con la presente istruzione* (8. března 1996).

²³⁷ Srov. PDV 65–66.

²³⁸ Srov. CIC, kán. 1052 §§ 1 a 3.

Biskup se má starat o to, aby posílal intelektuálně nadané kněze pokračovat ve studiu na *církevních univerzitách*, a tak se v diecézi zajistil akademicky formovaný klérus, kvalitní teologická výuka a aby byly k dispozici osoby dobře připravené k vykonávání služeb, které vyžadují zvláštní kompetenci. Aby se získaly co největší plody jejich studijní zkušenosti obecně, bývá často vhodné, aby tito kněží nejdříve strávili určité období vykonáváním kněžské služby.²³⁹

89. *Biskup a formační tým semináře*

Biskup má se zvláštní péčí vybrat *rektora, představené, vyučující a zpovědníky semináře*, kteří mají být z nejlepších kněží diecéze, vynikat zbožností a zdravou naukou, mají mít přiměřenou pastorační zkušenost, horlivost pro duše a zvláštní formační a pedagogické nadání; a pokud je nemá k dispozici, má si je vyžádat z jiných diecézí, které na tom jsou lépe. Je vhodné, aby formátoři měli určitou stabilitu a měli své obvyklé bydliště v seminární komunitě. Biskup má také věnovat pozornost a mít zcela zvláštní péči o jejich zvláštní přípravu, která má být skutečně technická, pedagogická, duchovní, lidská a teologická.²⁴⁰

V průběhu formačního procesu si má biskup vyžadovat od formačního týmu semináře přesné informace ohledně situace a rozvoje studentů. Dostatečně předem se má moudře prostřednictvím *skrutinií* přesvědčit, že každý kandidát je způsobilý pro svěcení a plně rozhodnut žít podle požadavků katolického kněžství. Nikdy v této tak delikátní situaci nemá jednat unáhleně a v případě pochybností spíše odložit souhlas, dokud nebude zcela rozptýleno podezření na nedostatek způsobilosti. V případě, že kandidát není uznán způsobilým přijmout kněžské svěcení, má mu být co nejdříve sděleno rozhodnutí o nezpůsobilosti.²⁴¹

Za integrální formaci ke kněžství jsou zodpovědní také všichni *profesoři semináře*, třebaže se zabývají předměty, které nejsou přísně

²³⁹ Srov. OT 18; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* (19. března 1985), č. 82–85.

²⁴⁰ Srov. PDV 66; PAG 48; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Směrnice pro přípravu vychovatelů v seminářích* (4. listopadu 1993), č. 73–75.

²⁴¹ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* (19. března 1985), č. 40–41.

teologické; pro tuto službu jsou jmenováni pouze ti, kteří se vyznačují jistou naukou a mají dostatečnou akademickou průpravu a pedagogické schopnosti. Biskup má pozorně dohlížet na to, aby svůj úkol plnili pečlivě a pokud se někdo z nich odkloní od nauky církve nebo dává studentům špatný příklad, s rozhodností ho odvolá ze semináře.²⁴²

Ve zvláštních případech a podle povahy vědeckého oboru může být úkol profesora v semináři svěřen také laikům, kteří jsou kompetentní a dávají příklad autentického křesťanského života.²⁴³

S představenými semináře biskup udržuje časté osobní kontakty na znamení důvěry, aby je podpořil v jejich práci a umožnil jim, aby mezi nimi vládl duch plné harmonie, společenství a spolupráce.

90. *Formace seminaristů*

V kompetenci biskupa je schválení *plánu formace* semináře a jeho *vnitřního řádu*.

Tento plán má být formulován podle principů stanovených v *Ratio fundamentalis Institutionis sacerdotalis*, které vypracovala Kongregace pro katolickou výchovu, podle ostatních dokumentů Svatého stolce a podle *Ratio Institutionis Sacerdotalis* biskupské konference, i podle konkrétních potřeb místní církve.²⁴⁴

Základní cíl formačního plánu má být zaměřen na připodobnění seminaristů Kristu hlavě a pastýři ve vykonávání pastýřské lásky. Tento cíl se má dosáhnout prostřednictvím:

- a) *lidské formace*, výchovou ve ctnostech, které seminaristům umožňují rozvinout harmonickou osobnost a rozmnožit apoštolskou plodnost;
- b) *duchovní formace*, která studenty připravuje k dosažení křesťanské svatosti v kněžské službě vykonávané s živou vírou a láskou k duším;²⁴⁵
- c) *doktrinální formace*, aby studenti získali integrální znalost křesťanské nauky, která podporuje jejich duchovní život a pomáhá jim

ve službě nauky.²⁴⁶ Proto má biskup dohlížet na správnost nauky profesorů i na správnost učebnic a ostatních knih používaných v semináři;

- d) *pastorační formace*, která má uvést seminaristy do různých apoštolských aktivit diecéze a do přímé pastorační zkušenosti podle konkrétních podmínek určených biskupem. Tato formace má mít přirozenou kontinuitu zejména v prvních letech vykonávání kněžské služby, v souladu s ustanoveními národního plánu kněžské formace;²⁴⁷
- e) *misijní formace*, kterou vyžaduje univerzální charakter posvátné služby,²⁴⁸ působí, že seminaristé vnímají požadavky nejen vlastní místní církve, ale také obecné církve a jsou připraveni poskytnout své služby místním církvím, které se nalézají ve velké potřebě. Ti ze seminaristů, kteří se vyjádří, že mají touhu vykonávat svou službu v jiných církvích, ať jsou povzbuzováni a poskytnou se jim zvláštní formace.²⁴⁹

91. *Pastorace povolání a diecézní dílo pro povolání*

Jádro a zvláštní organizace pastorace povolání, která je úzce spojena s pastorcí mládeže, je v diecézním díle pro povolání. Je tedy vhodné ustanovit v diecézi pod vedením kněze *společnou službu* pro všechna povolání, aby se zharmonizovaly různé iniciativy, vždy s ohledem na vlastní autonomii každé církevní instituce.²⁵⁰ Pokud se to jeví užitečné, biskup vytvoří diecézní „pracovní plány“ na kratší a delší období.

Přednostním úkolem biskupa je zejména postarat se o dostatečný počet *svěcených služebníků*, tím že bude podporovat už existující takto zaměřená díla a podporovat další iniciativy.²⁵¹ Biskupovi má ležet na srdci poučování všech věřících o důležitosti posvátné služby a má

²⁴⁶ Srov. CIC, kán. 252; PDV 51–56.

²⁴⁷ Srov. CIC, kán. 258 a 1032; PDV 57–59.

²⁴⁸ Srov. PO 10.

²⁴⁹ Srov. PO 10; CIC, kán. 257.

²⁵⁰ Srov. ChD 15; OT 2–3; PC 24; PO 5; CIC, kán. 385; na téma povolání k zasvěcenému životu srov. VIC 64; PDV 39–41; PAG 54.

²⁵¹ Srov. ChD 15; OT 2; AG 38; CIC, kán. 233 § 1.

²⁴² Srov. CIC, kán. 259 § 2; PDV 67.

²⁴³ Srov. CIC, kán. 259 § 2; PDV 66.

²⁴⁴ Srov. CIC, kán. 242; 243; viz Národní rámcový program kněžské formace. *Ratio nationalis institutionis sacerdotalis* (28. ledna 2008), Praha: ČBK, 2008 (pozn. překl.).

²⁴⁵ Srov. CIC, kán. 245.

je tak učit odpovědnosti za probouzení povolání pro službu bratřím a budování Božího lidu. Toto byl vždy důležitý úkol, ale dnes se stal ještě závažnějším a naléhavějším.

Biskup ať nezapomíná podporovat u *kněží* nasazení v plnění jejich božského poslání jako přirozeného důsledku apoštolského ducha a lásky k církvi. Navíc mají *faráři* zcela zvláštní úlohu v podpoře povolání k posvátné službě, k níž mají s horlivostí doprovázet děti a mladé chlapce, kteří projevují zvláštní schopnost pro službu oltáře a ať jim poskytují duchovní doprovázení přiměřené jejich věku a navštěvují také jejich rodiče.²⁵²

VI. TRVALÍ JÁHNOVÉ

92. *Jáhenská služba*

II. vatikánský koncil podle starodávné tradice definoval jáhenství jako „službu liturgie, slova a lásky“.²⁵³ Jáhen tak má vlastním způsobem účast na trojí funkci *učitelské, posvěcující a řídící*, které odpovídají členům hierarchie. Hlásá a vykládá Boží slovo; uděluje křest, eucharistii a svátosti; povzbuzuje křesťanské společenství, hlavně pokud jde o prokazování lásky a rozdělování dober.

Služba těchto kleriků je ve svých různých aspektech prostoupena *smyslem pro službu*, která dává jméno „jáhenskému“ řádu. Jako v případě jakékoli jiné posvátné služby se jáhenská služba na prvním místě obrací k Bohu a ve jménu Boha k bratřím; ale jáhenství je také službou biskupům a kněžím, s nimiž je jáhenský řád spojen pouty poslušnosti podle podmínek stanovených kanonickým právem. Takto celá jáhenská služba tvoří jednotu ve službě Božímu plánu vykoupení, jehož jednotlivé oblasti jsou hluboce propojené mezi sebou. Služba slova vede ke službě oltáře, která svým způsobem obsahuje službu lásky.

Biskup se tedy má plně postarat o to, aby si všichni věřící a zvláště kněží, vážili a oceňovali službu jáhnů pro službu, kterou vykonávají (liturgickou, katechetickou, sociálně charitativní, pastorační, adminis-

trativní atd.), pro budování církve a proto, že zastupují při případném nedostatku kněží.

93. *Funkce a úřady svěřené trvalému jáhnovi*

Je velmi důležité uspořádat věci tak, aby jáhni mohli podle svých možností plně vykonávat svou službu: kázání, liturgii, lásku k bližnímu.²⁵⁴

Jáhni si mají uvědomovat, že jejich různé úkoly nejsou souhrn různých aktivit, ale spíše že jsou spolu *těsně spojené* díky přijaté svátosti a že tyto úkoly, ačkoli by každý z nich mohli plnit laici, jsou vždy jáhenské, protože je uskutečňuje jáhen ve jménu církve, podporován milostí svátosti.²⁵⁵

Z tohoto důvodu má být jakýkoli úkol, který znamená *nahrazování přítomnosti kněze*, přednostně svěřen jáhnovi, spíš než laikovi, zvláště pokud se jedná o stálou spolupráci na vedení křesťanského společenství, které nemá kněze nebo doprovázení rozptýlené skupiny křesťanů ve jménu biskupa či faráře.²⁵⁶ Ale zároveň je třeba postarat se o to, aby jáhni vykonávali své *vlastní aktivity*, aniž by byli odsouváni na funkci pouhých náhradníků kněží.

94. *Vzájemné vztahy mezi jáhny*

Jako biskupové a kněží tvoří i jáhni řád věřících spojených poutem solidarity ve vykonávání společné činnosti. Proto má biskup podporovat lidské a duchovní vztahy mezi jáhny, které je vedou ke sdílení zvláštního svátostného bratrství. To se může uskutečňovat s využitím prostředků stálé jáhenské formace a také *pravidelnými setkáními* svolávanými biskupem, aby se zhodnotilo vykonávání služby, vyměňovaly zkušenosti a poskytovala podpora pro vytrvání v přijatém povolání.

²⁵⁴ Srov. PAG 49.

²⁵⁵ Srov. AG 16.

²⁵⁶ Srov. CIC, kán. 517 §§ 1–2; PAVEL VI. Motu proprio *Sacrum Diaconatus Ordinem* (18. června 1967), V, 22, 10; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium [22. února 1998]), č. 11 (Praha: ČBK, 2002).

²⁵² Srov. CIC, kán. 233 § 1.

²⁵³ Srov. LG 29.

Jáhni, tak jako ostatní věřící a ostatní klerikové, mají *právo se sdružovat* s jinými věřícími a s jinými kleriky, aby zlepšili svůj duchovní život a vykonávali díla lásky nebo apoštolátu v souladu s klerickým stavem a ne v protikladu k plnění svých vlastních úkolů.²⁵⁷ Toto sdružovací právo však nemá vést ke korporativnímu sdružování za účelem prosazování společných zájmů, což by bylo nevhodné napodobování civilních vzorů neslučitelných se svátostnými pouty, která spojují jáhny mezi sebou, s biskupem a s ostatními členy posvátného stavu.²⁵⁸

95. *Jáhnové, kteří vykonávají civilní profesi nebo činnost*

Jáhenská služba je slučitelná s vykonáváním civilní profese nebo úřadu. Podle místních okolností a služby svěcené každému jáhnovi je žádoucí, aby měl vlastní práci a profesi, tak aby mohl mít vše potřebné pro život.²⁵⁹ Vykonávání světských úkolů však jáhna nemá měnit v laika.

Tito jáhnové, kteří vykonávají povolání, mají umět dávat všem příklad poctivosti a ducha služby a jako východisko mít profesní a lidské vztahy, aby přiblížili lidi k Bohu a církvi. Mají se snažit přizpůsobit svou práci normám individuální a sociální morálky a proto ať se neopomínají radit s biskupem, kdyby se vykonávání profese stalo spíš překážkou než prostředkem posvěcení.²⁶⁰

Jáhni mohou vykonávat jakoukoli profesi nebo počestnou činnost za předpokladu, že by jí z principu nebránil zákaz, který stanovilo

kanonické právo pro ostatní kleriky.²⁶¹ Navzdory tomu by bylo vhodné postarat se o to, aby jáhni provozovali profesionální aktivity úžeji spojené s *předáváním evangelní pravdy a ve službě bratřím*: jako výuka – zvláště náboženství – různé sociální služby, sdělovací prostředky, některé obory lékařského výzkumu a aplikace, atd.

96. *Ženatí jáhni*

Ženatý jáhen také vydává svědectví věrnosti církvi a svému povolání ke službě prostřednictvím rodinného života. Z toho vyplývá, že pro svěcení manžela je nezbytný *souhlas manželky*²⁶² a že je třeba věnovat zvláštní pastorační pozornost rodině jáhna, aby mohla žít s radostí úkol manžela a otce a podporovat ho v jeho službě. Ovšem funkce a aktivity vlastní službě nemají být svěřovány manželce a dětem jáhna, protože jáhenská služba je striktně osobní: to přirozeně nebrání členům rodiny, aby jáhnovi poskytovali pomoc v plnění jeho úkolů.

Konečně zkušenost rodinného života poskytuje ženatým jáhnům zvláštní způsobilost pro diecézní i farní *pastoraci rodin*, pro niž je třeba, aby byli vhodně připraveni.

97. *Formace trvalých jáhnů*

Formace jáhnů, jak vstupní, tak stálá, má značnou důležitost pro jejich život a službu. Pro určení toho, co se týká formace kandidátů trvalého jáhenství, je třeba zachovávat normy vydané Svatým stolcem a biskupskou konferencí. Je dobré, aby trvalí jáhni nebyli příliš mladí, ale aby také měli lidskou zralost, duchovní zralost a aby byli formováni ve vhodné komunitě během tří let, pokud se v některých zvláštních případech ze závažných důvodů neradí jednat jinak.²⁶³

²⁵⁷ Srov. CIC, kán. 278.

²⁵⁸ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. Deklarace *Quidam Episcopi* (8. března 1982), IV; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium [22. února 1998]), č. 12 (Praha: ČBK, 2002).

²⁵⁹ Pokud jde o mzdu jáhna, srov. CIC, kán. 281 a KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium [22. února 1998]), č. 15–20 (Praha: ČBK, 2002).

²⁶⁰ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium [22. února 1998]), č. 12 (Praha: ČBK, 2002).

²⁶² Srov. CIC, kán. 1031 § 2.

²⁶³ Srov. CIC, kán. 236; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů* (Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium). *Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (22. února 1998). Praha: ČBK, 2002; viz také *Směrnice pro formaci, život a službu trvalých jáhnů v České republice*. ACTA ČBK 5 (2010), s. 165–192 (pozn. překl.).

Tato formace obsahuje stejné oblasti jako formace kněžská s některými zvláštními prvky:

- *duchovní formace* jáhna²⁶⁴ má vést k podpoře křesťanské svatosti těchto služebníků a má být uskutečňována tak, aby zdůrazňovala to, čím se jeho služba vyznačuje, totiž ducha služby. S vyloučením jakéhokoli zdání „byrokratické“ mentality nebo napětí mezi povoláním a činností je nezbytné jáhnovi vštípit touhu připodobnit svůj život zcela Kristu, který všechny miluje a všem slouží;
- vykonávání služby, zejména pokud jde o kázání a vyučování Božího slova, předpokládá stálou *doktrinní formaci*, podávanou s náležitou kompetencí;
- je třeba věnovat zvláštní pozornost *osobní podpoře* každého jáhna, aby byl schopen čelit zvláštním podmínkám svého života: svým vztahům s ostatními členy Božího lidu, své profesionální práci, svým rodinným poutům atd.

VII. ZASVĚCENÝ ŽIVOT A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA

98. *Zasvěcený život a Společnosti apoštolského života v diecézním společenství*

Jako otec a pastýř místní církve ve všech jejích složkách má biskup přijímat různé podoby zasvěceného života jako milost. Jemu tedy přísluší podporovat zasvěcené osoby, aby se při zachování věrnosti charismatu zakladatele otevíraly stále plodnější duchovní a pastorační spolupráci odpovídající potřebám diecéze.²⁶⁵ Z tohoto důvodu tvoří Instituty zasvěceného života, Společnosti apoštolského života, ale také poustevníci a zasvěcené panny *plným právem součástí diecézní rodiny*, protože zde mají sídlo a protože příkladným svědectvím svého života a apoštolské

činnosti mají nedocenitelný přínos. Kněží mají být považováni za součást *presbyteria diecéze* a spolupracovat s biskupem v pastoraaci.²⁶⁶

Diecézní biskup má zasvěcený stav považovat za *Boží dar*, který „sice nepatří k hierarchickému zřízení církve, náleží však nepopíratelně k životu a svatosti církve“²⁶⁷ a oceňovat specifčnost jeho způsobu bytí v církvi a velkou misijní evangelizační energii, která vyplývá ze skutečnosti zasvěcení, v tom, co přináší diecézi. Z těchto důvodů biskup přijímá zasvěcený stav s hlubokou vděčností, podporuje ho a zhodnocuje charismata tím, že je zapojuje do služby místní církve.²⁶⁸

99. *Vhodné zapojení do života diecéze*

Jako přirozený důsledek pout, která spojují zasvěcené věřící s ostatními syny církve, se biskup stará o to, aby:

- a) se členové institutů zasvěceného života a společností apoštolského života cítili jako *živé údy* diecézního společenství, připraveni poskytnout pastýřům největší možnou spolupráci.²⁶⁹ Proto se snaží dobře poznat charisma každého institutu a společnosti, tak jak je zapsáno v jejich konstitucích, setkává se osobně s představenými komunit, aby si ověřil jejich stav, starosti a apoštolské naděje;
- b) zasvěcený život byl *znám a vážen* u věřících a zejména dohlíží na to, aby kněží a seminaristé byli prostřednictvím jednotlivých prostředků formace poučováni o teologii a spiritualitě zasvěceného života²⁷⁰ a došli k upřímné úctě k zasvěceným osobám, nejen pro spolupráci, kterou mohou věnovat diecézní pastoraaci, ale zvláště pro sílu jejich svědectví zasvěceného života a pro bohatství, které svým povoláním a způsobem života vnášejí do církve, univerzální i místní;
- c) *vztahy mezi diecézním klérem a kleriky institutů zasvěceného života a společností apoštolského života* byly proniknuty duchem bratrské spolupráce.²⁷¹ Biskup ať podporuje účast řeholních kněží na shromážděních kleriků diecéze, např. těch, která se konají na

²⁶⁶ Srov. PDV 31.

²⁶⁷ Srov. LG 44; CIC, kán. 207 § 2 a 574 § 1; VIC 29.

²⁶⁸ Srov. VIC 48.

²⁶⁹ Srov. ChD 35; PAG 50.

²⁷⁰ Srov. VIC 50.

²⁷¹ Srov. ChD 35; CIC, kán. 679.

²⁶⁴ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (SEMINÁŘE A STUDIJNÍ INSTITUTY); KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů* (Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium [22. února 1998]). Praha: ČBK, 2002, kap. III–IV, s. 72–93.

²⁶⁵ Srov. VIC 49; PAG 50.

úrovních vikariátů (děkanátů), aby se tak mohli poznat, zvětšit vzájemnou úctu a dát věřícím příklad jednoty a lásky. Pokud je to pro ně vhodné, ať se také postará, aby měli účast na prostředcích formace diecézního kléru;

- d) *diecézní poradní orgány* braly přiměřeným způsobem v úvahu přítomnost zasvěceného života v diecézi v různosti jeho charismat²⁷² a zavedly v této souvislosti vhodná pravidla: například umožněním toho, aby členové institutů měli účast na apoštolské aktivitě podle toho, kterou každý z nich plní, čímž se zároveň zajistí přítomnost různých charismat. V případě Kněžské rady je kněžím voličům (řeholním i diecézním) dovolen svobodný výběr členů institutů jako jejich zástupců.

100. *Pravomoc biskupa vzhledem k zasvěcenému životu*

Spolu s ostatními členy Božího lidu jsou zasvěcené osoby podřízeny pastýřské autoritě biskupa, nakolik je učitelem víry a má odpovědnost za dodržování kázně celé církve, strážcem liturgického života a moderátorem veškeré služby slova.²⁷³

Když biskup horlivě hájí – i vzhledem k zasvěceným osobám – společnou disciplínu,²⁷⁴ má respektovat spravedlivou *autonomii institutů zasvěceného života a společností apoštolského života a pečovat o její respektování*,²⁷⁵ aniž by zasahoval do jejich života a do jejich řízení a aniž by se stavěl jako autorizovaný interpret jejich základního charismatu. U všech zasvěcených osob ať posiluje ducha svatosti a oživuje v nich povinnost, kterou mají, i když jsou pohrouženi do vnějšího apoštolátu, totiž být proniknuti duchem svého charismatu a zůstat věrní zachovávání své řehole a podřízenosti představeným,²⁷⁶ jelikož jejich specifický příspěvek k evangelizaci spočívá v první řadě „ve svědectví života zcela oddaného Bohu a bratřím“.²⁷⁷ Proto je jeho úkolem upozornit představené, když zpozoruje nepořádky

v působení institutů nebo ve způsobu osobního života některé zasvěcené osoby.²⁷⁸

Biskup má zasvěceným osobám připomínat úkol a radostnou vděčnost, která jim přísluší jako požadavek jejich povolání, dávat *příklad přílnutí* k papežskému a biskupskému magisteriu. Jako učitel katolické pravdy ve své diecézi se má starat zvláště o následující:

- a) má se s pokornou pevností vhodnými kontakty s představenými dožadovat vlastních práv v oblasti *publikací*,²⁷⁹ aby se tak zajistil soulad s církevním magisteriem;
- b) má zajistit, aby *školy* vedené různými instituty poskytovaly výuku plně ve shodě se svou katolickou identitou, a to prostřednictvím občasných návštěv buď osobních nebo prostřednictvím svého zástupce.²⁸⁰

Biskup má podle práva uznávat *exempci* institutů, skrze niž „může papež na základě svého prvenství nad celou církví vyjmout z pravomoci místních ordinářů a podřídit přímo sobě nebo jiné církevní autoritě kterýkoli institut zasvěceného života“.²⁸¹ Tato exempce vůbec neruší podřízenost všech zasvěcených osob pravomoci biskupa (natož vlastních představených) v tom, co se týká *pastorace, veřejného vykonávání božského kultu a apoštolátních děl*.²⁸² V těchto oblastech je nezbytné, aby zasvěcené osoby, vždy při zachování svého vlastního charismatu, dávali příklad společenství a harmonie s biskupem, kvůli jeho pastýřské autoritě a nezbytné jednotě a svornosti v apoštolské práci.²⁸³

101. *Různé formy apoštolské a pastorační spolupráce zasvěcených osob s diecézí*

Pro správné pochopení fungování každého apoštolátního díla uskutečňovaného instituty nebo jejich členy je třeba rozlišovat:

²⁷⁸ Srov. VIC 76.

²⁷⁹ Srov. CIC, kán. 823; 824; 826; 827; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Instrukce 8 § 2; 16 § 6; 17 § 4; 18; VIC 46; KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA, *Znovu začít od Krista. Obnovené úsilí zasvěceného života v třetím tisíciletí* (14. června 2002), č. 32. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.

²⁸⁰ Srov. CIC, kán. 806 § 1.

²⁸¹ Srov. LG 45; ChD 35; CIC, kán. 531 a 732.

²⁸² Srov. ChD 35; CIC, kán. 678 a 738 § 2.

²⁸³ Srov. LG 54; ChD 35; VIC 49.

²⁷² Srov. SYNOD BISKUPŮ. *Ultimis temporibus*, Pars altera, II, 2.

²⁷³ Srov. CIC, kán. 392; 756 § 2; 772 § 1 a 835.

²⁷⁴ Srov. PAG 50.

²⁷⁵ Srov. CIC, kán. 586 a 732; VIC 48.

²⁷⁶ Srov. ChD 35; VIC 35–37.

²⁷⁷ CIC, kán. 679; srov. VIC 76.

a) *vlastní díla*, která instituty zřizují podle svého charismatu a která jsou řízena jejich příslušnými představenými. Je třeba zahrnout tato díla do obecného rámce diecézní pastorace, tudíž se o nich nemá rozhodovat autonomně, ale na základě dohody mezi biskupem a představenými, mezi nimiž má existovat stálý dialog v řízení těchto děl, aniž by došlo k újmě na právech svěřených každému kanonickým právem.²⁸⁴

Řeholní instituty a společnosti zasvěceného života potřebují *písemný souhlas* diecézního biskupa v následujících případech: pro zřízení domu v diecézi, pro přidělení domu k různým apoštolátním dílům, odlišným od těch, pro něž byl ustanoven, pro stavbu a otevření veřejného kostela a zavedení škol podle jejich charismatu.²⁸⁵ Biskup má být také dotázán generálním moderátorem ohledně uzavření legitimně otevřeného řeholního domu.²⁸⁶

b) *diecézní a farní díla* svěřená řeholním institutům nebo společností apoštolského života, zůstávají podřízena autoritě a řízení biskupa, přičemž zůstává nedotčena věrnost řeholníkovi odpovědnému za disciplínu vlastního institutu a podřízenost vlastním představeným. Biskup se snaží o uzavření dohody s institutem nebo společností, aby se jasně určilo, co se týká práce, která má být odvedena, osob, které se jí budou věnovat a ekonomického hlediska.²⁸⁷

c) Mimoto, aby mohla být řeholníkovi svěřena *diecézní služba* podle kanonického práva,²⁸⁸ mají do věci zasahovat jak biskup, tak řeholní představení. Biskup ať se chrání vyžadovat spolupráci, která se jeví jako těžko slučitelná s požadavky řeholního života (např. pokud může být překážkou společnému životu) a připomíná těmto osobám, že ať vykonávají jakoukoli činnost, jejich první apoštolát spočívá ve svědectví jejich zasvěceného života.²⁸⁹

²⁸⁴ Srov. ChD 35; CIC, kán. 678 a 738 § 2.

²⁸⁵ Srov. CIC, kán. 609; 612; 801 a 1215 § 3. Na téma domů společností apoštolského života srov. CIC, kán. 733 § 1.

²⁸⁶ Srov. CIC, kán. 616 § 1.

²⁸⁷ Srov. CIC, kán. 521 a 681.

²⁸⁸ Srov. CIC, kán. 682 a 738 § 2.

²⁸⁹ Srov. ChD 35; CIC, kán. 673; VIC 32–49.

Spolupráce mezi diecézí a instituty nebo jejich členy se může přerušit z iniciativy jedné ze zainteresovaných stran, při zachování práv a úkolů stanovených právem nebo dohodami.²⁹⁰ Ale v tomto případě je třeba zajistit *včasnou informovanost* druhé strany (biskupa nebo instituta), čímž se vyloučí, že bude postavena před hotovou věc. Takto by bylo možné provést nutná opatření pro dobro věřících, jako například požádat jinou instituci nebo jinou osobu, aby se ujala díla nebo úkolu a také pozorně prozkoumat lidské a ekonomické aspekty, které může přinést ukončení díla.

102. *Koordinace institutů*

Biskupovi, otci a pastýři celé místní církve, přísluší podporovat společenství a spolupráci ve vykonávání různých legitimních charismat při respektování jejich identity.²⁹¹ Pokud jde o instituty, všechny jsou podle své zvláštní povahy „povolány žít příkladný bratrský život, který má být povzbuzením pro ostatní složky církve v zapojení do každodenního svědectví o evangelii“.²⁹²

Pro dosažení lepší koordinace různých apoštolátních děl a programů v pastoračním kontextu diecéze i přiměřené a vzájemné znalosti je vhodné, aby se biskup *pravidelně setkával s představenými* institutů. Tato setkání jsou výtečnou příležitostí k tomu, aby instituty díky výměně zkušeností, cílů evangelizace a vhodných způsobů jak vyjít vstříc potřebám věřících mohly plánovat nové apoštolátní aktivity a zlepšit již existující.²⁹³ Stejně se má starat o pravidelné setkávání s odpovědnými osobami diecézních delegací Konference vyšších řeholních představených.

Pro usnadnění vztahů mezi biskupem a různými komunitami na mnoha místech by bylo vhodné jmenovat *biskupského vikáře* pro zasvěcený život s řádnou exekutivní pravomocí, který zastupuje biskupa před instituty a jejich členy. Úkolem biskupského vikáře bude také zajistit patřičnou informovanost představených o životě a pastorači

²⁹⁰ Srov. CIC, kán. 681 § 1; 682 § 2; 616; 733; PAPEŽSKÁ KOMISE PRO VÝKLAD KONCILNÍCH DOKUMENTŮ. *Responsum* z 25. června 1979, I.

²⁹¹ Srov. VIC 49.

²⁹² VIC 52.

²⁹³ Srov. CIC, kán. 680.

diecéze. Vzhledem k mnohotvárnosti zvláštních kompetencí biskupa ohledně institutů, různých podle povahy každého institutu, je vhodné, aby biskupský vikář byl sám zasvěcenou osobou nebo alespoň dobrým znalcem zasvěceného života.

103. *Kontemplativní život*

Jak v zemích s pevnou katolickou tradicí, tak na misijních územích se mají velmi podporovat instituty kontemplativního života.²⁹⁴ Tyto instituty totiž, zvláště v naší době, tvoří skvělé svědectví transcendence Božího království nad jakoukoli pozemskou a pomíjející realitou, která je činí hodné zvláštní úcty biskupa, kléru a křesťanského lidu.

Biskup zahrnuje řeholníky a řeholnice kontemplativního života do poslání církve jak obecné, tak místní, i skrze přímý kontakt, např. povzbuzováním osobními *návštěvami*, během nichž je pobízí k vytrvání ve věrnosti povolání, informuje je o diecézních a všeobecných iniciativách a chválí hlubokou hodnotu jejich skrytého apoštolátu modlitby a pokání pro šíření Božího království.

Biskup také umožňuje, aby věřící diecéze mohli mít prospěch z této *školy modlitby* tvořené kláštery a aby, pokud je to v souladu s jejich vlastními pravidly při plném zachování klauzury, využívali účasti na slavení liturgie těchto komunit.

104. *Zasvěcené ženy*

Pomoc, kterou poskytuje zasvěcená žena v řeholních institutech,²⁹⁵ ve společnostech apoštolského života, v sekulárních institutech²⁹⁶ a v Ordo Virginum²⁹⁷ diecézím, je mnohotvárná a cenná a mohla by poskytnout v budoucnosti ještě větší pomoc. Proto má biskup mít zvláštní péči o zajištění vhodných a pokud možno i dostatečných pomůcek pro jejich duchovní život a křesťanské poučení, stejně jako pro jejich kulturní rozvoj. Biskup má mít zvláštní péči o Ordo Virginum, které byly Bohu zasvěceny skrze jeho ruce a které jsou svěřeny do jeho pastorační péče, když byly zasvěceny službě církvi.

S vědomím aktuálních potřeb formace zasvěcených žen, které dnes není třeba méně než u mužů, jim ustanoví kaplany a *zpovědníky* z nejlepších mezi dobrými znalci zasvěceného života, kteří se vyznačují zbožností, zdravou naukou a misijním a ekumenickým duchem.²⁹⁸

Biskup má také dohlížet na to, aby zasvěcené ženy měly vhodný *prostor k účasti* v různých diecézních instancích, jako diecézní a farní pastorační rady, pokud existují; různé diecézní komise a delegace; vedení apoštolských a výchovných iniciativ diecéze a ať jsou také přítomny v procesu utváření rozhodnutí, zejména co se jich týká, tak aby mohly dát do služeb Božího lidu svou zvláštní citlivost a misijní horlivost, svou zkušenost a kompetenci.²⁹⁹

105. *Autonomní kláštery a domy řeholních institutů diecézního práva*

Biskup ať je zvláště pozorný vůči autonomním klášterům, které mu jsou svěřeny a komunitám řeholních institutů diecézního práva, které mají svůj dům na území jeho diecéze, vykonáváním svého práva kanonické vizitace, i co se týká řeholní disciplíny a kontroly hospodaření.³⁰⁰

106. *Poustevníci*

Biskup má věnovat zvláštní pastorační pozornost poustevníkům, zvláště těm, kteří jsou právem uznáni, protože skládají veřejně tři sliby evangelijních rad do jeho rukou, nebo byli potvrzeni prostřednictvím slibů nebo jiného posvátného pouta. Pod jeho vedením zachovávají způsob života, který jim je vlastní a zasvěcují svůj život chvále Boha a spáse lidstva v odloučení od světa, v mlčení, v samotě, neustálou modlitbou a pokáním. Biskup má také dohlížet na to, aby se předešlo možným nepořádkům a obtížím.³⁰¹

107. *Nová charismata zasvěceného života*

Biskupovi přísluší rozlišovat nová charismata, která se rodí v diecézi, tak aby s radostí a vděčností přijal ta, která jsou autentická, a vyloučil,

²⁹⁴ Srov. AG 40; VIC 59.

²⁹⁵ Srov. CIC, kán. 607 §§ 1–3.

²⁹⁶ Srov. CIC, kán. 713 § 2.

²⁹⁷ Srov. CIC, kán. 604 § 1.

²⁹⁸ Srov. OT 19; PO 6; VIC 58.

²⁹⁹ Srov. VIC 62.

³⁰⁰ Srov. CIC, kán. 628 § 2 a 637.

³⁰¹ Srov. CIC, kán. 603 §§ 1–2.

aby se objevovaly instituty nadbytečné a bez životnosti.³⁰² Má pak mít péči o *plody jejich práce* a zhodnotit je (srov. Mt 7, 16), což mu dovolí vycítit působení Ducha Svatého v osobách. Má konkrétně zkoumat „svědectví života a pravověrnost zakladatelů a zakladatelek těchto komunit, jejich spiritualitu, smysl pro církev v uskutečňování jejich poslání, jejich metody formace a způsob vstupu do komunity“.³⁰³ Pro schválení však nebude stačit teoretická operativní užitečnost aktiv, ani určité projevy zbožnosti samy o sobě nejasné, které mohou vzniknout.

Pro vyzkoušení lidské, řeholní a církevní kvality skupiny věřících, kteří si přejí vytvořit určitou formu zasvěceného života, je vhodné začít zahrnutím do diecéze jako „veřejného sdružení věřících“; pouze po určitém zkušebním období a po konzultaci a obdržení schválení Svatého stolce může biskup provést formální zřízení jako *institutu diecézního práva* a podřídit je své zvláštní péči.³⁰⁴

VIII. VĚŘÍCÍ LAICI

108. *Věřící laici v církvi a v diecézi*

Budování Kristova Těla je dílem celého Božího lidu, tedy křesťan má právo a úkol spolupracovat pod vedením pastýřů na poslání církve, každý podle svého vlastního povolání a darů přijatých od Ducha Svatého.³⁰⁵ Je tedy úkolem všech služebníků vzbuzovat u věřících laiků smysl pro jejich křesťanské povolání a jejich plnou příslušnost k církvi s vyloučením toho, aby se cítili z jakéhokoli hlediska křesťany druhé kategorie. Stejně přímo jako kněží se biskup snaží působit, aby si laici byli vědomi svého poslání v církvi, a pobízí je k tomu, aby je uskutečňovali se smyslem pro odpovědnost, vždy s ohledem na společné dobro.³⁰⁶

Biskup z dobré vůle přijímá *názory laiků* na téma diecézních otázek, v závislosti na jejich kompetenci, moudrosti a věrnosti a bere na ně přiměřený zřetel.³⁰⁷ Má být také pozorný vůči úsudkům, které vyjadřují laici o náboženských nebo církevních problémech hlavně prostřednictvím komunikačních prostředků jako jsou noviny, časopisy, kulturní kroužky atd. Navíc ať respektuje svobodu názoru a činnosti, která jim je vlastní ve světské oblasti, vždy však ve věrnosti nauce církve.³⁰⁸

109. *Poslání věřících laiků*

Všeobecné povolání ke svatosti vyhlášené II. vatikánským koncilem³⁰⁹ je úzce spojené s *všeobecným povoláním k apoštolskému poslání*.³¹⁰ Na laicích totiž spočívá úkol a čest *šířit křesťanské poselství* příkladem a slovem v různých prostředích a v lidských vztazích, kde se odehrává jejich život: rodina, přátelské vztahy, práce, různost společenského života sekulárního, kulturního, politického atd. Toto poslání laiků není jen otázkou apoštolské plodnosti, ale spíše úkolem a právem založeným na křestní důstojnosti.³¹¹

Sám koncil upozornil na zvláštní povahu života, která odlišuje laiky, aniž by je oddělovala od kněží a řeholníků: *světský charakter*,³¹² který se u laiků projevuje v hledání „Božího království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha“,³¹³ tak aby se světské aktivity stávaly prostorem, kde se koná křesťanské poslání a prostředkem posvěcení.³¹⁴ Biskup ať podporuje spolupráci mezi věřícími laiky, aby společně vepsali božský zákon do budování pozemské obce. Pro dosažení tohoto ideálu svatosti a apoštolátu mají věřící laici umět vést své *časné činnosti* kompetentně, počestně a v křesťanském duchu.

³⁰⁷ Srov. AA 26; CIC, kán. 212 § 3.

³⁰⁸ Srov. CIC, kán. 227.

³⁰⁹ Srov. LG 40.

³¹⁰ Srov. RM 90.

³¹¹ Srov. AA 16 nn; CHL 14; RM 71; PAG 51; CIC, kán. 225–227.

³¹² Srov. LG 32.

³¹³ LG 31.

³¹⁴ Srov. CHL 15.

³⁰² Srov. LG 12; PC 19.

³⁰³ CIC, kán. 605; srov. VIC 62.

³⁰⁴ Srov. CIC, kán. 579; 594 a 732.

³⁰⁵ Srov. LG 30 a 33; AA 2–3; CIC, kán. 204 § 1 a 208.

³⁰⁶ Srov. LG 37.

110. Úloha věřících laiků v evangelizaci kultury

Apoštolátu vlastním laikům se dnes otevírají velké obzory jak pro šíření radostné zprávy o Kristu, tak pro *budování časného řádu* podle Božího záměru.³¹⁵ Věřící laici, nakolik jsou ponořeni do všech svět-ských aktivit, mají důležitou úlohu v evangelizaci kultury „zevnitř“ a překonávají tak existující trhlinu mezi kulturou a evangeliem, která se projevuje v naší době.³¹⁶

Mezi oblastmi, které nejvíce potřebují pozornost biskupa vzhledem ke specifickému přispění laiků rozlišujeme:

- a) Podporu *spravedlivého sociálního řádu*, který uskutečňuje principy sociální nauky církve. Zvláště ti, kdo se profesionálně zabývají touto oblastí, mají být schopni dávat křesťanské odpovědi na problémy, které jsou úzce spojené s dobrem osoby, jako: bioetické otázky (úcta k životu embrya a umírajícího); obrana manželství a rodiny, zdraví, na němž závisí vlastní „humanizace“ člověka a společnosti; svoboda vzdělání a kultury; ekonomický život a pracovní vztahy, které se mají vždy vyznačovat úctou k člověku a stvoření, i solidaritou a vnímavostí vůči méně úspěšným; výchova k míru a podpora řádné demokratické účasti.³¹⁷
- b) *Působení v politice*, jehož se mnohdy laici zřikají, možná kvůli odmítání kariérismu, zneužívání moci nebo korupce některých politických osobností nebo kvůli rozšířenému názoru, že politika je místem nevyhnutelného morálního nebezpečí.³¹⁸ Politika je naopak zásadní a důležitou službou pro společnost, pro vlastní zem a pro církev a výbornou formou lásky k bližnímu. V tomto vznešeném úkolu ostatně laici mají chápat, že aplikace principů v konkrétních případech může mít různé podoby; proto je třeba se vyhnout pokusem představovat vlastní řešení jako nauku církve.³¹⁹ Pokud se politická činnost nachází v pozici proti základním morálním principům, které nepřipouštějí derogaci, výjimku nebo kompromis nebo cokoliv, zapojení katolíků se jeví více evidentní a velmi odpovědné, protože

tváří v tvář těmto základním etickým požadavkům, jichž se nelze vzdát, je ve hře podstata mravního řádu, který se týká celkového dobra osoby. Takový je případ civilních zákonů o interrupcích, eutanázii, ochraně lidského embrya, podpoře a ochraně rodiny založené na monogamním manželství mezi osobami různého pohlaví a chráněné v její stabilitě a jednotě, ve svobodě výchovy rodičů vůči dětem. Dále pak jsou zákony, které chrání sociální menšiny a osvobozují od moderních forem zotročování, jako zákony, které podporují ekonomii ve službě osoby, mír a individuální i kolektivní náboženskou svobodu. Vzhledem k těmto případům mají katolíci právo a povinnost zasáhnout, aby ukázali hlubší smysl života a odpovědnosti, kterou za něj všichni mají, aby chránili existenci a budoucnost lidí při utváření kultury a sociálních postojů. Katolíci angažovaní v legislativních uskupeních mají prvořadou povinnost stavět se proti každému zákonu, který se jeví jako atentát na lidský život. Jako na příklad opozice vůči potratům je jasná a známá všem, musejí však poskytnout svou podporu návrhům, „které chtějí zmírnit škody takovým zákonem působené, a oslabit tak jeho zhoubný účinek s ohledem na veřejnou kulturu či morálku“.³²⁰

- c) Laikům také přísluší evangelizovat *centra šíření kultury* jako jsou školy, univerzity, výzkumná vědecká a technická centra, místa umělecké tvorby a humanistické reflexe a prostředky sociální komunikace, které je třeba správně užívat, aby přispívaly ke zlepšení kultury.³²¹
- d) Laici se mají chovat plně jako občané a umět bránit *svobodu církve*, aby se naplnil její vlastní cíl, nejen jako teoretické prohlášení, ale s respektem a oceněním velké pomoci, kterou poskytuje spravedlivému sociálnímu řádu.³²² To zvláště obnáší svobodu sdružování a obranu práva učit podle katolických principů.

³¹⁵ Srov. AA 16; CIC, kán. 225.

³¹⁶ Srov. LG 31; CIC, kán. 225 § 2; CHL 34; RM 71; PAVEL VI. Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975), č. 20. Praha: Zvon, 1990.

³¹⁷ Srov. CHL 38, 40 a 43.

³¹⁸ Srov. CHL 42.

³¹⁹ Srov. CIC, kán. 227.

³²⁰ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě* (24. listopadu 2002), č. 4. Praha: ČBK, 2003; JAN PAVEL II. Encyklika o životě, který je nedotknutelné dobro *Evangelium vitae* (25. března 1995), č. 73. Praha: Zvon, 1995.

³²¹ Srov. RM 37; CHL 44; PAVEL VI. Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (8. prosince 1975), č. 20. Praha: Zvon, 1990.

³²² Srov. CHL 39.

111. *Spolupráce laiků s církevní hierarchií*

Uvnitř církevního společenství poskytují laici cennou spolupráci pastýřům, bez níž by hierarchický apoštolát nedosáhl plné účinnosti.³²³ Tento přínos laiků k církevním aktivitám byl vždy důležitý a dodnes je naléhavě potřebný.

Laici mohou být povoláni ke spolupráci s pastýři podle svého postavení v různých oborech:

- ve vykonávání liturgických funkcí;³²⁴
- zapojením do diecézních struktur a pastorační činnosti;³²⁵
- v účasti ve sdruženích založených církevní autoritou;³²⁶
- a individuálně v diecézní a farní katechetické činnosti.³²⁷

Všechny tyto formy zapojení laiků jsou nejen možné, ale také *nezbytné*. Nicméně je třeba vyloučit, aby měli věřící převažující zájem o církevní služby a zapojení a tím by se vyhnuli zvláštnímu povolání, což by je vzdalovalo od sekulárního prostředí: profesního, sociálního, ekonomického, kulturního a politického, jelikož takové jsou oblasti jejich zvláštní odpovědnosti, v níž je jejich apoštolská činnost nezastupitelná.³²⁸

Spolupráce laiků se obvykle vyznačuje bezplatností. Ve zvláštních situacích biskup zajistí, aby byla přidělena *spravedlivá mzda* laikům, kteří svou profesionální prací spolupracují na církevních aktivitách, jako například výukou náboženství na školách, správou církevního majetku, odpovědností za sociálně charitativní aktivity, osoby, které pracují v církevních sdělovacích prostředcích atd. Toto stejné pravidlo spravedlnosti má být zachovááno, když se jedná o dočasné využívání profesionálních služeb laiků.

112. *Zástupné aktivity*

V situacích, kdy se nedostává kněží nebo jáhnů, může biskup požádat speciálně připravené laiky, aby zástupně vykonávali některé *úkoly*

vlastní posvěceným služebníkům, totiž: službu kázání (avšak nikdy homilie),³²⁹ předsedání nedělním bohoslužbám za nepřítomnosti kněze,³³⁰ mimořádnou službu udělování eucharistie,³³¹ asistenci při svatbě,³³² udělování křtu,³³³ předsedání pohřebním obřadům,³³⁴ a další.³³⁵ Takové úkoly se mají vykonávat podle předepsaných obřadů a norem obecného a vlastního práva.

Ačkoli je takový fenomén důvodem ke starosti, protože je důsledkem nedostatečného množství posvěcených služebníků, ukazuje na druhou stranu velkorysou disponibilitu laiků, hodnou proto chvály. Biskup ať dohlíží na to, aby takové úkoly *nepůsobily nejasnosti* mezi věřícími co do povahy a nezastupitelnosti služebního kněžství, podstatně odlišného od všeobecného kněžství věřících. Je tedy třeba vyloučit, aby došlo k tomu, že by se ustanovila „paralelní církevní struktura služby k té, která vyplývá ze svátosti svěcení“³³⁶ nebo udělování titulů nebo kategorií, které odpovídají pouze klerikům, laikům, jako „kaplan“, „pastor“, „služebník“, atd.³³⁷ Za tímto cílem ať biskup pozorně dohlíží na to, aby „se lehkomyšlně a neoprávněně nesahalo k domnělým ‚nouzovým situacím‘ [...] tam, kde to neodpovídá objektivní situaci nebo kde se může pomoci uváženým pastoračním plánováním“.³³⁸

³²⁹ Srov. CIC, kán. 766 a 777. Je třeba si připomenout, že laici nesmějí mít homilii. Diecézní biskup nemůže od tohoto pravidla udělit dispenz.

³³⁰ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. Direktář pro slavení nedělních bohoslužeb v nepřítomnosti kněze *Christi Ecclesia* (2. července 1988).

³³¹ Podle *odpovědi* PAPEŽSKÉ RADY PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ z 1. června 1988 mimořádný služebník eucharistie nemá udělovat eucharistii, pokud na místě slavení je přítomen posvěcený služebník, který to může dělat. Srov. JAN PAVEL II. Apoštolský list *Dominicae Coenae* (24. února 1980).

³³² Srov. CIC, kán. 1112.

³³³ Srov. CIC, kán. 861; *Křestní obřady. Křest malých dětí*, Úvod, 16–17. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

³³⁴ Srov. *Pohřební obřady*, Úvod, 19. Praha: ČBK, 1999, s. 10.

³³⁵ Srov. CIC, kán. 230 § 3; 517 § 2; 943.

³³⁶ Srov. CHL 23.

³³⁷ Ohledně významu zastupování laiky, vztahu ke svátosti svěcení a správné interpretaci některých opatření CIC, srov. Instrukci *Ecclesiae de Mysterio* některých kongregací a římské kurie.

³³⁸ CHL 23; srov. JAN PAVEL II. Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia* (17. dubna 2003), č. 29–33. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003;

³²³ Srov. LG 33; AA 10.

³²⁴ Srov. SC 28; CIC, kán. 230.

³²⁵ Srov. CIC, kán. 228; 229 § 3; 317 § 3; 463 § 1, 5; 483; 494; 537; 759; 776; 784; 785; 1282; 1421 § 2; 1424; 1428 § 2; 1435 atd.

³²⁶ Srov. CIC, kán. 301.

³²⁷ Srov. CHL 35.

³²⁸ Srov. CHL 44.

Pro vykonávání těchto funkcí se vyžaduje *mimořádné pověření*, udělené dočasně podle norem práva.³³⁹ Dříve než ho udělí, musí se biskup ujistit, osobně nebo prostřednictvím delegáta, že kandidáti mají vhodné předpoklady. Věnuje veškerou svou péči formaci těchto osob, aby vykonávaly tyto úkoly s přiměřenou znalostí a plným vědomím jejich důstojnosti. Navíc dohlíží na to, aby je svěcení služebníci odpovědní za pastoreci podporovali.³⁴⁰

113. *Služby lektora a akolyty*

Biskup podporuje služby lektora a akolyty, k nimž mohou být přijati laici mužského pohlaví podle zvláštního liturgického obřadu a opatření různých biskupských konferencí.³⁴¹ Skrze tyto ustanovené služby se vyjadřuje vědomá a aktivní účast věřících laiků na liturgickém slavení, aby jejich účast ukázala církev jako shromáždění složená z různých stavů a služeb. Zvláště lektorovi biskup svěří kromě čtení Božího slova v liturgickém shromáždění úkol připravovat ostatní věřící na hlásání Božího slova i učit věřící důstojné účasti na slavení svátostí a uvádět je do pochopení Písma svatého prostřednictvím zvláštních setkání.

Úkolem akolyty je sloužit při oltáři a pomáhat jáhnovi a kněžím v liturgických úkonech. Jako mimořádný služebník eucharistie ji může udělovat v nutném případě; navíc může vystavovat Nejsvětější svátost k adoraci věřících bez udělení požehnání. V jeho kompetenci bude připravovat ministranty.

Biskup ať dává lektorům a akolytům přiměřenou duchovní, teologickou a liturgickou formaci, aby mohli mít účast na svátostném životě církve se stále hlubším uvědoměním.

114. *Sdružení laiků*

„Nové období sdružení věřících laiků“³⁴², kterou registrujeme dnes zvláště díky fenoménu církevních hnutí a nových společenství, je

KONGREGACE PRO KLÉRUS. Okružní list *Kněz, učitel slova, služebník svátostí a vůdce společenství ve třetím křesťanském tisíciletí* (19. března 1999).

³³⁹ Srov. CHL 23.

³⁴⁰ Srov. *tamtéž*.

³⁴¹ Srov. CIC, kán. 330; PAVEL VI., Apoštolský list motu proprio *Ministeria quaedam* (15. srpna 1972) III, VII, XII. in *Římský pontifikál*, Praha 2008, s. 435–437.

³⁴² CHL 29.

důvodem k vděčnosti Boží prozřetelnosti, která neustává v povolávání svých dětí k rostoucímu a stále aktuálnějšímu zapojení v poslání církve. Biskup uznává *právo* věřících *sdužovat se*, nakolik je založeno na lidské přirozenosti a křtu věřícího křesťana, povzbuzuje s otcovským duchem rozvoj sdružování, přijímá srdečně „církevní hnutí“ a nová společenství, aby znovuoživovala křesťanský život a evangelizaci. Novým sdružením věřících laiků biskup poskytne otcovskou službu svého doprovázení, aby se s pokorou včlenily do života místních církví a do diecézních a farních struktur; biskup navíc dohlíží také na to, aby byly schváleny statuty jako znamení církevního uznání sdružovacích aktivit laiků,³⁴³ a aby různá asociativní apoštolská díla přítomná v diecézi byla podřízena jeho vedení, přiměřeně každému případu.³⁴⁴

Úzký kontakt s osobami odpovědnými za každé laické sdružení poskytuje biskupovi příležitost poznat a pochopit ducha a cíle. Jako otec diecézní rodiny, má za úkol podporovat *vztahy srdečné spolupráce* mezi různými laickými sdruženími a vyloučit neshody nebo podezření, která někdy mohou vzniknout.³⁴⁵

Biskup si je vědom, že posouzení autenticity zvláštních *laických charismat*, jako i jejich harmonické vykonávání v církevním společenství, náleží pastýřům církve, kteří „nemají zhašet Ducha, ale rozlišovat hodnotu všeho a zachovávat, co je dobré“ (1 Sol 5, 12. 19–21).³⁴⁶ Biskup má brát v úvahu uznání nebo schválení mezinárodních sdružení ze strany Svatého stolce pro univerzální církev.

115. *Služebná asistence laických děl*

Biskup udělá vše nezbytné pro to, aby v laických apoštolských iniciativách nikdy nechyběla moudrá a stálá *služebná asistence*, v souladu se zvláštní charakteristikou každé iniciativy. Pro tak důležitý úkol ať pozorně vybere skutečně schopné kleriky, podle charakteru a schopnosti přizpůsobit se prostředí, v němž budou vykonávat tuto činnost, po vyslechnutí samotných zainteresovaných laiků. Klerici, nakolik to

³⁴³ Srov. AA 18 a 19; CIC, kán. 215; 299 § 3; CHL 29 a 31; RM 72.

³⁴⁴ Srov. CIC, kán. 394 § 1.

³⁴⁵ Srov. CHL 31

³⁴⁶ Na téma kritérií eklesiality, aby se zajistila autenticita nových charismat a dobré vykonávání sdružovacího práva v církvi srov. LG 12 a CHL 30.

je možné, budou osvobozeni od jiných úkolů, které by se jevily jako těžko slučitelné s touto službou a má se jim zajistit náležitá obživa.

Církevní asistenti s úctou k charismatům a/nebo uznaným cílům a spravedlivé autonomii, která odpovídá povaze sdružení nebo laického díla a k odpovědnosti, kterou zde laici přijímají, i na úrovni vedení, mají umět instruovat a vést laiky k následování evangelia a učení církve jako nejvyšší normy jejich myšlení a apoštolské činnosti; s láskou a pevností ať vyžadují, aby jejich iniciativy byly udržovány v souladu s vírou a křesťanskou spiritualitou.³⁴⁷ Navíc mají věrně předávat nařízení a myšlenky biskupa, kterého zastupují a tak podporovat dobré vzájemné vztahy. Biskup povzbuzuje setkávání mezi církevními asistenty, aby se upevnila pouta společenství a spolupráce mezi nimi a pastýřem diecéze a zkoumaly se nejvhodnější prostředky pro jejich službu.

Je zvláště důležité, aby speciálně připravení kněží poskytovali svou ochotnou asistenci mladým lidem, rodinám, věřícím laikům, kteří přijímají důležitou veřejnou odpovědnost, i těm, kdo rozvíjejí významná charitativní díla a těm, kdo vydávají svědectví evangelium ve velmi sekularizovaných prostředích nebo v obzvlášť obtížných podmínkách.

116. *Formace věřících laiků*

Z důležitosti činnosti laiků v dnešní době vyplývá potřeba věnovat se ve zvýšené míře jejich formaci, která má být jednou z priorit diecézních plánů a programů pastoračních aktivit.³⁴⁸ Biskup má být schopen velkoryse čelit této výzvě vhodným hodnocením autonomních iniciativ ostatních hierarchických institucí církve, institutů zasvěceného života a sdružení, hnutí a ostatních církevních uskupení; podporuje je přímo a pobízí ke spolupráci kněze, zasvěcené osoby, členy společností apoštolského života a laiky dobře připravené v každé oblasti, tak aby se všechny diecézní instance a formační prostředí velkoryse zapojily a aby se postupně mohl zahrnout velký počet věřících: farnosti, katolické vzdělávací a kulturní instituce, sdružení, skupiny a hnutí.

Na prvním místě pečuje se starými i novými prostředky (duchovní cvičení, duchovní setkání atd.) o *duchovní formaci* laiků, aby byli povzbuzeni považovat činnosti řádného života za příležitosti ke sjednocení s Bohem a plnění jeho vůle a také jako službu ostatním lidem, jejímž cílem je přivést je ke společenství s Bohem v Kristu. Prostřednictvím kurzů a konferencí ať se jim dává *dostatečná věroučná formace*, která nabízí co možná nejpodrobnější a nejhlubší pohled na tajemství Boha a člověka a dokáže tuto perspektivu uvést do morální formace, tedy i do profesionální etiky a sociální nauky církve. Konečně nelze ztratit ze zřetele *formaci k lidským hodnotám a ctnostem*, bez nichž by nebyl pravý křesťanský život a které by byly před lidmi důkazem spásného charakteru křesťanské víry. Všechny tyto aspekty formace laiků mají být orientovány na to, aby v nich vzbudily hluboký apoštolský smysl, který je povede k předávání křesťanské víry skrze jejich spontánní svědectví, s upřímností a odvahou.³⁴⁹

117. *Biskup a veřejné autority*

Pastýřská služba i společné dobro společnosti normálně vyžadují, aby biskup udržoval přímé nebo nepřímé vztahy s civilními, politickými, socio-ekonomickými, vojenskými autoritami atd.

Biskup tento úkol plní vždy s úctou a zdvořilostí, aniž by však kdy ohrozil své duchovní poslání. Ať tedy osobně má a předává věřícím *velkou úctu k veřejné funkci* a ať se modlí za reprezentanty veřejné moci (srov. 1 Petr 2,13–17), nedovolí omezování své *apoštolské svobody* hlásat otevřeně evangelium a morální a náboženské principy i v sociální oblasti. Má být ochoten chválit sociální nasazení a autentické úspěchy, stejně jako odsoudit jakoukoli veřejnou urážku Božího zákona, lidské důstojnosti a vždy má jednat tak, aby nevzbudil ve společnosti ani nejmenší dojem, že zasahuje do oblastí, které nespadají do jeho kompetence, nebo že schvaluje soukromé zájmy.

Kněží, zasvěcené osoby a členové společností apoštolského života si mají z biskupa brát příklad apoštolského vedení, aby i oni mohli zachovávat stejnou svobodu ve své službě nebo v apoštolském úkolu.

³⁴⁷ Srov. AA 19–20; 24–25.

³⁴⁸ Srov. CIC, kán. 217–218; 329; CHL 57.

³⁴⁹ Srov. AA 4; 28–32; CHL 17, 60, 62; RM 42–45; PAG 51.

„MUNUS DOCENDI“ DIECÉZNÍHO BISKUPA

„Že hlásám evangelium, tím se chlubit nemohu;
to je mi uloženo jako povinnost, a běda, kdybych ho nehlásal.“
(1 Kor 9,16)

I. BISKUP, AUTENTICKÝ UČITEL V CÍRKVI

118. *Charakteristika místní církve*

Místní církev je:

- společenství víry, které potřebuje být živeno Božím slovem;
- společenství milosti, v němž se slaví eucharistická oběť, udělují svátosti a pozvedá k Bohu ustavičná modlitba;
- společenství lásky, jak duchovní, tak materiální, které má zdroj v eucharistii;
- společenství apoštolátu, v němž jsou všichni povoláni šířit nezměrné bohatství Kristovo.

Všechny tyto aspekty, které vyžadují různé služby, mají svou radikální jednotu a harmonii v postavě biskupa: uprostřed místní církve, obklopen svým presbyteriem s pomocí řeholníků a laiků, biskup učí, posvěcuje a řídí ve jménu Krista a s jeho autoritou lid, s nímž je úzce spojen jako pastýř se svým stádem. Existuje zde reciprocita nebo vzájemnost mezi věřícími a jejich pastýřem a mistrem, biskupem. Ten autenticky předkládá obsah pokladu víry, k němuž celý Boží lid lne a který i on přijal jako člen tohoto lidu.³⁵⁰

119. *Biskup, učitel víry*

Mezi různými službami biskupa vyniká služba hlásání Božího slova jako u apoštolů (srov. Řím 1,1);³⁵¹ hlásá je s odvahou (srov. Řím 1,16) a chrání křesťanský lid před omyly, které jej ohrožují (srov. Sk 20,29;

Flp 1,16). Biskup ve společenství s hlavou a členy sboru, je *autentickým učitelem*, je tedy obdařený Kristovou autoritou, buď když vyučuje individuálně, nebo když tak činí ve společenství s ostatními biskupy, a tak mají věřící s náboženskou poslušností přilnout k jeho učení.³⁵²

Existuje úzký vztah mezi učitelskou službou biskupa a svědectvím jeho života. Poslední zmíněné „se pro biskupa stává téměř novým důkazem autority, který se připojuje k objektivnímu důkazu, přijatému při svěcení. K autoritě se tak přidružuje vážnost. Obě jsou potřebné. Z jedné totiž vyvěrá objektivní přilnutí věřících k ryzímu učení biskupa; z druhé pak snadnost vložit důvěru do poselství.“³⁵³

Biskup je tedy povolán meditoval Boží slovo a velkodušně se věnovat této službě (srov. Sk 6,4), aby všichni byli poslušni ne pouze slovu nějakého člověka, ale Bohu, který se zjevuje a učí kleriky, že hlásání Božího slova je základním úkolem pastýře duší.³⁵⁴

Úkol evangelizace biskupa se neomezuje jen na péči o věřící, ale týká se také těch, kdo nevěří v Krista nebo intelektuálně či prakticky opustili křesťanskou víru. Orientuje úsilí svých spolupracovníků k tomuto cíli a nepřestává všem připomínat blaženost a odpovědnost, které vyplývají ze spolupráce s Kristem v misijní činnosti.³⁵⁵

120. *Předmět kázání biskupa*

Biskup je povinen často *osobně* kázat, na prvním místě předkládat věřícím, co mají věřit a dělat pro Boží slávu a pro svou věčnou spásu. Hlásá tajemství spásy naplněné v Kristu, aby představoval Pána jako jediného spasitele a střed života věřících a celých lidských dějin.³⁵⁶

Úkolem biskupa je také vždy a všude hlásat *morální principy sociálního řádu*, a hlásat tak autentické osvobození člověka, přinesené do světa vtělením Slova. Když to vyžadují práva lidské osoby nebo spása duší, je jeho úkolem vyjádřit úsudek založený na Zjevení o tématech konkrétních skutečností lidského života, zejména co se týká hodnoty života, významu svobody, jednoty a stability rodiny, plodení a výcho-

³⁵² Srov. LG 25; CIC, kán. 753; PAG 29.

³⁵³ PAG 31.

³⁵⁴ Srov. DV 5 a 21; PO 4.

³⁵⁵ Srov. CIC, kán. 771 § 2; RM 71.

³⁵⁶ Srov. OT 16; CIC, kán. 386 § 1; 768 § 1 a 888; PAG 31.

³⁵⁰ Srov. DV 10; PAG 10; 28–29.

³⁵¹ Srov. LG 25.

vy dětí, přispívání ke společnému dobru a práce, významu techniky a užívání hmotných dober, pokojného a bratrského soužití všech lidí.³⁵⁷

Biskup nezapomíná předávat svým věřícím učení a pokyny, které dostává od Svatého stolce.

121. *Styl kázání*

Boží slovo má být hlášáno s autoritou, jelikož nepochází od lidí, ale od samotného Boha, a se silou, aniž by se ustupovalo oportunistickým motivacím k lidskému uspokojení, ale zároveň se snaží předkládat je přitažlivým způsobem a jako nauku, která se nejdříve praktikuje a pak je kázána.

Biskup tedy pečuje o to, aby jeho kázání byla pevně zakořeněna v nauce církve a založena na Písmu; jeho slova mají být proniknuta pastýřskou láskou a proto má být pozorný k výběru témat a vhodnému stylu, má se inspirovat velkými mistry, zejména církevními otci.³⁵⁸

122. *Možnosti kázání*

a) *Homilie*. Protože je součástí liturgie, vrcholu a pramene celého života církve,³⁵⁹ odlišuje se homilie od všech forem kázání a v jistém smyslu je zahrnuje. Biskup tak vykládá katolickou pravdu v její celistvosti, srozumitelným jazykem, nenuceně a přiměřeně chápání všech asistujících a opírá se přitom – kromě zvláštních pastoračních důvodů – o vlastní texty liturgie daného dne. Prostřednictvím svého vlastního ročního plánu vyloží všechny katolické pravdy.

b) *Pastýřské listy*. Biskup předkládá učení církve také prostřednictvím pastýřských listů a poselství při zvláštních příležitostech pro život diecéze, adresovaných celému křesťanskému společenství, náležitě čtených v kostelech a kaplích a také distribuovaných širšímu společenství věřících. Při sestavování těchto listů biskup může požádat o pomoc své spolupracovníky, kněžskou radu a případně i pastorační radu diecéze, aby navrhli témata, o nichž je třeba pojednat, obvyklé námítky, které je třeba vyvrátit nebo aby poukázali na

problémy, které se týkají diecéze, k nimž je vhodné, aby se biskup s autoritou vyslovil.

c) *Jiné formy kázání*. Biskup nezanedbá žádnou příležitost předávat nauku o spáse, i prostřednictvím prostředků sociální komunikace: novinové články, televizní přenosy, rozhlasová vysílání, setkání nebo konference o náboženských tématech adresované speciálně osobám odpovědným za šíření myšlenek, jako jsou profesionálové ve vzdělávání a informatice.³⁶⁰

II. BISKUP, MODERÁTOR SLUŽBY SLOVA

123. *Úkol biskupa dohlížet na neporušenost nauky*

Úkolem biskupa není pouze osobně se věnovat hlásání evangelia, ale také předsedat veškeré službě kázání v diecézi a zvláště dohlížet na doktrinální celistvost svého stáde a na horlivé zachovávání kanonického práva v této oblasti.³⁶¹

124. *Spolupracovníci biskupa ve službě slova*

Na základě svátosti svěcení je služba kázání vlastní kněžím – zejména farářům a ostatním kněžím, jimž je svěřena péče o duše – i jáhnům v jednotě s biskupem a presbyteriem.³⁶² Biskup má bdít nad *způsobílostí služebníků slova* a má pravomoc stanovit zvláštní podmínky pro vykonávání kázání.³⁶³ Stará se o to, aby už v době seminární formace, i následně v období stálé formace získávali zvláštní přípravu zahrnující také formální aspekty, jako posvátná mluva, fonetika, umění komunikace atd.

V případě nedostatku kněží a jáhnů může biskup v souladu s normami stanovenými biskupskou konferencí povolát *jiné věřící* – zvláště řeholníky a členy společeností apoštolského života, ale také příkladné

³⁶⁰ Srov. PAPEŽSKÁ KOMISE PRO HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY. Pastorační instrukce o sdělovacích prostředcích *Communio et progressio* (23. května 1971), č. 106. *Dokumenty o sdělovacích prostředcích*. Praha: ČBK, 1996.

³⁶¹ Srov. CIC, kán. 386 § 1; 756 § 2 a 889; PAG 29, 44.

³⁶² Srov. CIC, kán. 757.

³⁶³ Srov. CIC, kán. 764.

³⁵⁷ Srov. ChD 12; GS 33; CIC, kán. 747 § 2; 768 § 2; PAG 29.

³⁵⁸ Srov. PAG 30–31.

³⁵⁹ Srov. SC 10.

laiky, kteří jsou pro tento záměr formování – k úkolu spolupracovat na službě kázání s tím, že homilie je vždy výlučně vyhrazena knězi či jáhnovi.³⁶⁴ Na druhou stranu laici, kteří prokáží způsobilost, mohou získat od církevní autority odpovídající pověření k výuce posvátných věd na všech úrovních.³⁶⁵

Jednou z hlavních odpovědností biskupa je dohlížet na *pravověrnost a neporušenost* výuky křesťanského učení, aniž by váhal použít svou autoritu, pokud to je nutné. Ve vhodnou dobu ať odpoví těm, kteří navrhují učení odporující víře a v případě nepřijetí napomenutí ať je zbaví pravomoci kázat nebo učit.³⁶⁶

125. *Všeobecná organizace služby slova*

Biskup povzbuzuje, organizuje a řídí kázání v *kostelech diecéze* přístupných veřejnosti, i v řeholních.³⁶⁷ S případnou výpomocí orgánů biskupské konference a po poradě s odborníky na teologii a katechezi své diecéze prostuduje vhodnost přípravy všeobecného programu kázání a katecheze, zvláště bere v úvahu následující:

- a) *Homilie* nemá být nikdy zanedbávána při mších s účastí lidu o nedělích a zasvěcených svátcích, při svatební mši³⁶⁸ a ostatních mešních obřadech podle rubrik. Kázání je doporučeno, i ve formě krátké homilie, o adventních, postních a velikonočních fériích, aby Kristovo velikonoční tajemství, které se projevuje a zpřítomňuje v eucharistii, bylo slaveno všemi s živou vírou a zbožností.
- b) *Katecheze*. I katecheze přípravy ke svátostem, jako i systematická katecheze, podle způsobů uvedených v následujícím odstavci.
- c) *Zvláštní formy kázání*, přizpůsobené potřebám věřících, jako duchovní cvičení, misie atd.³⁶⁹

³⁶⁴ Srov. CIC, kán. 758 a 767 § 1; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Responsum* z 26. 6. 1987; Různá dikasteria římské kurie, Instrukce *Ecclesiae de Mystero*, č. 2–3.

³⁶⁵ Srov. CIC, kán. 229 § 3.

³⁶⁶ Srov. CIC, kán. 764.

³⁶⁷ Srov. CIC, kán. 772 § 1.

³⁶⁸ Srov. SC 52; 78; CIC, kán. 767 § 2.

³⁶⁹ Srov. CIC, kán. 770.

- d) Vhodné prostředky pro zpřístupnění Božího slova těm, kdo z různých důvodů *nemohou mít dostatečný užitek z běžné pastorační péče*.³⁷⁰

126. *Práce teologů*

Účastí na apoštolské posloupnosti mají biskupové jisté charisma pravdy, náleží jim tedy zachovávat a vykládat Boží slovo a s autoritou posuzovat, co je s ním shodné a co není.³⁷¹ Za tímto účelem jim Kristus přislíbil pomoc Ducha Svatého. Zároveň pastýři potřebují pomoc teologů, kteří jsou povoláni získávat v jednotě s magisteriem stále hlubší poznání Božího slova obsaženého v Písmu svatém a předávajícího živou tradici církve. Teologická zkoumání, i když netvoří normu pravdy, obohacují a objasňují hloubku magisteria.³⁷²

Biskup se tedy má snažit povolávat ke spolupráci kvalifikované teology jak pro přímé kázání věřícím, tak pro práce, které mu svěří Svatý stolec a biskupská konference.

Úkolem biskupa je na základě autority, kterou přijal od samého Krista, pevně dohlížet na obranu integrity a jednoty víry, aby poklad víry byl zachován a věrně předáván a aby zvláštní pozice byly sjednoceny v celistvosti Kristova evangelia. Je tedy nezbytné, aby mezi biskupy a teology byla nastolena srdečná spolupráce a plodný dialog, *ve vzájemném respektu a lásce*, aby byl Boží lid uchován v pravdě, aby se zabránilo rozdělení a námitkám, a aby všichni věřící byli povzbuzeni zachovávat bohaté sblížení v jednotě víry, zachovávané církevním magisteriem.

³⁷⁰ Srov. CIC, kán. 771.

³⁷¹ Srov. DV 8; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Instrukce *Donum veritatis* o církevním povolání teologa, č. 40. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.

³⁷² Srov. JAN PAVEL II. Encyklika o základech morálního učení církve *Veritatis splendor* (6. srpna 1993), č. 116. Praha: Zvon, 1994; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Instrukce *Donum veritatis* o církevním povolání teologa, č. 6 a 40. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999; PAG 29.

III. BISKUP, PRVNÍ ODPOVĚDNÝ ZA KATECHEZI

127. *Dimenze katecheze*

Boží slovo se předává katechezí kompletně a celistvě, tedy bez falšování a deformací či okleštění, v plném významu a síle.³⁷³ Pro podporu a organizaci katechetické pastorace má biskup počítat s řadou důležitých prvků:

- a) Katechizovat znamená představit tajemství Krista ve všech jeho dimenzích, aby Boží slovo přinášelo plody *nového života*. Proto spíše než intelektuální předávání víry, které také nemůže chybět, je nezbytné, aby katecheze předávala radost a požadavky Kristovy cesty;
- b) Katecheze má být uvedena do *vztahu s liturgií*. Tím se vyloučí riziko redukce znalosti křesťanské nauky na intelektuální zátěž, která omezuje a ochuzuje svátostný život, který se redukuje na prázdný ritualismus;
- c) Katecheze má počítat s předpoklady člověka, který stále potřebuje odpuštění a je zároveň schopen *konverze* a nápravy. Má tedy orientovat věřící k životu stálého smíření s Bohem a bratry a přijímat často a plodně svátost smíření;
- d) V katechezi mladých lidí je třeba věnovat pozornost skutečným podmínkám, v nichž žijí dnes a silnému tlaku, který na ně vyvíjí hromadné sdělovací prostředky. Mají být tak vzdělávání ve vnitřních hodnotách lidského života a různých dimenzích *celistvé lidské osobnosti* podle správného úsudku a Kristova učení; mezi nimi má být zejména výchova k lidské lásce, čistotě a manželství;
- e) Bez *praktikování lásky* ztrácí křesťanský život podstatnou dimenzi. Proto je třeba pracovat na tom, aby nové generace byly formovány v křesťanském smyslu utrpení a věnovaly se dílům milosrdenství, nakolik je nezbytným prvkem jejich křesťanské zralosti.³⁷⁴

³⁷³ Pro katechezi všeobecně srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné katechetické direktorium pro katechizaci* (15. srpna 1997). Praha: ČBK, 1998; JAN PAVEL II. Apoštolská exhorta katecheze v církvi *Catechesi tradendae* (16. října 1979), č. 30 a 63. Řím: Křesťanská akademie, 1982.

³⁷⁴ Ohledně různých forem katecheze srov. JAN PAVEL II. Apoštolská exhorta katecheze v církvi *Catechesi tradendae* (16. října 1979), č. 5; 23; 30 a 63. Řím: Křesťanská akademie, 1982; KKC, 1697 a 2688.

128. *Biskup, odpovědný za katechezi v diecézi*

Biskup má hlavní funkci podporovat spolu s kázáním aktivní a účinnou katechezi. Žádná organizace v církvi si nemůže nárokovat monopol na katechezi, je totiž jediné odpovědností biskupa, aby *organizoval diecézní katechezi* podle principů a norem vycházejících od Apoštolského stolce,³⁷⁵ a má počítat s různými *modalitami katecheze*, přizpůsobené potřebám věřících.

Má navíc v diecézi pečovat o zajištění dostatečných prostředků pro katechezi:

- na prvním místě dostatečné množství *katechetů*, podporovaných dostatečnou diecézní organizací, která zajišťuje vhodným způsobem jejich základní i stálou formaci, tak aby oni sami byli živoucí katechezi.³⁷⁶ Biskup dává důležitost zvláštní eklesiální povaze katechetů, když jim uděluje pověření.
- dále vhodných nástrojů k vykonávání katechetické pastorace, pro niž si biskup může posloužit *katechismy* vydanými biskupskou konferencí³⁷⁷ nebo pokud to považuje za vhodné, má připravit vlastní diecézní katechismus. Obsah Katechismu katolické církve je závazným výchozím textem i pro vypracování místních katechismů.³⁷⁸

129. *Formy katecheze*

- a) Při příležitosti křtu *malých dětí* je vhodné zavést organickou katechezi, která začíná přípravou rodin dětí a pak pokračuje podle katechetických postupů, které odpovídají přijetí svátostí pokání a eucharistie, biřmování a manželství. Jde o velmi významný prostředek pro živení a vzdělávání víry věřících v důležitých etapách jejich

³⁷⁵ Srov. CIC, kán. 775 § 1 a 777.

³⁷⁶ Srov. CIC, kán. 780; JAN PAVEL II. Apoštolská exhorta katecheze v církvi *Catechesi tradendae* (16. října 1979), č. 63. Řím: Křesťanská akademie, 1982; KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné katechetické direktorium pro katechizaci* (15. srpna 1997), č. 233–252; 265–267 a 272–275. Praha: ČBK, 1998.

³⁷⁷ Srov. CIC, kán. 755 § 1–2.

³⁷⁸ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce *Fidei depositum* k vydání Katechismu katolické církve napsaného po Druhém ekumenickém vatikánském koncilu, č. 4, KKC, s. 11–12; JAN PAVEL II. Apoštolský list *Laetamur Magnopere* jímž se schvaluje a vyhlašuje oficiální latinské vydání Katechismu katolické církve. KKC, s. I–VI.

existence a pro disponování k hodnému přijetí svátostí: to se totiž projeví obnoveným nasazením křesťanského života.

Je třeba také věnovat pozornost katechezi prováděné během vlastního *obřadu svátosti*, aby pomohla přítomným pochopit, k čemu dochází a mohla vzbudit konverzi u křesťanů vlažné víry, kteří se možná účastní obřadu pouze ze společenských důvodů.

- b) Biskup dohlíží na to, aby se v celé diecézi zachovával *katechumenát pro dospělé*, kteří chtějí přijmout svátosti uvedení do křesťanského života, aby katechumeni přijali postupnou instrukci o Božím slovu a byli postupně uváděni do nauky církve, liturgie, charitativní práce a apoštolátu podle norem Kodexu kanonického práva a Apoštolského stolce a biskupské konference.³⁷⁹
- c) Je třeba také poskytnout *systematickou a stálou katechezi* věřících se zvláštním zaměřením na katechezi dospělých. Za tímto účelem lze vypracovat dobře sestavený program a distribuovaný během roku nebo let, rozlišený podle věku – mládež, dospělí, starší osoby – aby byl přizpůsoben potřebám a vlastním otázkám pro každé období života.
- d) S vědomím, že *rodina* hraje prvořadou roli ve výchově k víře, je nezbytné podat pečlivé pokyny, aby byly skutečným místem katecheze. Při zpracovávání podnětů pro „domácí církev“, je třeba dohlédnout na to, aby v rodině bylo evangelium zakořeněno v rámci hlubokých lidských hodnot v kontextu každodenního života. Tato rodinná forma katecheze navíc vyžaduje svědectví členů rodiny i jejich nauku.³⁸⁰

130. *Prostředí, v nichž se odehrává katecheze*

Je třeba se zasazovat o to, aby Boží slovo různým způsobem, podle formace a podmínek osob, pronikalo do všech prostředí a všech vrstev současné společnosti – do městských prostředí, venkovského, studentského, profesního, dělnického atd. – a tak nechat prostoupit

křesťanskou naukou ty osoby, které nemají dostatečný přístup k normální pastorační péči, jako tělesně nebo mentálně postižené osoby nebo zvláštní skupiny (vystěhovalci, uprchlíci, cestující, cirkusáci, imigranti, vězni atd.).

V *městském prostředí* – dnes stále více rozsáhlém – lze organizovat pravidelné kurzy zvláštní katecheze v závislosti na profesních zájmech a úrovni kulturní formace pro dělníky, pro intelektuály, profesionály různých oborů, pro úředníky a obchodníky, pro umělce atp. Za tímto účelem je třeba vybrat nejvhodnější způsoby pro každý případ: lekce, přednášky, debaty, kulaté stoly a nejvhodnější místa: v první řadě farnosti, ale také, pokud to je možné, vlastní pracovní místa (vzdělávací centra, obchody, kanceláře), kulturní a sportovní centra, rekreační místa, turistické destinace, poutní místa, zábavní centra.

Pro dosažení tohoto cíle vyzve biskup příslušníky kléru, řeholních institutů, společností apoštolského života a laiky, kteří jsou už přítomni v různých společenských prostředích a kteří tedy mají přímou zkušenost s profesní mentalitou, hovoří stejným jazykem a – v případě laiků – sdílejí stejný způsob života. Do tohoto úkolu má biskup zahrnout všechna diecézní zařízení a žádat velkorysou pomoc církevních sdružení, komunit a hnutí.

Konečně je třeba stále připomínat *křesťanským rodičům*, že mají nezczitelné právo a povinnost křesťansky vychovávat své děti, v první řadě příkladem správného křesťanského života, ale také výukou, zejména když se jiná katechetická prostředí jeví jako nedostatečná.³⁸¹ Navíc je vhodné je podporovat, aby se zapojili do užitečných katechetických iniciativ v rámci rodin nebo „rodinné katecheze“ k dobru svých dětí a zpřátelených rodin a poskytl jim potřebné prvky pro tento cíl.³⁸²

131. *Výuka sociální nauky církve*

Touha po změně lidského života podle stvořitelského a vykupitelského plánu Božího se projevuje podporou správného sociálního řádu, ohleduplného k důstojnosti lidských osob. Je tedy nezbytné formovat

³⁷⁹ Srov. SC 64–66; ChD 14; AG 14; CIC, kán. 206; 788 a 851, odst. 1; *Uvedení do křesťanského života*, Praha, Sekretariát české liturgické komise 1987.

³⁸⁰ Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné katechetické direktorium pro katechizaci* (15. srpna 1997), č. 55. Praha: ČBK, 1998.

³⁸¹ Srov. CIC, kán. 226 § 2 a 774.

³⁸² Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 40 a 49–62. Praha: Zvon, 1992.

kleriky, zasvěcené osoby a laiky,³⁸³ aby měli výrazný smysl pro sociální spravedlnost jak na rovině národní, tak na mezinárodní, aby ho mohli praktikovat a rozšiřovat ve všech oblastech svého každodenního života, v rodině, v práci, ve společenském a občanském životě. Biskup se má starat o šíření *sociální nauky církve*, která objasňuje smysl mezilidských vztahů a ekonomického světa ve světle Zjevení,³⁸⁴ skrze kázání služebníků, katechezí a zvláště formací danou katolickým učením.

132. *Náboženská výchova ve škole*

Biskup se má snažit dosáhnout toho, aby ve *všech vzdělávacích centrech* (školy, gymnázia, instituty), ať závislých nebo nezávislých na církevní autoritě, získávali pokřtění žáci solidní náboženskou a morální výchovu, která jim umožní dozrát jako autentickým učedníkům Krista a kvasu křesťanského života. Za tímto účelem se biskup má v souladu s případnými pravidly biskupské konference postarat o *úpravu toho, co se týká katolické náboženské formace a výchovy* ve všech studijních centrech, kde je poskytována.³⁸⁵

Co se týká *veřejných škol a institucí*, je třeba udržovat dobré vztahy s občanskými autoritami a s profesními sdruženími, aby se usnadnilo pravidelné náboženské vzdělávání žáků, nebo pokud to není možné, aby se alespoň poskytovala katechetická formace jako mimoškolní aktivita svěřená klerikům, řeholníkům nebo kompetentním laikům.

Dohlíží na to, aby se podle možností diecéze založila *katolická vzdělávací centra*, která by mohla být různých typů podle potřeb křesťanského společenství a díla evangelizace: školy nebo kolegia obecného vzdělávání, profesionální nebo technické školy pro vyučení určitého oboru, běžné školy, pedagogické instituty, formační centra pro dospělé nebo „večerní školy“ atd.³⁸⁶ Na druhou stranu ať biskup rozvíjí vzdělávací instituce organizované samotnými věřícími, zvláště

katolickými rodiči, při respektování jejich organizační autonomie a s dohledem na to, aby se věrně zachovávala katolická identita jejich formačního programu, i v souladu s církevními institucemi, které mohou zaručit tuto identitu a poskytnout pastorační pomoc vzdělávací komunitě.

133. *Katolická škola*

Katolická škola zaujímá významné místo ve spásném poslání církve, jelikož se v ní poskytuje kompletní vzdělání člověka, vychovávaného plně ve víře a pravém křesťanském duchu.³⁸⁷

Jako nositelka *hierarchického pověření* má katolická škola pracovat v plném souladu s pastýří. Biskupovi přísluší *stanovovat normy* týkající se všeobecné organizace katolické školy a pravidelně *vizitovat*, osobně nebo prostřednictvím zástupce, školské instituce, i když závisejí na řeholních institutech přítomných v diecézi, aby rostl apoštolský duch a vzdělávací dílo se vhodným způsobem začleňovalo do všeobecné organické pastorace diecéze.³⁸⁸

Katolická identita školy vede k podpoře *celistvého člověka*, protože v Kristu, dokonalém člověku, nacházejí všechny lidské hodnoty své plné uskutečnění a tedy svou jednotu. Proto katolická škola usiluje o realizaci syntézy mezi kulturou a vírou, mezi vírou a životem skrze integraci různých aspektů lidského vědění ve světle evangelního poselství a rozvíjením ctností, které charakterizují čestného člověka a dobrého křesťana.

K dosažení tohoto ideálu formace je nezbytné, aby vyučující ve škole i rodiny sdíleli stejný vzdělávací projekt. Katolická škola se tak má starat o to, aby poskytovala prostředky křesťanské formace, nejen ve prospěch žáků, ale také pro *rodiče, profesory a zaměstnance*.

Katolická škola má věnovat zvláštní pozornost *žákům, kteří to nejvíce potřebují* kvůli přirozeným poruchám nebo obtížím v rodině a pokud možno poskytne pomoc – s využitím velkorysosti lépe situovaných rodin – těm, kdo nemají ekonomické prostředky. Má také být

³⁸³ Srov. CIC, kán. 222 § 2 (pro věřící obecně); 287 § 1 (pro kleriky); 673 (pro řeholníky); 225 (pro laiky).

³⁸⁴ Srov. JAN PAVEL II. Encyklika ke 100. výročí encykliky *Rerum novarum Centesimus Annus* (1. května 1991), kap. IV. *Sociální encykliky* (1891–1991). Praha: Zvon, 1996, s. 467–473; CIC, kán. 747 § 2.

³⁸⁵ Srov. GE 1–2; CIC, kán. 804 § 1.

³⁸⁶ Srov. CIC, kán. 802 § 2.

³⁸⁷ Srov. GE 5; CIC, kán. 802 § 1.

³⁸⁸ Srov. CIC, kán. 806 § 1.

otevřená pro ty, kdo nemají dar víry, avšak zaručí výchovnou harmonii s rodiči žáků.³⁸⁹

134. *Formace učitelů náboženství*

Pro realizaci rozsáhlého programu vzdělávání mladých lidí ve víře má biskup vzbudit velkorysou spolupráci kompetentních věřících a zajistit, aby zájemci o úlohu učitele náboženství měli vhodnou teologickou formaci a dostatečnou pedagogickou schopnost potvrzenou titulem nebo osvědčením, nebo je nechá projít zkouškou a osobním pohovorem.³⁹⁰

Dohlíží také, sám nebo s ostatními biskupy, na formaci budoucích učitelů náboženství, aby bylo hodně věřících, kteří by si prohloubili studium posvátných věd pokud možno na existujících církevních fakultách nebo na školách či v kurzech slučitelných s jejich pracovní dobou; mohou se také po několik let vzdělávat pod vedením kompetentních a schopných profesorů. Z takových kurzů se časem mohou stát dekretem Apoštolského stolce církevní fakulty nebo se mohou stát součástí už existující civilní univerzity.³⁹¹

135. *Univerzity a vyšší katolická studijní centra*³⁹²

Církev měla vždy velkou úctu k univerzitnímu světu, jelikož univerzita přispívá velmi účinně k pokroku civilizace a podpoře lidské osoby. Proto podle tradice, která sahá až k počátkům univerzitní instituce, nikdy nepřestala podporovat zakládání katolických univerzit způsobilých k výuce různých lidských disciplín v souladu s učením Ježíše Krista a jím inspirovaných.³⁹³

Biskup má plně respektovat autonomii univerzitní instituce podle jejích vlastních statut a plní to, co vyplývá z jeho povinnosti a pokynů biskupské konference; bdí nad tím, aby se nevytratila věrnost

principům její *katolické identity*, totiž úplné přilnutí ke křesťanskému poselství, tak jak je předkládá církevní magisterium a stálá reflexe uskutečňovaná ve světle katolické víry, týkající se rostoucího bohatství lidských znalostí.³⁹⁴

Po prověření lidské, církevní, vědecké a pedagogické způsobilosti kandidáta pro výuku oborů týkajících se víry a mravů, udělí diecézní biskup podle norem a statutů univerzity pověření kandidátovi, který má složit vyznání víry, jehož nedílnou součástí je příslib věrnosti formou ustanovenou církví.³⁹⁵

Je tedy velmi vhodné, aby biskup udržoval časté vztahy s univerzitními autoritami, aby se vytvořila úzká spolupráce, osobní i pastorační, charakterizovaná vzájemnou důvěrou.

Biskup se snaží udržovat dialog a spolupráci se všemi univerzitami přítomnými v jeho diecézi. Zejména, v případě univerzit, formálně ustanovených jako katolické, ocení přínos center vedených samotnými věřícími se skutečně katolickou inspirací. S ohledem na jejich akademickou autonomii se biskup snaží podporovat tuto inspiraci i získáním formálního souhlasu diecéze nebo jiných církevních institucí, které mohou zaručit pravost výuky a výzkumu v oblasti nauky a mravů a které poskytují vhodné pastorační doprovázení.

Jestliže se nějaká instituce jakkoli prezentuje jako katolická, aniž by taková skutečně byla, má biskup poté, co se pokusil problém pozitivně vyřešit, veřejně prohlásit tento nesoulad s vírou a morálkou církve, aby rozptýlil všechnu dvojznačnost ve veřejném mínění.

136. *Církevní univerzity a fakulty*³⁹⁶

Apoštolskému stolci přísluší založení nebo schválení a nejvyšší řízení církevních univerzit a fakult, tedy těch, které se zabývají vzděláváním

³⁹⁴ Srov. CIC, kán. 810 § 2; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o katolických univerzitách *Ex corde Ecclesiae* (15. srpna 1990), 13. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-ex_corde_ecclesiae.pdf.

³⁹⁵ Srov. CIC, kán. 812; 833, odst. 7; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o katolických univerzitách *Ex corde Ecclesiae* (15. srpna 1990), 4 § 3. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-ex_corde_ecclesiae.pdf.

³⁹⁶ Pro úplný výklad o církevních univerzitách srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách *Sapientia christiana* (29. dubna 1979). http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-sapientia_christiana.pdf

³⁸⁹ Srov. GE 9.

³⁹⁰ Srov. CIC, kán. 804 § 2.

³⁹¹ Srov. GE 10.

³⁹² Pro kompletní výklad řádu katolické univerzity srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce *Ex corde Ecclesiae* (15. srpna 1990). http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-ex_corde_ecclesiae.pdf.

³⁹³ Srov. GE 10; CIC, kán. 809.

a vědeckým výzkumem v posvátných vědách nebo ostatních oborech, které s nimi jsou spojené.³⁹⁷

Jestliže má biskup hodnost velkého kancléře, vykonává funkce, které mu jsou vlastní. Pokud ne, odpovědnost dohlížet na církevní univerzity nebo fakulty v jeho diecézi stejně padá na něj, aby se věrně zachovávaly principy katolické nauky. Jestliže zjistí nedostatky nebo nepořádky, sdělí je velkému kancléři nebo, pokud jde o takový případ, příslušné římské kongregaci.³⁹⁸ Velký kancléř reprezentuje Svatý stolec před univerzitou nebo fakultou a fakultu či univerzitu před Svatým stolicí, podporuje činnost, rozvoj a společenství s místní a všeobecnou církví.³⁹⁹

Po ověření lidské, církevní, vědecké a pedagogické způsobilosti kandidáta na výuku oborů týkajících se víry a mravů udělí velký kancléř nebo jeho delegát kanonickou misi, po níž kandidát složí vyznání víry, která tvoří nedílnou součást slibu věrnosti, formou stanovenou církví.⁴⁰⁰ Vyučující jiných oborů mají dostat schválení výuky, tedy „*venia docendi*“.

Před udělením kanonické mise vyučujícímu, který má být trvale ustanoven, si velký kancléř vyžádá „*nihil obstat*“ Svatého stolce.

S ohledem na dobro diecéze posílá diecézní biskup na církevní univerzity seminaristy a mladé kněze, kteří se vyznačují charakterem, ctností a inteligencí.⁴⁰¹

IV. BISKUP A HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

137. *Moderní „areopagy“*

Poslání církve se obrací na člověka vnímaného v jeho individualitě, ale má také sociální a kulturní dimenzi jako bytí osob. Jde tedy o úžasnou výzvu pro evangelizaci lidské kultury, díky všem poctivým (slušným) prostředkům sociálních vztahů a komunikace, aby církev byla stále jasnější pro lidi každé doby.⁴⁰²

Také po příkladu sv. Pavla (srov. Sk 17) se církev zapojuje do šíření poselství o spáse na moderních „*areopazích*“, na nichž se formuje a šíří kultura a zvláště skrze hromadné sdělovací prostředky,⁴⁰³ mezi nimi zvláště periodika a časopisy, televize, rozhlas, film a s rostoucím vlivem také internet a informační technologie.

Co se týká formace věřících v oblasti sociální komunikace, ať se ukazuje přínos, který může mít každý z nich vzhledem ke své vlastní situaci církve a světa. V tomto duchu se má zvláštním způsobem zhodnotit práce věřících, jejichž profesionální činnost se odehrává v těchto oblastech a povzbuzovat je k aktivnímu zapojení v těchto komunikačních prostředcích, které mohou sami vytvářet ve vztahu s ostatními osobami, s nimiž se může vytvořit pozitivní partnerství pro dobro společnosti. Ať se připomíná odpovědnost věřících i jako příjemců komunikačních prostředků: nakolik si mohou nebo nemohou vybrat z různých možností využití; nakolik mohou využívat – individuálně nebo vytvořením asociací – právo veřejně pozitivně nebo negativně posuzovat fungování komunikačních prostředků; nakolik mají možnost ovlivňovat orientaci komunikačních prostředků vzhledem k ekonomické podpoře, kterou mohou udělit některým iniciativám.

³⁹⁷ Srov. CIC, kán. 815 a 816.

³⁹⁸ Srov. CIC, kán. 810 § 1 a 818; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách *Sapientia christiana* (29. dubna 1979), č. 12, 13 a 74. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-sapiencia_christiana.pdf; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Aplikační normy*, čl. 10 a 22.

³⁹⁹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách *Sapientia christiana* (29. dubna 1979), č. 12. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-sapiencia_christiana.pdf

⁴⁰⁰ Srov. CIC, kán. 818 a 833, odst. 7; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách *Sapientia christiana* (29. dubna 1979), č. 27 § 1. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-sapiencia_christiana.pdf; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Vyznání víry a slib věrnosti*.

⁴⁰¹ Srov. CIC, kán. 819 a 833, odst. 7; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce o církevních univerzitách a fakultách *Sapientia christiana* (29. dubna 1979), č. 12, 25, 27 § 1–2, 28. http://www.ktf.cuni.cz/KTF-11-version1-sapiencia_christiana.pdf; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Aplikační normy*, č. 19.

⁴⁰² Srov. RM 52; KKC, 2493–2494.

⁴⁰³ Srov. RM 37; PAG 30; PAPEŽSKÁ RADA PRO HROMADNÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY. Pasto-
rální instrukce o sdělovacích prostředcích *Aetatis novae* (22. února 1992). *Dokumenty
o sdělovacích prostředcích*. Praha: ČBK, 1996, s. 85–116.

138. *Předávání křesťanského učení hromadnými sdělovacími prostředky*

Pastýři církve mají umět užívat tyto prostředky při vykonávání svého poslání s vědomím velké účinnosti, která z toho vyplývá pro šíření evangelia.⁴⁰⁴

Na prvním místě má biskup organizovat *způsob jak předávat křesťanské učení* prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků a povzbuzovat k tomu velkorysou podporou věřících, kléru, řeholníků nebo členů Společností apoštolského života a laiků. V pastoračním plánu diecéze se má také počítat s otázkou hromadných sdělovacích prostředků. Pokud to umožňují okolnosti, je žádoucí, aby biskup vypracoval diecézní plán pro hromadné sdělovací prostředky. Má také dohlížet na to, aby obsah katolických programů a iniciativ byl plně v souladu s učením církve a aby se zachovávalo to, co předkládá biskupská konference ohledně zvláštního apoštolátu.⁴⁰⁵

Nelze opominout užití těchto prostředků mezi různými aspekty *pastorační formace seminaristů*. Pro vhodnou výuku biskup vyzve profesionály, vhodně připravené pro různé technologie, aniž by ztratil ze zřetele nejvyšší cíl této aktivity, tedy spásu duší a skutečnou nápravu osob.⁴⁰⁶

139. *Katolické nástroje komunikace*

Biskup spojí své síly se silami ostatních diecézí, aby vytvořil vlastní orgány nebo aspoň užíval svobodně ty, které už existují, aniž by v této oblasti dopustil monopol osob nebo institucí, i když se prezentují jako „veřejné“.⁴⁰⁷

Považuje za svůj úkol, spojený s magisteriální funkcí, vydávat a šířit *katolické noviny a časopisy*, jak s obecnými, tak náboženskými

informacemi. V této stále aktuální oblasti má evangelizační činnost, jak samotných diecézí, tak řeholníků a sdružení věřících, důležitou roli. Nezávisle na označení podniku mají tyto prostředky, které jsou katolické, rozvíjet svou aktivitu v souladu s učením církve a ve společenství s pastýři podle kanonických norem.⁴⁰⁸

Konečně se nemá zapomínat, co se uskutečňuje skrze *farní časopisy* a ostatní periodika s omezeným dosahem, aby se zvětšila soudržnost místních společenství, aby se místně šířily zprávy o životě církve a přinášela účinná pomoc katechezi a liturgické formaci věřících.

140. *Bdělost nad sdělovacími prostředky*

Biskup s vědomím velkého vlivu těchto prostředků na osoby zintenzivní své působení vůči kompetentním sociálním institucím, aby sdělovací prostředky a zvláště *televizní a rozhlasové programy* byly v souladu s lidskou důstojností a ohleduplné vůči církvi a zapojí do této péče celé křesťanské společenství.⁴⁰⁹ Neopomíjí ani povzbuzovat pastýře a rodiče, aby se v rodinách a křesťanských prostředích tyto prostředky používaly rozumně a umírněně a aby se vyloučilo to, co může škodit víře a jednání věřících, zvláště nejmladších. Jestli to případ vyžaduje, veřejně kritizuje spisy nebo programy, které se ukazují jako škodlivé.⁴¹⁰

Když se jedná o zkušenost, která se ukázala jako účinná v mnoha zemích, může biskup vytvořit a provozovat *informační službu*, která správně nasměruje rodiče a vychovatele o plánovaných programech v různých médiích. Jako otec rodiny také pečlivě dohlíží, aby se informace nevzdalovaly od dobrého lidského a křesťanského vkusu.

Dříve než jsou publikovány *spisy věřících*, které pojednávají o víře a dobrých mravech, mají být předloženy k posouzení biskupovi, pokud to je předepsáno obecnými nebo místními kanonickými směrnicemi a je to doporučeno také pro jiné případy.⁴¹¹ Jestliže to vyžadují okolnosti, udělí biskup sankce předvídané církevním právem, aby se dosáhlo

⁴⁰⁴ II. Vatikánský koncil. Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích *Inter mirifica* (4. prosince 1963), č. 13. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995; CIC, kán. 747 § 1 a 822 § 1.

⁴⁰⁵ Srov. CIC, kán. 772 § 2 a 831 § 2.

⁴⁰⁶ Srov. PAG 30; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU. *Směrnice pro formaci budoucích kněží ohledně hromadných sdělovacích prostředků* (19. března 1986). Praha: ČBK, 2008.

⁴⁰⁷ Srov. CIC, kán. 747 § 1.

⁴⁰⁸ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Instrukce o některých aspektech sdělovacích prostředků a podpoře nauky víry*, 15.

⁴⁰⁹ Srov. CIC, kán. 822 § 2.

⁴¹⁰ Srov. CIC, kán. 823 § 1.

⁴¹¹ Srov. CIC, kán. 823; 825–828.

pokání autorů a zvláště aby se ochránilo duchovní dobro věřících a církevního společenství.⁴¹²

141. *Dohled nad knihami a časopisy*

Biskup si je vědom, že jeho úkolem a právem v církvi je zkoumat pokud možno před jejich zveřejněním a případně neschválit a odsoudit knihy a časopisy škodlivé pro víru a mravy.⁴¹³ Protože:

- a) Osobně nebo skrze jiné osoby, které jsou schváleny biskupskou konferencí jako cenzoři,⁴¹⁴ dohlíží na knihy a časopisy, které se tisknou nebo prodávají na jeho území, i když jsou překládány z jiných jazyků a neváhá odmítnout spisy, jejichž četba by mohla působit škodu nebo duchovní nebezpečí pro věřící.
- b) Vhodně vyvrátí výše zmíněné spisy, vyloží a rozšíří napadnutou katolickou nauku nebo nebezpečí, která obsahují. Pokud jsou však spisy po diecézi velmi rozšířené a jestliže ohrožení víry a mravů je těžké a jisté, přistoupí k veřejnému odsouzení.
- c) Biskup nepřistoupí k odsouzení knih, dokud neinformoval autory omylů, z nichž je obviňuje a dokud jim nedal dostatečnou možnost se hájit, i prostřednictvím jiných osob podle jejich výběru.
- d) Pokud by ve zvláštních případech ze závažného důvodu nemohl jednat jinak, mají být důvody zákazu knih vyhlášeny veřejně, aby věřící mohli dobře poznat povahu a závažnost nebezpečí, kterému budou čelit, když je budou číst.
- e) Nové vydání odsouzené knihy bude povoleno pouze po zanesení požadovaných dodatků. Odsouzený autor knihy smí psát nebo vydávat jiné knihy i na stejné téma, pokud je potvrzeno, že napravil své mylné názory.

⁴¹² KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Instrukce o některých aspektech sdělovacích prostředků a podpoře nauky víry*, 2.

⁴¹³ Srov. CIC, kán. 823 § 1.

⁴¹⁴ Srov. CIC, kán. 830 § 1.

„MUNUS SANCTIFICANDI“ DIECÉZNÍHO BISKUPA

„První věc, ke které vybízím, je tato:

ať se konají modlitby prosebné, přímlybné i děkovné za všechny lidi...

Je totiž jenom jediný Bůh a jenom jediný prostředník

mezi Bohem a lidmi: člověk Kristus Ježíš...

*Přeji si tedy toto: všude se mají muži modlit tak,
že budou zvedat čisté ruce bez hněvu a sváru.“*

(1 Tim 2,1.5.8)

I. BISKUP, VELEKNĚZ V BOHOSLUŽEBNÉM SHROMÁŽDĚNÍ

142. *Vykonávání posvěcující funkce*

Biskupova mimořádná odpovědnost za bohoslužbu je jeho nejvlastnější úkol a ve vztahu k této funkci vykonává další funkce učitele a pastýře. Posvěcující funkce totiž, ačkoli je ze své povahy úzce spjata se službou magisteria a řízení, *se odlišuje* tím, že je specificky vykonávána in persona Christi, nejvyššího a věčného kněze a tvoří vrchol a zdroj křesťanského života.⁴¹⁵

143. *Biskup, rozdělovatel křesťanských tajemství*

Biskup je vybaven plností Kristova kněžství a jako jeho nástroj zprostředkovává božskou milost ostatním členům církve. Lze tedy tvrdit, že duchovní život věřících do jisté míry vyplývá z jeho služby a závisí na ní. Proto se má biskup s veškerou péčí zasazovat o to, aby v sobě a ve věřících podporoval zbožný postoj vůči Bohu a jako hlavní rozdělovatel božských tajemství se má neustále věnovat tomu, aby ve stádcí rostl život milosti prostřednictvím slavení svátostí.⁴¹⁶

⁴¹⁵ Srov. LG 21 a 26; ChD 15; SC 10 a 41; PO 5; PAG 32.

⁴¹⁶ Srov. SC 41; PAG 33.

Protože je povolán k tomu, aby se před Bohem přimlouval za lid, který mu je svěřen, nezapomíná biskup *přinášet obět' mše svaté* za potřeby věřících, zvláště o nedělích a zasvěcených svátcích, kdy je to pro něj pevným služebným úkolem.⁴¹⁷ Při slavení posvátných tajemství má být proniknut tajemstvím, které se chystá slavit, jak se sluší na velekněze „ustanoveného pro lid v jeho záležitostech u Boha“ (Žid 5,1).⁴¹⁸

144. *Liturgické slavení za předsednictví biskupa*⁴¹⁹

Funkcí biskupa je předsedat často liturgickým slavením uprostřed svého lidu, protože tak se symbolizuje jednota mystického těla v lásce a nakolik je to možné, má slavit zasvěcené svátky a ostatní slavnosti církve v *katedrálním kostele*.⁴²⁰ Má si uvědomovat, že slavení, kterým předsedá, mají být vzorem pro všechna ostatní.⁴²¹

Je vhodné, aby biskup slavil liturgii i v jiných kostelech diecéze a využíval příležitostí, které se při vykonávání jeho služby naskytou: *zejména pastorační vizitace, udělování křtu a biřmování dospělým*,⁴²² jako i při jiných příležitostech, kdy je větší účast věřících, nebo při zvláštních příležitostech nebo při setkáních kněží. Takto se posiluje nezbytné společenství všech údů Božího lidu s jejich biskupem, hlavou společenství modlitby.

Biskup je řádným udělovatelem *svátosti biřmování*, proto se ji vždy, pokud je to možné, snaží udělovat osobně.⁴²³ Takto se ukáže duchovní účinnost této svátosti, která je úzce spojena s církví zpřítomněnou v osobě nástupce apoštolů a upevňuje ve věřícím křesťanovi poslání svědčit o Kristu.⁴²⁴ Biskup dohlíží na to, aby biřmovanci měli vhodnou přípravu, a uděluje svátost s náležitou slavnostností a v přítomnosti křesťanského společenství.

⁴¹⁷ Srov. CIC, kán. 388.

⁴¹⁸ Srov. PAG 37.

⁴¹⁹ Ohledně pravidel zachovávaných při slavení za předsedání biskupa srov. *Caeremoniale Episcoporum*.

⁴²⁰ Srov. CIC, kán. 389; PAG 34.

⁴²¹ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, 12.

⁴²² Srov. CIC, kán. 882 a 884 § 1.

⁴²³ Srov. CIC, kán. 882; PAG 38.

⁴²⁴ Srov. LG 26; CIC, kán. 879 a 884; *Římský pontifikál, Biřmování*, Úvod. Praha 2008, s. 55–62.

Biskup vykonává službu hlavy a zároveň služebníka společenství věřících, zejména skrze udělování *svátosti svěcení*, jáhenského nebo kněžského. Je výsadou biskupa udělovat ji osobně svým vlastním kandidátům,⁴²⁵ nejlépe pokud to je v přítomnosti početné skupiny věřících, pro povzbuzení křesťanského lidu a proto, aby rodiny rostly v úctě ke kněžskému povolání a prokazovaly povoláním hodnotnou pomoc modlitbou.

II. ORGANIZACE LITURGIE

145. *Biskup, moderátor liturgického života*

Jako velekněz, odpovědný za bohoslužbu místní církve, má biskup řídit, podporovat a dohlížet na všechn liturgický život diecéze.⁴²⁶

Má tedy dohlížet na to, aby se *pečlivě zachovávala* pravidla stanovená legitimní autoritou a aby každý, jak služebníci, tak věřící, vykonával úkol, který mu náleží a ne jiný a nezaváděly se změny ve svátostných obřadech nebo v liturgickém slavení podle osobních zálib nebo pocitů.⁴²⁷

Biskupovi přísluší *vydávat vhodné normy* týkající se liturgie, které zavazují každého v diecézi,⁴²⁸ vždy s ohledem na to, co předložil nejvyšší zákonodárce. Tato pravidla mohou mít mimo jiné vztah k:

- účasti věřících laiků na liturgii;⁴²⁹
- vystavování eucharistie věřícími laiky, když je počet kněží nedostatečný;⁴³⁰
- procesím;⁴³¹

⁴²⁵ Srov. CIC, kán. 1015 § 2.

⁴²⁶ Srov. SC 22 a 26; ChD 15; CIC, kán. 835 § 1; PAG 35.

⁴²⁷ Srov. SC 28; CIC, kán. 838; KKC, 1125.

⁴²⁸ Srov. CIC, kán. 838 § 1 a 4; 841.

⁴²⁹ Srov. CIC, kán. 230 § 2–3. Ohledně oltářní služby žen bere biskup v úvahu odpověď Papežské rady pro legislativní texty z 11. července 1992 spolu s připojenou Poznámkou Kongregace pro bohoslužbu a svátosti.

⁴³⁰ Srov. CIC, kán. 943.

⁴³¹ Srov. CIC, kán. 944 § 2.

- slavení nedělní bohoslužby slova, když se nedostává svěcených služebníků nebo když je vážná překážka v účasti na slavení eucharistie;⁴³²
- možnosti kněží slavit dvě mše denně ze spravedlivého důvodu nebo pokud to vyžaduje pastorační potřeba, tři mše o nedělích nebo zasvěcených svátcích;⁴³³
- ohledně odpustků má biskup právo udělit svým věřícím částečné odpustky;⁴³⁴

Biskup má umět využívat pomoci *diecézních úřadů nebo komisí* pro liturgii, posvátnou hudbu, posvátné umění atd. ..., které poskytují hodnotnou podporu pro bohoslužbu, péči o liturgickou formaci věřících a povzbuzování přednostního zájmu o všechno, co se týká slavení posvátných tajemství u pastýřů duší.⁴³⁵

146. *Důstojnost bohoslužby*

Jelikož liturgie tvoří společný a oficiální kult církve jako mystického těla Kristova, tvořeného hlavou a tělem, má biskup pozorně dohlížet na to, aby byla slavena *důstojně a řádně*, jak náleží. Má tedy dohlížet na uchovávání ornátů a liturgických předmětů, aby se svěcení služebníci, akolyté a lektori chovali s náležitou důstojností a aby se věřící účastnili „plně, vědomě a aktivně“⁴³⁶ a aby celé liturgické shromáždění vykonávalo liturgickou funkci.⁴³⁷

Posvátná hudba zaujímá v bohoslužbě zásadní místo, aby se dodalo na významu slavení a vzbudil se hluboký dozvuk u věřících. Má být vždy spojena s liturgickou modlitbou, vyznačovat se výraznou krásou a přizpůsobovat se harmonické účasti shromáždění v okamžicích stanovených rubrikami.⁴³⁸

⁴³² Srov. CIC, kán. 1248 § 2.

⁴³³ Srov. CIC, kán. 905 § 2.

⁴³⁴ Srov. CIC, kán. 995; PAVEL VI. Apoštolská konstituce *Indulgentiarum doctrina* (1. ledna 1967): *Enchiridion odpustků. Předpisy a ustanovení o odpustcích*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000, s. 65–90; APOŠTOLSKÁ PENITENCIÁRIE. *Enchiridion odpustků. Předpisy a ustanovení o odpustcích* (16. července 1999), Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000.

⁴³⁵ Srov. SC 45–46.

⁴³⁶ Srov. SC 14.

⁴³⁷ KKC, 1144.

⁴³⁸ Srov. SC 112–121; KKC, 1157.

147. *Přizpůsobení v liturgické oblasti*⁴³⁹

Biskupům, kteří patří do biskupské konference, přísluší přizpůsobit liturgické knihy povaze a tradicím lidu a zvláštním potřebám pastorační služby, v míře, jakou předpokládají vlastní knihy obřadů.⁴⁴⁰

V tomto jak potřebném, tak náročném úkolu si je biskup vědom, že *inkulturace* v sobě nese přeměnu autentických hodnot různých kultur integrací do křesťanství, a tedy očištění těch kulturních prvků, které se jeví jako neslučitelné s katolickou vírou tak, aby rozmanitost neškodila jednotě v téže víře a stejných svátostných znameních.⁴⁴¹

148. *Posvěcování neděle*

Neděle je liturgický den par excellence, kdy se věřící shromažďují, aby „naslouchali Božímu slovu a účastnili se eucharistie a připomínali si tak utrpení, vzkříšení a oslavení Pána Ježíše Krista a vzdávali díky Bohu“.⁴⁴² Biskup tedy dbá na to, aby věřící posvěcovali neděli a slavili ji jako autentický „den Páně“ účastí na Nejsvětější oběti mše svaté, skutky lásky k bližnímu a potřebným odpočinkem od práce.⁴⁴³ Nedělní mše má být velmi pečlivá, protože pro mnohé je zachování a živení víry spojeno s účastí na tomto eucharistickém slavení.

Z organizačního hlediska je vhodné zachovávat některé konkrétní aspekty:

- *doby nedělních mší* v různých kostelech stejné oblasti mají být vhodně zavedeny a zveřejněny tak, aby se zjednodušila účast věřících, aniž by se však neužitečně zvětšovalo množství slavení;
- kde je to možné, ať se nabídnou mše pro ty, kdo z důvodu odpočinku *opouštějí město* nebo jsou nuceni vykonávat *své zaměstnání*, večerní mše a ostatní mše slavené ve vhodnou ranní dobu a na vhodných místech, jako v blízkosti nádraží, letišť nebo v okolí tržišť a ostatních míst nedělní práce;

⁴³⁹ Ohledně základů liturgické inkulturace srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Varietates legitimae*.

⁴⁴⁰ Srov. CIC, kán. 838 § 3.

⁴⁴¹ Srov. SC 37–40; RM 52–54.

⁴⁴² SC 106; srov. KKC, 1167; PAG 36.

⁴⁴³ SC 106; CIC, kán. 1247.

- zvláště ve velkých městech je třeba dbát na náboženské služby pro *cizince*, aby se mohli účastnit mše ve svém vlastním jazyce nebo v latině. Doba této mše at' je vystavena také u vchodu do kostelů a pokud to je možné i na nádražích, v hotelech a ostatních místech, která navštěvují.⁴⁴⁴

149. *Komunitní charakter liturgie*

Každá liturgická činnost je slavením církve a veřejným bohoslužebným úkonem, i když je slavena bez účasti věřících. Aby však byla zachována povaha každého ritu, má mít společné slavení přednost před individuálním.⁴⁴⁵

V souladu s touto komunitní dimenzí liturgie se má brát v úvahu několik praktických směrnic:

- farní nedělní mše jsou *otevřené všem*, s vyloučením zvláštních bohoslužeb pro určené skupiny věřících;
- je třeba dbát na to, aby se *křest* uděloval hlavně v neděli při zvláštním slavení v přítomnosti obce věřících; při některých příležitostech je vhodné, aby byl udělován během slavení eucharistie a má se udělat vše pro to, aby byl slaven během Velikonoční vigilie;
- *biřmování* má být udělováno obecně o nedělích v přítomnosti eucharistického shromáždění;⁴⁴⁶
- při slavení svátostí a svátostin se má vyloučit jakékoli zdání *upřednostňování osob*⁴⁴⁷ nebo společenských kategorií s výjimkou úcty vůči občanským autoritám podle liturgických zákonů;
- ve zvláštních případech, kdy to vyžaduje pastorační nutnost, se může slavení mše konat mimo posvátné místo; biskup at' rozhodně zasáhne, pokud se mu zdá, že došlo ke zneužití, tedy když se nezachovává to, co předepisuje právo, když se slaví bohoslužba na nevhodném místě nebo ve jménu výlučných skupin a privilegií;⁴⁴⁸

- jelikož je slavení Denní modlitby církve skutečnou „liturgií“, at' biskup povzbuzuje pastýře duší, aby zvali věřící ke společné modlitbě některých částí v kostele, například ranních chval nebo nešpor, doprovázené, pokud se to hodí, vhodnou katechezí.⁴⁴⁹

150. *Slavení svátostí a svátostin*

Biskup má řídit disciplínu udělování svátostí podle pravidel stanovených kompetentní církevní autoritou a pečovat o to, aby je všichni věřící mohli přijímat v hojnosti.⁴⁵⁰ Věnuje se zvláště poučování věřících, aby pochopili význam každé svátosti a „žili“ ji v celé její hodnotě osobní a společné.

Dohlíží tedy na to, aby služebníci vysluhovali svátosti a svátostiny s velkou úctou a soustředěním v souladu s rubrikami schválenými Apoštolským stolcem a zvláště:

- *křest dětí* aby byl udělován bez prodlení a doprovázen přiměřenou katechezí rodičů a kmotrů;⁴⁵¹
- pastýři a věřící at' se přizpůsobí *věku biřmování* ustanovenému obecným právem a biskupskou konferencí;⁴⁵²
- má se dohlížet na to, aby pravomoc přijímat zpověď byla udělena jedině kněžím, kteří jsou kromě potřebné teologické a pastorační způsobilosti v plné harmonii s magisteriem církve v oblasti morálky; mají se stanovit zpovědní doby ve farnostech, na poutních místech a na ostatních posvátných místech, kde se vykonává péče o duše, aby věřícím byly usnadněny zpovědi, zvláště přede mší, ale také během ní, aby se uspokojily potřeby věřících; at' se pečlivě zachovávají pravidla ohledně *hromadné absoluce* potvrzené v Motu Proprio „Misericordia Dei“, které vyžaduje, aby se využila tato penitenciální forma⁴⁵³ jedině v situacích skutečně výjimečných;
- v *eucharistii* se užívá jedině platná a povolená materie;

⁴⁴⁹ Srov. SC 99–100.

⁴⁵⁰ Srov. LG 37.

⁴⁵¹ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. Instrukce *Pastoralis actio*.

⁴⁵² Srov. CIC, kán. 891.

⁴⁵³ Srov. CIC, kán. 961–962; 978 § 2; JAN PAVEL II. Motu proprio *Misericordia Dei*, 2; 4, odst. 2a; PAG 39.

⁴⁴⁴ Srov. KONGREGACE OBŘADŮ. *Eucharisticum mysterium*, č. 19.

⁴⁴⁵ Srov. SC 26–27.

⁴⁴⁶ Srov. PAG 38.

⁴⁴⁷ Srov. SC 32.

⁴⁴⁸ Srov. CIC, kán. 932 § 1.

- *první přijímání* dětí se má konat, jakmile dosáhnou věku užívání rozumu a má mu vždy předcházet první zpověď;⁴⁵⁴
- *svatba* má být slavena po vhodné přípravě snoubenců, která má být také osobní, aby se co nejvíce vyloučily neplatné obřady pro nedostatek pochopení nebo skutečné vůle k manželství, aby se novým manželům pomáhalo žít plodně jejich svátostné pouto a aby svatební obřad byl slaven s plnou úctou k jeho náboženské povaze;⁴⁵⁵
- *svátostiny* (hlavně žehnání) mají být udělovány podle jejich vlastních obřadů⁴⁵⁶ a věřící ať je chápou a ctí přiměřeným způsobem bez pověřivosti.

III. ÚKONY ZBOŽNOSTI

151. *Důležitost lidové zbožnosti*

Lidová zbožnost tvoří autentický a vlastní poklad spirituality v životě křesťanského společenství. Jí jsou věřící vedeni k osobním setkáním s Kristem, ke společenství s blahoslavenou Pannou Marií a se svatými, zejména prostřednictvím naslouchání Božímu slovu, účasti na svátostném životě, svědectvím lásky k bližnímu a modlitby.⁴⁵⁷ Ježíš Kristus zdůrazňoval potřebu stálé modlitby bez ochabování (srov. Lk 18,1): v duchovním životě totiž pokročíme, nakolik se modlíme. V modlitbě s vírou tkví tajemství, jak čelit osobním a společným problémům a útrapám. „Modlitba zniterňuje a vstřebává liturgii během jejího slavení i po něm. I když je modlitba prožívána „ve skrytosti“ (Mt 6,6), je vždy modlitbou *církve* a společenstvím s Nejvyšší Trojicí.“⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ Srov. CIC, kán. 914.

⁴⁵⁵ Srov. CIC, kán. 1063; JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 66. Praha: Zvon, 1992.

⁴⁵⁶ KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Římský rituál, Ordo Benedictionum*, 3. května 1984. Ohledně exorcismů srov. CIC, kán. 1172 a KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. List *Inde ab aliquot annis*, 29. září 1985.

⁴⁵⁷ Srov. PAG 40.

⁴⁵⁸ KKC, 2655.

152. *Organizace forem zbožnosti*

Pro rozvoj zbožnosti celého Božího lidu má biskup vroucně doporučovat a podporovat bohoslužbu. Stejně ať podporuje projevy kultu a zbožnosti vůči přesvaté Panně Marii a ostatním svatým a organizuje je tak, aby byly v souladu s liturgií, z níž přijímají inspiraci a k níž vedou. „Je úkolem biskupů, aby s pomocí svých přímých spolupracovníků a zvláště rektorů poutních svatyní a s ohledem na místní tradice a zvláštní projevy lidové religiozity a lidové zbožnosti stanovili normy a poskytli praktickou orientaci.“⁴⁵⁹ Biskup zejména:

- a) s největší péčí podporuje adoraci Krista Pána reálně přítomného v *eucharistii* i mimo mši. Pro usnadnění zbožnosti věřících zajistí, aby kostely byly otevřené podle místních potřeb, i s péčí o bezpečnost místa. Biskup dohlíží na to, aby se v jeho diecézi konaly každoročně iniciativy eucharistické adorace, jako „čtyřicetihodinová adorace“ a ať se slaví s největší slavnostností slavnost Těla a Krve Páně. Pravidelně by mohl podporovat diecézní eucharistický kongres, vhodnou příležitost jak podpořit veřejnou úctu eucharistie a připomenout věřícím učení a ústřední místo eucharistie v křesťanském a církevním životě.
- b) podporuje *projevy zbožnosti* zakořeněné v křesťanském lidu, očisťuje, pokud je třeba, eventuelní krajnosti méně odpovídající pravdě nebo katolickému cítění a nechává moudře otevřenou možnost pro nové formy lidové zbožnosti. Velmi vznešená forma, kterou je třeba zachovat je kult *Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a úcta k Panně Marii*.
- c) má zkoumat *modlitby a písně*, které mají mít potřebné schválení.⁴⁶⁰ Biskup dohlíží na jejich biblickou a liturgickou inspiraci a na jejich naukovou správnost, aby texty přispívaly ke katechezi věřících a hlubší zbožnosti a aby se nezáváděly modlitby nebo hudební skladby, které se přičiní autentické křesťanské inspiraci nebo představují profánní aspekt nebo význam. Pokud se jedná o překlady

⁴⁵⁹ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii. Směrnice a zásady* (17. prosince 2001), č. 288. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007; PAG 40.

⁴⁶⁰ Srov. CIC, kán. 826 § 3; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. Instrukce *Liturgiam authenticam*, č. 108.

modliteb do vlastního jazyka a přizpůsobení starých, je dobré obrátit se o radu na pastýře, teology a vzdělané osoby.

- d) stará se o to, aby *poutní místa*, z nichž je mnoho vyhrazených ke cti Matky Boží, účinně sloužila duchovnímu životu diecéze. Dohlíží tedy na důstojnost liturgických slavení a kázání Božího slova a pečuje o to, aby se z okolí odstranilo to, co by mohlo překážet zbožnosti věřících nebo naznačovat převažující lukrativní zájem.
- e) při příležitosti výročí v obecném kalendáři, ve vlastním kalendáři diecéze nebo o místních svátcích předpokládaných normami a zvláště oblíbených (např. svatého patrona, Panny Marie, Vánoce, Velikonoce atd.), má biskup pozitivně přijímat *lidové projevy jako sváteční vyjádření, které často vychází ze starých tradic*, ale napomáhá tomu, aby se věřící připojili k radosti, která vychází z křesťanských tajemství a pokud to je vhodné, zapojí do toho prvky katecheze a autentické zbožnosti.

153. *Podpora některých forem zbožnosti*

Jako vzácné duchovní dědictví je třeba žárlivě strážít některé úkony zbožnosti, které pastýři církve stále doporučují:

- mezi nimi *růženec* jako druh syntézy evangelia, a proto hluboce křesťanské formy zbožnosti,⁴⁶¹ který nás nechává kontemplovat tajemství života Ježíše Krista s očima upřenými na Pannu Marii;
- vhodné k zachování a rozvíjení jsou také zbožné meditace utrpení Páně nebo *Křížová cesta* a modlitba *Anděl Páně*, které křesťana vytrhují z obvyklých zaměstnání krátkou meditací o vtělení Slova;
- podporu si zaslouží také *novény*, zvláště ty, které předcházejí liturgické slavnosti (např. Letnice, Vánoce atd.) a *vigilie* jako příprava na velké slavnosti.

Náboženské cítění křesťanského lidu dalo navíc během staletí vzniknout *různým dalším formám zbožnosti*, které se připojují ke svátostnému životu církve, jako úcta k relikviím, procesí, užívání škapulířů a medailek a jiným, které jsou výrazem inkulturace autentické

a hluboce zakořeněné křesťanské víry. Horlivost v rozvíjení duchovního života věřících vede k podpoře a šíření těchto úkonů zbožnosti, zejména pokud jsou inspirovány Svatým Písmem a liturgií, vytryskly ze srdce svatých nebo svědčí o dlouhé tradici víry a zbožnosti.⁴⁶² Pokud se ukáže jako nutné upravit nebo přizpůsobit texty, má se biskup poradit s pastýři ostatních diecézí podle oblasti vlivu.

IV. KOSTELY A OSTATNÍ POSVÁTNÁ MÍSTA

154. *Posvátný účel kostelů*

Kostely, kde se slaví a uchovává eucharistie, nejsou pouze místy shromáždění věřících, nýbrž příbytkem Božím a symbolem církve, která se nachází na tomto místě. Jelikož jsou to místa trvale určená k bohoslužbě, má biskup slavit slavnostní formou *dedikační obřad* nebo zařídit, aby tak učinil jiný biskup nebo ve výjimečných případech kněz.⁴⁶³

Pokud jde o užívání posvátných míst „je přípustné pouze to, co slouží konání bohoslužby a podpoře zbožnosti a náboženství; zakazuje se, co se neshoduje s posvátností místa. Ordinář může pro jednotlivé případy dovolit i *jiné užití*, které není v rozporu s posvátností místa“.⁴⁶⁴ Zvláště v souvislosti s *koncerty* je třeba dohlížet na to, aby se prováděla jen posvátná hudba – tedy složená jako doprovod k liturgii – nebo aspoň inspirovaná křesťanským náboženstvím a aby byly plánovány a prováděny s výslovným cílem na podporu zbožnosti a náboženského cítění a nikdy na újmu prvotní pastorační služby, kterou má poskytnout toto místo.⁴⁶⁵ V každém případě ať jsou tyto iniciativy hodnoceny moudře a redukovány na malé množství případů.

⁴⁶² Srov. KKC, 1674.

⁴⁶³ Srov. CIC, kán. 1206; *Římský pontifikál. Obřad zasvěcení kostela*, č. 6. Praha, ČBK, 2008, s. 495; *Římský pontifikál. Obřad zasvěcení oltáře*, č. 12. Praha, ČBK, 2008, s. 574.

⁴⁶⁴ Srov. CIC, kán. 1210.

⁴⁶⁵ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Koncerty v kostelích* (5. listopadu 1987). Prováděcí směrnice ČBK k Instrukci *Koncerty v kostelích* (18. září 1995). Praha: ČBK, 1995.

⁴⁶¹ JAN PAVEL II. Apoštolský list o modlitbě svatého růžence *Rosarium Virginis Mariae* (16. října 2002). Praha: ČBK, 2002.

155. *Katedrální kostel*

Mezi kostely diecéze náleží důležité místo *katedrálnímu kostelu*, který je znamením jednoty místní církve, místem, kde se uskutečňuje nejvyšší okamžik života diecéze a dovršuje se také nejvznešenější a nejposvátnější úkon *munus sanctificandi* biskupa, který zároveň jako liturgie, které předsedá, zahrnuje posvěcení osob, bohoslužbu a Boží slávu. Katedrála je také znamením magisteria a autority pastýře diecéze. Biskup se má zasadit o to, aby se liturgické funkce katedrály uplatňovaly s důstojností, podle rubrik a se společnou horlivostí, které odpovídají té, která je matkou kostelů diecéze,⁴⁶⁶ a povzbuzuje k tomuto cíli kapituly kanovníků.

156. *Normy a směrnice pro stavbu a renovaci kostelů*

Architektura a výzdoba kostelů má být jasná, koncipovaná pro modlitbu a posvátné slavnosti a vyznačovat se vznešeností forem, způsobem, jakým se ukazuje jako skutečný symbol nadzemských skutečností, spíše než luxusem.

Pokud jde o dispozici *svatostánku, oltáře a ostatních prvků* (presbytář, sedes, ambon atd.), je třeba dodržovat liturgická pravidla, která se k tomu vztahují, i kanonické normy týkající se stavby oltáře.⁴⁶⁷ Biskup zvláště dbá na to, aby kaple Nejsvětější Svátosti nebo svatostánek, které mají mít největší důstojnost, byly umístěny na bezprostředně viditelném místě. Mají být také dodržovány kanonické předpisy o *místech slavení* křtu a pokání.⁴⁶⁸ Zejména „místo pro zpovědi je upraveno podle norem stanovených jednotlivými biskupskými konferencemi, které zaručují, že bude umístěno „na dobře viditelném místě“ a také „vybavené pevnou mříží“, aby se umožnilo věřícím i zpovědníkovi, kteří si to tak přejí, aby je mohli svobodně využít“.⁴⁶⁹

⁴⁶⁶ Srov. SC 41; *Caeremoniale Episcoporum*, č. 42–54; PAG 34.

⁴⁶⁷ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* (20. dubna 2000), č. 288–294; 295; 296–308; 309; 310; 314–317. Praha: ČBK, 2003; CIC, kán. 1236.

⁴⁶⁸ Srov. CIC, kán. 858 a 964.

⁴⁶⁹ JAN PAVEL II. *Motu proprio Misericordia Dei*, 9; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. Autentická interpretace ze 7. července 1998.

Při stavbě nebo obnově kostelů je třeba uvést v soulad zbožnost, uměleckou krásu a funkčnost, i zdravé doktrinní uspořádání kompozice kostela. Při stálém zachovávání přednostní důležitosti lásky a při zohlednění ekonomické a sociální situace křesťanské komunity i skutečné ekonomické situace diecéze, se zajistí, aby materiály byly *kvalitní*: tento postup je jedním ze způsobů, jak praktikovat ctnost chudoby, spíše než aby přispěl k vlastní důstojnosti budovy, protože takto se zajistí zachování děl v čase. Od začátku se má naplánovat, co se vztahuje k *pojištění* díla a k *míře udržování a střežení*.⁴⁷⁰ Všechna tato pravidla naznačují, že se biskup radí s odborníky, jak zachovávat principy liturgie a posvátného umění a využívat technické vymoženosti.

157. *Posvátná zobrazení a obrazy*

Zvyk vystavovat posvátné obrazy v kostelech a umělecké ztvárňování křesťanských tajemství se má pevně zachovávat, protože znamená nezastupitelnou pomoc pro zbožnost a katechezi věřících. Za tímto účelem:

- mají být v kostelech vystaveny obrazy v umírněném množství a *při zachování náležitého řádu*, aby nepodněcovaly zvrácenou zbožnost;
- je třeba vyloučit *přemrštěné inovace*, i kdyby se mohly zdát uměleckými, protože riskují, že budou spíše vzbuzovat úžas než živit zbožnost věřících.⁴⁷¹

⁴⁷⁰ Srov. CIC, kán. 1220 § 2.

⁴⁷¹ Srov. SC 122–124; CIC, kán. 1188 a 1220 § 1; JAN PAVEL II. Apoštolský list *Duodecimum saeculum*, kap. IV.; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* (20. dubna 2000), č. 318. Praha: ČBK, 2003.

„MUNUS REGENDI“ DIECÉZNÍHO BISKUPA

„*Dal jsem vám příklad: Jak jsem já udělal vám, tak máte dělat i vy.*“
(Jan 13,15)

I. PASTÝŘSKÁ SLUŽBA

158. *Biskup, otec a pastýř diecéze*

Při vykonávání své služby otce a pastýře mezi věřícími, se má biskup chovat jako ten, kdo slouží a mít přitom stále před očima příklad Dobrého Pastýře, který přišel, ne aby si nechal sloužit, ale aby sloužil (srov. Mt 20,28; Mk 10,45) a dal svůj život za své ovce.⁴⁷²

Biskupovi, povolánému ve jménu Kristově za pastýře, aby se ujal péče o část Božího lidu, která mu je svěřena, přísluší úkol pást Pánovo stáde (srov. 1 Petr 5,2), učit věřící jako milované děti v Kristu (srov. 1 Kor 4,14–15) a řídit Boží církev (srov. Sk 20,28), aby jí pomáhal růst jako společenství v Duchu Svatém díky evangeliu a eucharistii.⁴⁷³ Z toho vyplývá, že biskup reprezentuje a řídí církev, která mu je svěřena, s nezbytnou pravomocí k výkonu pastýřské služby („*munus pastorale*“) přijatou svátostně, jako účast na zasvěcení a vlastním posláním Krista.⁴⁷⁴ Proto „biskupové řídí svěřené místní církve jako zástupci a vyslanci Kristovi radou, přesvědčováním a příkladem, ale i autoritou a posvátnou mocí. Té ovšem používají pouze pro vzdělání svého stáde v pravdě a ve svatosti, neboť mají mít na zřeteli, že kdo je nejvyšší, má se stát nejmenším, a kdo je představený, má se stát tím, kdo slouží (srov. Lk 22,26–27)“.⁴⁷⁵ Biskup je tedy dobrý pastýř, který zná své ovce a ony znají jeho, je skutečným otcem, který se vyznačuje svým duchem lásky a péčí vůči všem;⁴⁷⁶ přesto jako soudce,

⁴⁷² Srov. LG 27; ChD 16; PAG 42–43.

⁴⁷³ Srov. ChD 11.

⁴⁷⁴ Srov. LG 28; CIC, kán. 381 § 1.

⁴⁷⁵ Srov. LG 27.

⁴⁷⁶ Srov. ChD 16.

který obvykle uděluje spravedlnost prostřednictvím soudního vikáře a tribunálu, zajišťuje skvělou službu společenství, neoddělitelnou od duchovního dobra věřících. Skutečně, z moci posvátné pravomoci, která mu byla udělena s funkcí pastýře církve, která mu byla svěřena a kterou vykonává osobně ve jménu Krista, má biskup posvátné právo ustanovovat zákony pro své podřízené, vynášet rozsudky a řídit vše, co se týká správného řádu bohoslužby a apoštolátu.⁴⁷⁷

„Biskupovi náleží z titulu úřadu, který přijal, objektivní právní moc k tomu, aby se vyjadřoval v úkonech moci, jimiž uskutečňuje službu spravování (*munus pastorale*), která mu byla dána ve svátosti. Nicméně biskupův úřad bude pastoračně účinný – je třeba to připomenout i v tomto případě – bude-li se opírat o mravní vážnost vyrůstající ze svatosti jeho života. Ta bude disponovat duše, aby přijaly evangelium, jež hlásá ve své církvi, i normy, které stanovil pro dobro Božího lidu.“⁴⁷⁸

159. *Biskup, vůdce svého lidu*

Biskup má jít se svým lidem a jít před ním a vytyčovat cestu kudy jít slovem a svým svědectvím života, spíše než autoritou přijatou od Krista. Má být duchovním vůdcem koherentním a odvážným, který jako Mojžíš vidí neviditelného a neváhá jít proti proudu, pokud to vyžaduje duchovní dobro. Má dělat vše, co je možné, aby jeho slovo a iniciativy byly dobře přijímány a aby jeho autorita nebyla snížena v očích diecézního společenství, avšak na čem má biskupovi záležet nade vše, je Boží úsudek.

160. *Osobní zodpovědnost biskupa*

Biskup má povinnost povzbuzovat věřící k účasti na životě církve a povzbuzuje také k potřebné spolupráci. Má rovněž vhodným způsobem konzultovat a poslouchat kompetentní osoby podle právních předpisů, různé diecézní organizace, které má diecéze k dispozici, aby čelila lidským, sociálním a právním problémům, které často představují nezanedbatelné obtíže. Takto může biskup shromáždit žádosti

⁴⁷⁷ Srov. LG 24; 27; CIC, kán. 131 § 1; PAG 43.

⁴⁷⁸ PAG 43.

a požadavky v části Božího lidu, který mu byl svěřen; biskup však s vědomím toho, že je pastýřem místní církve a znamením jednoty, se má varovat toho, aby vykonával úlohu pouhého moderátora mezi různými radami a ostatními pastoračními instancemi, ale jedná z funkce svých osobních práv a povinností řízení, které ho zavazují osobně rozhodovat vědomě a v pravdě a ne na základě početní převahy rádců, s výjimkou zřejmého případu, kdy právo vyžaduje pouze určitý úkon, biskup potřebuje konsenzus kolegia nebo skupiny osob.⁴⁷⁹ Odpovědnost za řízení diecéze spočívá na bedrech biskupa.

161. *Rezidenční povinnost*

Služba lásky a odpovědnosti vůči místní církvi od biskupa vyžadují zachování starobylého zákona rezidence, stále aktuálního a nezbytného pro zajištění dobrého pastoračního vedení.⁴⁸⁰ Je to základní povinnost biskupa: první povinnost biskupa se totiž týká jeho diecéze a aby ji mohl správně uchopit, je nezbytné, aby v ní sídlil. Biskup má osobně sídlit ve své diecézi, i když má koadjutora nebo pomocného biskupa. Může být legitimně nepřítomen ve své diecézi po jeden měsíc každý rok, v celku nebo ne, kvůli dovolené nebo z jiných důvodů. Ve všech případech má biskup před opuštěním své diecéze udělat vše pro to, aby jeho nepřítomnost nezpůsobila diecézi žádnou újmu a učiní všechna potřebná opatření, aby zajistil vedení své místní církve.

Úkoly biskupa vůči obecné církvi jako: *návštěva „ad limina“*, účast na ekumenickém koncilu nebo na místním koncilu, synodu biskupů a biskupská konference se nepočítají do měsíce, který má biskup k dispozici, stejně jako dny určené pro duchovní cvičení nebo dny věnované zvláštním funkcím přijatým od Svatého stolce. Za těchto okolností má biskup rovněž dbát na to, aby byl v diecézi nepřítomen pouze po dobu nezbytně nutnou.

Pro jakoukoli jinou nepřítomnost má biskup žádat povolení od Svatého stolce.

V každém případě má být biskup vždy ve své diecézi o nejdůležitějších slavnostech, jako: Vánoce, Svatý týden, Vzkříšení Páně, Letnice, svátek Těla a Krve Páně.

Pokud se biskup vzdálí ze své diecéze bez oprávněného důvodu na dobu delší než šest měsíců, oznámí metropolita jeho nepřítomnost Svatému stolci, jestliže jde o metropolitu, oznámí to nejstarší biskup provincie.⁴⁸¹

II. EVANGELIZAČNÍ POSLÁNÍ BISKUPA

162. *Biskup, vůdce a koordinátor evangelizace*

Církev je povolána, aby všem lidem přinesla pravdu a milost Krista prostřednictvím harmonické apoštolské činnosti všech svých dětí. Z apoštolského pověření biskupovi přísluší povzbuzovat, vést a koordinovat evangelizační činnost diecézního společenství, aby se evangelní víra šířila a rostla, aby se ztracené ovce znovu přiváděly do Kristova stáda (srov. Jan 10,16; Lk 15,4–7) a aby se Boží království rozšířilo mezi všemi lidmi. Tato apoštolská a evangelizační dimenze na sebe bere různé podoby a aspekty podle míst, protože zatímco některé církve jsou povolány plnit misii „*ad gentes*“, jiné naopak mocně čelí výzvě „*nové evangelizace*“ samotných pokřtěných nebo nedostatku prostředků pro pastorační doprovázení věřících. Proto na mnoha místech není definována hranice mezi pastoračními a evangelizačními činnostmi.⁴⁸²

163. *Znalost kulturního a sociálního prostředí*

Církev vykonává svou apoštolskou činnost v určitém historickém rámci, který má citelný vliv na život osob.⁴⁸³

Proto je žádoucí správné pochopení různých *sociálních a kulturních* faktorů, které mají vliv na náboženské dispozice lidí, aby apoštolát kontinuálně odpovídal na jejich potřeby a styl života. K tomu má dovést znalost různých tendencí a *myšlenkových proudů*, které se přímo

⁴⁸¹ Srov. CIC, kán. 395 § 4.

⁴⁸² Srov. RM 33–34.

⁴⁸³ Srov. ChD 16.

⁴⁷⁹ Srov. CIC, kán. 127 § 1–3; PAG 44.

⁴⁸⁰ Srov. CIC, kán. 395 § 1–3.

dotýkají náboženství obecně a zvláště úlohy církve: ateismus; různé koncepce „sekulárního charakteru“ nebo „sekularizace“; pozitivní fenomén „návratu k náboženství“, který je znatelný na mnoha místech, přestože se někdy projevuje zvrácenými formami religiozity; rozsáhlá nevědomost i v zemích s katolickou tradicí týkající se historické a současné skutečnosti církve a jejího učení atd.

Zjištění takových fenoménů v jejich pozitivních i negativních aspektech, volá po apoštolské horlivosti pastýřů, kteří plní důvěry v Boha mají jít hledat všechny duše, aby je přivedli zpět do života milosti a pravdy a nabízeli jim hlásání Boha a Krista, Božího Syna, vtěleného a Vykupitele lidstva a učení týkající se milosti a věčného života, s jistotou a jasností, ale také s jazykem a prostředky přizpůsobenými podmínkám naší doby. Je třeba zcela zvlášť věnovat pozornost formaci služebníků církve, aby kázání a katecheze dávaly jistou odpověď na otázky člověka dnešní doby.⁴⁸⁴

164. *Koordinace apoštolátu a diecézního pastoračního plánu*

Aby Boží slovo proniklo do různých prostředí a k různým osobám, je nutné, aby existovala *těsná koordinace* všech apoštolátních děl pod vedením biskupa, čímž „se spojí v jednotnou akci všechny podniky a instituce katechetické, misijní, charitativní, sociální, rodinné, školské nebo jakékoli jiné, zaměřené k pastoračním cílům. Tím se zároveň zřetelněji projeví jednota diecéze“.⁴⁸⁵

Biskup má zapojit do diecézního apoštolátu *všechny věřící*, jak individuálně, tak jako členy sdružení. To se má uskutečňovat s ohledem na legitimní svobodu osob a sdružení při realizaci jejich jednotlivých apoštolátů, podle společné i místní církevní disciplíny a zároveň se má zajistit, aby každá aktivita byla užitečná společnému dobru církve.⁴⁸⁶

Biskup se má snažit zorganizovat vhodným způsobem diecézní apoštolát podle *pastoračního* programu nebo *projektu*, který předpokládá náležitou koordinaci různých „specializovaných“ polí pastore (liturgie, katecheze, misie, sociální, kulturní, rodinné, školské otázky

atd.).⁴⁸⁷ Pro vypracování tohoto plánu má biskup zapojit různé *diecézní úřady a rady*: takto apoštolátská činnost církve bude skutečně odpovídat na potřeby diecéze a má napomáhat souladu snah všech o její uskutečnění, aniž by se však zapomnělo na působení Ducha Svatého v díle evangelizace.

Vypracování projektu vyžaduje *předběžnou analýzu* sociologických podmínek, v nichž žijí věřící, aby pastorační činnost byla stále účinnější a čelila skutečným obtížím. Plán má brát v úvahu různé geografické aspekty, demografické rozvrstvení, složení populace s ohledem na změny, k nimž došlo nebo může dojít v blízké budoucnosti. Má se obrátit na celou diecézi v její komplexnosti, i na oblasti nejvzdálenější řádné pastore.

Po prostudování různých polí evangelizace a vhodném naplánování pastoračních zdrojů, je třeba připomenout všem, kteří vykonávají apoštolát, autentickou „*vně svatosti*“ s vědomím, že hojnost plodů a skutečná účinnost nebudou ani tak výsledkem dokonalé organizace pastoračních struktur, jako spíše sjednocením každého s tím, který je Cesta, Pravda a Život (srov. Jan 14,6).⁴⁸⁸

III. ORGANIZACE, KTERÉ MAJÍ ÚČAST NA PASTÝŘSKÉ SLUŽBĚ BISKUPA

165. *Účast věřících v diecézních radách*

Z moci svého křtu jsou věřící ustanoveni k tomu, aby v pravé rovnosti ohledně důstojnosti a činnosti, která je povolává, všichni spolupracovali na budování Těla Kristova a tak aby uskutečňovali poslání, které Bůh svěřil církvi ve světě, každý podle svých podmínek a úkolů.⁴⁸⁹ Církevní společenství ve své organické povaze a spiritualita společenství, zavazují biskupa, aby rozvíjel způsoby účasti předpokládané kanonickým právem.⁴⁹⁰ Tyto organizace vtiskují řízení pastýřského vedení biskupa podobu společenství, takže vzniká vzájemný pohyb

⁴⁸⁷ Srov. ChD 17.

⁴⁸⁸ Srov. RM 90; NMI 30.

⁴⁸⁹ Srov. LG 32; CIC, kán. 204 § 1; 208; PAG 44.

⁴⁹⁰ Srov. NMI 45; PAG 44.

⁴⁸⁴ Srov. PO 4.

⁴⁸⁵ Srov. ChD 17.

⁴⁸⁶ Srov. LG 33; AA 3, 19 a 24; CIC, kán. 215; 216 a 223.

mezi tím, co je biskup povolán rozhodovat a uskutečňovat podle osobní odpovědnosti pro dobro diecéze na jedné straně a na druhé straně spoluprací všech věřících.⁴⁹¹ Biskup připomíná, že tyto organizace se neinspirují parlamentní demokracií, protože mají poradní, nikoli rozhodovací povahu.⁴⁹² Vzájemné naslouchání mezi pastýřem a věřícími je drží v jednotě „*a priori* ve všem, co je podstatné a pobízí je, i když to je diskutabilní, aby dosáhli normální konvergence vzhledem k promyšleným a sdíleným volbám“.⁴⁹³

Biskup ve snaze podporovat účast věřících na životě církve nezapomíná na svá práva a osobní úkoly řízení, které ho zavazují nejen svědčit o víře, ale živit ji a chránit, i zhodnocovat, podporovat a správným způsobem nabízet.⁴⁹⁴

Koordinace a účast všech živých sil v diecézi vyžaduje chvíle reflexe a kolegiální konfrontace. Biskup dohlíží na to, aby tato setkání byla vždy dobře připravena, aby trvání bylo omezené, aby měla takovou povahu, která nabízí konkrétní cíl a aby vždy mezi všemi vládl křesťanský duch, který každému z účastníků vtiskuje upřímnou touhu po spolupráci s ostatními.

A) DIECÉZNÍ SYNOD

166. *Úkony řízení a společné události*

Podle normy pastýřské služby předávané po staletí, pak kodifikované tridentským koncilem, převzaté II. vatikánským koncilem a předpokládané Kodexem kanonického práva, zaujímá diecézní synod⁴⁹⁵ v pastýřském vedení biskupa místo prvořadého významu na vrcholu struktur účasti v diecézi. Představuje se jako úkon biskupského řízení a jako společná událost, která vyjadřuje charakter hierarchického společenství vlastního povaze církve.⁴⁹⁶

⁴⁹¹ Srov. PAG 10.

⁴⁹² Srov. NMI 45.

⁴⁹³ Srov. NMI 45; PAG 44.

⁴⁹⁴ Srov. PAG 44.

⁴⁹⁵ Ohledně pravidel diecézního synodu srov. CIC, kán. 460–468; KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*.

⁴⁹⁶ Srov. PAG 44; homilie z 3. října 1992 při zahájení římského synodu: *La Documentation catholique* 89 (1992), s. 967–970.

167. *Povaha synodu*

Diecézní synod je konzultativní setkání nebo shromáždění, svolané za předsednictví biskupa, k němuž jsou svolaní podle kanonických předpisů kněží a ostatní věřící místní církve, aby mu pomohli v jeho úkolu vedení diecézního společenství. Při synodu a skrze něj biskup vykonává slavnostním způsobem úkol a službu pastýře svého stáda.

168. *Aplikace a adaptace obecné disciplíny*

Ve své dvojí dimenzi „*úkonu biskupského řízení a skutečnosti společenství*“⁴⁹⁷ je synod vhodným prostředkem pro přizpůsobení zákonů a norem obecné církve na vlastní situaci diecéze, když stanovuje metody, které je vhodné přijmout v diecézní apoštolské práci, pro překonávání obtíží obsažených v apoštolátu a řízení, animaci činnosti a iniciativ obecného charakteru, nabízení správné nauky a nápravu omylů týkajících se víry a mravů, pokud existují.

169. *Složení podle místní církve*

Vždy s ohledem na kanonické předpisy⁴⁹⁸ je nezbytné učinit, aby složení synodu prostřednictvím svých *členů* odráželo rozmanitost povolání, apoštolských úkolů, sociálního a geografického původu, který charakterizuje diecézi, avšak při zachování rozhodující úlohy *kleriků* podle jejich úřadu ve společenství církve. Přispění členů synodu bude mít o to větší hodnotu, o čem oni sami budou vyzařovat přímou živost, pastýřskou moudrost, apoštolskou horlivost, kompetenci a dobrou pověst.

170. *Přítomnost pozorovatelů z ostatních církví nebo křesťanských společenství*

Se zřetelem na ekumenický zájem v diecézní pastoraci může biskup, pokud to považuje za vhodné, pozvat jako pozorovatele některé služebníky nebo členy církví nebo církevních společenství, které nejsou v plném společenství s katolickou církví. Přítomnost těchto pozorovatelů přispívá k rozšíření vzájemného poznání, oboustranné lásky

⁴⁹⁷ Srov. JAN PAVEL II. homilie z 3. října 1992.

⁴⁹⁸ Srov. CIC, kán. 463.

a bezpochyby i bratrské spolupráce. Při výběru takových pozorovatelů je obvykle vhodné postupovat se souhlasem náboženských představených těchto církví nebo společenství, kteří označí nejvhodnější osobu, která by je reprezentovala.⁴⁹⁹

171. *Práva a povinnosti biskupa na synodu*

Biskupovi přísluší svolávat diecézní synod, když po konzultaci kněžské rady usoudí, že to vyžadují okolnosti v diecézi.⁵⁰⁰ Přísluší mu rozhodnout o nejčastější nebo nejmenší frekvenci svolávání synodu. Kriterium, jímž se má biskup řídit v tomto rozhodování, se má týkat potřeb diecéze a řízení diecéze. Kritéria, jimiž se biskup při tomto rozhodování má řídit, jsou potřeba podporovat společnou pastorační, potřeba aplikovat důležitější normy nebo směrnice v rámci diecéze, místní problémy diecéze, které vyžadují společné řešení, potřeba většího církevního společenství. Při rozhodování o vhodnosti svolání synodu má biskup brát v úvahu spíše výsledky pastoračních vizitací, než výsledky sociologických studií či průzkumů, které mu umožňují poznávat duchovní potřeby diecéze. Biskupovi ještě přísluší vymezit téma synodu a předložit svolávací dekret, který předá při příležitosti nějakého obzvlášť významného liturgického svátku. Ten, kdo spravuje diecézi dočasně⁵⁰¹ nemá pravomoc svolávat diecézní synod. Jestliže biskup spravuje více diecézí, jako vlastní biskup nebo jako administrátor, může svolat jediný synod pro všechny diecéze, které mu jsou svěřeny.⁵⁰² Biskup má od začátku průběhu synodu jasně definovat, že členové synodu jsou povoláni poskytnout pomoc diecéznímu biskupovi svým názorem a konzultativním hlasem. Konzultativní forma hlasování ukazuje, že biskup má naprostou svobodu přijmout nebo nepřijmout názory vyjádřené účastníky synodu, i když uznává jejich význam. Na druhou stranu nemá zlehčovat názory nebo hlasování většiny, ať už jde o závažné důvody naukové, disciplinární nebo liturgické

povahy. Pokud je třeba, má biskup ihned jasně ukázat, že nikdy není možné, aby synod oponoval biskupovi z důvodu domnělé reprezentace Božího lidu. Když je synod svolán, biskup ho řídí osobně, i když může delegovat generálního vikáře nebo biskupského vikáře k předsedání jednotlivým zasedáním.⁵⁰³ Jako učitel v církvi učí, napravuje, rozlišuje tak, aby všichni mohli přilnout k nauce církve.

Úkolem biskupa je přerušit nebo zrušit diecézní synod v případě, že podle jeho úsudku narušují závažné doktrinní, disciplinární nebo sociální problémy klidný průběh synodních prací.⁵⁰⁴ Dříve než předloží dekret o přerušení nebo zrušení, je vhodné, aby biskup vyslechl názor kněžské rady, ale zároveň si má uchovat svobodu v činění rozhodnutí, které se mu bude jevit správné.⁵⁰⁵ Biskup má udělat vše pro to, aby byly texty synodu redigovány s přesnými formulacemi a vyloučeny obecné záležitosti nebo pouhá povzbuzení. Synodní prohlášení a dekrety mají být podepsány pouze biskupem. Výrazy použité v dokumentech mají jasně ukázat, že na diecézním synodu je jediným zákonodárcem diecézní biskup. Biskup má na paměti, že synodní dekret, který se staví proti vyššímu právu, je právně neplatný.

172. *Příprava synodu*

Biskup se má cítit hluboce zodpovědný za přípravu, program a slavení synodu s obnovenými a současným potřebám církve přizpůsobenými formami. Aby to mohl udělat, podřídí se Instrukci o diecézních synodech vydané Kongregací pro biskupy a evangelizaci národů.⁵⁰⁶ Aby synod dobře probíhal a aby byl skutečně plodný pro růst diecézního společenství, má být připraven vhodným způsobem. Za tímto účelem má biskup ustanovit *přípravnou komisi*, která má v přípravné fázi jak podporovat, tak vykonávat, co bylo rozhodnuto. Takto se postupuje ve vypracování ustanovení synodu.

⁴⁹⁹ Srov. KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*, II., 6.

⁵⁰⁰ Srov. CIC, kán. 461 § 1.

⁵⁰¹ Srov. CIC, kán. 462 § 1.

⁵⁰² Srov. CIC, kán. 461 § 2.

⁵⁰³ Srov. CIC, kán. 462 § 2.

⁵⁰⁴ Srov. CIC, kán. 468 § 1.

⁵⁰⁵ Srov. KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*, IV, 7.

⁵⁰⁶ Srov. *tamtéž*.

173. *Připomínky, modlitba a informace během přípravy diecézního synodu*

Biskup pozve *věřící*, aby svobodně formulovali připomínky synodu a zvláště požádá *kněze*, aby předložili návrhy týkající se pastoračního řízení diecéze. Podle těchto příspěvků a s pomocí skupin odborníků nebo už zvolených účastníků synodu biskup stanoví různé *otázky*, které budou předloženy k synodní diskusi a rozhodování. Od začátku přípravných prací má biskup pečovat o to, aby celá diecéze byla *informovaná* o této události a žádat o horlivou modlitbu za dobrý výsledek. Může také nařídít na všech úrovních diecéze *katechezi*, která nabízí dokumenty vhodné pro kázání o povaze církve, o účasti všech věřících na jejím nadpřirozeném poslání a o důstojnosti křesťanského povolání ve světle koncilního učení.

174. *Slavení synodu*

Eklesiální charakter synodního shromáždění se ukazuje zejména v *liturgickém slavení*, které tvoří nejviditelnější jádro.⁵⁰⁷ Je vhodné, aby slavnostní eucharistické slavení, jak zahajovací, tak na závěr synodu, jako i všechna každodenní slavení, byla přístupná všem věřícím.

Studie a debaty o navržených otázkách a schématech jsou vyhrazeny členům synodálního shromáždění, vždy v přítomnosti a za předsednictví biskupa nebo jeho delegáta. „Všechny navržené otázky jsou podřízené *volné diskusi* členů na zasedáních synodu“,⁵⁰⁸ ale „biskup má povinnost vyloučit synodální diskusi o tezích nebo pozicích – kdyby byly navrhovány, aby předaly Svatému stolci „*přání*“ na toto téma – které by byly v rozporu se stálou naukou církve nebo papežského magisteria, nebo se týkaly disciplinárních oblastí vyhrazených nejvyšší nebo jiné církevní autoritě.“⁵⁰⁹

Po skončení vstupů biskup svěří různým *komisím* redakci synodálních projektů a dokumentů a podá nezbytné pokyny. Nakonec

prozkoumá připravené texty a jako *jediný zákonodárce* podepíše synodální prohlášení a nechá je pod svou osobní autoritou publikovat.⁵¹⁰

Po ukončení synodu biskup zařídí *předání* dekretů a deklarací metropoli i biskupské konferenci, aby podpořil legislativní společenství a harmonii mezi místními církvemi téhož regionu a prostřednictvím papežského zástupce pošle synodní spis příslušným dikasteriím Svatého stolce, zejména Kongregaci pro biskupy a Kongregaci pro evangelizaci národů.⁵¹¹ Jestliže synodální dokumenty s převážně normativním charakterem neobsahují vyjádření o jejich aplikaci, přísluší biskupovi, aby určil způsoby provedení a svěřil je také diecézním institucím.

175. „*Fórum*“ a *ostatní podobná diecézní shromáždění*

Je žádoucí, aby se zachovávaly také normy Kodexu kanonického práva o diecézním synodu a směrnice Instrukce o diecézních synodech, *servatis servandis*, i ve „*fóru*“ a ostatních církevních shromážděních synodálního typu. Biskup s velkým smyslem pro odpovědnost má vést tato shromáždění a dohlížet na to, aby se nepřijímaly návrhy přičící se víře a disciplíně církve.

B) DIECÉZNÍ KURIE

176. *Diecézní kurie obecně*

„Diecézní kurie sestává z těch zařízení a osob, které pomáhají biskupovi v řízení celé diecéze, hlavně ve vedení pastorační činnosti, ve výkonu správy diecéze a ve výkonu moci soudní.“⁵¹² Je to totiž „struktura, která biskupovi umožňuje ukázat jeho pastýřskou lásku z různých hledisek“.⁵¹³

Základní struktura diecézní kurie, která je popsána v kánonech 469–494 Kodexu kanonického práva může být biskupem použita – avšak bez úpravy zařízení předpokládaných platnou disciplínou – i v ostat-

⁵⁰⁷ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, 1169–1176.

⁵⁰⁸ CIC, kán. 465.

⁵⁰⁹ KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*, IV, 4.

⁵¹⁰ Srov. CIC, kán. 466.

⁵¹¹ Srov. CIC, kán. 467; KONGREGACE PRO BISKUPY a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. *Instrukce o diecézních synodech*, V, 5.

⁵¹² CIC, kán. 469.

⁵¹³ PAG 45.

ních úřadech, které mají stálé řádné nebo delegované kompetence zejména pastorační povahy, podle potřeb diecéze, její velikosti a zvyků.

Biskup *svobodně jmenuje* představitele různých úřadů kurie⁵¹⁴ a vybere ty, kteří vynikají kompetencí v dané oblasti, pastorační horlivostí a neporušeností svého křesťanského života a s vyloučením toho, aby svěřoval posláním nebo úřady osobám nedostatečně připraveným: má se naopak ujistit o jejich teologické, pastorační a technické připravenosti a teprve pak je postupně uvést do odborné práce. Pro nominaci do různých úřadů je vhodné, aby biskup získal názor některých kněží a laiků způsobem, jaký považuje za vhodný. Pokud se jedná o kněze, pečuje biskup o to, aby měli *nějakou jinou službu v péči o duše*, aby se uchovala živá apoštolská horlivost a aby se předešlo vzdálení pro nedostatek přímého kontaktu s věřícími v politováníhodné byrokratické mentalitě.

Různé úkoly kurie umožňují dobré fungování diecézních služeb a kontinuitu administrace výměnou osob. Je důležité, aby biskup od své nominace poznal detaily organizace kurie i její *praktické administrativy* a se jí přizpůsobil jak je to jen možné, jelikož to usnadňuje rychlé proniknutí do spisů. To ovšem nebrání zavedení funkčních vylepšení, která by byla nezbytná a přísnému usměrnění toho, co by se méně shodovalo s kanonickou disciplinou.

177. *Koordinace různých úřadů*

„Diecézní biskup je povinen se starat, aby všechny záležitosti, patřící do správy celé diecéze, byly náležitě vyřizovány a uspořádány k opravdovému prospěchu jemu svěřeného Božího lidu.“⁵¹⁵

Koordinace pastorační aktivity diecéze přísluší přirozeně diecéznímu biskupovi, na němž přímo závisejí generální a biskupští vikáři.⁵¹⁶ Pokud to považuje za vhodné, může biskup ustanovit „*biskupskou radu*“ složenou z vikářů, aby společně sladili pastorační činnost v diecézi.⁵¹⁷

Biskup může také zavést funkci *moderátora kurie*, jehož zvláštním úkolem je zajišťovat koordinaci administrativních otázek a dohlížet

na to, aby personál kurie věrně plnil své úkoly. Funkce moderátora má být svěřena generálnímu vikáři, pokud zvláštní okolnosti nevyžadují jiné řešení; v každém případě má být moderátor kněz.⁵¹⁸

Řízením a organizováním všech diecézních služeb uchovává biskup přítomným ducha obecného principu, že diecézní struktury mají být vždy ve službě *dobra duší* a že požadavky organizace nemohou odvádět od péče o osoby. Je třeba působit, aby organizace byla pružná a účinná, aby se varovala všech komplikací a neúčinné byrokracie, a aby byla vždy zaměřena k nadpřirozenému cíli této práce.

178. *Generální vikář a biskupští vikáři*

Biskup má jmenovat *generálního vikáře*, prvořadou funkci diecézní kurie, aby mu pomáhal při řízení diecéze.⁵¹⁹

I když je podle norem lepší, aby byl jediný generální vikář, může biskup jmenovat dalšího, pokud soudí, že to vyžadují rozměry diecéze nebo jiné pastorační důvody. I když mají všichni stejnou pravomoc nad celou diecézí, je třeba provést přesnou koordinaci jejich aktivit s ohledem na to, co předkládá Kodex kanonického práva ohledně výhod udělených jedním nebo druhým ordinářem,⁵²⁰ a obecněji toho, co se týká výkonu kompetencí určených každému z nich.

Pokud to vyžaduje dobré řízení diecéze, může biskup jmenovat také jednoho nebo více *biskupských vikářů*. Mají stejné pravomoci jako generální vikář, ale omezené na určitou část diecéze nebo na určitý typ otázek, spojených buď s věřícími určitého obřadu nebo určitou skupinou osob. Jmenování biskupských vikářů má být vždy na určitou dobu, která bude upřesněna v ustanovovacím aktu.⁵²¹

Při jmenování biskupského vikáře má biskup dbát na to, aby byl jasně definován rozsah jeho kompetencí a tak zabránil překrývání kompetencí nebo nejistotě u nositele úřadu nebo u věřících.

Diecézní biskup jmenuje generálním vikářem nebo biskupskými vikáři kněze, kteří jsou pevní ve správné nauce, důvěryhodní, schválení presbyteriem i veřejným míněním, moudří, čestní a morálně bezúhonní.

⁵¹⁴ Srov. CIC, kán. 157 a 470.

⁵¹⁵ CIC, kán. 473 § 1.

⁵¹⁶ Srov. CIC, kán. 473 § 2.

⁵¹⁷ Srov. CIC, kán. 473 § 4.

⁵¹⁸ Srov. CIC, kán. 473 § 2–3.

⁵¹⁹ Srov. ChD 27; CIC, kán. 475 § 1.

⁵²⁰ Srov. CIC, kán. 65.

⁵²¹ Srov. ChD 23; 27; CIC, kán. 476.

ní, se zkušeností pastorační i administrativní, schopní navazovat autentické lidské vztahy a řešit záležitosti, které zajímají diecézi. Ohledně věku mají mít alespoň 30 let, ale je moudré, pokud to je možné, počkat, až dosáhnou 40 let. Mají mít také přiměřenou akademickou průpravu a získat doktorát nebo licenciát z kanonického práva nebo teologie nebo aspoň mají být skutečně kompetentní v těchto disciplínách.

Generální vikář a biskupští vikáři mají v rámci svých pravomocí z důvodu své služby *řádou výkonnou moc*; mohou tedy plnit všechny administrativní úkony, které jsou v kompetenci diecézního biskupa s výjimkou těch, které by si sám biskup vyhradil a které Kodex kanonického práva *výslovně* svěřuje diecéznímu biskupovi: pro plnění těchto úkonů musí mít vikář zvláštní pověření od biskupa.

Diecézní biskup nemůže jmenovat do úřadu generálního vikáře nebo biskupského vikáře své příbuzné až do čtvrtého stupně. Tyto úřady nejsou slučitelné s úřadem kanovníka penitenciáře.⁵²²

Vikáři mají vždy jednat podle vůle a úmyslů biskupa, kterému mají *skládat účty* z nejdůležitějších záležitostí, jimiž se zabývají.⁵²³

179. *Kancléř kurie a ostatní notáři*

„V každé kurii se ustanoví kancléř, jehož hlavním úkolem [...] je pečovat o vyhotovení a odesílání listin kurie a jejich uchovávání v archivu kurie.“⁵²⁴ V každém případě se úřad kancléře neomezuje na tyto oblasti, jelikož jeho kompetence (a kompetence vicekancléře, pokud existuje) mají dosah na dva jiné důležité úřady:⁵²⁵

a) *Notář kurie*: notářský úřad, který je úřadem kancléře a ostatních eventuelních notářů, má zvláštní kanonickou důležitost, protože jeho podpis veřejně ověřuje redakci právních, soudních nebo administrativních úkonů, tedy „ověřuje“ právní identitu dokumentu, což předpokládá, že samotný úkon byl předběžně kvalifikován a bylo ověřeno, že dokument byl správně vyhotoven.

Biskup se obrací o pomoc na kancléře a notáře v případě přípravy právních dokumentů, jako právní akta různého druhu, dekrety, indulty atd., a to tak, aby zveřejnění bylo přesné a jasné.

b) *Sekretář kurie*: jeho úkolem je dohlížet na dobré fungování administrativních úkolů kurie v úzké spolupráci s generálním vikářem a pokud existuje, tak i s moderátorem kurie.

Vlastnímu právu přísluší upřesnit vztahy mezi kancléřem a ostatními hlavními úřady kurie.

Úřad kancléře má být svěřen *věřícímu*, který se vyznačuje osobní čestností nade vši pochybnost, kanonickou způsobilostí a zkušeností v administrativní oblasti.⁵²⁶ V otázkách, kde jde o dobrou pověst kněze, má být notářem kněz.⁵²⁷

V případě potřeby nebo pokud to biskup považuje za nutné, může kancléři pomáhat vicekancléř, který má stejné funkce jako kancléř. Ten má mít stejné kvality jako kancléř.

180. *Diecézní tribunál*

Biskup vykonává soudní moc osobně nebo prostřednictvím soudního vikáře a soudců.⁵²⁸

Výkon kanonické spravedlnosti je úkolem, který v sobě nese závažnou odpovědnost a který především vyžaduje hluboký smysl pro spravedlnost, ale i vhodnou kanonickou kvalifikaci a odpovídající zkušenost.⁵²⁹ Z tohoto důvodu si biskup má pečlivě vybírat nositele různých úřadů:

– *Soudní vikář*, soudce a hlava soudní administrace, má být nutně jmenován biskupem.⁵³⁰ Jeho jmenování je na dobu určitou a může se opakovat. Soudní vikář a eventuelní zastupující soudní vikáři mají být kněží, ve věku aspoň 30 let, s dobrou pověstí, s licenciátem nebo doktorátem z kanonického práva. Soudní vikář zůstává ve funkci během sedisvakance a nemůže být administrátorem diecéze odvolán;

⁵²⁶ Srov. CIC, kán. 483, 484.

⁵²⁷ Srov. CIC, kán. 483 § 2.

⁵²⁸ Srov. CIC, kán. 391 § 2.

⁵²⁹ Srov. CIC, kán. 1420 § 4; 1421 § 3.

⁵³⁰ Srov. CIC, kán. 1420 § 1.

⁵²² Srov. CIC, kán. 478 § 1–2.

⁵²³ Srov. CIC, kán. 480.

⁵²⁴ CIC, kán. 482 § 1.

⁵²⁵ Srov. CIC, kán. 482.

- ostatní *diecézní soudci*, jejichž jmenování vyžaduje stejné kvality jako u soudního vikáře, kteří rozhodují kanonické kauzy ve jménu biskupa;
- *ochránce spravedlnosti a obhájce svazku*, kteří mají za úkol dohlížet každý podle své vlastní kompetence na dobro církve.⁵³¹ Biskup může svěřit tyto dva úkoly *kompetentním laikům* podle možností a podmínek stanovených kanonickými normami,⁵³² aby klerici byli volnější pro plnění úkolů neoddělitelných od služebního kněžství. V případě, že to dovolí biskupská konference, mohou být věřící laici i soudci; v případě potřeby může být jeden z nich vybrán za člena kolegia.⁵³³

Jestliže kvůli místním okolnostem vytvoří více diecézí *interdiecézní soud* prvního stupně, vykonávají biskupové, jichž se to týká, společně úkoly, které každému z nich přísluší ohledně jejich vlastního diecézního soudu.⁵³⁴

S vědomím skutečnosti, že výkon spravedlnosti je jeden z aspektů posvátné pravomoci, jejíž spravedlivé a vhodné vykonávání je velmi důležité pro dobro duší, považuje biskup soudní oblast za předmět osobní pastorační péče. Při respektování spravedlivé nezávislosti legitimně ustanovených úřadů však dohlíží na účinnost jejich práce a zvláště jejich věrnost nauce církve ve věcech víry a mravů, zejména v manželské oblasti. Aniž by se nechal zastrašit technickým charakterem mnoha otázek, dokáže se poradit a přijmout opatření v řízení, kterých dosahuje tak, že má soud v němž se ukazuje pravá spravedlnost uvnitř církve.

181. *Diecézní úřady pro pastoraaci*

S cílem udělat i z kurie vhodný nástroj pro *řízení apoštolátních děl*⁵³⁵ je vhodné ustanovit podle možností diecéze jiné úřady nebo komise, trvalé nebo dočasné, které by měly za úkol uskutečňovat diecézní programy a studovat iniciativy na různých polích pastoraace a apošto-

⁵³¹ Srov. CIC, kán. 1430; 1432.

⁵³² Srov. CIC, kán. 1435.

⁵³³ Srov. CIC, kán. 1421 § 2.

⁵³⁴ Srov. CIC, kán. 1423.

⁵³⁵ Srov. ChD 27.

látu (rodina, vzdělávání, sociální pastoraace atd.). Biskup prozkoumá návrhy těchto úřadů s pomocí kněžské rady a pastorační rady diecéze a rozhodne.

Pro určení těchto úřadů nebo komisí, které je vhodné vytvořit, se biskup řídí směrnicemi Svatého stolce a doporučeními biskupské konference a bere ohled také na zvláštní potřeby a zvyky diecéze. Ať je přijatý model organizace jakýkoli, je vhodné vyloučit, aby se vytvářely a udržovaly atypické formy řízení, které svým způsobem *nahrazují nebo zasahují* do úřadů předpokládaných kanonickým právem, což jistě nenapomáhá účinnosti pastoračního vedení. Tento požadavek má nutný vliv na plán farností, kdy farář a pastorační rada mají účinně vykonávat úkol, který je jim vlastní, s vyloučením jakékoli formy řízení demagogické povahy.⁵³⁶

Pro lepší účinnost je důležité, aby práce těchto orgánů byla dobře *rozdělena a koordinována* s vyloučením vzájemného vměšování, nadbytečného rozdělování úkolů nebo naopak jejich spojování. Biskup se snaží všem vštípit pevného ducha spolupráce s ohledem na jediný společný cíl, i ducha iniciativy odpovědné za řízení vlastních záležitostí. Biskup se setkává s osobami odpovědnými za tyto orgány nebo s *delegáty*, aby usměrňoval jejich práci a povzbuzoval apoštolskou horlivost. Ostatně se jeví jako užitečné, aby se ti, kdo pracují ve stejné oblasti apoštolátu, pravidelně scházeli, aby společně zhodnotili své společné nasazení, aby se podělili o své pohledy a snažili se dosáhnout předem vytyčených cílů.

C) DIECÉZNÍ RADY

182. *Kněžská rada*

Hierarchické společenství mezi biskupem a jeho presbyteriem, založené na jednotě služebního kněžství a poslání církve, se institucionálně projevuje kněžskou radou, naopak je „sborem kněží, kteří jsou jakoby *senátem biskupa*, zastupujícím kněžstvo, a které přísluší podle ustano-

⁵³⁶ Srov. CIC, kán. 519; 53.

vení práva pomáhat biskupovi v řízení diecéze, aby se co nejúčinněji podporoval pastorační prospěch části božího lidu svěřené biskupovi.⁵³⁷

Takto rada kromě usnadnění potřebného dialogu mezi biskupem a presbyteriem slouží k posílení bratrství mezi různými složkami diecézního kléru. Rada je zakořeněna ve skutečnosti presbyteria a ve zvláštních církevních funkcích, které přísluší kněžím, nako-lik jsou prvními spolupracovníky biskupů.⁵³⁸ Rada je ze své povahy „diecézní“, má být povinně ustanovena v každé diecézi⁵³⁹ a *podmínka kněžství* je absolutním požadavkem, pokud jde o součást rady nebo účast na volbě jejích členů.⁵⁴⁰

Kněžská rada nikdy nesmí jednat bez vědomí diecézního biskupa, jemuž jedinému přísluší ji svolávat, předsedat jí, určovat otázky k jednání a zveřejnit obsah diskusí a eventuelních přijatých rozhodnutí.⁵⁴¹

I když má *konzultativní povahu*,⁵⁴² je rada povolána asistovat biskupovi v řízení diecéze. Je také vhodným místem pro ukázání společného pohledu na situaci diecéze a k rozlišení toho, co Duch Svatý probouzí v osobách a skupinách; pro výměnu názorů a zkušeností; konečně pro určení jasných cílů pro vykonávání různých služeb v diecézi s navrhováním priorit a předkládáním metod.

Biskup *se má radit s radou* v nejdůležitějších otázkách, které se vztahují ke křesťanskému životu věřících a k řízení diecéze.⁵⁴³ Po obdržení názoru rady je biskup svobodný v rozhodnutích, která považuje za vhodná, posuzuje je a rozhoduje „*coram Domino*“, ledaže by obecné nebo partikulární právo vyžadovalo ve zvláštních otázkách schválení touto radou.⁵⁴⁴ Biskup se však nemá bezdůvodně vzdát

od shodného názoru svých poradců, který má zvážit podle svého moudrého úsudku.⁵⁴⁵

Složení rady má umožnit *vhodné zastoupení* kněží, kteří pracují pro diecézi s ohledem na rozmanitost služeb a různých regionů, aby rada byla odrazem početní přítomnosti a pastorační důležitosti každé části diecéze.⁵⁴⁶ Pokud je počet diecézních kněží velmi nízký, nic nepřekáží tomu, aby byli svoláni všichni. Toto shromáždění presbyteria nahrazuje předpokládané shromáždění kněžské rady.

Rada má vypracovat *statuta*, v nichž mají být stanoveny normy týkající se jejího složení, volby členů, hlavních témat, která se mají probírat, frekvenci setkání, vnitřní odpovědnost (moderátor, sekretář atd.) a eventuelní komise k projednávání určitých otázek, způsob fungování na setkáních atd. Statuta ať jsou předložena ke svobodnému schválení biskupovi, který je má přezkoumat v souladu s předpisy CIC a biskupské konference a zajistit, aby zamýšlená struktura dobře korespondovala se strukturou konzultativního orgánu, bez organizační složitosti, která by ubírala radě na jasnosti.⁵⁴⁷

V klidném dialogu a pozorném naslouchání o tom, co mohou vyjádřit členové rady povzbuzuje biskup kněze, aby přijali konstruktivní, odpovědné a moudré postoje a měli při tom na srdci jen dobro diecéze. Mimo částečné a individuální vize se diecézní biskup snaží podporovat uvnitř rady atmosféru společenství, pozornosti a společného hledání lepších řešení. Varuje se dojmu, že tento orgán je neúčinný a vede setkání tak, aby všichni poradci mohli svobodně vyjadřovat svůj názor.

V případě, že kněžská rada neplní svou funkci pro dobro diecéze nebo ji závažně zneužívá, může ji biskup podle práva rozpustit, s tím, že je povinen do roka ustanovit novou.⁵⁴⁸

V případě neobsazení biskupského stolce končí kněžská rada svou funkci a její funkce plní sbor poradců. Nový biskup má znovu ustanovit kněžskou radu do roka od převzetí diecéze.⁵⁴⁹

⁵³⁷ Srov. CIC, kán. 495 § 1; NMI 45.

⁵³⁸ Srov. LG 28; PAG 46.

⁵³⁹ Srov. CIC, kán. 495 § 1.

⁵⁴⁰ Srov. CIC, kán. 495 § 1 a 498.

⁵⁴¹ Srov. CIC, kán. 500 § 1 a 3.

⁵⁴² Srov. CIC, kán. 500 § 2.

⁵⁴³ Srov. CIC, kán. 500 § 2; Kanonické právo stanovuje, že kněžská rada má být konzultována v následujících zvláštních otázkách: kán. 461 (svolání diecézního synodu); 515 § 2 (zřizování, rušení a změna farností); 1222 § 2 (předání kostela k světskému užívání); 1263 (dávky), ale biskup má rovněž konzultovat kněžskou radu ve všech ostatních nejdůležitějších případech.

⁵⁴⁴ Srov. CIC, kán. 500 § 2.

⁵⁴⁵ Srov. CIC, kán. 127 § 2, odst. 2.

⁵⁴⁶ Srov. CIC, kán. 499.

⁵⁴⁷ Srov. CIC, kán. 496.

⁵⁴⁸ Srov. CIC, kán. 501 § 3.

⁵⁴⁹ Srov. CIC, kán. 501 § 2.

183. *Sbor poradců*

„Ze členů kněžské rady svobodně jmenuje diecézní biskup některé kněze – nejméně šest, nejvíce dvanáct –, kteří na pět let vytvoří sbor poradců, jemuž přísluší úkoly stanovené právem.“⁵⁵⁰ Ustanovení tohoto sboru má za cíl zaručit biskupovi kvalifikovanou asistenci, která mu poskytuje svůj souhlas a názor podle toho, co předkládá právo, když je třeba přijmout důležitá opatření *ekonomické povahy*⁵⁵¹ a v případě *neobsazení nebo překážky* na stolci zajistit kontinuitu biskupského řízení⁵⁵² a řádné nástupnictví.⁵⁵³ Biskupská konference může stanovit, že funkce sboru jsou svěřeny *katedrální kapitule*.⁵⁵⁴

Setkání sboru poradců má předsedat diecézní biskup nebo ten, kdo k tomu má pravomoc, který se zdrží hlasování s poradci, když se požaduje názor nebo souhlas sboru.⁵⁵⁵

184. *Pastorační rada*

Při využití svobody, kterou umožňuje kanonická disciplína, je dobré, aby se v každé diecézi ustanovila diecézní pastorační rada, jako institucionální forma směřující k vyjádření účasti všech věřících na poslání církve, ať je její kanonický statut jakýkoli. Pastorační rada je totiž složena z věřících, kleriků, členů institutů zasvěceného života a *zvláště laiků*⁵⁵⁶ a přísluší jí „pod autoritou biskupa zkoumat, co se v diecézi týká pastorační aktivity, hodnotit a navrhopvat praktická řešení“.⁵⁵⁷ Její *statuta* jsou ustanovena, a pokud je to potřeba, upravena biskupem.⁵⁵⁸

I když v striktním slova smyslu nepředstavuje věřící, má být rada *věrným obrazem* části Božího lidu, který tvoří místní církev a její členové mají být vybírání „se zřetelem na různé územní části diecéze,

na sociální podmínky a povolání, jakož i na účast na apoštolátu, jakou mají jednotlivci sami nebo ve spojení s jinými“.⁵⁵⁹

Všichni *členové* pastorační rady mají být v plném společenství s katolickou církví a mají se vyznačovat jistou vírou, dobrými mravy a moudrostí.⁵⁶⁰ Biskupovi přísluší rozhodovat skrze vhodné statutární směrnice o způsobech určování členů: například svěřit farnostem a jiným institucím navržené kandidáty, ale zároveň si zachovat – třeba potvrzením těch, kdo byli dříve zvoleni – právo vyloučit ty, kteří se nezdají být způsobilí.

Biskup *svolává* radu nejméně jednou do roka. Sám biskup navrhuje otázky k projednávání, předsedá setkáním, rozhoduje, co je nebo není vhodné zveřejnit z projednávaných témat a určuje způsob, jak aplikovat učiněná rozhodnutí.⁵⁶¹ Práce rady však má *konzultativní povahu*⁵⁶² a má se vždy vyznačovat jemným respektem jak vůči biskupské jurisdikci, tak vůči autonomii věřících, individuálně nebo ve sdruženích, bez směrnic nebo nařízení, které by byly cizí její vlastní povaze. Biskup však má brát v úvahu názor členů rady, jako odpovědnou spolupráci církevního společenství s jeho apoštolským pověřením.

Biskup má předložit radě k diskusi otázky, které se vztahují k *pastoračním aktivitám* v diecézi,⁵⁶³ jako například pastorační plán, různé diecézní misijní, katechetické a apoštolské aktivity, prostředky používané ke zlepšení doktrinní formace a svátostného života věřících, způsob jak usnadnit pastorační službu kleriků, senzibilizace veřejného mínění vůči problémům církve atd.

Aby činnost rady byla účinnější, je vhodné, aby zasedáním předcházelo vhodné přípravné studium za pomoci podpory diecézních pastoračních institucí a služeb.

Je vhodné, aby biskupové diskutovali o činnosti diecézní pastorační rady na zasedáních *biskupské konference*, aby každý mohl ve své diecézi čerpat z výsledků zkušeností ostatních. Pastorační rada končí

⁵⁵⁰ CIC, kán. 502 § 1.

⁵⁵¹ Srov. CIC, kán. 494 § 1–2; 1277; 1292 § 1.

⁵⁵² Srov. CIC, kán. 272; 485; 1018 § 1, odst. 2.

⁵⁵³ Srov. CIC, kán. 382 § 3; 404 § 1–3; 413 § 2; 421 § 1; 422; 430 § 2; 833, odst. 4.

⁵⁵⁴ Srov. CIC, kán. 502 § 3.

⁵⁵⁵ Srov. CIC, kán. 127; 502 § 2; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Responsum* z 5. července 1985.

⁵⁵⁶ Srov. CIC, kán. 512 § 1; NMI 45.

⁵⁵⁷ CIC, kán. 511; srov. ChD 27.

⁵⁵⁸ Srov. CIC, kán. 513 § 1.

⁵⁵⁹ Srov. CIC, kán. 512 § 2.

⁵⁶⁰ Srov. CIC, kán. 512 § 1.

⁵⁶¹ Srov. CIC, kán. 514 § 1.

⁵⁶² Srov. *tamtéž*.

⁵⁶³ Srov. CIC, kán. 511.

svou činnost během sedisvakance v diecézi⁵⁶⁴ a může být rozpuštěna biskupem, když neplní funkce, které jí byly určeny.

D) KAPITULY KANOVNÍKŮ

185. *Funkce kapituly a jmenování kanovníků*

„Kapitula kanovníků, ať katedrální nebo kolegiátní, je společenství kněží, kterému přísluší konat slavnostnější bohoslužby v katedrálním nebo kolegiálním kostele; kromě toho plní kapitula úkoly, kterými ji pověřilo právo nebo diecézní biskup.“⁵⁶⁵ Aby tvořili součást kapituly, povolává biskup *kněze vynikající* naukou a příkladem svého kněžského života; může také povolat kněze, kteří v diecézi zastávají důležité úřady, avšak s vědomím, že generální vikář, biskupští vikáři a příbuzní biskupa do čtvrtého stupně nemohou přijmout úřad kanovníka penitenciáře.⁵⁶⁶

186. *Zřízení, změna a zrušení kapituly*

Zřízení katedrální kapituly, které není povinné, i její změna a zrušení, jsou vyhrazeny *Apoštolskému stolci*.⁵⁶⁷ S ohledem na zakládací zákon a místní zvyky a potřeby vypracuje sama kapitula svá *statuta*, která pak budou předložena ke schválení biskupovi.⁵⁶⁸ Je vhodné zavést *předpis*, v němž by se detailněji probíraly otázky o způsobu postupování.

187. *Úřady v kapitule*

Každá kapitula má *probošta*, který jedná jako *první mezi sobě rovnými* a jako moderátor setkání. Statuta mohou určit, že probošta volí kanovníci, jeho potvrzení přísluší biskupovi.⁵⁶⁹ Mezi ostatními úřady kapituly – všechny jsou svobodně určovány biskupem⁵⁷⁰ – je třeba

zmínit úřad kanovníka *penitenciáře*, který má důležitou pravomoc zbavovat v oboru svátosti smíření nápravných trestů.⁵⁷¹ Tam, kde není kanovnická kapitula, má biskup jmenovat kněze, který bude zajišťovat funkce penitenciáře.⁵⁷²

E) BISKUP, SPRÁVCE CÍRKEVNÍCH DOBER DIECÉZE. EKONOM A RADA PRO EKONOMICKÉ ZÁLEŽITOSTI

188. *Úkoly biskupa ve správě majetku*

Z důvodu práv, která má v místní církvi přísluší biskupovi *organizace* toho, co vyplývá ze správy církevního majetku, podle vhodných norem a směrnic, v souladu s ustanoveními Apoštolského stolce a s použitím případných směrnic a dotací biskupské konference.⁵⁷³

Jako jedinému správci diecéze mu ostatně náleží:

- dohlížet na správu všeho majetku *právnických osob*, které mu jsou podřízeny, aby nedocházelo ke zneužitím;⁵⁷⁴ ustanovit dekretem po vyslechnutí diecézní ekonomické rady akta, která překračují hranice a způsoby řádné správy; převádět se souhlasem diecézní ekonomické rady a sboru poradců majetek, jehož hodnota je mezi minimální a maximální sumou stanovenou biskupskou konferencí. Pro převod majetku, jehož hodnota přesahuje maximální sumu nebo majetku *ex voto* nebo cenných předmětů, které mají uměleckou nebo historickou hodnotu, se rovněž požaduje schválení Svatého stolce;⁵⁷⁵
- přijímat donace a ustanovení „mortis causa“ (zvané „*poslední vůle*“) ve prospěch zbožných děl. Má v tomto případě plnit nebo nechat splnit vůli dobrodince.⁵⁷⁶

⁵⁶⁴ Srov. CIC, kán. 513 § 2.

⁵⁶⁵ CIC, kán. 503.

⁵⁶⁶ Srov. CIC, kán. 509 § 2; 478 § 2.

⁵⁶⁷ Srov. CIC, kán. 504.

⁵⁶⁸ Srov. CIC, kán. 505–506.

⁵⁶⁹ Srov. CIC, kán. 507 § 1; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Responsum* z 20. května 1989.

⁵⁷⁰ Srov. CIC, kán. 509 § 1.

⁵⁷¹ Srov. CIC, kán. 508 § 1.

⁵⁷² Srov. CIC, kán. 508 § 2.

⁵⁷³ Srov. CIC, kán. 1276 § 2.

⁵⁷⁴ Srov. CIC, kán. 1276 § 1.

⁵⁷⁵ Srov. CIC, kán. 392 § 2; 1281 §1–2; 1292 §1–2.

⁵⁷⁶ Srov. CIC, kán. 1300 a 1301.

Ve správě majetku vždy při zdravém zachovávání spravedlnosti má biskup na prvním místě zajistit potřeby kultu, charity, apoštolátu a existence kněží a podřídit tomu ostatní cíle.

189. *Hlavní kriteria, kterými se má řídit správa majetku*

Základní kriteria jsou následující:

- a) *Kritérium pastorační a technické kompetence*: je vhodné „svěřit ekonomickou správu diecéze osobám nejen poctivým, ale i kompetentním, tak aby mohla být předložena jako příklad transparency pro ostatní podobné církevní instituce“.⁵⁷⁷ Biskup totiž má požadovat spolupráci sboru poradců a ekonomické rady v oblastech určených obecným církevním právem⁵⁷⁸ a také pokud závažnost otázky nebo její zvláštní okolnosti vyžadují takové moudré pravidlo.
- b) *Kritérium participace*: prostřednictvím kněžské rady biskup dává účast diecéznímu kléru na důležitých rozhodnutích, která má učinit v ekonomické oblasti a vyžádat si jeho názor na otázku.⁵⁷⁹ Podle povahy záležitosti může být užitečné žádat rovněž vyjádření diecézní pastorační rady.
Je také vhodné, aby diecézní společenství bylo informováno o ekonomické situaci diecéze. Za tímto účelem, pokud by opatrnost v některých případech neradila něco jiného, biskup nařídí zveřejnění *ekonomických zpráv* na konci každého roku a na konci diecézních aktivit. Farnosti a ostatní instituce mohou postupovat stejným způsobem pod dohledem biskupa.
- c) *Asketické kritérium* podle evangelního ducha vyžaduje, aby Kristovi učedníci užívali světa, jakoby ho neužívali (srov. 1 Kor 7,31) a aby proto byli umírnění a nezaujatí, svěřovali se Boží prozřetelnosti a byli velkorysí k těm, kdo jsou potřební a vždy zachovávali pouto lásky.
- d) *Apoštolské kritérium*, které vede k užívání společných dober jako nástroje služby evangelizace a katecheze. Toto pravidlo má vést k užívání komunikačních a informačních prostředků, organizaci

⁵⁷⁷ Srov. PAG 45.

⁵⁷⁸ Srov. CIC, kán. 1277 a také následující kánony: 494 § 1–2; 1263; 1281 § 2; 1287 § 1; 1292; 1295; 1304; 1305; 1310 § 2.

⁵⁷⁹ Srov. CIC, kán. 500 § 2.

výstav sakrálního umění, prohlídek náboženských památek s průvodcem atd.

- e) *Kritérium dobrého otce rodiny* v pilném a odpovědném způsobu vedení správy.⁵⁸⁰ Aby se zvláště ukázalo toto kritérium, biskup:
 - dohlíží na zajištění vlastnictví církevního majetku způsobem platným podle civilního práva a ukládá zachovávat kanonická a civilní opatření nebo taková, která byla stanovena zakladatelem, dárce nebo zákonitou autoritou. Má také dávat pozor, aby nerespektování civilního práva nezpůsobilo církvi škody;⁵⁸¹
 - pečlivě zachovává a dává zachovávat to, co se týká výkonu prací, civilního práva vztahujícího se na práci a sociální život a bere přitom v úvahu principy církve;⁵⁸²
 - zachovává předpisy civilního práva, zejména ohledně smluv⁵⁸³ a opatření „mortis causa“ ve prospěch církve;⁵⁸⁴
 - má znát a zachovávat rozhodnutí biskupské konference ohledně *úkonů mimořádné správy*⁵⁸⁵ a podmínek pro odstoupení a pronájem církevního majetku;⁵⁸⁶
 - připomíná pastýřům a těm, kdo jsou zapojeni do správy majetku důležitý význam odpovědnosti v tom, co se týká jejich *zachovávání* tak, aby se využily všechny možnosti zabezpečení, aby se zabránilo krádežím;⁵⁸⁷
 - podněcuje přípravu a zveřejnění *inventářů*, i fotografických, v nichž má být nemovitý majetek, i cenný nábytek nebo majetek, který má kulturní hodnotu, jasně očíslován a popsán.⁵⁸⁸

190. *Dědické orgány pro pokrytí výdajů diecéze*

Aby se dalo čelit ekonomickým potřebám, předpokládá kanonická disciplína vytvoření dvou institucí:

⁵⁸⁰ Srov. CIC, kán. 1284 § 1; PAG 20.

⁵⁸¹ Srov. CIC, kán. 1284 § 2, odst. 2 a odst. 3.

⁵⁸² Srov. CIC, kán. 1286, odst. 1.

⁵⁸³ Srov. CIC, kán. 1290.

⁵⁸⁴ Srov. CIC, kán. 1299 § 2.

⁵⁸⁵ Srov. CIC, kán. 1277.

⁵⁸⁶ Srov. CIC, kán. 1292 § 1; 1297.

⁵⁸⁷ Srov. CIC, kán. 1220 § 2.

⁵⁸⁸ Srov. CIC, kán. 1283, odst. 2.

- a) Diecéze se má postarat o vydržování kleriků, kteří jsou v její službě, vytvořením zvláštní instituce nebo orgánu pro přijímání majetku a darů věřících, pokud o ně není postaráno jinak.⁵⁸⁹
- b) Nakolik se to jeví potřebné, ať se vytvoří diecézní „společný fond“, na podporu *dalších potřeb* diecéze a na pomoc nejchudším diecézím. Tohoto cíle se však může také dosáhnout prostřednictvím smluv a institucí na interdiecézní nebo národní úrovni.⁵⁹⁰
- Je žádoucí, aby všechny tyto instituce byly vytvořeny tak, aby měly účinnost i v rámci občanského práva.⁵⁹¹

191. *Účast věřících na existenci církve*

Biskup usiluje s použitím vhodných prostředků o to, aby věřící byli vedeni k účasti na existenci církve jako aktivní a odpovědní členové; aby tak všichni považovali za své církevní aktivity a dobročinná díla a rádi spolupracovali na správném rozdělování dober.⁵⁹²

Na podporu potřeb církve biskup žádá velkorysost od věřících prostřednictvím *darů* podle norem biskupské konference.⁵⁹³ Je mimoto kompetentní k tomu, aby:

- stanovil umírněné *příspěvky* při zachování kanonických podmínek;⁵⁹⁴
- pokud to je vhodné, zavedl zvláštní *sbírky* ve prospěch potřeb církve;⁵⁹⁵
- vydal normy o *určení darů* přijatých od věřících při příležitosti liturgických úkonů a o odměně kněží, kteří je celebrují.⁵⁹⁶

Za tímto účelem má biskup pozorně zvážít reálnou a poctivou potřebu shromáždění fondů, ale také příležitost nezatažit věřící nadměrnými ekonomickými požadavky. Biskup konečně nezapomíná poučit a eventuálně informovat věřící o smyslu mešních *darů* a darů

uskutečňovaných při příležitosti udělování svátostí a svátostin ve vztahu k podpoře kultu a posvátných služebníků, i pomoci chudým. Formuje kleriky, aby se v této oblasti vyhýbali jakémukoli zdání profánního zájmu.⁵⁹⁷

192. *Diecézní ekonomická rada a ekonom*

V každé diecézi se má ustanovit *ekonomická rada*, které předsedá biskup nebo jeho delegát.⁵⁹⁸ Takové rady mají být ustanoveny rovněž v každé farnosti a ostatních právnických osobách.⁵⁹⁹ Pro účast v takových instancích se mají vyzvat věřící, vybraní pro svou znalost ekonomických otázek a občanského práva, s dobrou pověstí a láskou k církvi a apoštolátu. Tam, kde je zavedena jáhenská služba, je třeba umožnit, aby trvalí jáhnové měli účast v takových orgánech podle jejich vlastního charismatu.

Biskup se svou diecézní ekonomickou radou zkoumá plány činnosti, bilance a finanční plány atd. a rozhoduje v souladu s právem. Ostatně diecézní ekonomická rada i sbor poradců *má být vyslechnuta* pro administrativní úkony, které jsou *velmi důležité*, když předkládají ekonomickou situaci diecéze; pro *mimořádné úkony* (zavedené biskupskou konferencí) potřebuje biskup souhlas sboru poradců a diecézní ekonomické rady. Při hmotném výkonu různých správních úkonů se zachovává jeho kompetence a biskup si přibere ke spolupráci diecézního ekonoma.⁶⁰⁰

Diecéze má také mít *ekonoma*, který je jmenován biskupem na pět let s možností prodloužení, po vyslechnutí sboru poradců a diecézní ekonomické rady.

Ekonom, který může být trvalý jáhen nebo laik, má mít velkou zkušenost v ekonomické a administrativní oblasti a znát kanonické i občanské právo, které se týká časných dober a případných smluv nebo občanských zákonů o církevním majetku.

⁵⁸⁹ Srov. CIC, kán. 1274 § 1.

⁵⁹⁰ Srov. CIC, kán. 1274 § 3–4.

⁵⁹¹ Srov. CIC, kán. 1274 § 5.

⁵⁹² Srov. CIC, kán. 222 § 1; 1261 § 2; PAG 45.

⁵⁹³ Srov. CIC, kán. 1262 a 1265 § 2.

⁵⁹⁴ Srov. CIC, kán. 1262 a 1263.

⁵⁹⁵ Srov. CIC, kán. 1266.

⁵⁹⁶ Srov. CIC, kán. 531.

⁵⁹⁷ Srov. PO 20–21; CIC, kán. 1264, odst. 2. a 952; KONGREGACE PRO KLÉRUS. Dekret *Mos iugiter*, 28. února 1991.

⁵⁹⁸ Srov. CIC, kán. 492.

⁵⁹⁹ Srov. CIC, kán. 537 a 1280.

⁶⁰⁰ Srov. CIC, kán. 1277 a 1292.

Diecézní ekonom má spravovat majetek diecéze pod autoritou biskupa podle podmínek schválených ekonomickou radou a podle schváleného předběžného rozpočtu. Na konci každého finančního období ekonom předloží příjmy a výdaje ekonomické radě.⁶⁰¹

IV. SLUŽBA LÁSKY

193. *Ve stopách Kristových*

Kristus zanechal svým učedníkům přikázání lásky: „Jako jsem já miloval vás, tak se milujte i vy“ (Jan 13,34). Láska k bližnímu-charita znamená milovat jako Kristus. Jako svědectví nechávají údy církve vzniknout mnoha charitativním dílům. Církev totiž ví, že její poslání, nakolik je duchovní povahy, zahrnuje také všechny časné aspekty lidského života, jelikož uskutečňování Božího plánu s člověkem uvádí do úzkého vztahu hlásání evangelia a podporování člověka.⁶⁰² Toto přesvědčení se projevuje různými formami pomoci a celkové podpory chudých, utlačovaných a potřebných, těch, kdo se nalézají ve stavu nouze a slabosti a vůči kterým se církev obrací s *přednostní láskou*.⁶⁰³

Se stejnou pozorností a stejnou péčí se církev prostřednictvím svých pomocných děl snaží ulehčit „utrpení duše“ a „utrpení těla“. Tato péče se projevuje v křesťanském úkolu konat díla duchovního i tělesného milosrdenství.⁶⁰⁴ Od počátků církve byla tato díla konána prostřednictvím almužen (srov. Sk 9,36; Žid 13,16), rozdělováním majetku (srov. Sk 2,44–45; 4,32.34–37), společným stolováním (srov. Sk 6,2) a sbírkami na chudé (srov. Sk 9,36.39; 10,2.31; Gal 2,9–10). Na začátku také bylo vybráno sedm mužů, jimž apoštolové skrze modlitbu a vkládání rukou svěřili službu lásky (srov. Sk 6,2–6). Stejně tomu je i dnes v křesťanském společenství, které má uchovat přednostní

místo lásce k bližnímu a vzbudit nové formy pomoci a podpory, které se připojují k tradičním formám.

194. *Církev, společenství lásky*

Odpovědnost biskupa v oblasti lásky k bližnímu se ukazuje už v liturgii biskupského svěcení, když se kandidátovi klade přesně tato otázka: „Chceš podle Kristových slov a jeho příkladu otevřít své srdce všem chudým, strádajícím a cizincům“? S vědomím své funkce předsedajícího a služebníka lásky v církvi tak biskup osobně naplňuje tento úkol ve všech formách, které vyžadují podmínky populace a které mu dovolují prostředky, jimiž disponuje, při snaze rozšířit v srdcích všech věřících – kleriků, řeholníků i laiků – skutečné city lásky a milosrdenství vůči těm, kdo z jakéhokoli důvodu „jsou obtíženi břemenem“ (Mt 11,28), tak aby v celé diecézi kralovala láska, která přijímá a vydává svědectví o přikázání Ježíše Krista.⁶⁰⁵ Takto by věřící mohli získat zkušenost, že církev je opravdová Boží rodina shromážděná v bratrské lásce (1 Petr 1,22) a dost mužů a žen by pocítilo touhu následovat Krista.

Po vzoru milosrdného Samaritána (srov. Lk 10,25–37) biskup zařídí, aby věřící byli poučováni, povzbuzováni a vhodným způsobem podporováni v konání všech *děl milosrdenství*, buď osobně nebo za konkrétních podmínek jejich života, nebo účastí na různých formách organizované lásky k bližnímu. Takto se konkretizuje v křesťanském životě tento vzájemný vztah, který existuje mezi kázáním, liturgií a svědectvím. Osvícení nasloucháním slovu a svátostmi se věřící zasvěcují v tomto konání lásky, která činí víru, již vyznávají, autentickou. V lásce se totiž ukazuje nové přikázání, které zjevuje světu novou přirozenost Božího syna.

Proto má biskup na srdci podporu všech charitativních iniciativ, které vznikaly po celou historii a ty, které se dodnes stále rodí, aby poskytovaly integrální pomoc a podporu nejchudším, jak v rozvinutých, tak rozvojových zemích. Stará se rovněž o stálou formaci věřících, kteří jsou zapojeni v takových iniciativách jako organizátoři nebo v terénu.

⁶⁰¹ Srov. CIC, kán. 494.

⁶⁰² Srov. RM 59.

⁶⁰³ Srov. JAN PAVEL II. Encyklika o starosti církve o sociální otázky *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), č. 42. *Sociální encykliky* (1891–1991). Praha: Zvon, 1996.

⁶⁰⁴ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení *Salvifici doloris* (11. února 1984), č. 5. Praha: Zvon, 1995.

⁶⁰⁵ Srov. ChD 16; PO 9; AA 8; PAG 73.

Jestli služba lásky přísluší všem služebníkům, je to úkol zvláštním způsobem spojený s *jáhenským charismatem*.⁶⁰⁶ Proto se kandidáti svěcení, ale zvláště kandidáti trvalého jáhenství, mají připravovat k charitativní činnosti specifickou formací, která má být zdokonalována ve světle zkušenosti. Trvalí jáhnové by měli podle svých osobních schopností poskytovat pomoc v ekonomické správě diecéze.

Sociální pracovníci a *odborníci v oblasti zdraví* ať jsou předmětem zvláštní pastorační pozornosti ze strany církve, tím spíše, pokud pracují v katolických zdravotnických zařízeních. Tito věřící mají být schopni objevit smysl své profesionální práce jako povolání, které vyžaduje jistě technickou způsobilost, ale také jemnou citlivost vůči lidským a duchovním potřebám osob a pacientů.⁶⁰⁷

195. *Diecézní charitativní díla*

Jestliže v diecézi již existují charitativní a podpůrná díla, snaží se je biskup rozvíjet a stále více zdokonalovat a pokud je potřeba, vytvářet nová jako odpověď na nové potřeby: zejména v oblasti pomoci s dětmi, mládeží, staršími lidmi, nemocnými a handicapovanými lidmi, přistěhovalci a uprchlíky, pro něž by diakonie lásky církve měla být vždy otevřená a k dispozici.⁶⁰⁸ Zvláště velká města vyžadují kreativitu pastýřů, protože v metropolích nabývá chudoba nových forem: stačí připomenout velký počet dělníků pocházejících z různých národů a ras, rodiny, které nemají kde bydlet nebo co jíst, osoby, které žijí v nouzových koloniích, mladé lidi, kteří propadli drogám, aniž bychom zapomínali na velkou duchovní nouzi, která se stále více rozmáhá, jako ztráta smyslu života, samota a beznaděj.

Aby se účinně pomáhalo těm, kdo to potřebují, podporuje biskup ve své diecézi *diecézní charitu* nebo jiné podobné instituce, které za jeho předsednictví udržují živý smysl bratrské lásky v celé diecézi a probouzejí velkorysou spolupráci věřících na charitativních dílech

místní církve, protože se zde jedná o projev katolické charity. Diecézní *charita* by podle okolností mohla spolupracovat s podobnými civilními institucemi. Transparence, kterou se má vyznačovat její činnost a její věrnost úkolu svědectví lásky jí pomáhá křesťanským způsobem oživovat tyto civilní instituce a mnohdy být schopna je koordinovat. V každém případě má diecézní charita mít účast na všech autenticky humanitárních iniciativách, aby svědčila o přítomnosti a solidaritě církve tváří v tvář lidským potřebám. Biskup ať se snaží nabízet věřícím laikům, kteří pracují v těchto civilních institucích vhodnou duchovní formaci, aby mohli vydávat koherentní a kompetentní svědectví. Zároveň biskup dohlíží na to, nakolik je to možné, aby v každé farnosti existovala *farní charita* sjednocená s diecézní charitou, a byla ve farnosti prostředkem animace a koordinace i podporou Kristovy lásky. Bylo by žádoucí, aby každá instituce, která závisí na církevní autoritě, měla odborná sdružení pro rozeznávání potřeb, fyzických nebo duchovních ve shromažďování prostředků a v rozvoji pout lásky mezi dobrodinci a potřebnými.

196. *Pravdivý duch charitativních děl církve*

Veškerá charitativní činnost biskupa a křesťanského společenství má zářit přímostí, poctivostí, velikostí a představovat tak nezištnou Boží lásku k člověku, „neboť on dává vycházet svému slunci pro zlé i pro dobré a sesílá déšť spravedlivým i nespravedlivým“ (Mt 5,45).

Aniž by používali charitativní díla k nečestným cílům proselytismu, mají mít biskup a diecézní společenství na srdci, aby skrze ně vydávali svědectví evangeliu a vzbuzovali touhu naslouchat Božímu slovu a obrátit se. Všechna díla milosrdenství a doprovázení naplňovaná křesťanským společenstvím mají ukazovat ducha nadpřirozené lásky, která je oživuje, aby se pro lidi stala mocným důvodem pro chválu nebeského Otce (srov. Mt 5,16). Při uskutečňování humanitárních děl a pomoci lidem postiženým kalamitami, má biskup, pokud to považuje za vhodné a podle norem a směrnic Apoštolského stolce mít péči o vztahy mezi diecézními charitativními organizacemi a podobnými organizacemi odloučených bratří, aby se prostřednictvím těchto společných podpůrných akcí vydávalo svědectví o jednotě v Kristově lásce a aby se tak usnadňovala vzájemná znalost, která se jednou s pomocí

⁶⁰⁶ Srov. LG 29; PAVEL VI. Motu proprio *Sacrum Diaconatus Ordinem* (18. června 1967), V, 22, 9.

⁶⁰⁷ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení *Salvifici doloris* (11. února 1984), č. 29. Praha: Zvon, 1995.

⁶⁰⁸ Srov. AA 8.

Boží bude moci rozvinout ve vytouženou jednotu těch, kteří vyznávají Kristovo jméno. Biskupovi přísluší úkol dát impuls k takovýmto vztahům a dohlížet na ekumenické akce diecézních charitativních organizací a dát jim pravidla řízení.

197. *Vztahy mezi pomocí církevní a veřejnou a pomocí soukromých organizací*

Ačkoli biskup ví, že občanská autorita má povinnost a důležitost zasahovat v různých oblastech zdravotní a sociální pomoci, aby se co nejlépe zajistily potřeby všech, nesmí zapomínat, že ve světě stále existují chudí (srov. Mt 26,11), tedy osoby, které potřebují pomoc na duchovním, psychologickém nebo materiálním poli a které jsou tedy svěřeny lásce církve. Mimoto má církev v této oblasti *nezastupitelné poslání*, které vychází z nadpřirozené hodnoty lásky.

Biskup se varuje jakéhokoli zdání rivality mezi diecézními charitativními díly a podobnými veřejnými nebo soukromými institucemi, ale spíše podporuje vzájemnou úctu a *spolupráci* mezi nimi. Přísluší mu však vymoci pro církev právo pomáhat chudým a být tam, kde se cítí potřeba duchovní nebo materiální pomoci. V této oblasti nesmí schvalovat jakýkoli monopol. Má se totiž postarat o to, aby se charitativní díla a organizace schválené církví přizpůsobily jak požadavkům technického a vědeckého pokroku, tak civilním zákonům, pod podmínkou, že tyto zákony budou v souladu s učením církve.

V. DŮLEŽITOST „SOCIÁLNÍCH SLUŽEB“ A DOBROVOLNICTVÍ

198. *Sociální asistenti a dobrovolníci*

Mezi *moderními pomocnými iniciativami* zaujímá důležité místo to, co se nazývá sociální služba, která se zvláště v továrnách a na jiných pracovních místech, v rodinách, v lidových čtvrtích a na předměstích, ve vězeních vykonává jako jedna z forem pomoci nabízené jednotlivci a skupinám, aby se rozvinul smysl pro důstojnost života, vychovávalo vědomí osobní odpovědnosti a podporovalo zapojení směřující k překonání materiálních a duchovních obtíží.

Je tedy žádoucí, aby v diecézi bylo dostatečné množství *sociálních pracovníků*, vybraných z mladých lidí i řeholníků, kteří získají vhodnou formaci, zvláště pokud jde o sociální nauku církve ve školách, centrech založených za tímto účelem. Tito sociální pracovníci by mohli rozvíjet svou činnost v sociálních centrech založených v nejdůležitějších farnostech nebo v arciděkanátech či děkanátech ve jménu a s podporou celého křesťanského společenství,⁶⁰⁹ aby se čelilo všem formám chudoby, ať novým nebo starým, „jež často zasahují oblasti a kategorie lidí s dostatečným ekonomickým potenciálem, kteří jsou ale vystaveni zoufalství nihilismu, pokušení drogy, opuštěnosti v pokročilém věku nebo v nemoci, upírání práv nebo sociální nespravedlnosti“.⁶¹⁰

Je potěšující zjistit, jak se v poslední době rozmnožily různé formy *voluntariátu*, skrze něž křesťané s dalšími lidmi dobré vůle, zvláště mladými, věnují svůj čas a energii organizování pomoci chudým, v diecézi nebo na různých místech světa. Takové iniciativy působí mnoho dobrého, protože nejen přinášejí potěchu těm, kteří trpí chudobou, ale značně přispívají k formaci mladé křesťanské generace a jsou účinným prostředkem jak dát poznat víru církve ostatním lidem.⁶¹¹ Tam, kde voluntariát není dostatečně rozvinutý, by bylo vhodné, aby biskup vzbudil takového ducha, který podněcuje k věnování se dobru druhých, podporuje utváření příslušných struktur a v případě potřeby je ustanovil osobně. S ohledem na to, jak velký zájem představují tato díla pro společné dobro, by bylo v mnoha případech normální požadovat ekonomickou spolupráci veřejných institucí, nebo zvláště v nejchudších zemích, spolupráci ostatních institucí nebo organizací, aby se tato díla založila a udržela při životě.

199. *Vztahy mezi charitou a liturgií*

Aby vzbudil mezi věřícími smysl pro křesťanskou lásku, ať biskup ukazuje, jak vede aktivní a vědomá účast na liturgii, zejména *eucharistie*, nutně k praktikování lásky vůči chudým a potřebným. Pro konkretizaci tohoto pouta mezi eucharistií a bratrskou láskou uspořádá

⁶⁰⁹ Srov. AA 8.

⁶¹⁰ NMI 50.

⁶¹¹ Srov. Jan Pavel II. *List dobrovolníkům*, 5. prosince 2001.

sbírku velkorysých darů peněžních nebo jiných dober během eucharistického slavení podle rubrik a liturgických norem.

Za stejným účelem může biskup uskutečnit jiné iniciativy, které považuje za vhodné, jako návštěvy nemocných, vězňů, chudých rodin a institucí.

200. *Pomoc chudým diecézím a katolickým charitativním a apoštolským dílům*

Po příkladu apoštolů, kteří nejenom dohlíželi na spravedlivé rozdělování dober ve všech církvích, ale také organizovali sbírky na chudší společenství (srov. Sk 11,29–30; 1 Kor 16,1–14; 2 Kor 9,2; Řím 15,26; Gal 2,10 atd.), má biskup určovat všechnu pomoc, kterou by diecéze poskytla chudším diecézím⁶¹² i katolickým dílům milosrdenství a pomoci, národním nebo mezinárodním. Je žádoucí, aby biskup za tímto účelem navrhl kněžím a věřícím slavení zvláštního „*dne*“ ustanoveného na obecné nebo národní úrovni, aby se probudil zájem podporovat modlitbu a žádat křesťanské společenství o ekonomickou podporu.

Je důležité, aby klérus už v době seminární formace byl připravován žít chudobu a vzájemnou lásku jako povolání po příkladu prvotní církve (srov. Sk 2,44–45; 4,32nn). Zářné svědectví evangelního ducha bude vydáváno kněžími s jejich hlavou biskupem a církevními institucemi, jestliže se zapojí do odevzdávání *určitého procenta* každý rok z jejich příjmů na diecézní a celocírkevní charitativní díla. Laici mohou podle svých možností následovat tento příklad.

VI. NĚKTERÉ ZVLÁŠTNÍ SEKTORY

201. *Některé pastorační oblasti*

Některé oblasti pastorage, v závislosti na místech a církevních nebo sociálních situacích, vyžadují zvláštní pozornost ze strany pastýřů. Toto direktorium se omezuje pouze na některé z nich.

202. *Rodina*

Pro biskupa představuje rodina pastorační prioritu v současné společnosti.⁶¹³ Výzvy, jimž musí rodina čelit v naší době, jsou ohromné: mylná antropologie, která odděluje člověka od rodiny a nejvyšší hodnoty života; znehodnocení partnerské lásky a mentalita značně příznivá antikoncepci; tendence odsunout rodinu do soukromé sféry a rozdělovat manželství; tlaky na parlamentní shromáždění, aby byly uznávány jako rodiny homosexuální svazky; nová situace ženy, ačkoli jsou dnes uznávána její práva a důstojnost a podoby diskriminace, které trpěla a stále musí trpět, jsou menší, je znehodnocena ve svém poslání manželky a matky, považované za servilní podřízenost a službu.

Biskup jako první odpovědný za pastorační rodin začleňuje tuto pastorační do celku diecézní pastorage a zasadí se o to, aby rodina, základ a základní buňka společnosti a církve, mohla do svého lůna přijmout lidské a křesťanské hodnoty a bohatství, aby byla vždy schopná celistvé formace osoby a předávání víry. Aby dosáhl tohoto cíle, má biskup povinnost dohlížet na to, aby byla prováděna účinná *pastorace rodin* a uplatňovala se ve všech farnostech i ostatních institucích a společenstvích diecéze s aktivní účastí kněží, jáhnů, řeholníků a členů společenství apoštolského života, laiků a samotných rodin. Tato péče, která se rozvíjí napříč všemi oblastmi pastorage, se týká následujících bodů: příprava na manželství, vzdálená nebo bezprostřední, která začne jako „katechumenátní běh“,⁶¹⁴ v němž jsou zahrnuty během posledního období *kurzy* přípravy na manželství, které mají být udělovány odpovědně a s dobrým obsahem, dostatečně dlouhé a povinné;⁶¹⁵ formace k odpovědné lásce,⁶¹⁶ která vyžaduje sexuální výchovu doprovázenou návrhem etických principů a hodnot;⁶¹⁷ informace o přirozených metodách regulace porodnosti, k nimž se přistupuje se spravedlivými

⁶¹³ Srov. PAG 52.

⁶¹⁴ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 66. Praha: Zvon, 1992.

⁶¹⁵ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství* (13. května 1996). Praha: ČBK, 2001.

⁶¹⁶ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 37. Praha: Zvon, 1992.

⁶¹⁷ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. Instrukce *Lidská sexualita: pravda a význam*.

⁶¹² Srov. ChD 6; PO 24; PAG 45.

motivacemi, které nejsou pouhým odmítáním rodičovství; bioetika a zvláště s pomocí laiků reflexe na toto téma v rámci kurzu, přednášek a setkání. Aby podporoval účast rodiny na sociálním a politickém životě a za cílem předejít nespravedlivým zákonům má biskup mít péči také o podporu pastorace rodin v občanské společnosti uchováváním úzkých vztahů s politiky, zejména katolickými, jimž nabízí formační prostředky. Bylo by dobré, aby biskup ustanovil Komisi pro pastorační rodin jak v diecézi, tak ve vikariátech a je-li to možné, i ve farnostech. Je žádoucí, aby tyto orgány měly kompetenci v oblasti života, dětí, žen a mládeže. Pro formaci pastoračních pracovníků by mohla diecéze založit formační centrum nebo „Institut pro rodinu“. V tomto ohledu mají rodinná sdružení založená pro vzájemnou pomoc a ochranu rodinných hodnot ve společnosti a státě prokázanou účinnost.⁶¹⁸

S určitým zármutkem sledujeme v naší době nárůst počtu pokřtěných, kteří se nacházejí v *neuspořádané situaci*⁶¹⁹ ohledně manželství: tzv. „manželství na zkoušku“, faktické svazky, katolické svazky pouze civilní, rozvody; všechny tyto situace závažně poškozují práva zainteresovaných, jejich dětí a společnosti jako celku. V každém případě je třeba, aby se pastýři vážně zapojili do dosažení, pokud je to možné, uspořádání těchto situací. Ať jsou zároveň plni lásky vůči těmto osobám, protože často jde o situace, které nelze změnit, zvláště pokud jde o děti. Ať je to jakkoliv, biskup má vysvětlit církevní normu, podle níž nemají přistupovat ke svatému přijímání osoby nacházející se v situacích, které protirečí jednotě lásky mezi Kristem a církví, jejímž znamením a zpřítomněním je eucharistie.⁶²⁰ Ohledně znovu seždaných rozvedených má biskup na srdci, aby pociťovali mateřskou péči církve, a zasadí se o to, aby mohli obvyklým způsobem mít účast na životě své farnosti. Je žádoucí, aby se v každé diecézi nebo na mezifarnostní úrovni organizovala formační setkání pro tyto osoby.

⁶¹⁸ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 70; 72; 73–76. Praha: Zvon, 1992.

⁶¹⁹ Srov. *tamtéž*, č. 79–84.

⁶²⁰ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. List *Annus internationalis* o přijímání eucharistie věřícími rozvedenými a znovu seždanými; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Výklad kán. 915*.

203. *Dospívající a mládež*

Oblast, která má být předmětem živého zájmu biskupa a zvyšovat jeho otcovskou péči, jsou mladí lidé⁶²¹ a zvláště mladí studenti. Bez jasné orientace se tito mladí lidé nechají snadno ovlivnit různými názory a ideologickými novotami a velmi lehce se vzdálí od církve, aby následovali cesty odlišné od cest církve nebo aby žili jaksi beze smyslu. Proto je nutné vést mladé lidi k tomu, aby vyznali zralou víru tím, že budou zapojeni do života a pastoračních možností diecéze. Je třeba pamatovat na to, aby v různých diecézních a farních instancích byl zastoupen svět mladých lidí, aby mohl vyjadřovat své vlastní duchovní potřeby a byl postupně začleněn do života diecéze a farnosti. Biskup má zařídít, aby v jeho diecézi byl dostatečný počet vhodných *kněží, řeholníků a laiků*, kteří se věnují apoštolátu mládeže. Biskup se má zasadit o to, aby se pastorační mládeže uskutečňovala v každé farnosti nebo aspoň na mezifarnostní úrovni.

Mezi nejúčinnější formy patří bezpochyby výuka náboženství na školách, avšak na pastorační úrovni mají být rovněž podporována díla a sdružení, která mají za cíl formaci dospívajících, i různé skupiny nebo sdružení, které mají tento cíl.

Ti, kdo spolupracují na pastorační mládeže, se mají mladým lidem ukazovat jako bratři a přátelé, ale zároveň jako nositelé pravdy a ideálu vyššího života. Umějí chápat jejich tužby, jejich pohledy a jejich způsob vyjadřování, aniž by se však snižovali k jejich lehkomyšlnosti a anomáliím v pokušení, že jimi budou lépe přijímáni. Nesloužíme totiž mladým lidem tím, že přijímáme jejich nedostatky, nýbrž předkládáním ideálů. Mají konečně pomocí konkrétních iniciativ podporovat jejich smysl pro odpovědnost, aby se cítili a byli skutečně aktivní a odpovědní tvůrci křesťanského společenství.

Mezi mladými lidmi zaujímají přednostní místo a velký apoštolský zájem *vysokoškolští studenti*, pro svou zvláštnost a sensibilitu a prostředí. Osobně nebo ve spolupráci s ostatními zainteresovanými diecézemi by biskup mohl podporovat pastorační vysokoškolské mládeže zavedením případně *personální farnosti* v rámci univerzitního „kampusu“ nebo v jeho blízkosti a podporou *kolejí a jiných center*,

⁶²¹ Srov. PAG 53.

kteře poskytují studentům stálou duchovní a intelektuální pomoc.⁶²² Stejně ať podporuje, nakolik to vyplývá z jeho kompetence, díla a ostatní církevní instituce a sdružení, které pracují v oblasti apoštolátu, který není chráněn obtížemi a dohlíží na to, aby v každém centru, ať už závisí nebo nezávisí na diecézi, byly poskytnuty vhodné prostředky pro křesťanskou formaci a aby se zachovávala odpovídající disciplína a lidské a duchovní jednání.

204. *Dělníci a zemědělci*

Biskup ať má živou starost o pastorační péči dělníků a zemědělců, neboť evangelizace dělnického a venkovského světa je součástí poslání církve a také proto, že právě dělníci nesou důsledky industrializace, která je málo vnímavá k lidské důstojnosti a trpí vykořeněním, důsledkem emigrace. O nic menší pozornost ať věnuje světu zemědělců, kteří jsou na mnoha místech v tvrdých životních podmínkách a často trpí nedostatkem kněží.

Biskup ať se tedy snaží navázat přímý kontakt s dělníky a zemědělci rovněž v jejich prostředí a zařídí, aby schopní a dobře připravení kněží, zejména v oboru sociální nauky církve, vykonávali svou apoštolskou službu na dělnických předměstích a ve venkovském prostředí, s prostředky a aktivitami, které se přizpůsobují sociálním, psychologickým a duchovním podmínkám těchto osob. Biskup dohlíží na to, aby se ve *farnostech a jiných centrech* zaměřených na péči o dělníky podporovaly pastorační aktivity mezi rodinami, bylo organizováno ustanovení a řízení kroužků, sdružení, večerních škol, center profesionální formace, rekreační místa atd.

Chvályhodná jsou *díla a instituce ekonomické a sociální povahy*, jejichž cílem je pomoc nemajetným, usnadnění přístupu k majetku nebo užívání dober či jejich spravedlivé rozdělování, pomocí studií a sociálních kooperačních aktivit, sdružení mezi dělníky a řemeslníky, ekonomických a finančních iniciativ atd. Jedná se o širokou oblast, v níž jsou křesťanští laici povoláni prokazovat lásku ve formě spravedlnosti a lidské solidarity v dokonalém souladu s jejich svět-

ským povoláním.⁶²³ Biskup ať také nepřestává povzbuzovat tyto laiky a pokud možno, ať osobně podporuje rozvoj těchto děl a vtiskuje jim křesťanského ducha.

Biskup ať sám přispívá k ekologické otázce pro zachování stvoření a učí správnému přístupu, který má mít člověk k přírodě, vztahu, který ve světle nauky o Bohu Stvořiteli nebe a země je vztah služebný, jelikož člověk je postaven do středu stvoření jako služebník Stvořitele. V tomto smyslu je nezbytná *ekologická konverze*⁶²⁴ s vědomím, že společné úsilí o péči o stvoření je třeba provádět intenzivně ve prospěch lidské ekologie, která chrání základní dobro života ve všech jeho projevech a která připravuje pro příští generace životní prostředí, které se co nejvíce přibližuje plánu Stvořitele.

205. *Trpící osoby*

Zdravotní péče zaujímá mezi současnými výzvami důležité místo.⁶²⁵ Endemické choroby, vyskytující se v různých částech světa, jsou bohužel stále četné. Navzdory snahám medicíny a vědy v hledání nových řešení nebo pomoci, jak jim čelit, se vynořují nové situace, kdy je stále více ohrožováno fyzické a psychické zdraví. Starost o člověka vede biskupa k tomu, aby napodoboval Ježíše, pravého „milosrdného Samaritána“, plného soucitu a milosrdenství, který pečuje o všechny trpící. V rámci své diecéze je biskup s pomocí kvalifikovaných osob povolán pracovat pro to, aby se hlásalo „evangelium života“. Humanizace medicíny a doprovázení nemocných, přítomnost všech v utrpení probouzí v duchu všech obraz Krista, lékaře duše i těla. Mezi nařízeními, která svěřil svým apoštolům, nechybělo poskytování povzbuzení k uzdravování nemocných (srov. Mt 10,8). Proto organizace a podpora vhodné pastorační péče pro ty, kdo pracují v oblasti zdraví ve světě, si skutečně zaslouží v srdci biskupa přední místo. Tato pastorační péče má počítat s následujícími body: podpora ochrany života v biogenetických zákrocích a v paliativní péči i v návrzích eutanazie; svátostná pastorační péče, zejména co se týče pomazání nemocných a viatika, aniž by se

⁶²³ Srov. AG 12; GS 30 a 71.

⁶²⁴ Srov. PAG 70.

⁶²⁵ Srov. PAG 71.

⁶²² Srov. GE 10; CIC, kán. 813; JAN PAVEL II. Apoštolská konstituce *Ex corde ecclesiae*, Všeobecné normy, čl. 6, § 1–2.

opomíjela svátost pokání; přítomnost zasvěcených osob, které dávají svůj život péči o nemocné a dobrovolníků v pastoraaci ve zdravotnictví; péče farářů o nemocné ve farnostech. Biskup má povzbuzovat existenci katolických nemocnic a podle situace zakládat nové a má podporovat katolický ideál, když jsou z různých důvodů pod vedením laického personálu. Na katolických lékařských fakultách má biskup dohlížet na to, aby se zde vyučovala etika v souladu s církevním magisteriem, zvláště v otázkách bioetiky.

206. *Osoby, které potřebují zvláštní pastorační přístup*

Biskup má věnovat zvláštní pozornost duchovním potřebám skupin lidí, kteří kvůli svým životním podmínkám nemohou mít dostatečný prospěch z řádné místní pastorační péče.⁶²⁶ V tomto odstavci jsou pojednány různé situace, které vyžadují pastorační odpovědi:

- a) *Mezinárodní emigrace*. Je to fenomén s narůstající tendencí, který vyžaduje péči pastýřů. Stačí pomyslet na velký počet osob, které přicházejí do jiných zemí za prací nebo kvůli studiu, na uprchlíky, na kočovníky.⁶²⁷ Tento úkol je zvlášť náročný, pokud jsou emigranti věřící katolíci, což je poměrně častým případem. Aby se těmto věřícím poskytla pastorační péče v souladu s jejich povahou a duchovními potřebami, je nutné zavést prospěšnou spolupráci mezi pastýři původních zemí a pastýři určených diecézí, jak na individuální úrovni, tak v rámci dotyčných biskupských konferencí. Tento program by se mohl lépe realizovat díky posláním kněží, jáhnů a jiných věřících, kteří doprovázejí emigranty a za tímto cílem vytvářejí zvláštní formační centra, nebo skrze osobní koordinační pastorační struktury pastore určené těmto věřícím.⁶²⁸ Je třeba nezapomínat na cestující, tedy poutníky, cestující, zaměstnance cirkusů, zaměstnance zábavních atrakcí, bezdomovce atd.
- b) *Rozptýlené skupiny věřících*. Aby se podpořila pastorační péče a apoštolát homogenních skupin, rozptýlených na území diecéze, má biskup zřídit osobní farnost nebo jmenovat několik vhodných kněží

a dát jim potřebné pravomoci. Co se týče péče o rybáře a námořníky, má podporovat dílo apoštolátu na moři, podle jeho zvláštních forem. Dnes více než v minulosti se jeví jako důležité, aby biskup organizoval vhodnou pastorační péči v turistických lokalitách vytvořením filiálních kostelů a modliteben ve farnostech – podle možností diecéze – v blízkosti hlavních komunikací, nádraží a letišť.

- c) *Vojáci*. Vojáci tvoří zvláštní kategorii věřících, která svým stylem života vyžaduje zvláštní pozornost. Pro jejich pastorační péči vytvořil Svátý stolec odpovídající *vojenský ordinariát*, jehož ordinář je srovnatelný s diecézním biskupem. Místní pastýř má ostatně udržovat bratrské vztahy s vojenským ordinariátem a má se snažit pomáhat mu ve všem, co vyplývá z jeho kompetence a také mít vhodné kněze, aby profesionální vojáci, jejich rodiny a četní mladí lidé, kteří se dočasně zapojují do armády, mohli počítat s vhodnou péčí pro svůj křesťanský život.

207. *Ekumenická pastore*

Biskup má rozšířit svou horlivost a pastýřskou lásku na členy nekatolických církví a křesťanských společenství.⁶²⁹

Za tímto účelem je nezbytná *ekumenická formace* diecézního společenství, tak aby si všichni věřící a zvláště posvěcení služebníci cenili nezměrného daru jednoty, rostli v lásce a porozumění, ovšem bez irenismu, k ostatním křesťanským bratřím a spojovali se v modlitbě celé církve, podle přání a norem II. vatikánského koncilu a instrukcí Apoštolského stolce. Zvláštní důležitost má být přikládána ekumenické formaci v seminářích a ostatních centrech a kruzích formace kléru a laiků.⁶³⁰

Je důležité podporovat *praktické provádění* ekumenismu. Na prvním místě duchovní ekumenismus, který spočívá ve vnitřní konverzi křesťanů; pak modlitba, jejímž dost rozšířeným uskutečněním je proslulý „*týden modliteb za jednotu křesťanů*“; konečně ekumenická spolupráce s ostatními křesťany, jejíž hlavní způsoby jsou společná

⁶²⁶ Srov. ChD 18; CIC, kán. 771 § 1.

⁶²⁷ Srov. PAG 72.

⁶²⁸ Srov. PO 10.

⁶²⁹ Pro různé aspekty ekumenické pastore srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* (25. března 1993). Praha: ČBK, 1995.

⁶³⁰ Srov. UR 5–12; AA 28; AG 15; PAG 65.

modlitba, dialog, společné křesťanské svědectví a společné nasazení pro obranu lidských a křesťanských hodnot.⁶³¹

Navíc je dobré počítat se situací *smíšených manželství* mezi katolíky a jinými pokřtěnými. I když mohou přinášet dobré plody na ekumenické rovině, vyžadují tato manželství v každém případě zvláštní pastorační pozornost, buď pro zajištění toho, aby oba manželé znali a přilnuli ke katolické nauce o manželství, nebo aby se vyloučilo veškeré riziko oddálení od víry ze strany katolického manžela a pro upřednostnění předávání katolické víry dětem.⁶³²

Co se týká „*communicatio in sacris*“, normy dané v této souvislosti II. vatikánským koncilem, Kodexem kanonického práva a Apoštolským stolcem, mají být přesně zachovávány.⁶³³

Je nezbytné vést věřící k tomu, aby dokázali jasně odpovídat na podněty známých „sekt“, které jsou inspirované křesťanstvím nebo synkretismem, které mohou mást méně připravené osoby nejen svými vlastními teoriemi, ale také silně sentimentálními náboženskými zkušenostmi.

208. *Pastorace v prostředí mnoha náboženství*

Přítomnost osob, které patří k jiným náboženstvím, v zemích s křesťanskou tradicí, je dnes rostoucím fenoménem, zvláště ve velkých městech a v univerzitních a průmyslových centrech, kde jsou z důvodu práce, studia a turistiky. Křesťanská láska a misijní horlivost vůči těmto osobám podněcují diecézní společenství k humanitární pomoci, k dialogu a k různému způsobu hlásání Krista.⁶³⁴

a) Biskup má povzbuzovat věřící, aby žili nezištně *křesťanskou lásku* k těmto osobám a pomáhali jim v jejich potížích se sociální, školní, jazykovou integrací, s ubytováním, zdravotní péčí atd. K tomu může vhodně využívat katolická sdružení.

⁶³¹ Srov. UR 4; 7; 12 a 24; AA 27; GS 90.

⁶³² Srov. CIC, kán. 1124 a 1125; JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (22. listopadu 1981), č. 78. Praha: Zvon, 1992.

⁶³³ Srov. UR 8; OE 24–29; CIC, kán. 844; 933; 1124–1129 a 1183 § 3.

⁶³⁴ K tématu uspořádání v dialogu s jinými náboženstvími a křesťanského hlásání: srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG a KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ. Instrukce *Dialog a hlásání*; PAG 68.

b) Úcta k náboženské tradici každého a k lidské důstojnosti vyzývají k zavedení mezináboženského dialogu, aby se podpořilo vzájemné pochopení a spolupráce. Tento dialog má respektovat základní principy náboženského uvědomění, dnes vystaveného útokům sekularizované civilizace. V tomto smyslu je vhodné, aby se, pokud to je možné, tam, kde to neexistuje, vytvořila komise pro mezináboženský dialog a aby se využívala pomoc odborníků, kteří by byli kněžími, řeholníky nebo laiky.⁶³⁵

c) Konečně, je třeba zajistit, aby tyto osoby mohly *poznat a přijmout pravdu*, kterou Bůh přinesl do světa prostřednictvím Vtělení svého Syna, jelikož v nikom jiném není spása: „neboť žádné jiné jméno pod nebem není dáno lidem, které by bylo nezbytné k naší spáse“ (Sk 4,12). Cesta, která vede k takovým konverzím, bude často plodem osobního přátelství a svědectví katolíků, kteří mají stále jednat v plném respektu ke svědomí, tak aby přilnutí k pravé víře bylo vždy výsledkem vnitřního přesvědčení a nikdy prostředkem pro získání materiálních výhod nebo pro získání přízně lidí. Bylo by rovněž užitečné pamatovat na poctivý katechumenát, který bere v úvahu už podniknutou duchovní cestu.

d) V mnohonáboženském prostředí je biskup často zapojen do mezináboženských iniciativ a má se setkávat s jinými náboženskými vůdci. Tyto iniciativy, vhodně vyzkoušené s moudrostí a rozlišováním, by se mohly ukázat jako příležitost k plodným setkáním a vzájemné výměny. Co se týče oblasti společné modlitby věřících různých náboženství, je dobré vyzkoumat, nakolik k tomu je příležitost, způsoby průběhu a účasti s pečlivým vyloučením všeho, co by mohlo budit dojem náboženského indiferentismu nebo synkretismu.

209. *Biskup, tvůrce spravedlnosti a míru*

Současný svět předkládá závažné formy nespravedlnosti způsobené stále se prohlubující propastí mezi bohatými a chudými, nespravedlivým ekonomickým systémem, kvůli němuž v mnoha částech světa lidé trpí hladem a roste počet marginalizovaných, zatímco v jiných se žije v nadbytku. Nespravedlnost zapříčiněná také válkou, která soustavně

⁶³⁵ Srov. UR 5–8; AA 28; AG 15.

ohrožuje mír a stabilitu mezinárodního společenství; diskriminací mezi lidmi a oslabením důstojnosti ženy na jednu stranu kvůli hédonistické a materialistické kultuře a na druhou kvůli neuznávání jejích základních práv jako osoby. Tváří v tvář těmto nedostatkům je biskup povolán být prorokem v oblasti spravedlnosti a míru, obráncem nezczizitelných práv osoby, kázáním nauky církve, která chrání právo na život od početí až po přirozenou smrt a lidskou důstojnost. Má mít na srdci ochranu slabých, stát se obhájcem těch, kteří nemohou mluvit, aby dosáhli svých práv. Zároveň má biskup výrazně odsuzovat všechny formy násilí a pozvedat svůj hlas ve prospěch utlačovaných, pronásledovaných, ponižovaných, nezaměstnaných a dětí, které jsou zraněné těžkým zacházením.

Se stejnou duševní silou biskup hlásá Kristův pokoj a vyzývá své věřící a všechny lidi dobré vůle, aby ho každý den budovali. Biskup neúnavně učí, že pokoj se rodí ze života lidí, kteří pěstují stále pokojné postoje, kteří plně oceňují komunitní rozměr života, kteří se otevírají vůči Bohu a podporují všeobecné bratrství a kulturu a spiritualitu solidarity a míru a neustále vzývají Boha v modlitbě. Biskup má být prorokem a neúnavným tvůrcem míru a ukazovat, že křesťanská naděje je úzce spojena s integrální podporou člověka a společnosti.⁶³⁶

⁶³⁶ Biskup mimoto má rozlišovat, jestli jeho eventuelní účast na manifestacích nebo protestních pochodech, i když je o to žádán, nemůže být zneužita nebo vyložena dvojznačně.

FARNOSTI, OKRSKOVÉ VIKARIÁTY A PASTORAČNÍ VIZITACE

„Ve své diecézi nemůže biskup vždy a všude stát osobně v čele všeho svého lidu, proto si ho musí nutně rozdělit do jednotlivých obcí. Mezi nimi mají přední místo farnosti, zřízené v jednotlivých místech pod vedením duchovního správce, zastupujícího biskupa. Tyto obce představují do jisté míry celou viditelnou církev, žijící po celém světě. To je důvod, aby se prohluboval farní liturgický život a jeho vztah k biskupovi v myšlení a v praxi věřících i duchovních. Ať se usiluje o to, aby rostlo vědomí farního společenství, zvláště při společném slavení nedělní mše.“

(SC 42)

I. FARNOST

210. *Farnost, stálé společenství diecéze*

Celá diecéze má být rozdělena do farností, které jsou společenstvími věřících ustanovenými stabilním způsobem a svěřenými do péče faráře jako jejich vlastního pastýře.⁶³⁷

Farnosti jsou zpravidla tvořeny *věřícími na určitém území*. Avšak tam, kde je to vhodné, mohou být ustanoveny *osobní farnosti*, totiž farnosti pro skupiny osob, ať mají bydliště kdekoli v diecézi, kvůli obřadu, jazyku, národnosti nebo z jiných zvláštních důvodů.⁶³⁸

Pokud kvůli obtížím (civilním nebo ekonomickým atd.) není možné ustanovit ve farnosti určité společenství věřících, může biskup provizorně založit *kvazifarnost* a svěřit ji některému knězi jako jejímu pastýři. Co kanonická disciplína předpokládá ohledně farnosti, se také aplikuje na kvazifarnost, ovšem samotné normy se zavádějí jinak.⁶³⁹

⁶³⁷ Srov. CIC, kán. 374 § 1 a 515 § 1; PAG 45.

⁶³⁸ Srov. ChD 23; srov. CIC, kán. 518 a 813.

⁶³⁹ Srov. CIC, kán. 516 § 1.

S ohledem na složení populace na daném území se má *farní struktura* snažit, aby věřící mohli být skutečným církevním společenstvím, které se schází ke slavení eucharistie, přijímá Boží slovo, projevuje lásku k bližnímu skrze účinná a duchovní díla milosrdenství a aby pastýři mohli znát věřící osobně a zajišťovat jim stálé pastorační doprovázení. Zvláště je vhodné umožnit farářům a farním vikářům uskutečňovat úkoly, které jim ukládá kanonická disciplína, totiž předávání Božího slova, slavení liturgie a udělování svátostí – zejména funkce zvané „farní“ – a pozorná pastorační přítomnost u věřících, zejména u těch, kteří to nejvíc potřebují.⁶⁴⁰

Biskup ať dohlíží na nezbytné *uspořádání činnosti farnosti*, zejména v následujících záležitostech:

- pastorační rada farnosti, jejíž existence je žádoucí v každé farnosti, pokud by menšina obyvatel nenaznačovala, aby se jednalo jinak.⁶⁴¹ Po vyslechnutí kněžské rady diecézní biskup zhodnotí možnost jejího povinného zavedení ve všech farnostech nebo v největších z nich;
- ekonomická rada farnosti,⁶⁴² která má být ustanovena v každé farnosti, i když je složená z omezeného počtu věřících;
- farní matriky;⁶⁴³
- práva a povinnosti farních vikářů;⁶⁴⁴
- pastorační úkol farnosti v nepřítomnosti faráře.⁶⁴⁵

211. *Model farnosti*

Farnost se má vyznačovat hlavně jednotou osob, tak aby se projevovala jako skutečné společenství víry, milosti a modlitby, za předsednictví faráře. Konkrétně je vhodné brát v úvahu řadu charakteristických rysů, které vytvářejí model farnosti a zvyšují pastorační účinnost:

- Spolupráce kněží. Aniž by se vzdal odpovědnosti, která mu přísluší,⁶⁴⁶ studuje farář *s farními vikáři* a ostatními svými spolupracovníky

⁶⁴⁰ Srov. CIC, kán. 528; 529 § 1 a 530.

⁶⁴¹ Srov. CIC, kán. 536 § 1.

⁶⁴² Srov. CIC, kán. 537.

⁶⁴³ Srov. CIC, kán. 535 § 1; 895; 1121 § 1 a 1182.

⁶⁴⁴ Srov. CIC, kán. 548.

⁶⁴⁵ Srov. CIC, kán. 533 § 3.

⁶⁴⁶ Srov. CIC, kán. 519.

program a realizaci iniciativ spojených s pastorcí. Je užitečné, aby farář a farní vikáři žili ve farním domě, nebo aby aspoň měli během dne chvíle setkání a společného života, aby podporovali znalost, pochopení a společenství mezi sebou a vydávali tak svědectví o kněžském bratrství.⁶⁴⁷

- Účast *věřících (kleriků, zasvěcených osob a laiků)*. Osoby, které spolupracují na aktivitách farnosti, na sebe berou a s plnou odpovědností plní apoštolské úkoly v souladu s jejich postavením a mají vždy pečovat o to, aby pracovali v souladu se záměry faráře a v harmonii s ostatními zodpovědnými osobami.⁶⁴⁸ Farář ať neopomíná vyžádat si jejich souhlas v různých otázkách, které se týkají života farnosti, zvláště prostřednictvím *pastorační rady farnosti*,⁶⁴⁹ tam, kde existuje nebo prostřednictvím jiných forem účasti na farním životě.
- Podpora *farních sdružení*, zvláště těch, která byla vytvořena církevní autoritou pro podporu katecheze a veřejného kultu.⁶⁵⁰
- Vytvoření *formačních center* různého typu, jako katechetických, mateřských, základních škol nebo škol jiné úrovně, míst pro vzdělávací setkávání mladých lidí, center charitativní a sociální pomoci a pro rodinný apoštolát, knihovny atd. Jedním slovem organizovaná síť, která by mohla postupně pronikat různým způsobem do různých prostředí a skupin populace.

212. *Služba faráře a farních vikářů*

Farář s pomocí farních vikářů a ostatních kněží přidružených k farnosti zpřítomňuje v určitém diecézním společenství mnohotvárnou službu biskupa, učitele, kněze a pastýře. Je vlastním pastýřem farního společenství a jedná pod autoritou biskupa.⁶⁵¹

Vztahy mezi pastýřem a věřícími, kteří mu jsou svěřeni, mají odrážet komunitní povahu církve. Proto se biskup snaží, aby se mezi kleriky, zejména mezi faráři, rozšířil otcovský duch, který je povede

⁶⁴⁷ Srov. CIC, kán. 533 § 1 a 280.

⁶⁴⁸ Srov. Instrukce *Eccllesia in ministerio*, č. 4.

⁶⁴⁹ Srov. CIC, kán. 536.

⁶⁵⁰ Srov. CIC, kán. 301.

⁶⁵¹ Srov. LG 28; ChD 30; SC 42; CIC, kán. 515 § 1.

k *osobnímu setkávání s věřícími*. Tento úkol může být obtížný, jestliže se počet věřících svěřených jednotlivým pastýřům jeví jako nadměrný, což se může potvrdit nejen na misijních územích, ale také v městských farnostech, které se nesmírně zvětšily. Aby bylo možné čelit této situaci, ať biskup dokáže probouzet horlivost pastýřů, tím že je chrání před příliš účelnou nebo „byrokratickou“ vizí služby a vede je k tomu, aby využívali každou příležitost, kdy mohou být nablízku věřícím, zejména rodinám v jejich domech. Vlastní úkony pastýřské služby – sv. přijímání nemocných, žehnání rodin, návštěva starých lidí atd. – představují privilegované příležitosti.

Když vyzdvihne důležitost funkce faráře ve službě duším, má biskup věnovat zvláštní péči jejich *výběru*. Vhodným zkoumáním specifických požadavků farnosti s pomocí okrskového vikáře, se kterým nemá opomenout záležitost konzultovat, pečuje o to, aby na prvním místě našel osobu vhodnou pro její zdravou a správnou nauku, ale také apoštolskou horlivost a ostatní ctnosti potřebné pro farní službu,⁶⁵² jako schopnost komunikace a organizační nebo vůdčí dary. Moudře také zkoumá lidské prostředí, možnosti a problémy farnosti, které je třeba řešit, snaží se tam poslat kněze, který by se dokázal plně začlenit do kontextu farnosti.

Dobro duší je nejvyšší normou, která má vést biskupa při jmenování nebo ukončení poslání faráře. Dobro věřících a poctivé vykonávání péče o duše vyžadují právě *stabilitu* pastýřů, kteří mají být principiálně jmenováni na neurčitou dobu, ačkoli by bylo také možné využít dočasné nominace, pokud to schválí biskupská konference. Určení o dočasném trvání nominace má být zmíněno ve jmenovacím dekretu faráře. Biskup by nemohl jmenovat faráře na období kratší, než určila biskupská konference.⁶⁵³ Avšak stabilita nemá být překážkou disponibility farářů ke službě v jiné farnosti, pokud to vyžaduje dobro duší.⁶⁵⁴

Zřeknutí se úřadu faráře, i když je předloženo ve věku 75 let, nemá být přijato automaticky, ale je vhodné citlivě zhodnotit dobro společenství a podmínky faráře, který zřeknutí se úřadu předkládá. Podle

jednotlivých případů může biskup svěřit menší farnost nebo požadovat menší nasazení po faráři, který podal zřeknutí se úřadu.

Pokud farář odmítne podat zřeknutí se úřadu ve stanoveném termínu, i když existují objektivní a prokazatelné důvody zdravotní a relativní neschopnosti, snaží se mu biskup vytrvale dát pochopit nutnost podřídit se úsudku pastýřů církve. Výzva k zřeknutí se úřadu ve věku 75 let⁶⁵⁵ se může stát nařízením, pokud to vyžaduje dobro komunity, i při nepřítomnosti jiných důvodů k odvolání.⁶⁵⁶ Nucená *odvolání nebo přeložení* faráře jsou možná jen ze závažných důvodů a podle procedury zavedené kanonickou disciplinou.⁶⁵⁷

213. *Organizace farností ve velkých městech*

Velké město je velmi komplexním celkem, který je charakterizován značnou mobilitou svých obyvatel a výraznými odlišnostmi mezi jednotlivými oblastmi. Je obvykle rozdělen na *velmi diferencované čtvrti*. Například historické centrum s památkami, muzei a obchody; obytnými zónami, obydlenými dobře zajištěnými rodinami; periferiemi nebo předměstími, které se neustále a rychle rozšiřují, kde se usazují chudí a přistěhovalci, kteří často obývají skutečné nory; průmyslové zóny obydlené množstvím dělníků; bytovací čtvrti s velkými bytovkami pro mnoho rodin atd.

Z církevního pohledu může zrychlený rozvoj městských oblastí způsobit *nerovnováhu* mezi různými oblastmi, takže by některé z nich mohly počítat s dostatečným a mnohdy nadměrným množstvím míst kultu a řeholních domů, zatímco v jiných oblastech nedostatečným nebo dokonce naprostým nedostatkem. *Farnosti* velkoměst jsou zvláštní tím, že mnoho sociálních skutečností, které v nich existují (kanceláře, školy, továrny atd.), skýtají přístřeší nebo dávají práci věřícím, kteří podle bydliště nepatří k farnosti.

Proto biskup po pozorném prozkoumání situace z různých hledisek dbá na to:

⁶⁵⁵ Srov. CIC, kán. 538 § 1 a 3.

⁶⁵⁶ Srov. CIC, kán. 1740; 1741, odst. 2.

⁶⁵⁷ Srov. CIC, kán. 192–195 a 1740–1747 (pro odvolání); 190–191 (pro přeložení) a 1748–1752 (pro nucené přeložení).

⁶⁵² Srov. ChD 31; CIC, kán. 151; 521; 524.

⁶⁵³ Srov. ChD 31; CIC, kán. 522.

⁶⁵⁴ Srov. CIC, kán. 1748.

- a) aby bylo spravedlivé a účinné *rozmístění posvěcených služebníků* ve všech zónách města. Ohledně výběru kněží, je vhodné brát v úvahu osobní schopnosti ve vztahu k citlivosti obyvatel dané oblasti a také ke specifčnosti služby, kterou jsou povoláni vykonávat;
- b) aby *farnosti, kostely a kaple, řeholní domy a ostatní centra* evangelizace a kultu byly organizovány podle vhodných kritérií, co se týče geografického rozmístění a rozměrů oblasti;
- c) aby existovala úzká *koordinace* těch, kdo jsou odpovědní za farnost, s kleriky a řeholníky, kteří vykonávají svůj pastorační úkol mezifarnostního nebo diecézního dosahu;⁶⁵⁸
- d) aby *málo lidnaté farnosti městské oblasti* poskytovaly pro dobro věřících vlastní duchovní služby a rozvíjely také pastorační aktivitu ve prospěch osob, které v této oblasti pracují.

214. *Plánování zřizování farností*

Diecézní biskup se má starat o organizaci pastoračních struktur tak, aby byly přizpůsobeny požadavkům duchovní péče, podle globální a organické vize, která poskytuje možnost postupného pronikání.⁶⁵⁹ Pokud to vyžaduje dobro věřících, má po vyslechnutí kněžské rady⁶⁶⁰ přistoupit k úpravě teritoriálních omezení, k rozdělení příliš velkých farností nebo spojení příliš malých, ke zřízení nových farností nebo center pastoračního doprovázení teritoriálně nevymezených společenství a také k nové globální organizaci farností téhož města.

Pro studium všech otázek týkajících se zřizování farností a stavby kostelů by se dal založit *úřad* nebo *komise*, které by pracovaly ve spolupráci s ostatními zainteresovanými komisemi diecéze. Je důležité, aby tento úřad nebo komise byly složeny z kleriků a ostatních věřících vybraných pro jejich profesionální kompetenci.

S ohledem na demografický rozvoj diecézí a na bytovou výstavbu a industrializaci plánovanou civilními autoritami má biskup vhodným způsobem navrhnout *vhodné oblasti* pro budoucí kostely a zajistit nezbytnou dobu a právní prostředky pro zřizování farností, aby pak

kvůli nedostatku prozíravosti nedocházelo k nedostatku potřebného prostoru nebo aby se obyvatelé oblasti nevzdalovali od náboženské praxe, když by nemohli počítat s vhodnými prostředky. V takovýchto případech je vhodné co nejrychleji určit služebníky pro doprovázení věřících, aniž by se čekalo na dokončení prací.

Jestliže *řeholní instituty a společnosti apoštolského života* nebo i *instituce či jiné osoby* chtějí postavit kostel na území diecéze, musejí obdržet písemné povolení biskupa. Aby mohl biskup rozhodnout, vyslechně kněžskou radu a faráře sousedních farností a má zvážit, jestli nový kostel představuje dobro pro duše a jestli podporovatelé projektu mají dostatek služebníků a prostředků pro stavbu a kult.⁶⁶¹

215. *Přizpůsobení farní služby zvláštním potřebám*

Aby biskup mohl čelit zvláštním pastoračním potřebám, může přistoupit k určitým praktickým řešením:

- a) v určitých případech je možné svěřit *několik farností různým kněžím*, kteří by je spravovali *in solidum*⁶⁶² a z nichž jeden by byl „moderátorem“.
- b) Čím dál víc se šíří užívání tzv. „*pastoračních jednotek*“, jimiž se rozumí podpora forem organické spolupráce mezi hraničními farnostmi, jako vyjádření pastoračního celku. Když biskup považuje vytváření takových struktur za vhodné, je dobré držet se následujících kritérií: území mají být homogenně delimitovaná, i z hlediska sociologického; farnosti zapojené do tohoto rozhodnutí uskutečňují společnou pastorační službu v různých společenstvích daného místa jsou zajišťovány účinně. Nová organizace pastorační služby nemá zapomínat na to, že každé společenství, i malé, má právo na autentickou a účinnou pastorační službu.
- c) Kvůli nedostatku kněží ustanovují biskupové tzv. „*pastorační skupiny*“ tvořené knězem a několika věřícími – jáhny, řeholníky a laiky – kteří jsou pověřeni pastoračními aktivitami v několika spojených farnostech, i když to není formálně. V některých případech může mít účast na pastorační službě ve farnosti jeden nebo více jáhnů

⁶⁵⁸ Srov. ChD 30.

⁶⁵⁹ Srov. ChD 32.

⁶⁶⁰ Srov. CIC, kán. 515 § 2.

⁶⁶¹ Srov. CIC, kán. 1215.

⁶⁶² Srov. CIC, kán. 517 § 1.

a ostatních věřících, s knězem, který je řídí při zachování ostatních církevních úřadů.⁶⁶³ V těchto případech je třeba, aby farnost vedl kněz, skutečně a konkrétně a ne jenom právně a aby vydával počet biskupovi ze své mise. Jáhen, řeholníci, laici pomáhají knězi ve spolupráci s ním. Funkce, které vyžadují kněžské svěcení, jsou přirozeně pouze v kompetenci posvěcených služebníků. Biskup poučí věřící, že se jedná o náhradní situaci kvůli nedostatku kněží, kteří by mohli být jmenováni farářem a že se zasadí o to, aby se tato situace co nejdříve vyřešila.⁶⁶⁴

- d) Když konkrétní společenství nelze ustanovit ve farnost nebo kvazifarnost, zajistí diecézní biskup jiný způsob jeho pastorační péče;⁶⁶⁵ za určitých okolností, jako je nárůst přílivu imigrantů v městské čtvrti nebo značné rozptýlení určitých komunit, může biskup přistoupit ke zřízení *pastoračního centra*: totiž místa, kde se budou slavit bohoslužby nebo provádět katecheze a kde se budou konat jiné aktivity (charitativní, kulturní, služby atd.) ve prospěch věřících. Pro zajištění důstojnosti bohoslužby je vhodné vybavit pastorační centrum prostým a vhodným kostelem nebo kaplí.⁶⁶⁶

Pastorační centrum může být svěčeno farnímu vikáři a záviset se všemi účinky na místním faráři. Pro řízení centra a jeho každodenní činnost se může vyžadovat spolupráce řeholníků nebo laiků, ti vykonávají své funkce v souladu se svým stavem.

- e) Praktický způsob dělení farnosti na různé zóny je ustanovení „základních církevních komunit“ nebo křesťanských skupin, které se shromažďují proto, aby se podporovaly v duchovním životě a křesťanské formaci a aby sdílely lidské a církevní problémy s ohledem na společné zapojení; takové komunity osvědčily svou evangelizační účinnost, zejména ve farnostech v lidovém a zemědělském prostředí. Je však vhodné vyloučit jakékoli pokušení izolace církevní komunity a ideologického využívání.⁶⁶⁷

216. *Ekonomické přispění věřících*

Apelem na smysl pro víru Božího lidu ať biskup požaduje od věřících velkorysost, aby finančně přispívali na potřeby církve a udržování kléru⁶⁶⁸ i na budování nových farností a ostatních míst kultu. Za tímto účelem se může stanovit, aby se ve všech kostelech a kaplích přístupných věřícím i v těch, které patří řeholním institutům a společností apoštolského života konala *zvláštní sbírka* na tyto diecézní iniciativy formou zvláštních „dnů“ nebo jiným způsobem.⁶⁶⁹ Za stejným účelem je také možné uložit řádné či mimořádné *příspěvky*.⁶⁷⁰

Pro zajištění zdravé propagace mezi věřícími a pro sbírání darů, tam kde biskupská konference nestanovila jinak, je možné ustanovit zvláštní *sdržení* nebo *kanonickou nadaci*, řízenou věřícími laiky.

V této oblasti ať se biskup snaží pozorně vyloučit, aby finanční hlediska převládla nad pastoračními aspekty, jelikož v očích všech má zářit duch víry a nezávislosti na materiálních dobrech, který je církvi vlastní.

II. OKRSKOVÉ VIKARIÁTY

217. *Okrskové vikariáty nebo děkanáty a podobné*

Pro usnadnění pastoračního doprovázení prostřednictvím společné činnosti, se mohou některé sousedící farnosti spojit ve zvláštní skupiny, tzv. okrskové vikariáty, zvané také děkanáty nebo pastorační zóny či prefektury.⁶⁷¹ Analogicky lze postupovat ve vztazích s *ostatními úřady týkajícími se péče o duše*, jako například nemocniční a školní kaplani, tak aby z toho vycházel vhodný rozvoj jednotlivých pastoračních oblastí.

Pro umožnění uskutečnění pastoračního cíle, co se týče *zřízení okrskových vikariátů nebo ekvivalentů*, je vhodné, aby biskup vzal v úvahu jistá kritéria: homogenní charakter a zvyky lidu, společné

⁶⁶³ Srov. CIC, kán. 517 § 2.

⁶⁶⁴ Srov. CIC, kán. 517 § 2; Instrukce *Ecclesia se Ministerio*, č. 4.

⁶⁶⁵ Srov. CIC, kán. 516 § 2.

⁶⁶⁶ Srov. CIC, kán. 1223 a 1225.

⁶⁶⁷ RM 51.

⁶⁶⁸ Srov. CIC, kán. 222 § 1; 1261 § 2.

⁶⁶⁹ Srov. CIC, kán. 1266.

⁶⁷⁰ Srov. CIC, kán. 1263.

⁶⁷¹ Srov. CIC, kán. 374 § 2.

charakteristické rysy geografické oblasti (např. městské čtvrti, hornictví, správní obvod), geografickou a historickou blízkost farností, snadnost pravidelných setkávání kněží a ostatních osob, aniž by se zapomínalo na tradiční využití.

Je vhodné dát okrskovým vikariátům *společný statut*, který biskup po vyslechnutí kněžské rady schválí a v němž se mimo jiné zavádí:

- *složení* každého okrskového vikariátu;
- *název* *předsednického úřadu* podle místních tradic (arcikněz, děkan, okrskový vikář), jeho pravomoci, způsob ustanovení, trvání funkce⁶⁷² atd.;
- *setkávání* na úrovni okrskových vikariátů: faráři a farní vikáři, osoby odpovědné za různé oblasti pastorace atd.;
- jestli se to na jiných místech nepředvídá, mohou statuta také určovat, aby okrskoví vikáři byli z titulu své funkce *členy diecézní kněžské a pastorační rady*.

Tam, kde se to zdá být vhodné, se mohou provádět *společné pastorační služby* pro farnosti okrskového vikariátu, animované skupinami kněží, řeholníků a laiků.

218. *Poslání okrskového vikáře, děkana atp.*

Funkce okrskového vikáře má značný pastorační význam, protože je blízkým spolupracovníkem biskupa v pastýřské službě věřícím a vnímavým „starším bratrem“ kněží okrskového vikariátu, zejména když jsou nemocní nebo v obtížné situaci. Přísluší mu *koordinovat* pastorační činnost, kterou farnosti uskutečňují společně, dohlížet na to, aby kněží žili v souladu se svým stavem a aby se zachovávala farní disciplína, zejména v oblasti liturgie.⁶⁷³

Proto je vhodné, aby biskup pořádal pravidelná *setkání* s okrskovými vikáři k projednávání problémů diecéze a aby byl normálně informován o situaci farností. Biskup také jedná s okrskovým vikářem při jmenování farářů.

Pokud partikulární právo neurčuje jinak, např. zavedením volebního nebo smíšeného systému nebo svěřením titulárního úřadu určitým

hlavním farnostem, *vybírá* biskup *osobně* okrskové vikáře⁶⁷⁴ a bere přitom v úvahu preference kněží okrskového vikariátu.

Může přeložit jakéhokoli okrskového vikáře, když k tomu je podle jeho moudrého úsudku spravedlivý důvod.⁶⁷⁵

Okrskový vikář má mít následující předpoklady:

- má být knězem, který sídlí v okrskovém vikariátu a být co nejvíce v pastoraci;
- má být vážen u kněží a věřících pro svou moudrost a nauku, zbožnost a apoštolskou horlivost;
- zasluhuje důvěru biskupa, který ho může, pokud to je potřeba, *vybavit pravomocemi*;⁶⁷⁶
- mít dostatek vloh pro řízení a skupinovou práci.

219. *Pastorační zóny a podobné*

Stejná kritéria, která vedou ke zřízení okrskových vikariátů, mohou v diecézích určitého rozsahu vést ke zřízení *různých uskupení* pod názvem pastorační zóna nebo podobně. K řízení každé zóny mohou být ustanoveni *biskupští vikáři*, kteří by měli řádnou pravomoc pro pastorační správu zóny ve jménu biskupa i zvláštní pravomoci, které se rozhodne jim svěřit.⁶⁷⁷

III. PASTORAČNÍ VIZITACE

220. *Povaha pastorační vizitace*

„Biskup je povinen vizitovat každoročně diecézi, buď celou, nebo její část tak, aby alespoň každých pět let zvizitoval celou diecézi osobně nebo, bránila-li mu zákonná překážka, prostřednictvím biskupa-nástupce nebo pomocného biskupa nebo generálního vikáře, biskupského vikáře či jiného kněze.“⁶⁷⁸

⁶⁷⁴ Srov. CIC, kán. 533 § 2 a 554.

⁶⁷⁵ Srov. CIC, kán. 554 § 3.

⁶⁷⁶ Srov. CIC, kán. 555 §§ 1 a 4.

⁶⁷⁷ ChD 27; srov. CIC, kán. 476.

⁶⁷⁸ Srov. CIC, kán. 396 § 1.

⁶⁷² Srov. CIC, kán. 553; 554 § 2 a 555.

⁶⁷³ ChD 29; srov. CIC, kán. 555.

Pastorační vizitace je jednou z forem, která vychází ze staleté zkušenosti, jíž biskup udržuje osobní kontakty s klérem a s ostatními členy Božího lidu. Je to příležitost k oživení energie hlasatelů evangelia, chválení, podpore a posile; je to také příležitost k pozvání všech věřících k obnově jejich křesťanského života a intenzivnější apoštolské činnosti. Vizitace mu umožňuje navíc zhodnotit účinnost struktur a prostředků určených k pastoračnímu životu a uvědomění si okolností a obtíží evangelizační práce, aby mohl lépe určit priority a prostředky organické pastore.

Pastorační vizitace je tak apoštolským úkonem, který má biskup plnit oživován pastýřskou láskou, která ho ukazuje konkrétně jako princip a viditelný základ jednoty místní církve.⁶⁷⁹ Pro komunity a instituce, které ji přijímají, je taková vizitace událostí milosti, která je jakýmsi obrazem zcela zvláštní vizitace, jíž „nejvyšší pastýř“ (1 Petr 5,4) a strážce našich duší (srov. 1 Petr 2,25) Ježíš Kristus navštívil a vykoupil svůj lid (srov. Lk 1,68).⁶⁸⁰

Pastorační vizitaci *podléhají* „osoby, katolické instituce, posvátné předměty a místa, která se nacházejí v diecézi“.⁶⁸¹ Do toho patří autonomní kláštery i domy řeholních institutů diecézního práva a při zachování hranic stanovených kanonickými normami také kostelů a kaplí institutů papežského práva.⁶⁸²

221. *Způsob výkonu pastorační vizitace ve farnostech*

Ohledně vizitací ve farnostech se biskup snaží, nakolik je to možné podle času a místa, uskutečňovat následující úkony:

- a) slavit mši a hlásat Boží slovo;
- b) udělovat slavnostně svátost biřmování, nakolik je možné při mši;
- c) setkat se s farářem a ostatními kleriky, kteří vypomáhají ve farnosti;
- d) sejít se s pastorační radou, nebo pokud neexistuje, tak s věřícími (kleriky, řeholníky a členy společností apoštolského života a laiky), kteří spolupracují v různých apoštolátech a se sdruženími věřících;

e) setkat se s ekonomickou radou;

f) mít setkání s dětmi a mládeží, jež jsou katechizováni;

g) navštívit školy a ostatní katolická díla a instituce, které spadají pod farnost;

h) navštívit, nakolik to je možné, některé nemocné ve farnosti.

Biskup také může rozhodnout o jiném způsobu, jak se setkat s věřícími a bere přitom v úvahu místní zvyky a apoštolskou vhodnost: s mladými lidmi, například při příležitosti kulturních nebo sportovních iniciativ; s dělníky, aby s nimi byl, aby s nimi vedl dialog atd.

Při vizitaci se konečně nesmí zanedbat prověření *administrace a dobrého stavu farnosti*: posvátná místa a liturgická roucha, farní knihy a ostatní věci. Některé aspekty tohoto úkolu by však mohly být ponechány okrskovým vikářům nebo jiným vhodným klerikům,⁶⁸³ ve dnech předcházejících nebo následujících vizitaci, aby biskup mohl věnovat čas své vizitace zejména osobním setkáním, jak to odpovídá jeho službě pastýře.⁶⁸⁴

222. *Příprava pastorační vizitace*

Pastorační vizitace plánovaná s odpovídajícím předstihem vyžaduje vhodnou přípravu věřících prostřednictvím zvláštních přednáškových cyklů a kázání o tématech vztahujících se k povaze církve, hierarchickému společenství a episkopátu atd. Lze také publikovat texty a užívat jiné prostředky komunikace. Aby se ukázal duchovní a apoštolský aspekt, může vizitaci předcházet cyklus *lidových misií*,⁶⁸⁵ který zahrne všechny společenské kategorie a všechny osoby, i ty, které jsou nejdále od náboženské praxe.

Biskup se má také vhodně připravit na vykonání vizitace tak, že se *předem informuje* o socionáboženské situaci farnosti. Takové prvky se mohou ukázat jako užitečné jemu samotnému a diecézním službám, kterých se to týká, aby měl reálné povědomí o stavu farností a mohl učinit vhodná opatření.

⁶⁷⁹ LG 23.

⁶⁸⁰ Srov. PAG 46.

⁶⁸¹ CIC, kán. 397 § 1; 259 § 2 (týkající se častosti vizitace v semináři); 305 § 1 (o vizitaci sdružení); 683 § 1 (o vizitaci děl řeholníků); 806 (ohledně vizitace v katolických školách).

⁶⁸² Srov. CIC, kán. 397 § 2; 615; 628 § 2; 637 a 683.

⁶⁸³ Srov. CIC, kán. 555 § 4.

⁶⁸⁴ Srov. PAG 46.

⁶⁸⁵ Srov. CIC, kán. 770.

223. *Postoj biskupa během vizitace*

Během vizitace, jako v každém úkonu své služby, se biskup chová prostě a láskyplně a dává příklad zbožnosti, lásky a chudoby, ctností, které spolu s moudrostí charakterizují pastýře církve. Biskup má považovat pastorační vizitaci za *quasi anima episcopalis regiminis*, jako projev své duchovní přítomnosti mezi svými věřícími.⁶⁸⁶

Po příkladu Ježíše, dobrého pastýře, se věřícím představuje ne „se zvláštní výřečností“ (1 Kor 2,1), ani s projevy moci, ale spíš oděh pokorou, dobrotou, se zájmem o lidi, schopný naslouchat a být srozumitelný.

Během své vizitace má biskup dbát na to, aby s tím farností a farníci neměli *nadměrné výdaje*.⁶⁸⁷ To ovšem nebrání prostým projevům slavnostnosti, které jsou přirozeným důsledkem křesťanské radosti a vyjádřením lásky a úcty k vlastnímu pastýři.

224. *Závěr vizitace*

Když vizitace ve farnostech skončí, je vhodné, aby biskup sestavil dokument, který potvrzuje, že se vizitace konala. V každé farnosti, v níž má vizitaci konat, dá schválení pastoračnímu nasazení, ustanoví prvky týkající se lepšího fungování komunity, aniž by opomněl připomenout stav posvátných budov, pastorační akce a ostatní případné pastorační instituce.

⁶⁸⁶ PAG 46.

⁶⁸⁷ Srov. CIC, kán. 398.

EMERITNÍ BISKUP

„Já totiž mám prolít v obět' svou krev, chvíle, kdy mám odejít, je tady. Dobrý boj jsem bojoval, svůj běh jsem skončil, víru jsem uchoval. Teď mě už jen čeká věnec spravedlnosti, který mi v onen den předá Pán, spravedlivý soudce. A nejen mně; stejně tak i všem, kdo s láskou čekají na jeho příchod.“

(2 Tím 4,6–8)

225. *Výzva ke zřeknutí se úřadu*

Diecézní biskup, biskup-nástupce nebo pomocný biskup, který dovršil sedmdesát pět roků, se žádá, aby se zřekl svého úřadu do rukou papeže, který po zvážení všech okolností učiní opatření.⁶⁸⁸ V případě nemoci nebo jiné závažné příčiny, která by mohla znemožňovat vykonávání biskupské služby, je biskup povinen učinit to, k čemu je *důrazně vyzýván* právem, totiž podat papeži zřeknutí se úřadu.⁶⁸⁹ Od okamžiku, kdy je papežem zveřejněno přijetí jeho zřeknutí se úřadu, získává diecézní biskup *ipso iure* titul emeritní biskup své diecéze,⁶⁹⁰ zatímco pomocný biskup si ponechává titul svého titulárního sídla a přidává dodatek „bývalý pomocný biskup“ diecéze.

226. *Bratrský vztah s diecézním biskupem*

Vztahy mezi diecézním biskupem a emeritním biskupem se mají vyznačovat bratrstvím, které vychází z příslušnosti k témuž sboru biskupů a z účasti na společném apoštolském poslání i na stejné lásce k místní církvi.⁶⁹¹ Bratrství mezi diecézním a emeritním biskupem má sloužit k prospěchu Božího lidu, zejména diecézního presbyteria. Když emeritní biskup sídlí v diecézi, může se na něj diecézní biskup obracet při udělování svátostí, zvláště svátosti smíření a biřmování

⁶⁸⁸ Srov. CIC, kán. 401 § 1 a 411.

⁶⁸⁹ Srov. CIC, kán. 401 § 2.

⁶⁹⁰ Srov. CIC, kán. 402 § 1.

⁶⁹¹ Srov. PAG 59.

a pokud to považuje za vhodné, může emeritnímu biskupovi svěřit jiný zvláštní úkol.

Diecézní biskup má mít velké uznání pro dobro, které emeritní biskup působí v církvi obecně a zvláště v diecézi modlitbou, mnohdy s láskou přijímaným utrpením, příkladem svého kněžského života a svými radami, když je o ně žádán.

Ze své strany ať emeritní biskup dbá na to, aby nezasahoval do ničeho ve vedení diecéze, ani přímo, ani nepřímo, a ať vyloučí každý postoj a každý vztah, který by mohl i jen budít zdání, že tvoří téměř paralelní autoritu k diecéznímu biskupovi se všemi důsledky, škodlivými pro život a pastorační jednotu diecézního společenství. V této perspektivě ať emeritní biskup vykonává svou činnost vždy v plné shodě a v závislosti na diecézním biskupovi, aby všichni jasně pochopili, že jen posledně jmenovaný je jedinou hlavou diecéze a prvním odpovědným za řízení diecéze.

227. *Práva emeritního biskupa ve vztahu k biskupským „munera“*

- a) Emeritní biskup si zachovává právo kázat všude Boží slovo, pokud mu to diecézní biskup v některých případech výslovně nezakáže.⁶⁹²
- b) Zachovává si také právo udělovat všechny svátosti, zejména:
 1. biřmování, s alespoň předpokládaným dovolením diecézního biskupa;⁶⁹³
 2. svátost smíření, kdy si zachovává právo zpovídat kdekoli. V rámci svátostného fora interna může prominout neprohlášené tresty *latae sententiae*, které nejsou vyhrazené Apoštolskému stolci;⁶⁹⁴
 3. jáhenské a kněžské svěcení s pověřovacími listinami ordináře kandidáta a biskupské svěcení s papežským pověřením;⁶⁹⁵
 4. platně asistovat při svatbě s delegací místního ordináře nebo faráře.⁶⁹⁶

⁶⁹² Srov. CIC, kán. 763.

⁶⁹³ Srov. CIC, kán. 886 § 2.

⁶⁹⁴ Srov. CIC, kán. 967 § 1; 1355 § 2.

⁶⁹⁵ Srov. CIC, kán. 1012; 1013; 1015.

⁶⁹⁶ Srov. CIC, kán. 1108 § 1.

228. *Práva emeritního biskupa ve vztahu k místní církvi*

- a) Pokud si to emeritní biskup přeje, může nadále bydlet na území diecéze, kde byl biskupem. Pokud se o to sám nepostaral, má mu diecéze zajistit odpovídající bydlení. Svátý stolec může za zvláštních okolností rozhodnout, že emeritní biskup nemá bydlet na území své diecéze.⁶⁹⁷ Emeritní biskup má oprávnění mít ve svém bytě soukromou kapli, která má stejná práva jako kaple⁶⁹⁸ a uchovávat zde eucharistii.⁶⁹⁹ Biskup řeholník si může, pokud tomu dává přednost, zvolit bydliště mimo domy svého institutu, pokud to Svátý stolec neurčí jinak.⁷⁰⁰
- b) Emeritní biskup má právo být vydržován diecézí, v níž plnil svou biskupskou službu. Tato povinnost přísluší na druhém místě biskupské konferenci a v případě biskupa řeholníka se může jeho institut svobodně postarat o vhodné zajištění.⁷⁰¹
- c) Emeritní biskup má právo přijímat akta své diecéze a ostatní dokumenty tohoto druhu, aby mohl být informován o životě a iniciativách své místní církve.⁷⁰²
- d) Emeritní biskup má právo být pohřben v katedrálním kostele a pokud je řeholník, případně na hřbitově svého institutu.⁷⁰³

229. *Práva emeritního biskupa ve vztahu k univerzální církvi*

- a) Emeritní biskup zůstává členem sboru biskupů „na základě svátostného svěcení a hierarchického společenství s hlavou sboru a členy“.⁷⁰⁴ Má tedy právo pomáhat římskému papeži a spolupracovat s ním pro dobro celé církve. Navíc má právo účastnit se ekumenického koncilu s rozhodujícím hlasem⁷⁰⁵ a vykonávat svou sborovou moc v rámci práva.⁷⁰⁶

⁶⁹⁷ Srov. CIC, kán. 402 § 1.

⁶⁹⁸ Srov. CIC, kán. 1227.

⁶⁹⁹ Srov. CIC, kán. 934 § 1 a odst. 2.

⁷⁰⁰ Srov. CIC, kán. 707 § 1.

⁷⁰¹ Srov. CIC, kán. 402 § 2 a 707 § 2.

⁷⁰² Srov. KONGREGACE PRO BISKUPY. *Normae in vita Ecclesiae. De Episcopis ab officio cessantibus*, 5.

⁷⁰³ Srov. CIC, kán. 1242; 1241 § 1.

⁷⁰⁴ Srov. CIC, kán. 336.

⁷⁰⁵ Srov. CIC, kán. 339.

⁷⁰⁶ Srov. CIC, kán. 337 § 2.

- b) Emeritní biskup může být biskupskou konferencí zvolen, aby se účastnil shromáždění synodu biskupů jako zástupce zvolený biskupskou konferencí.⁷⁰⁷
- c) Pro své kompetence může být emeritní biskup jmenován členem (až do 80 let) a konzultorem dikasterií římské kurie.⁷⁰⁸
- d) Emeritní biskup si zachovává právo předkládat Apoštolskému stolci jména kněží, které považuje za hodné a schopné pro biskupský úřad.⁷⁰⁹
- e) Z hlediska trestního práva ten, kdo použije fyzické násilí proti osobě emeritního biskupa podléhá interdikt *latae sententiae* nebo pokud jde o klerika, suspenzi.⁷¹⁰ V případě sporu má emeritní biskup právo být souzen Apoštolským tribunálem nebo Římskou rotou⁷¹¹ a v trestních kauzách papežem.⁷¹² Má mimo jiné právo vybrat si místo, kde má být vyslechnut v soudní proceduře.⁷¹³
- f) Emeritní biskup má právo projevovat svou starost o všechny církve prostřednictvím zvláštní péče o misijní díla, tím že svou službou podporuje misijní iniciativy tak, aby se Boží království šířilo po celém světě.

230. ***Emeritní biskup a hierarchické orgány***

- a) Emeritní biskup může být pozván na místní koncil. Za takových okolností má rozhodující hlas.
- b) Je vhodné, aby byl emeritní biskup podle statut zván na zasedání biskupské konference s poradním hlasem. V této souvislosti je vhodné, aby statuta biskupských konferencí počítala s takovou účastí s poradním hlasem.⁷¹⁴

⁷⁰⁷ Srov. CIC, kán. 346 § 2; PAPEŽSKÁ RADA PRO VÝKLAD LEGISLATIVNÍCH TEXTŮ. *Responsum* z 2. července 1991.

⁷⁰⁸ KONGREGACE PRO BISKUPY. *Normae in vita Ecclesiae. De Episcopis ab officio cessantibus*, č. 2.

⁷⁰⁹ Srov. CIC, kán. 377 § 2.

⁷¹⁰ Srov. CIC, kán. 1370 § 2.

⁷¹¹ Srov. CIC, kán. 1405 § 3, odst. 1.

⁷¹² Srov. CIC, kán. 1405 § 3, odst. 1.

⁷¹³ Srov. CIC, kán. 1558 § 2.

⁷¹⁴ Srov. JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 17; *List Kongregace pro biskupy předsedům biskupských konferencí*, 13. května 1999, č. 11.

- c) Biskupským konferencím se doporučuje, aby při studiu některých otázek pastorační a právní povahy využívali odbornost a zkušenost emeritních biskupů, kteří jsou ještě dobrého zdraví a schopni předložit svůj příspěvek. Emeritní biskupové mají mimo jiné obvykle více času pro prohloubení různých otázek. Předsedové biskupských konferencí jsou zmocněni k tomu, aby ke každé ze svých biskupských komisí přidali jednoho emeritního biskupa, který má zvláštní zkušenost v odpovídající pastorační oblasti a který je schopen převzít úkol, který mu je předložen. V biskupské komisi, do níž je povolán, má emeritní biskup rozhodující hlas.⁷¹⁵

⁷¹⁵ Srov. JAN PAVEL II. Motu proprio *Apostolos suos*, č. 17; PAG 59; *List Kongregace pro biskupy předsedům biskupských konferencí*, 13. května 1999; *Okružní list předsedům biskupských konferencí*, 7. června 2003.

231. Pastýřská služba biskupa, tedy obvyklá a každodenní péče o stáde, o níž toto direktorium pojednávalo souhrnným způsobem, je bezpochyby obtížný úkol, zejména dnes.

S pokornou moudrostí ať biskup uznává svou slabost, ale ať mu nechybí horlivost.

Ví, komu uvěřil (srov. 2 Tim 1,12); má jistotu, že jedná kvůli Bohu, „který chce, aby všichni lidé byli spaseni a došli pravdy“ (1 Tim 2,4); má důvěru v moc toho, který mu dává sílu (srov. Flp 4,13); je tedy podporován neochvějnou nadějí, že jeho úkol, ať je jakýkoli, není v Pánu marný (srov. 1 Kor 15,58).

Pán Ježíš stále provází svou církev a její služebníky, zvláště biskupy, jimž svěřil řízení, s úřadem dává milost, v odpovědnosti přidává sílu.

Ať Matka církve Maria vždy Panna podporuje biskupy, chrání pastýře církve a pomáhá jim v jejich apoštolském poslání.

Papež Jan Pavel II. schválil níže podepsanému kardinálu prefektovi při audienci 24. ledna 2004 toto direktorium a nařídil jeho zveřejnění.

V Římě, v sídle Kongregace pro biskupy 22. února 2004 o svátku Petrova Stolce.

✠ kard. GIOVANNI BATTISTA RE
prefekt

✠ FRANCESCO MONTERISI
sekretář

SEDISVAKANCE DIECÉZNÍHO STOLCE

232. *Příčiny neobsazení diecéze*

Biskupský stolec přestává být obsazen smrtí diecézního biskupa nebo papežem přijatou rezignací nebo přeložením či zbavením biskupa úřadu.⁷¹⁶

V případě úmrtí diecézního biskupa dochází k sedisvakanci „ipso facto“. Ten, kdo přejímá řízení diecéze par interim, má co nejdříve informovat Svatý stolec. Úkony prováděné generálním vikářem nebo biskupským vikářem jsou platné až do okamžiku, kdy obdrží potvrzenou zprávu o úmrtí biskupa.⁷¹⁷

V případě trestního zbavení úřadu je stolec uprázdněn od okamžiku, kdy biskup obdrží uložení trestu.

V případě zřeknutí se úřadu je stolec uprázdněn od okamžiku zveřejnění jeho přijetí papežem.⁷¹⁸

233. *Přeložení diecézního biskupa*

V případě přeložení diecézního biskupa se stolec uprázdňuje v den, kdy biskup převezme novou diecézi. Od okamžiku zveřejnění přeložení biskupa až do převzetí nové diecéze⁷¹⁹ má biskup v diecézi, z níž odchází, pravomoc administrátora diecéze se všemi povinnostmi, které k tomu náleží. Ačkoli diecéze není uprázdněna, dokud přeložený biskup nepřijme novou diecézi, pravomoci generálního vikáře a biskupských vikářů končí se zveřejněním přeložení biskupa, ten však, jakožto administrátor diecéze může jejich pravomoci potvrdit.⁷²⁰

⁷¹⁶ Srov. CIC, kán. 416.

⁷¹⁷ Srov. CIC, kán. 417.

⁷¹⁸ Srov. CIC, kán. 417.

⁷¹⁹ Srov. CIC, kán. 418 § 1.

⁷²⁰ Srov. CIC, kán. 418 § 2.

234. *Biskup-nástupce a pomocný biskup uprázdněného stolce*

Po uprázdnění biskupského stolce se biskup-nástupce bezprostředně stává biskupem diecéze, pro niž byl ustanoven, předpokládá se, že ji legitimně převezme.⁷²¹

Pomocný biskup, i když má speciální pravomoci, pokud není Svatým stolicí ustanoven jinak, si zachovává tytéž pravomoci, které měl během *sede plena* jako generální vikář nebo biskupský vikář. Pokud není zvolen administrátorem diecéze, pokračuje ve vykonávání svého úřadu podle práva, pod autoritou toho, kdo předsedá vedení diecéze.⁷²² Je žádoucí, aby pomocný biskup byl zvolen administrátorem diecéze nebo pokud jich je více, jeden z nich.⁷²³

235. *Vedení diecéze a sbor poradců*

Od okamžiku, kdy je jasné uprázdnění biskupského stolce, je řízení diecéze svěřeno pomocnému biskupovi a pokud jich je více, pak nejstaršímu z nich podle jmenování, až do jmenování apoštolského administrátora. Jestliže není pomocný biskup, řízení diecéze přebírá sbor poradců až do zvolení administrátora diecéze, ledaže by Svatý stolec přistoupil ke jmenování apoštolského administrátora.⁷²⁴ Ten, kdo se ujme řízení diecéze před volbou administrátora diecéze, má pravomoci, které přísluší generálnímu vikáři.⁷²⁵

V zemích, kde biskupská konference ustanovila svěřený úřad sboru poradců katedrální kapitule, přechází řízení diecéze přímo na kapitolu, která uspořádá volbu administrátora diecéze.⁷²⁶

236. *Volba administrátora diecéze*

Sbor poradců má do osmi dnů po přijetí ověřené zprávy o uprázdnění biskupského stolce zvolit administrátora diecéze. Volba má být svolána tím, kdo převzal řízení diecéze nebo knězem sboru poradců, který je

nejstarší podle svěcení, který jí předsedá až do volby administrátora diecéze.⁷²⁷

Jestliže sbor poradců ve stanovenou dobu nezvolí diecézního administrátora, přísluší jeho jmenování metropolitovi. Pokud je metropolitní stolec také neobsazen, sufragánní biskup, nejstarší podle ustanovení, jmenuje administrátora diecéze.⁷²⁸

Ten, kdo je zvolen administrátorem diecéze má co nejdříve informovat Svatý stolec o svém zvolení.⁷²⁹

237. *Nezbytné podmínky pro platnou volbu administrátora diecéze*

Sbor poradců má být tvořen pouze z kněží, v počtu nejméně šesti a nejvýše dvanácti⁷³⁰ pod trestem neplatnosti volby administrátora diecéze. Je možné zvolit pouze jediného administrátora diecéze. Současná volba dvou nebo více osob je neplatná pro všechny, kdo byli zvoleni. Postup proti tomuto předpisu nemá hodnotu a je neschválený. Jestliže do vedení diecéze byl zvolen diecézní ekonom, má ekonomická rada zvolit dočasně jiného.⁷³¹ V okamžiku převzetí úřadu novým biskupem přebírá tedy diecézní ekonom úřad diecézního ekonoma.⁷³²

238. *Procedura volby administrátora diecéze*

Pro platnost volby administrátora diecéze se nutně musí dodržovat předepsaná procedura v kán. 165–178. Protože volba má prvořadou důležitost, nemůže takové normy upravovat partikulární právo. Statuta mohou specifikovat, jestli hlasování může být provedeno písemně, zplnomocněním⁷³³ nebo dohodou.⁷³⁴ Je vždy nutné dosáhnout většiny stanovené dvěma třetinami hlasů a předpis kán. 119 se neaplikuje na bezvýsledná skrutinia.⁷³⁵

⁷²⁷ Srov. CIC, kán. 419.

⁷²⁸ Srov. CIC, kán. 421 § 1; 502 § 2.

⁷²⁹ Srov. CIC, kán. 422.

⁷³⁰ Srov. CIC, kán. 502 § 1.

⁷³¹ Srov. CIC, kán. 423 § 1–2.

⁷³² Srov. CIC, kán. 423 § 1–2.

⁷³³ Srov. CIC, kán. 167 § 1.

⁷³⁴ Srov. CIC, kán. 174.

⁷³⁵ Srov. CIC, kán. 176.

⁷²¹ Srov. CIC, kán. 409 § 1; 404 § 1.

⁷²² Srov. CIC, kán. 409 § 2.

⁷²³ Srov. ChD 26, 2.

⁷²⁴ Srov. CIC, kán. 419.

⁷²⁵ Srov. CIC, kán. 426.

⁷²⁶ Srov. CIC, kán. 421 § 1; 502 § 3.

239. *Náležitě podmínky*

Platně zvolen administrátorem diecéze může být kněz místního presbyteria nebo i jiné diecéze, kterému je alespoň 35 let, nebo sám emeritní biskup nebo jiný biskup. Nesmí být už dříve zvolen, jmenován nebo představen na tomtéž uprázdněném stolci. Má se vyznačovat naukou a moudrostí.⁷³⁶

240. *Pravomoci administrátora diecéze*

Administrátor diecéze vykonává řádnou a vlastní moc v diecézi od okamžiku přijetí své volby. Z této moci je vyňato všechno, co mu nepřísluší z povahy věcí nebo požadavků práva.⁷³⁷

Může potvrdit nebo ustanovit kněze, kteří byli legitimně zvoleni nebo ustanoveni pro nějakou diecézi. Jedině po roce sedisvakance může jmenovat faráře,⁷³⁸ ale nemůže svěřit farnosti řeholnímu institutu nebo společnosti apoštolského života.⁷³⁹

Administrátor diecéze může udělovat biřmování a může udělit jinému knězi pravomoc ho udělovat.

Administrátor diecéze může ze spravedlivého důvodu přeložit farní vikáře, avšak s ohledem na to, co předepisuje právo ve zvláštním případě řeholníků.⁷⁴⁰

Během období, kdy řídí diecézi, je administrátor diecéze členem biskupské konference s rozhodujícím hlasem, s výjimkou naukových prohlášení v případě, že by nebyl biskupem.⁷⁴¹

241. *Povinnosti administrátora diecéze*

Po zvolení má administrátor diecéze složit vyznání víry před sborem poradců podle pokynů kán. 833, odst. 4.⁷⁴²

Od okamžiku, kdy převzal řízení diecéze je administrátor diecéze vázán všemi povinnostmi diecézního biskupa, zejména má zachovávat

pravidlo rezidence v diecézi a má každou neděli a předepsané svátky zachovávat slavení mše pro lid.⁷⁴³

242. *Omezení pravomoci administrátora diecéze*

Během sedisvakance má administrátor diecéze zachovávat starobylý princip, který ukládá, že nemá docházet k žádné inovaci.⁷⁴⁴ Nemá ani provádět jakýkoli úkon, který by mohl způsobit újmu diecézi nebo právům biskupa; má se zvláště velkou péčí zachovávat všechny dokumenty diecézní kurie beze změn, ani nesmí jakýkoli z nich zničit nebo odcizit.⁷⁴⁵ Se stejnou péčí dbá na to, aby se nikdo jiný nemohl plést do archivu kurie. On sám, v případě skutečné nutnosti, může mít přístup do tajného archivu kurie.⁷⁴⁶

Se souhlasem sboru poradců může udělit pověřovací listy pro svěcení jáhnů a kněží, pokud nebyli odmítnuti diecézním biskupem.⁷⁴⁷

Nemůže provést ani exkardinaci, ani inkardinaci, ani umožnit klerikovi přestup do jiné místní církve, pokud neuplyne alespoň rok od začátku sedisvakance a pokud nemá souhlas sboru poradců.⁷⁴⁸

Administrátor diecéze není kompetentní pro schvalování veřejných sdružení věřících.⁷⁴⁹

Nemůže odvolat soudního vikáře.⁷⁵⁰

Nemůže svolat diecézní synod.⁷⁵¹ Nepřísluší mu svolávat jiné podobné iniciativy, zejména takové, které by mohly poškodit práva diecézního biskupa.⁷⁵²

Nemůže odvolat z úřadu kancléře a jiné notáře, pokud to není se souhlasem poradců.⁷⁵³

⁷⁴³ Srov. CIC, kán. 429.

⁷⁴⁴ Srov. CIC, kán. 428 § 1.

⁷⁴⁵ Srov. CIC, kán. 428 § 2.

⁷⁴⁶ Srov. CIC, kán. 490 § 2.

⁷⁴⁷ Srov. CIC, kán. 1018.

⁷⁴⁸ Srov. CIC, kán. 272.

⁷⁴⁹ Srov. CIC, kán. 321 § 1, odst. 3.

⁷⁵⁰ Srov. CIC, kán. 1420 § 5.

⁷⁵¹ Srov. CIC, kán. 462 § 1.

⁷⁵² Srov. CIC, kán. 428 § 2.

⁷⁵³ Srov. CIC, kán. 485.

⁷³⁶ Srov. CIC, kán. 425 § 2.

⁷³⁷ Srov. CIC, kán. 427 § 1.

⁷³⁸ Srov. CIC, kán. 525.

⁷³⁹ Srov. CIC, kán. 520 § 1.

⁷⁴⁰ Srov. CIC, kán. 552.

⁷⁴¹ Srov. č. 31 tohoto direktoria.

⁷⁴² Srov. CIC, kán. 427 § 2.

Nemůže jmenovat kanovníky jak katedrální, tak kolegiální kapituly.⁷⁵⁴

243. *Ukončení úřadu*

Administrátor diecéze končí svůj úřad převzetím diecéze ze strany nového biskupa nebo zřeknutím se nebo přeložením. Zřeknutí má administrátor diecéze předložit sboru poradců autentickou formou a písemně nebo před dvěma svědky⁷⁵⁵ a nemusí být přijata. Přeložení naproti tomu je vyhrazeno Svatému stolci.⁷⁵⁶ Sbor poradců, který ho zvolil, nemá v této záležitosti žádnou pravomoc.

V případě smrti, zřeknutí nebo přeložení administrátora diecéze má sbor poradců provést novou volbu do týdne a podle kanonických norem stanovených výše.⁷⁵⁷

244. *Apoštolský administrátor „sede vacante“*

Svatý stolec může obsadit řízení diecéze⁷⁵⁸ jmenováním apoštolského administrátora. I když mu jsou postoupeny všechny pravomoci diecézního biskupa, režim diecéze zůstává sedisvakantní; proto funkce generálního vikáře a biskupských vikářů končí, i funkce kněžské a pastorační rady. Apoštolský administrátor však může formou delegace potvrdit generálního vikáře a biskupské vikáře až do převzetí diecéze novým biskupem, ale nemůže prodloužit posláním rad, nakolik jsou jejich funkce plněny sborem poradců.

245. *Smrt a pohřeb diecézního biskupa*

Po smrti biskupa jsou jeho ostatky vystaveny na vhodném místě k modlitbě a uctění lidu. Tělo biskupa ať je oblečeno do fialového ornátu s pontifikálními insigniemi a palliem, pokud se jedná o arcibiskupa metropolitu, ale bez berly.

V blízkosti rakve nebo v katedrálním kostele ať se slaví Denní modlitba církve za zemřelé nebo jiné slavení vigilie. Bylo by dobré, kdyby se o tato slavení postarala katedrální kapitula. Zvláštní modlitby ať se konají také ve farních kostelech.

Pohřební obřady se konají v katedrálním kostele a má jim předsedat metropolita nebo předseda regionální biskupské konference; s ním ať koncelebrují ostatní biskupové a diecézní klérus.

Diecézní biskup ať je pohřben v kostele; je vhodné, aby to byla katedrála jeho diecéze, pokud není rozhodnuto jinak.⁷⁵⁹

246. *Modlitba za volbu nového biskupa*

Během sedisvakance vyzve administrátor diecéze kněze, farní a řeholní společenství k horlivé modlitbě za jmenování nového biskupa a za potřeby diecéze.

V katedrále a ve všech ostatních kostelech diecéze ať se slaví mše podle formuláře z římského misálu za volbu biskupa.⁷⁶⁰

⁷⁵⁴ Srov. CIC, kán. 509 § 1.

⁷⁵⁵ Srov. CIC, kán. 189.

⁷⁵⁶ Srov. CIC, kán. 430.

⁷⁵⁷ Srov. CIC, kán. 430 § 2.

⁷⁵⁸ Srov. CIC, kán. 419.

⁷⁵⁹ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, 1157–1165; slavení pohřebních obřadů: 821–828.

⁷⁶⁰ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, 1166.

TEMATICKÝ REJSTŘÍK
(čísla se vztahují k paragrafům)

AGGIORNAMENTO

Kulturní 52
Inventářů 189
Svátostné pastore trpících osob 205
Intelektuální a naukové formace 52
(viz *Formace*)

ADMINISTRÁTOR DIECÉZE

Administrátor diecéze 233, 234, 235
Administrátor diecéze a volba nového
biskupa 246
Ukončení úřadu 243
Povinnosti 241
Volba 236, 237, 238, 239
Pravomoci 240
Omezení pravomoci 242

APOŠTOLÁT

Apoštolát a aplikace a adaptace obecné
disciplíny 168
Apoštolát a správa majetku 188, 192,
200
Apoštolát a láska, která jej oživuje 38
Apoštolát a katechumeni 129
Apoštolát a církev 63, 118
Apoštolát a znalost kulturního
a sociálního prostředí 163
Apoštolát a Pastorační rada 184
Apoštolát a diecézní kurie 176, 181
Apoštolát a jáhni 94
Apoštolát a mladí lidé 203
Apoštolát a vedení a koordinace
biskupa 162
Apoštolát a poslání laiků 109, 110,
111, 112, 113, 114, 115, 116, 117
Apoštolát a diecézní úřady 181, 184
Apoštolát a farnost 211
Apoštolát a periferie, dělníci a země-
dělci 204

Apoštolát a pastorační plán 164
Apoštolát a biskupská pravomoc 64,
158
Apoštolát a chudoba 45
Apoštolát a diecézní synod 169
Apoštolát a zvláštní situace 206
Apoštolát a naděje 40
Apoštolát a spiritualita biskupa 33
Apoštolát a předávání křesťanského
učení 138
Apoštolát a jednota s biskupem 76
Apoštolát a pomocný biskup 70
Apoštolát a emeritní biskup 226
Apoštolát a okrskový vikář 218
Apoštolát a pastorační vizitace 220,
221, 222
Apoštolát a zasvěcený život 98–103,
130, 133, 203 (viz *Zasvěcené osoby*)
Apoštolát a kontemplativní život 103
Apoštolát v prostředí mnoha nábo-
ženství 208
Svoboda apoštolátu 117
Problémy apoštolátu a biskupská
konference 30

APOŠTOLOVÉ

Apoštolskost církve úvod čtvrtý
odstavec 8
Sbor apoštolů a sbor biskupů 11
Komplexní a náročná apoštolská
služba úvod pátý odstavec
Kontinuita poslání, působení ducha
apoštolů 91
Apoštolská exhortace *Pastores*
Gregis úvod sedmý odstavec
Základem církve jsou apoštolové 10
Ježíš vybízel apoštolů k odpočinku 54
Ježíš projevoval svou lásku vůči
apoštolům 75

Apoštolové ustanovují sedm jáhnů 193
 Doprovázením a příkladem biskupa jsou apoštolové 48
 Dvanáct základních kamenů nového Jeruzaléma jsou apoštolové úvod třetí odstavce
 Pallium požehnané o slavnosti svatých apoštolů Petra a Pavla 23
 Biskup zvěstuje Boží slovo jako apoštolové 119
 Biskup zahajuje areopagy jako sv. Pavel 137
 Biskup si připomíná sv. apoštoly 40
 Biskup uctívá hroby apoštolů Petra a Pavla 15
 Biskup se posvěcuje v apoštolské službě 33
 Biskup svědek víry jako apoštolové 42
 Kněží služebníci apoštolského poslání 75
 Biskupové podněcují apoštolského ducha 17
 Biskupové organizují sbírky jako apoštolové 200
 Biskupové a způsob života vlastní sboru apoštolů 22
 Pastorační poslání apoštolů 37
 Marie spojená s apoštoly 35
 Být svědkem víry, příkaz apoštolů 37
 Tradice apoštolského života 79
 Apoštolský tribunál Římské rotý 229
 Přípodobňovat se Kristu v apoštolské službě 2
 Pastýřsky vedou církev s Petrem 9, 10
 Biskupové věrni učení apoštolů úvod čtvrtý odstavec
 Biskupové nástupci apoštolů zahajující slova direktoria, úvod druhý a třetí odstavec
 (Viz *Apoštolská posloupnost*)

APOŠTOLSKÁ POSLOUPNOST
 Pokračování dvanácti ve sboru biskupů 11
 Nástupce Petra s dalšími v místní církvi 5
 Nástupce Petra není nikdy sám 12
 Nástupce Petra a synod biskupů 13
 Biskup se setkává s nástupcem Petra 15
 Biskup nástupce apoštolů úvod druhý a třetí odstavec 15
 Biskupové ve společenství s nástupcem Petra 54
 Biskupové se podílejí na apoštolské posloupnosti 126
 Biskupové a pokračování sboru apoštolů 22
 Církev je přítomná v nástupci apoštolů 144
 Panna Maria je spojena s nástupci apoštolů 35
 Apoštolská posloupnost a apoštolskost církve úvod čtvrtý odstavec
 Apoštolská posloupnost a boj za evangelium 2

APOŠTOLSKÝ ADMINISTRÁTOR
 Sede vacante 232, 235, 244
 Sede *plena* 73

APOŠTOLSKÝ STOLEC – SVATÝ STOLEC – ŘÍMSKÁ KURIE
 Nepřítomnost biskupa s dovolením Apoštolského stolce 161
 Slavení a schválení dekretů plenárních koncilů, udělená Apoštolským stolicí 25, 27
 Spolupráce biskupů s Apoštolským stolicí 14
 Diecéze bezprostředně podřízené Apoštolskému stolci 23
 Velký kancléř zastupuje Apoštolský stolec 136

Papežský legát předává jména kněží-kandidátů na biskupa 14
 Metropolita z nelegitimní nepřítomnosti diecézního biskupa informuje Apoštolský stolec 161
 Nejvyšší spolupracovníci papeže na Apoštolském stolci 15
 Katedrální kapitula ustanovená, změněná a zrušená Apoštolským stolicí 186
 Emeritní biskup může předkládat jména kněží-kandidátů na biskupa Apoštolskému stolci 229
 Biskup posílá knihu diecézního synodu Apoštolskému stolci 174
 Biskup pro svou vlastní stálou formaci prohlubuje studium dokumentů Apoštolského stolce 54
 Co nejdříve informovat o smrti biskupa Apoštolský stolec 232
 Interdiecézní semináře jsou schváleny Apoštolským stolicí 85
 Interdiecézní semináře a jejich uspořádání je inspirované dokumenty Apoštolského stolce 90
 Biskupové členové a konzultori Apoštolského stolce 12, 13, 16, 229
 Biskupové poskytují kněze Apoštolskému stolci 14
 Biskupové v misionářském díle spolupracují s Apoštolským stolicí 17
 Biskupové předkládají žádost o pomocného biskupa Apoštolskému stolci 71
 Biskupové předkládají zprávu a formulář Apoštolskému stolci 15
 Biskupové poskytují vhodné prostředky Apoštolskému stolci 14
 Biskupové podporují mezinárodní instituce podporované Apoštolským stolicí 21

Biskupové činí misionářské souhlasy s Apoštolským stolicí 17
 Biskupové předávají věřícím nauku a směrnice přijaté od Apoštolského stolce 120
 Biskupové užívají teology pro činnost svěřenou od Apoštolského stolce 126
 O obydlí emeritního biskupa řeholníka může být rozhodnuto Apoštolským stolicí 228
 Vedení ekumenického hnutí přísluší Apoštolskému stolci 18
 Správa majetku vedená Apoštolským stolicí 188
 Zvolený administrátor diecéze informuje Apoštolský stolec 236
 Rozšíření shromáždění biskupů církevní provincie je možné s dovolením Apoštolského stolce 23
 Nesídlení emeritního biskupa ve své vlastní místní církvi je možné s rozhodnutím Apoštolského stolce 228
 Ekumenická pastorace a zvláště *communicatio in sacris* je vedená Apoštolským stolicí 207
 Legislativní moc může být daná biskupské konferenci Apoštolským stolicí 31
 Přeložení administrátora diecéze je vyhrazeno Apoštolskému stolci 243
 Tresty *late sententiae* vyhrazené Apoštolskému stolci 227
 Činnosti *in solidum* biskupské konference autorizované Apoštolským stolicí 31
 Doktrinní prohlášení biskupské konference musí být uznány (*recognitio*) Apoštolským stolicí 31
 Církevní fakulty založené Apoštolským stolicí 134, 136

Normy biskupské konference prozkoumané Apoštolským stolcem 31
 Normy o katechezi vydané Apoštolským stolcem 128
 Normy o katechumenátu vydané Apoštolským stolcem 129
 Shromáždění biskupů dané oblasti a jejich případná spojující moc je utvářena Apoštolským stolcem 22
 Rubriky svátostí a svátostin schválené Apoštolským stolcem 150
 Vojenský ordinariát je založený Apoštolským stolcem 206
 V přípravě diecézního synodu biskup zachovává normy Apoštolského stolce 172
 Při zvláštních převezech zasáhne Apoštolský stolec 188
 Zvláštní úkoly biskupa udělené Apoštolským stolcem 161
 Nad zneužitím a chybami dohlíží Apoštolský stolec 23
 K založení institutů zasvěceného života diecézního práva se vyžaduje Nihil obstat Apoštolského stolce 107
 Asistenční díla a Apoštolský stolec 196
 Apoštolský administrátor *sede plena* může být výjimečně ustanoven Apoštolským stolcem 73, 244
 Pomocný biskup může být jmenován Apoštolským stolcem 72

BISKUP

Diecézní biskup

Diecézní biskup a apoštolský administrátor *sede plena* 73
 Diecézní biskup a správa majetku 188–192
 Diecézní biskup a kapitula kanovníků 185–188
 Diecézní biskup a katecheze 126, 131
 Diecézní biskup a katedrála 155

Diecézní biskup a liturgická a svátostná slavení 144–150
 Diecézní biskup a kostely 154–156
 Diecézní biskup a biskupská konference 29, 31, 33
 Diecézní biskup a diecézní rady 182–184
 Diecézní biskup a diecézní kurie 176–181
 Diecézní biskup a učitelé náboženství 134
 Diecézní biskup a povinnost rezidence 161
 Diecézní biskup a úkony zbožnosti 151–153
 Diecézní biskup a úkon lásky 193–197
 Diecézní biskup a legislativní funkce 67
 Diecézní biskup a pastorační vedení 55nn, 62
 Diecézní biskup a učení sociální nauky 132
 Diecézní biskup a metropolita 23
 Diecézní biskup a *munus docendi* 118–141
 Diecézní biskup a *munus regendi* 158–192
 Diecézní biskup a *munus sanctificandi* 142–157
 Diecézní biskup a dílo teologů 126
 Diecézní biskup a tvůrci spravedlnosti a pokoje 209
 Diecézní biskup a uspořádání liturgie 145–147
 Diecézní biskup a farnost 210–214
 Diecézní biskup a ekumenická pastorace 207
 Diecézní biskup a pastorace v prostředí mnoha náboženství 208
 Diecézní biskup a moc biskupa 63
 Diecézní biskup a kázání 120, 121, 122

Diecézní biskup a zřeknutí se úřadu 74, 225
 Diecézní biskup a posvěcování neděle 148
 Diecézní biskup a školy 133, 134
 Diecézní biskup a seminář 86
 Diecézní biskup a zvláštní pastorační sektory 202 (*rodina*), 203 (*dospívající a mládež*), 204 (*dělníci a zemědělci*), 205 (*trpící*), 206 (*emigranti a rozptýlené skupiny věřících*)
 Diecézní biskup a diecézní synod 166–175
 Diecézní biskup a nástroje sociální komunikace 137–141
 Diecézní biskup a univerzita 135, 136
 Diecézní biskup a uprázdňení stolce 232, 233
 Diecézní biskup a pomocný biskup 70, 71
 Diecézní biskup a biskup-nástupce 72
 Diecézní biskup a emeritní biskup 226, 227
 Diecézní biskup a dohled nad úplností nauky 123
 Diecézní biskup a návštěva *ad limina* 15
 Diecézní biskup a pastorační vizitace 220–224
 Diecézní biskup a zasvěcený život 98–101
 Diecézní biskup a dobrovolnictví 198–200
 Smrt a pohřeb diecézního biskupa 245

Biskup-nástupce

Biskup-nástupce 72, 74
 Biskup-nástupce a sede vacance 234
 Biskup-nástupce a diecézní biskup 38, 72
 Biskup-nástupce a pastorační vizitace 220

Biskup-nástupce a zřeknutí se úřadu 74, 225

Pomocný biskup

Pomocný biskup 70, 71
 Kritéria pro žádost o pomocného biskupa 71
 Pomocný biskup a zvláštní pravomoci 72
 Pomocný biskup a zřeknutí se úřadu 225
 Pomocný biskup a sede vacance 234, 235
 Pomocný biskup a diecézní biskup 38, 72
 Pomocný biskup a pastorační vizitace 220
 Pomocný biskup a biskupská konference 29
 Pomocný biskup a církevní provincie 23

Emeritní biskup

Emeritní biskup 225
 Práva emeritního biskupa ve vztahu k biskupským *munera* 227
 Práva emeritního biskupa ve vztahu k místní církvi 228
 Práva emeritního biskupa ve vztahu k univerzální církvi 229
 Emeritní biskup a biskupská konference 29
 Emeritní biskup a naddiecézní orgány 230
 Emeritní biskup a synod biskupů 13
 Emeritní biskup a diecézní biskup 226

BISKUPSKÁ KONFERENCE

Kompetence 30, 31, 48
 Biskupská konference, posláni 23, 28
 Biskupská konference a správa diecéze 240

Biskupská konference a správa majetku 188, 189, 191, 192
 Biskupská konference a katecheze 128, 129
 Biskupská konference a sbor konzultorů 183, 235
 Biskupská konference a komise 32
 Biskupská konference a komunikační prostředky 138, 141
 Biskupská konference a diecézní rady 182, 184
 Biskupská konference a jáhni 97
 Biskupská konference a formace seminaristů 90
 Biskupská konference a formace biskupa 54
 Biskupská konference a legislativní funkce 67
 Biskupská konference a pastýřské vedení 161, 180
 Biskupská konference a liturgie 147, 150
 Biskupská konference a *munus docendi* 124, 125
 Biskupská konference a farnost 216
 Biskupská konference a farář 230
 Biskupská konference a presbyterium 78, 80
 Biskupská konference a škola 133
 Biskupská konference a synod 174
 Biskupská konference a teologie 126
 Biskupská konference a univerzita 135
 Biskupská konference a emeritní biskup 29, 228, 229, 230
 Členové 29
 Předseda regionální Biskupské konference 245
 Starost biskupa o všeobecnou církev 13, 14, 18

BIŘMOVÁNÍ

(Viz *Svátosti – Biřmování*)

CÍRKEV

Církev Katolická 5, 18, 58, 128, 184
 Církev domácí 129
 Církev místní 7, 61, 63, 118
 Církev místní a diecézní administrátor 242
 Církev místní a správa majetku 188
 Církev místní a charita 195
 Církev místní a katedrální kostel 155
 Církev místní a církev všeobecná 13
 Církev místní a společenství 5, 58
 Církev místní a biskupská konference 32
 Církev místní a pastorační rada 184
 Církev místní a biskupská spolupráce 22
 Církev místní a intelektuální a nauková formace 52
 Církev místní a stálá formace 54
 Církev místní a kněžská formace 85, 88, 90
 Církev místní a legislativní funkce 67
 Církev místní a pastýřské vedení 55, 160, 161
 Církev místní a liturgie 145
 Církev místní a misionářská díla 17
 Církev místní a biskupská moc 64, 66
 Církev místní a presbyterium 75, 77, 79
 Církev místní a pastorační rozvaha 41
 Církev místní a zřeknutí se úřadu 74
 Církev místní a vnímavost k legitimním kompetencím 60
 Církev místní a seminář 85, 90
 Církev místní a synod 167, 169, 173
 Církev místní a emeritní biskup 226, 228
 Církev místní a návštěva *ad limina* 15
 Církev místní a pastorační visitace 220
 Církev místní a zasvěcený život 98, 102
 Církev všeobecná 5

Církev všeobecná a charita 200
 Církev všeobecná a církve místní 5
 Církev všeobecná a spolupráce s Apoštolským stolcem 14
 Církev všeobecná a biskupský sbor 11, 12, 13
 Církev všeobecná a biskupské spolupráce 22
 Církev všeobecná a stálá formace 54
 Církev všeobecná a kněžská formace 90
 Církev všeobecná a pastýřské vedení 55, 58, 161
 Církev všeobecná a laici 114
 Církev všeobecná a synod 168
 Církev všeobecná a emeritní biskup 229
 Církev všeobecná a návštěva *ad limina* 15
 Církev všeobecná a zasvěcený život 100

COMMUNICATIO IN SACRIS

Communicatio in sacris 207

DENNÍ MODLITBA CÍRKVE

Denní modlitba církve 36, 245

DIAKONIE

Diakonie a církev 195
 Diakonie a jáhenská služba 99
 Diakonie a moc biskupa 99

DIECÉZE

Diecéze 48, 70
 Diecéze a administrátor diecéze 237, 239, 240, 241, 242, 244
 Diecéze a správa majetku 188, 189, 190, 192
 Diecéze a kapitula kanovníků 185
 Diecéze a láska 194, 195, 198, 200
 Diecéze a pastýřská láska 38

Diecéze a katecheze 127, 128
 Diecéze a katedrální kostel 155
 Diecéze a kostely 156
 Diecéze a spolupráce s Apoštolským stolcem 14
 Diecéze a nástroje komunikace 139, 141
 Diecéze a biskupská konference 28, 30, 31
 Diecéze a biskupská spolupráce 21, 23
 Diecéze a diecézní kurie 176, 177, 180
 Diecéze a mezinárodní emigrace 206
 Diecéze a pohřeb biskupa 245
 Diecéze a rodina 202
 Diecéze a stálá formace 83
 Diecéze a kněžská formace 88, 90
 Diecéze a soudní funkce 68
 Diecéze a legislativní funkce 27, 67
 Diecéze a pastorační vedení 58, 59, 60, 61, 62, 158, 160, 161, 164, 178
 Diecéze a rozptýlené skupiny věřících 206
 Diecéze a ekumenické úsilí 18
 Diecéze a laici 108, 114, 115
 Diecéze a liturgie 144, 145
 Diecéze a metropolita 23
 Diecéze a služba slova 122, 123, 124
 Diecéze a misijní díla 17
 Diecéze a účastné orgány 165, 181, 182, 184
 Diecéze a farnost-farář 210, 212, 214
 Diecéze a lidová zbožnost 152, 153
 Diecéze a moc biskupa 63, 65
 Diecéze a presbyterium 75, 76, 77, 78, 80
 Diecéze a škola 133, 134, 135
 Diecéze a sede vacance 232, 233, 234, 235, 246
 Diecéze a seminář 84, 85, 89
 Diecéze a synod 166, 168, 169, 171, 173
 Diecéze a trpící 205

Diecéze a univerzita 136
 Diecéze a emeritní biskup 225, 226, 228
 Diecéze a okrskový vikář 218
 Diecéze a návštěva *ad limina* 15
 Diecéze a pastorační vizitace 220
 Diecéze a zasvěcený život 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106, 214
 Diecéze a pastorační zóny 219

DÍLA SOCIÁLNÍ PÉČE
 Dílo sociální péče 80

DOBRA (MAJETEK)
 Správa dober 92, 188, 189, 192
 Církevní majetek 111, 188
 Dobra a charita 200, 204
 Dobra a ekonomické přispění věřících 216
 Dobra a diecézní ekonom 192
 Správa majetku a inventářů 189
 Dobra a civilní zákony 192
 Majetek a chudoba 45
 Majetek a zaopatření duchovních 190
 Hmotná dobra 120
 Duchovní dobra 63
 Diecézní ekonomická rada 192

EKUMENISMUS
 Ekumenismus a biskupská konference 30
 Ekumenická pastorace 207
 Podpora ekumenismu 18, 207

EMIGRANTI
 Emigranti a pastorační pozornost 206

EUCARISTIE
 (Viz *Svátosti – Eucharistie*)
 Evangelijní rady
 Evangelijní rady a kněžský celibát 82

Evangelijní rady a dokonalá zdrženlivost biskupa 44
 Evangelijní rady a spiritualita 34
 Evangelijní rady a ctnosti 37
 Evangelijní rady a poustevnický život 106
 (Viz *Zasvěcené osoby*)

EVANGELIZACE
 Kongregace pro evangelizaci národů 31, 172
 Evangelizace světa 17, 31
 Evangelizace a správa majetku 189
 Evangelizace a sociální komunikace 137
 Evangelizace a formace 53
 Evangelizace a laici 110, 114
 Evangelizace a koordinující poslání biskupa 162
 Evangelizace a svět pracujících zemědělců 204
 Evangelizace a organizování farností 213
 Evangelizace a pastorační plán 164
 Evangelizace a škola 133
 Evangelizace a spiritualita 35
 Evangelizace a pastorační vizitace 220
 Evangelizace a zasvěcený život 100

FARÁŘ
 Farář a farní pastorační rada 181
 Farář a trvalý jáhen 93
 Farář a jmenování 212
 Farář a farnost 210, 211, 212
 Farář a zřeknutí se úřadu 212
 Farář a stabilita 212
 Farář a emeritní biskup 227
 Farář a pastorační vizitace 221
 Farář in solidum 215

FARNOST
 Farnost 210–216
 Osobní farnost 206
 Farnost a diecézní administrátor 240
 Farnost a pastorační vizitace 221, 222

FÓRUM
 Fórum 175

CHARISMA
 Charisma 99, 100
 Charisma biskupů a práce teologů 126
 Charisma a jáhnové 192, 194
 Charisma a řeholní instituty 100, 101

CHARITA
 Charita 37, 63, 76, 127, 193, 195, 200, 204
 Charita a správa majetku 188
 Charita a církev 6, 118, 194
 Charita a biskupské celebrace 144
 Charita a biskupský sbor 16
 Charita a církevní společenství 7, 14, 23, 65
 Charita a budování a restaurování kostelů 156
 Charita a pastýřské vedení biskupa 158
 Charita a liturgie 199
 Charita a jáhenská služba 90, 92, 94
 Charita a poslání laiků 110, 115
 Charita a asistenční díla 195, 197
 Charita a farnost 210, 215
 Charita a ekumenická pastorace 207
 Charita a lidová zbožnost 151
 Charita a diecézní kněží 75, 76, 77, 81
 Charita a svěcení neděle 148
 Charita a seminaristé 90
 Charita a synod 170
 Charita a spiritualita 34
 Charita a pastorační vizitace 220, 223
 Charita a zasvěcený život 99

Charita a křesťanský život 127, 208
 Charita a pastorace 35, 36, 38, 90, 121, 176, 207, 220

JÁHEN
 Ženatý jáhen 96
 Jáhen a homilie 124
 Jáhen a misijní díla 17
 Jáhen a civilní profese 95
 Jáhen *fidei donum* 17
 Trvalý jáhen – služba 92
 Formace 97
 Funkce a úkoly 93, 192

KATEDRÁLA
 Katedrální kostel 144, 155, 185, 228, 245, 246

KATEDRÁLNÍ KAPITULA
 Katedrální kapitula 155, 186, 242
 Kanovník penitenciář 187
 Katedrální kapitula a správa diecéze 242
 Katedrální kapitula a liturgické celebrace 155, 245
 Katedrální kapitula a sbor poradců 183
 Katedrální kapitula a sede vacance 235
 Kolegiální kapitula 185
 Úkoly 185
 Ustanovení, změna a zrušení kapituly 186
 Jmenování kanovníků 185, 242
 Úřady v kapitule 187

KATECHEZE
 Katecheze 125, 127, 129, 152
 Prostředí pro katechezi 130
 Katecheze mladých lidí 127
 Katecheze a správa majetku 189
 Katecheze a apoštolát laiků 111
 Katecheze a katecheté 128

- Katecheze a katechumenát dospělých 129
- Katecheze a biskupská konference 30, 125
- Katecheze a znalost prostředí 163
- Katecheze a obrácení 127
- Katecheze a rodina 129
- Katecheze a náboženská výchova ve škole 133
- Katecheze a formy zbožnosti 152
- Katecheze a posvátné obrazy 157
- Katecheze a liturgie 127, 129, 150, 152
- Katecheze a Boží slovo 125, 127
- Katecheze a farnost 211, 215
- Katecheze a diecézní synod 173
- Katecheze a nástroje komunikace 139
- Katecheze a pastorační visitace 221
- Katecheze pro křest dětí a přistoupení ke svátostem 129
- Biskup, první odpovědný za katechezi 127, 128 (diecézní)
- Pomůcky 30, 125
- KATECHUMENÁT**
- Katechumenát* 129
- Katechumenát v prostředí mnoha náboženství 208
- Katechumenát a příprava na manželství 202
- KATOLICKÝ/A**
- Katechismus katolické církve a místní katechismy 128
- Katolická vzdělávací centra k získání vědomostí o sociální nauce církve 132
- Katolická církev ustanovená z a v místních církvích 5
- Katolická církev usilující o ekumenismus 18
- Katolická církev, biskup dohlíží na jednotu 58
- Křesťanská nekatolická společenství, předmět lásky a pastorační horlivosti biskupa 207
- Kongregace pro katolickou výchovu a *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* 90
- Katolická nauka se má zachovávat na církevních univerzitách a fakultách 136
- Katolická výuka náboženství má být usměrňována biskupem 136
- Katoličtí migranti, předmět pozornosti 206
- Katolická víra neslučitelná s některými prvky inkulturace 147
- Katoličtí věřící v prostředí mnoha náboženství 208
- Katoličtí rodiče podporují vzdělávací centra 133
- Katolická identita škol a formace 100, 133, 135
- Nauková neznalost v zemích s katolickou tradicí 163
- Katolická úloha politiků 110, 202
- Katolické vzdělávání, odbornost dělníků 194
- Katolické vzdělávání svěcené biskupské konferenci 30
- Díla milosrdenství a katolický apoštolát 200
- Katolické nemocnice a povzbuzující přítomnost biskupa 205
- Katolické programy v hromadných sdělovacích prostředcích v souladu s naukou 138
- Katolické časopisy podporované biskupem 139
- Katolické kněžství a nároky na seminář 89
- Katolická škola v souladu s pastýři 134
- Katolická tradice země s pevnou tradicí a katolickým životem 103
- Katolická pravda předkládaná biskupem ve své úplnosti 52, 122
- KÁZEŇ**
- Společná kázeň církve 62, 100, 168
- Církevní kázeň nastolená biskupskou mocí 24, 25, 64, 82
- Kázeň zasvěcených osob a poslušnost biskupovi 101
- Kázeň a autonomní kláštery a domy řeholních institutů diecézního práva ve vztahu k biskupovi 105
- Vědecké obory a výuka 89, 136
- Metropolita dohlíží na církevní kázeň 23
- Biskup hájí kázeň společnou pro celou církev 13
- Biskup neřeší některé kázeňské aspekty 13
- Biskup praktikuje umrtvování jako asketickou disciplínu 44
- Okrskový vikář dohlíží na farní kázeň 218
- Kázeňská pouta, která spojují místní církev s Římskou církví 15
- KNIHY**
- Liturgické knihy 147
- Farní knihy 210, 221
- Knihy – dohled 90, 141
- KOLEGIUM**
- Kolegiální kapitula 185
- Soudní kolegium 180
- Souhlas kolegia 160
- KOMISE**
- Komise biskupské konference 29, 32, 230
- Komise diecézní 18, 104, 145, 181, 202, 208, 214
- Komise a kněžská rada 182
- Komise a diecézní synod 172
- KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY**
- Komunikace a společenství 22
- Komunikační prostředky 137, 138
- Hromadné sdělovací prostředky 138
- KONCIL**
- Ekumenický 12, 13, 161, 229
- Místní 27, 67, 230
- Plenární 25
- KOSTEL**
- Posvátné zaměření kostelů 154
- Biskup musí slavit obřad posvěcení 154
- Normy a zásady pro stavbu a renovaci kostelů 156
- Posvátná vyobrazení a obrazy v kostele 156
- Užívání posvátných míst 154
- KRISTUS (JEŽÍŠ)**
- Kristus* 1, 2, 10, 49, 50, 51, 52, 118, 163, 209
- Kristus a správa majetku 189
- Kristus a pastýřská láska 38
- Kristus a katecheze a formace 127, 133
- Kristus a mezináboženský dialog 20
- Kristus a vykonávání lásky 190, 195, 196, 209 (*spravedlnost a pokoj*)
- Kristus a formace seminaristů 85, 90
- Kristus a formace trvalých jáhnů 97
- Kristus a formace a úloha laiků 110, 116

Kristus a posvěcující funkce biskupa 142, 143, 144, 146
 Kristus a pastýřské vedení 158, 159
 Kristus a identita a poslání biskupa 1, 2, 119
 Kristus a biskupský sbor 10, 11
 Kristus a tajemství církve 3, 4, 5, 6
 Kristus a práce teologů 126
 Kristus a pastore rodiny 202
 Kristus a lidová zbožnost 151, 152, 153
 Kristus a moc biskupa 65, 66
 Kristus a presbyterium 75, 76, 79, 82, 83
 Kristus a vztahy s židovstvím 19
 Kristus a katolická škola 134
 Kristus a spiritualita biskupa 33, 34
 Kristus a mariánská spiritualita 35
 Kristus a univerzita 135
 Kristus a ctnosti biskupa 37, 41, 43, 44
 Kristus a pastorační vizitace 220
 Kristus a pastore v prostředí mnoha náboženství 208
 Kristus předmět kázání biskupa 120, 125

KURIE

Diecézní kurie 176
 Diecézní kurie a administrátor diecéze 242
 Jmenování do různých úřadů 176, 178
 Římská kurie 12, 13, 14, 15, 54, 229
 (Viz *Apoštolský stolec*)

KŘEST

(Viz *Svátosti – Křest*)

LAIKÁT – LAICI

Věřící laici 108–117
 Laici a láska 194, 195, 200
 Laici a katecheze 131

Laici a liturgické úkoly 93
 Laici a partikulární koncily 25, 26
 Laici a biskupská konference 32
 Laici a pastorační rada 184
 Laici a diecézní kurie 176, 180, 192
 Laici a trvalí jáhnové 95
 Laici a rodina 202
 Laici a formace 24, 132
 Laici a mladí lidé 203
 Laici a misijní dílo 17
 Laici a svět zemědělců 204
 Laici a farnost 211, 215, 216
 Laici a účast na liturgii
 Laici a ekumenická pastore 207
 Laici a pastore v prostředí mnoha náboženství 208
 Laici a moc biskupa 63
 Laici a kázání 124
 Laici a škola 133
 Laici a seminář 89
 Laici a trpící 205
 Laici a spiritualita 34
 Laici a prostředky sociální komunikace 138
 Laici a okrskoví vikáři 217
 Laici a pastorační vizitace 221

LITURGIE

Liturgie a láska 194, 195, 199
 Liturgie a katecheze 127, 129
 Liturgie a katedrála 155, 245
 Liturgie a biskupské celebrace 144
 Liturgie a kostely 154, 156
 Liturgie a trvalý jáhen 93
 Liturgie a formace 53
 Liturgie a farnost 210
 Liturgie a lidová zbožnost 151, 152, 153
 Liturgie a kázání 122
 Uspořádání posvátné liturgie 145–150

MAGISTERIUM

Magisterium 13, 31, 39, 57, 100, 126, 133, 135, 142, 150, 155, 174, 205

MANŽELSTVÍ

(Viz *Svátosti – Manželství*)

MARIE

Mariánská spiritualita biskupa 35
 Biskup podporuje modlitbu růžence 153
 Biskup podporuje zbožnost a úctu k Marii 152
 Biskup se každý den modlí růženec 36
 Biskup je nakloněn k lidovým projevům během mariánských svátků 152
 Matka církve chrání biskupy 231
 Mariánské svatyně 152
 Lidová zbožnost vede ke společenství s Marii 151

MISIE

Misionářské rozměry: církve 7, 208
 biskupa 12, 17, 40, 119, 164, 184
 emeritního biskupa 229
 zasvěceného života 98, 103
 formace seminaristů 90
 Lidové misie 222

Návštěva ad limina apostolorum

Návštěva ad limina apostolorum 12, 15, 161

NEDĚLE

Neděle a slavení mše 241
 Neděle a zástupné aktivity 112
 Neděle a křest 149
 Neděle a biřmování 149
 Neděle a bohoslužba slova 145
 Neděle a mše 143, 148, 149
 Neděle a posvěcování 148

OKRSKOVÝ VIKARIÁT

Okrskový vikariát 202, 217

ORATOŘ

Oratoř (místo bohoslužby) 215, 228

PAPEŽSKÝ LEGÁT – NUNCIUS

Papežský legát 14, 23, 29

PASTORAČNÍ ČINNOST

Pastorační činnost 53, 57, 116, 164, 177
 Pastorační správu 219
 Pastorační zapojení 23b
 Pastorační spolupráce 22
 Pastorační plánování 23b

PASTORAČNÍ VIZITACE

Pastorační vizitace 77, 144, 171, 220–224

PASTÝŘSKÉ LISTY

Pastýřské listy 122

POKÁNÍ

Pokání a askeze 103, 106
 (Viz *Svátosti – Pokání*)

POMAZÁNÍ NEMOCNÝCH

(Viz *Svátosti – Pomazání nemocných*)

PRESBYTERIUM

Presbyterium 75–83
 Presbyterium a diecézní administrátor 245
 Presbyterium a sociální asistence 80
 Presbyterium pastorační péče diecéze 63
 Presbyterium a spiritualita 34
 Presbyterium a biskup 17, 38, 48, 53, 63

PŘÍSPĚVKY

Příspěvky řádné a mimořádné 191, 216

RADY

Diecézní ekonomická rada 188, 221
Kompetence 192
Ustanovení 192
Diecézní pastorační rada 122, 181, 184
Spolupracuje s apoštolským úřadem biskupa 184
Kompetence 184
Pastorační rada a správa majetku 189
Svolávání 184
Vytvoření 184
Členové 184
Farní pastorační rada 210, 211, 221
Kněžská rada
Kněžská rada a správa majetku 182, 189
Kněžská rada a pastorační farní rada 210
Kněžská rada a okrskové vikariáty 217
Kněžská rada a pastorační vedení 182
Kněžská rada a *munus docendi* 122
Kněžská rada a farnost 210, 214
Kněžská rada a diecézní synod 171
Kněžská rada a zasvěcený život 99
Ukončení 182
Složení 182
Ustanovení 182
Čle 182
Poradní povaha 182
Statuta 182

RODINA

Rodinná katecheze 131
Kristus učinil z celého lidstva jednu rodinu 1
Rodina a ženatí jáhni 96
Diecézní rodina, zasvěcené osoby jsou její součástí 98
Laici hájí rodinu 110

Laici hájí křesťanské poselství ve vztahu k rodině 109
Farář navštěvuje rodiny v jejich domovech 212
Biskup podporuje mezinárodní instituce pro ochranu rodiny 21
Biskup zná rodiny svých kněží 77
Biskup je otec diecézní rodiny 76, 114
Biskup káže o jednotě a stabilitě rodiny 120
Biskup se postará, aby dobří kněží pomáhali rodinám 115
Biskup je v hromadných sdělovacích prostředcích otcem rodiny 140
Biskup je ve správě majetku jako dobrý otec rodiny 44, 50, 189
Rodinné instituce pod ochranou biskupa 164
Církev pravá Boží rodina 194
Rodina jako mimořádný pastorační sektor 202
Rodina ať je uchráněna před nebezpečím hromadných sdělovacích prostředků 140
Rodiny dělníků a zemědělců 204
Rodiny vojáků 206
Rodiny a pastorační programování 213
Bohatší rodiny pomáhají chudším 134
Rodiny co nemají kde bydlet a co jíst 195
Biskup do výchovného projektu zapojí rodinu 134
Farnost a rodinný apoštolát 212
Příprava rodin křtěnců 129
Podpora sociální služby rodinám 198

ŘÍMSKÝ BISKUP

Římský biskup a místní církve 5
Římský biskup a spolupráce s Apoštolským stolicí 14
Římský biskup a biskupský sbor 11, 12, 13, 17, 55

Římský biskup a biskupská konference 31
Římský biskup a metropolita 23
Římský biskup a neobsazení diecéze 232
Římský biskup a biskup 39, 54, 64, 225
Římský biskup a emeritní biskup 229
Římský biskup a návštěva *ad limina* 15
Římský biskup a zasvěcený život 100

SBÍRKY

Haliř sv. Petra 14
Sbírký věřících 190, 191, 216

SBOR BISKUPŮ

Kolegialita
Afektivní a efektivní 12, 60
Kolegialita a metropolita 23
Biskup učitel víry 119
Sbor apoštolů 22
Sbor biskupů
Sbor biskupů a pastýřské vedení 55
Sbor biskupů 9nn
Kolegiální činnost biskupa 12
Sbor biskupů a místní církve 5
Sbor biskupů a poslání dvanácti 11, 22
Sbor biskupů a emeritní biskup 226, 229
Starost biskupa o všeobecnou církev 13, 16, 226

SBOR PORADČŮ

Sbor poradců 182, 183
Sbor poradců a správa majetku 188, 189, 192
Sbor poradců, sede vacance a administrátor diecéze 235, 236

SDRUŽENÍ

Sdružení 59, 63
Sdružení kněží 79

Sdružení vedená církevní autoritou 111
Sdružení mezinárodní 21, 114
Veřejná sdružení laiků 107, 242
Církevní asistenti sdružení 115
Sdružení a katecheze 130
Sdružení a pastorační rada 181
Sdružení a ekonomické přispění věřících 216
Sdružení a formace věřících laiků 116
Spolupráce laiků s hierarchií 111
Právo sdružení 114
Uskupení a hnutí 116

SEMINÁŘ (VELKÝ A MALÝ)

Seminář 17, 84–91, 124
Metropolitní seminář 23

SLUŽBY

Služba lektora a akolyty 113
Služby biskupa 119, 142
Služby a církve 8, 63, 88
Služby a kněžská rada 182
Jednota služeb biskupa 118

SPIRITUALITA

Křesťanská spiritualita a laiků 115
Spiritualita biskupa 33–36, 54
Spiritualita zasvěceného života a diecéze 99
Spiritualita společenství 165, 209
Spiritualita a prostředky stálé formace 54
Spiritualita a lidová zbožnost 151

SPOLEČENSTVÍ

Společenství a církve 6, 7, 8, 17, 43
Společenství a prostředky komunikace 139, 140
Společenství a biskupská konference 31
Společenství a biskupská spolupráce 22, 23

Společenství a trvalí jáhnové 92, 124
 Společenství a úkony zbožnosti 151
 Společenství a rodina 202
 Společenství a formace 53, 54
 Společenství pastorační vedení 58, 59, 158
 Společenství a laici 111, 113, 115, 116
 Společenství a liturgie 144, 150
 Společenství a *munus decendi* 118
 Společenství a organizování účasti 165, 182, 184
 Společenství a farnost 211, 212, 215
 Společenství a biskupská moc 63, 65
 Společenství a presbyterium 76
 Společenství a seminář 89
 Společenství a diecézní synod 166, 168, 169, 170, 171, 174
 Společenství a spiritualita 34, 36
 Společenství a teologie 126
 Společenství a univerzita 136
 Společenství a emeritní biskup 229
 Společenství a pastorační vizitace 222
 Společenství a zasvěcený život 100
 Společenství hierarchické 12, 14, 15
 Biskup, muž společenství 2, 72, 118

SPRAVEDLNOST

Spravedlnost 21, 42, 53, 62, 63, 66, 68, 69, 76, 111, 132, 158, 180, 188, 204, 209

STÁLÁ FORMACE

Stálá formace kléru 23, 83, 200
 Stálá formace biskupa 49–54
 Stálá formace a láska 194
 Stálá formace a *munus docendi* 124

SVÁTOSTI

Všeobecně:

aggiornamento svátostné pastorace 205
 katechumeni a svátosti iniciace 129
 slavení svátostí a svátostin 150

vyhnutí se ritualismu svátostného života 127
 vyhnutí se upřednostňování osob v liturgických celebracích 149
 věřící jsou plní lásky a životi svátostmi 194
 biskup rozmnožuje milost věřících skrze svátosti 143
 emeritní biskup může udělovat všechny svátosti 227
 biskup vzorově přijímá svátosti 46
 biskup dohlíží, aby se do rituálů nezávázely změny 145
 svátosti působí růst v milosti 34, 63
 svátosti úzce sjednocují s eucharistií 35
 církev svátost spásy 8
 lidová zbožnost vede ke slavení svátostí 151
 moc biskupa podporuje jednotu svátostí 64
 společný život duchovních odpovídá kolegiální formě svátostné služby 79
 smysl sbírek u příležitosti svátostí 191

Křest:

křest dospělých 144
 křest dětí 150
 křest a zástupná aktivita 112
 křest a katecheze 129
 křest a církev 6, 76, 165
 křest a neděle 149
 křest a služba jáhna 92
 křest a církevní spiritualita 34
 věřící, zasvěcení Kristu ve křtu 4
 křest zavazuje všechny k budování církve 66
 křest připojuje biskupa ke všem věřícím 34
 křest spojuje pastýře a věřící 4
 trvalý jáhen uděluje křest 112

biskup dohlíží, aby se zachovávaly normy o místě křtu 156

Biřmování:

udělování biřmování 144, 149, 221
 biřmování a diecézní administrátor 240
 biřmování a katecheze 129
 biřmování a emeritní biskup 226, 227
 věk biřmování 150
 biřmování 227
 biskup uděluje biřmování v neděli 149
 biskup a věřící dohlíží na věk biřmování 150
 biskup řádný udělovatel biřmování 144
 biřmování připojuje biskupa ke všem věřícím 34

Eucharistie:

slavení eucharistie 36
 eucharistie a katecheze 129
 eucharistie a církev 63, 118
 eucharistie a církve 154, 258
 eucharistie a kostel 3, 4, 7
 eucharistie a neděle 148
 eucharistie a rodina 202
 eucharistie a liturgie 145, 199
 eucharistie a *munus docendi* 125
 eucharistie a farnost 210
 eucharistie a lidová zbožnost 152
 eucharistie a spiritualita 35, 36, 46
 eucharistie a emeritní biskup 228
 materie eucharistie 150
 věřící, kteří se nacházejí v neuspořádané situaci nepřijímají eucharistii 202
 laici, mimořádní přísluhující sv. přijímání 112, 113
 kněz slaví eucharistii *in persona Christi* 4
 společně kněžství se podílí na přinášení eucharistie 6
 biskup zvláště pečuje o svatostánek 156

biskup podává přijímání 92
 biskup vydává normy o vystavování Nejsvětější svátosti 145
 emeritní biskup může mít kapli a uchovávat eucharistii 228
 biskup upřednostňuje adorování Krista přítomného v Nejsvětější svátosti a slavnostně celebruje slavnost Nejsvětějšího Těla a Krve Páně 152
 biskup vede a nechává růst stádece ve společenství skrze eucharistii 158
 biskup při pastorační návštěvě farnosti slaví eucharistii 221
 biskup každý den slaví eucharistii 36, 46
 biskup přináší eucharistii za potřeby věřících 143
 diecézní administrátor musí slavít eucharistii *pro populo* 241
 katecheze dětí před přijetím eucharistie 129
 diecézní společenství vyvěrá z pramenu eucharistie 63
 posvěcování neděle skrze účast na eucharistii 148
 eucharistie je zdroj celé evangelizace 35
 eucharistie je svátost společenství církve 7
 eucharistie vede k lásce k chudým a potřebným 199
 eucharistie vytváří jednotu mystického Těla Kristova 5
 eucharistie znamená a zpřítomňuje lásku mezi Kristem a církví 202
 eucharistie znamená a zpřítomňuje velikonoční tajemství 125
 mše mimo posvátné prostory 149
 nedělní mše otevřené všem 149
 v místní církvi se slaví eucharistie 210
 ze spravedlivé příčiny je možné slavít dvě mše denně 145

Pokání – zpověď:

katecheze pokřtěného dítěte skrze zpověď 129
biskup agghiornuje pastoraci zpovídání 205
biskup dohlíží, aby se zachovávaly normy o místě zpovědi 156
biskup často přistupuje ke zpovědi 46
pokání a askeze 103, 106
svátost pokání 46, 127, 129, 156, 205, 206

Pomazání nemocných a viatikum:

biskup agghiornuje pastoraci pomazání nemocných a viatika 205
biskup přijímá pomazání nemocných a viatikum 46

Svěcení:

jsou úkoly bezpodmínečně vázané na svátost svěcení 180
laici vylučují paralelní struktury jako u svátosti svěcení 112
slib celibátu před přijetím svátosti svěcení 44
láska plod milosti a charakter svátosti svěcení 38
svědectví života biskupa se objektivně připodobňuje k svěcení 119
svátost svěcení uděluje svátostnou dynamiku biskupovi 49
svátost svěcení uděluje posvátné *svěcení* jáhnovi a knězi 144
svátost svěcení posvěcuje skrze účast na Kristově kněžství 4
svátost svěcení spojuje a podporuje úkoly trvalého jáhna 95
svátost svěcení činí trvalým úřad apoštolů 10
svátost svěcení posvěcuje biskupa k apoštolské službě 33

biskup posvěcuje věřící skrze službu svátosti svěcení 4
biskupské svěcení uděluje plnost svátosti svěcení 12
účast na posvěcení a *poslání Krista* 158
vyhrazené funkce posvátných služebníků, které vyžadují svátost svěcení 215

Manželství:

Slavení manželství 125, 150
Manželství a katecheze 127, 129
Manželství a úkoly laiků 110
Manželství a rodina 202
Manželství a ekumenická pastorace – smíšená manželství 207
Manželství a emeritní biskup 227
Nulita manželství 68
Zahájit katechumenátní cestu přípravy na manželství 202
Katechizovat mladé lidi k manželství 127
Slavit manželství po vhodné přípravě 150
Emeritní biskup platně asistuje manželství s delegací 227
Biskup dohlíží na svůj soud v otázkách manželství 180
Laici hájí manželství 110
Homilie je závazná ve svatební mši 125
Klášť zvláštní důraz na smíšená manželství 207

SVÁTOSTINY

Svátostiny a trvalý jáhen 92
Svátostiny a liturgie 149, 150
Svátostiny a sbírky 191

SVATÝ STOLEC

(Viz *Apoštolský stolec*)

SYNOD

Synod biskupů 12, 13, 161, 229
Synod diecézní 67, 166–175, 242
Synod a administrátor diecéze 242
Synod a emeritní biskup 229

ŠKOLA

Náboženská formace ve škole 133, 203
Katolická škola 100, 134
Katolická škola a Instituty zasvěceného života 100, 101
Škola a laikát 110, 111, 134, 204
Škola a farnost 211, 213, 217
Škola a pastorační vizitace 221

TEOLOGOVÉ

Teologové a spolupráce s biskupem 52, 126
Teologové a formy zbožnosti 152

TURISMUS

Turismus a katecheze 130
Turismus a pastorace v prostředí mnoha náboženství 208

UNIVERZITA

Univerzita 134, 135
Katolická univerzita 135
Univerzita a teologické fakulty 136
Univerzita a evangelizace kultury 110
Univerzita a velký kancléř 136
Univerzita a pověření k učení 135

VEŘEJNÁ AUTORITA

Veřejná autorita 117

VIKARIÁTY – OKRSKOVÉ VIKARIÁTY

Vikariáty – okrskové vikariáty 198, 217, 219
Vikář 217, 218

VIKÁŘ

Biskupský vikář

Biskupský vikář 71
Jmenování biskupského vikáře 178
Biskupský vikář a katedrální kapitula 185
Biskupský vikář a fakulta 178
Biskupský vikář a sede vacance 232, 233, 234, 244
Biskupský vikář a diecézní synod 171
Biskupský vikář a zasvěcený život 102
Biskupský vikář a pastorační zóny 219

Generální vikář

Generální vikář 71
Jmenování generálního vikáře 178
Generální vikář a katedrální kapitula 185
Generální vikář a diecézní kurie 177, 178, 179
Generální vikář a moc 178
Generální vikář a diecézní synod 171
Generální vikář a uprázdnění diecézního stolce 232, 233, 234, 235, 244
Generální vikář a pastorační vizitace 220

Okrskový vikář

Okrskový vikář 218
Okrskový vikář a diecézní rady 217
Okrskový vikář a kněží v nesnázích 81
Okrskový vikář a jmenování farářů 218
Okrskový vikář a pastorační vizitace 221

ZASVĚCENÉ OSOBY

(*Obsahuje Instituty zasvěceného života, Společnosti apoštolského života, poustevníky, zasvěcené panny, nové formy zasvěceného života*)

Pastorační centra spravované zasvěcenými osobami, pod vedením biskupa 215	Biskup organizuje a řídí kázání v kostelech zasvěcených osob 125	Do pastore rodin biskup zahrnuje zasvěcené osoby 202	ZASVĚCENÝ ŽIVOT (Viz <i>Zasvěcené osoby</i>)
Zvláštní sbírky v kostelích a v oratořích zasvěcených osob 216	Biskup vykonává svou službu za pomoci zasvěcených osob 63	Pro apoštolát mladých lidí biskup hledá zasvěcené osoby 131	ZPRÁVA O STAVU DIECÉZE Zpráva o stavu diecéze 15
Biskupská koordinace institutů 102	Biskup dohlíží nad přijetím zasvěcených osob do semináře 88	Pro apoštolát v městském prostředí biskup hledá zasvěcené osoby 131	ŽENA
Práva emeritního biskupa řeholníka 228	Biskup dohlíží nad jistotou, že zasvěcené osoby mají správný oděv 80	Předávání křesťanské nauky skrze hromadné sdělovací prostředky biskup svěřuje zasvěceným osobám 138	Kompetence žen v různých orgánech a především v rodině 202
Formy spolupráce zasvěcených osob s diecézí 101	Biskup visituje školy zasvěcených osob 134	Moc biskupa ve vztahu k zasvěcenému životu 100	Důstojnost ženy 209
Poustevníci pod péčí biskupa 106	Biskup visituje autonomní kláštery i domy řeholních institutů diecézního práva, které jsou podřízeny pastorační vizitaci 220	Společné pastorační služby vykonávané zasvěcenými osobami 217	Služba biskupa a zasvěcené ženy 104
Zasvěcené osoby spolupracují s farními aktivitami 211	Zapojení do života v diecézi zasvěcených osob 99	Zasvěcený život je apoštolsky zahrnut do diecézního společenství 98	Biskup je rezervovaný v jednání se ženami 82
Zasvěcené osoby se účastní místních koncilů 26	Biskupové zakladatelé řádů a kongregací 48		Situace ženy dnes, výzva 202
Zasvěcené osoby jsou přítomny na pastorační radě diecéze 184	Administrátor diecéze v případě odvolání má na zřeteli zvláštnost zasvěcených osob 240		
Noviny a časopisy zasvěcených osob 139	Administrátor diecéze nemůže svěřit farnost zasvěceným osobám 240		
Biskup oceňuje autonomní iniciativy a stará se o spolupráci se zasvěcenými osobami 116	Světský charakter neodděluje laiky od řeholníků 109		
Biskup koordinuje mezifarní nebo diecézní úkoly zasvěcených osob 213	Orgány a rady biskupské konference zahrnují zasvěcené osoby 32		
Biskup je příkladem apoštolského života zasvěceným osobám 117	Kontemplativní zasvěcené osoby 103		
Biskup v městských zónách umisťuje domy zasvěcených osob 213	Autonomní kláštery a domy řeholních institutů diecézního práva 105		
Biskupovi pomáhají ve službě slova zasvěcené osoby 124	Nová charismata zasvěceného života 107		
Biskupovi pomáhají v místní církvi zasvěcené osoby 118	Pro vyučování sociální nauky biskup formuje zasvěcené osoby 132		
Biskup šíří pocit lásky a milosrdenství v zasvěcených osobách 194	S náboženskou formací ve školách se biskup obrací na zasvěcené osoby 133		
Biskup podporuje vztahy mezi světskými a řeholními kněžími 79	S komisí pro mezináboženský dialog se biskup obrací na zasvěcené osoby 208		
Biskup probouzí apoštolského a misijnářského ducha zasvěcených osob 17	V péči o nemocné biskup povzbuzuje zasvěcené osoby 205		
Biskup mistr a podporovatel zasvěcených osob 34			
Biskup se během pastorační visitace setkává se zasvěcenými osobami 221			

